III СЕССИЯ VIII ШАҚЫРЫЛЫМ
ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ ПАРЛАМЕНТІ СЕНАТЫ
ҚЫЗМЕТІНІҢ ҚОРЫТЫНДЫЛАРЫ
(2024 жылғы 2 қыркүйек – 31 желтоқсан)

М А З М Ұ Н Ы

Кіріспе 4

I. Мемлекет басшысы Қасым-Жомарт Тоқаевтың «Әділетті Қазақстан: заң мен тәртіп, экономикалық өсім, қоғамдық оптимизм» атты Қазақстан халқына Жолдауы 13

II. Мемлекет басшысы Қасым-Жомарт Тоқаевтың Ауыл шаруашылығы еңбеккерлерінің бірінші форумында сөйлеген сөзі 36

III. Қазақстан Республикасы Парламенті Сенаты қызметінің қысқаша қорытындылары 50

IV. Сегізінші шақырылған Қазақстан Республикасы Парламентінің үшінші сессиядағы заң шығарушылық қызметі 55

Сегізінші шақырылған Қазақстан Республикасы Парламентінің үшінші сессиясында қабылданған заңдардың тізбесі 55

V. Сенатта Мәжіліс қабылдаған заңдарды қарау қорытындылары туралы 60

5.1. Сенаттың тұрақты комитеттері бойынша Мәжіліс қабылдаған заңдар туралы ақпарат 62

5.1.1. Конституциялық заңнама, сот жүйесі және құқық қорғау органдары комитеті 62

5.1.2. Қаржы және бюджет комитеті 74

5.1.3. Халықаралық қатынастар, қорғаныс және қауіпсіздік комитеті 84

5.1.4. Экономикалық саясат, инновациялық даму және кәсіпкерлік комитеті 87

5.1.5. Әлеуметтік-мәдени даму және ғылым комитеті 95

5.1.6. Аграрлық мәселелер, табиғатты пайдалану және ауылдық аумақтарды дамыту комитеті 99

VI. Сенат комитеттері өткізген іс-шаралар 102

VII. Сенаттың іс-шараларында қабылданған ұсынымдар 121

VIII. Сенаттың халықаралық ынтымақтастығы 150

IX. Ақпараттық сүйемелдеу 153

КІРІСПЕ

Мемлекет басшысы Қ.К. Тоқаев 2024 жылғы 2 қыркүйекте Қазақстан Республикасы Парламентінің VIII шақырылымының III сессиясын аша отырып, өзінің «Әділетті Қазақстан: заң мен тәртіп, экономикалық өсім, қоғамдық оптимизм» атты Қазақстан халқына Жолдауында **экономиканы әртараптандыру арқылы бейбіт эволюциялық даму жолының маңыздылығын атап өтті.**

Президент алдағы кезеңге арналған жұмыстың **бірнеше негізгі бағыттарын** айқындап берді, оның ішінде ақша-несие және фискалдық саясат арасындағы теңгерімсіздікті жою, инвестициялық ахуал мен бизнес жағдайын жақсарту, елдің өнеркәсіптік әлеуетін ашу, инфрақұрылымдық мәселелерді шешу, кадрлық ресурстар мен мемлекеттік басқару тиімділігін арттыру, ұлт денсаулығын нығайту және азаматтарды әлеуметтік қолдау жүйесін қайта іске қосу, қоршаған ортаға құрметпен қарауды тәрбиелеу, қоғамда заң мен құқық идеологиясын орнату.

Жалпы, VIII шақырылымының III сессиясы басталғалы Парламент **30 заңнамалық актіні** қабылдады. Парламенттік бастама аясында 5 заң әзірленіп, қабылданды. Үкіметке және басқа да мемлекеттік органдарға азаматтарды толғандыратын өзекті мәселелерді көтерген **72 депутаттық сауалдар** жолданды.

Сенат **«2025-2027 жылдарға арналған республикалық бюджет туралы», «Қазақстан Республикасының Ұлттық қорынан 2025 – 2027 жылдарға арналған кепілдендірілген трансферт туралы»** заңдарды қарады, олар азаматтардың әл-ауқатын жақсартуға, тұрақты экономикалық өсуді қамтамасыз етуге және ағымдағы жағдайларға бейімделе отырып, экономикалық модель құруға бағытталған.

Қаржылық тұрақтылықты қамтамасыз ету үшін **«2024 – 2026 жылдарға арналған республикалық бюджет туралы» Қазақстан Республикасының Заңына өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы»** ҚР Заңы қабылданды, сондай-ақ Халықаралық қайта құру және даму банкімен, Азия даму банкімен және Азия инфрақұрылымдық инвестициялар банкімен қарыздар туралы келісімдер ратификацияланды.

Елімізде **биржалық сауда** саласындағы заңнамаға отандық өндірушілер үшін ашықтықты, адал бәсекелестікті және сауда құралдарының қолжетімділігін арттыруға бағытталған түзетулер қабылданды. Маңызды жаңалық – **мәмілелер мен олардың қатысушылары туралы ақпаратты міндетті түрде ашу**, бұл қазақстандық өндірушілерге **сауда-саттыққа қатысудың әділ шарттарын** алуға мүмкіндік береді. Стандартталмаған тауарларды биржалық саудадан алып тастау және оларды электронды алаңдарға

көшіру бизнес үшін, әсіресе жер қойнауын пайдалану саласында, **сатып алуға ашық қолжетімділікті** қамтамасыз етеді. Үкімет **әлеуметтік маңызы бар тауарлардың** *(көмір, бидай, мұнай өнімдері және азық-түлік)* саудасы үшін конкурстық негізде тауар биржаларын айқындайды, ол баға белгілеуді тұрақтандыруға және елдің азық-түлік қауіпсіздігін нығайтуға мүмкіндік береді.

Еліміздің әлеуметтік саясатын одан әрі жетілдіру мақсатында жетім балалардың, ата-анасының қамқорлығынсыз қалған балалардың құқықтарын қорғаудың **жаңа тетіктерін** қарастыратын заң қабылданды. Ата-анасыз қалған әрбір қазақстандық баланың **кәсіби қабылдаушы отбасыларға** түсуге мүмкіндігі болады, онда оған жетім балаларға қажет қамқорлық, көңіл бөлу және эмоционалдық қолдау көрсетіледі.

Мемлекеттік білім беру жинақтау жүйесінің мәселелері жөніндегі заңда **«Келешек»** бірыңғай ерікті жинақтау жүйесінің қызметін реттейтін нормалар көзделген, **оны іске асыруды Мемлекет басшысы «Әділетті Қазақстанның экономикалық бағыты» Жолдауында тапсырған болатын.** «Келешек» жүйесі қолданыстағы Мемлекеттік білім беру жинақтау жүйесінің қолданыстағы алаңы шеңберінде іске асырылатын болады. 5 жасқа толатын балалар үшін мемлекет **60 АЕК,** жетім балалар үшін **120 АЕК** мөлшерінде бюджет есебінен біржолғы бастапқы білім беру капиталын шотқа есептейтін болады. Жинақтауға жыл сайын барлық балалар үшін **5%,** халықтың әлеуметтік осал топтарындағы балалар үшін **7%** мөлшерінде мемлекеттік сыйлықақы, сондай - ақ банктің немесе сақтандыру компаниясының белгіленген табыстылығы есептелетін болады. **Жинақталған қаражатты Қазақстанның колледждері мен жоғары оқу орындарында немесе шетелде оқуға пайдалануға болады.**

Мемлекеттік тілді дамытуға, **дарынды жастарды** қолдауға және дарынды абитуриенттердің білім алу мүмкіндіктерін кеңейтуге бағытталған **мәдениет, білім және тәлімгерлік** мәселелері бойынша заңнамаға түзетілер енгізілді. Жасанды интеллект арқылы қазақ тілін дамытуға ықпал ететін **цифрлық ұлттық сөздік қорын** құру маңызды бастама болып табылады.

Сонымен қатар, халықаралық олимпиадалар мен ғылыми жарыстардың жеңімпаздарына **5 миллион теңге** көлемінде **біржолғы сыйақы** беру тетігі енгізілуде. Бұл шара академиялық пәндер бойынша жетістікке жеткен оқушыларды ғана емес, сонымен қатар робототехниканы қоса алғанда, ғылым мен технологияның дамуына үлес қосқан жастарды да қолдауға мүмкіндік береді. Сондай-ақ **«Болашақ» білім беру бағдарламасының ауқымы да кеңейеді,** ол енді дарынды абитуриенттерге – беделді олимпиадалар мен ғылыми жарыстардың жеңімпаздарына арналған бакалавр дәрежесін қамтиды. Бұл дарынды жастардың шетелде сапалы білім алуына мүмкіндік береді және болашақта елдің зияткерлік әлеуетін нығайтады.

Ақпаратқа қол жеткізу және қоғамдық қатысу мәселелері бойынша заңнамаға түзетулер шеңберінде статистикалық және өзге де мәліметтерді көрсете отырып, **денсаулық сақтау жүйесінің жай-күйі** туралы өзекті ақпаратты тұрақты негізде беруді қоса алғанда, мемлекеттік органдардың қоғамдық маңызы бар ақпаратты міндетті түрде проактивті таратуын қамтамасыз ететін болады. Сонымен қатар, облыстардың, республикалық маңызы бар қалалардың және елорданың әкімдері **қоршаған ортаның жай-күйі**, жергілікті деңгейде мемлекеттік экологиялық саясатты іске асыру барысы туралы ақпаратты, қоршаған ортаға теріс әсер еткені үшін жергілікті бюджетке түскен төлемақының жалпы сомасы туралы мәліметтерді жариялайтын болады.

Есірткі заттарының заңсыз айналымына қарсы күрес мәселелері бойынша заңнамаға өзгерулер енгізілді. Заң дәрі-дәрмек өндірушілер мен оларды таратушылар арасындағы **жауапкершілікті нақты белгілеп,** өндірісті ұйымдастырушыларға ең ауыр жазаларды, соның ішінде өмір бойына бас бостандығынан айыруды белгілейді. Бұл қылмыстық әрекеттері үшін ұсталған лауазымды тұлғаларға да қатысты, бұл құқық бұзушылардың барлық санаттары үшін жазаның бұлтартпастығы қағидасын күшейтеді. Есірткі «жасау» және «өндіріу» ұғымдары қазір нақты ажыратылады, мұнда сериялық өндірістің негізгі белгісі болып табылады. Бұл ретте есірткі жеткізушілеріне жаза жеңілдетілді: олардың қылмыстары «ерекше ауыр» санатынан «ауыр» санатқа ауысады, бұл жазаны жеңілдету, жазаны ауыстыру немесе шартты түрде мерзімінен бұрын босату мүмкіндігін ашады. Дегенмен, жауапкершілік маңызды болып қала береді – 7 жылдан 12 жылға дейін бас бостандығынан айыру. Бұл тәсіл бірінші рет қылмыс жасағандарға өз әрекеттерін қайта қарауға және қоғамға оралуға мүмкіндік бере отырып, **әділ сот пен түзету мүмкіндігі арасындағы тепе-теңдікті** қамтамасыз етеді.

Қылмыстық, азаматтық және әкімшілік істер бойынша тәуелсіз **кассациялық соттарды** құруды көздейтін заң қабылданды, ол **2025 жылдың 1 шілдесінен** бастап қолданысқа енгізіледі. Осыған байланысты, сот ісін жүргізудің барлық түрлері бойынша кассациялық сотқа шағымданудың және сот актілерін қайта қараудың **бірыңғай ережелерін** енгізу ұсынылады. Кассациялық соттардағы істер **алдын ала қаралмай**, тақ саннан кемінде үш судьядан тұратын **алқаның қарауына тікелей** жіберілетін болады. Істерді қарау мерзімі **алты айдан** аспайды. Сот процессі **тараптардың шақыруымен ауызша** жүргізіледі.

Сондай-ақ **дипломатиялық және мемлекеттік қызмет, білім беру, мәдениет, балалардың құқықтарын қорғау және тәлімгерлік** салаларында бірқатар заңдар қабылданды.

Қатармен, Франциямен, Қырғызстанмен, ЕАЭО және Түркі мемлекеттерінің ұйымы аясында бірқатар **келісімдерді** ратификациялау экономиканың нақты секторын дамытуға, отандық

өнімдердің жаңа нарықтарға шығаруға және ел экономикасына инвестиция тартуға жаңа мүмкіндіктер ашады.

Сессия барысында сенаторлар **ел азаматтарын толғандырып жүрген өзекті түйткілді мәселелерді** қарады. Бұл шағын және орта бизнесті, ауыл шаруашылығын дамыту, қоғамның рухани-адамгершілік бағдарлары, гендерлік теңдік, экономиканың өңдеуші секторы, машина жасау және т.б. мәселелер.

2024 жылғы 6 желтоқсанда **«Азық – түлік қауіпсіздігі-ұлттық қауіпсіздіктің негізгі құрамдас бөлігі»** тақырыбында парламенттік тыңдау өтті. Кездесуге қатысушылар саланы дамытудың өзекті мәселелерін талқылады, өз ұсыныстарын айтты және мүдделі тараптармен одан әрі бірлескен жұмыс перспективаларын белгіледі. Тыңдау барысында атап өтілгендей, азық-түлік қауіпсіздігін қамтамасыз ету мемлекеттің басым міндеті болып табылады. Қазақстан егістік жерлер мен жайылымдар көлемі бойынша әлемде алтыншы орында, бидай экспорттаушы елдердің ондығына, сондай-ақ ұн экспорты бойынша көшбасшылар қатарына кіреді.

Тыңдау барысында Премьер-Министрдің орынбасары Серік Жұманғарин, ауыл шаруашылығы министрі Айдарбек Сапаров, Денсаулық сақтау министрлігінің, Сауда және интеграция министрлігінің өкілдері, сондай-ақ Еуропа мен Орталық Азия үшін ФАО өңірлік бөлімшесінің азық-түлік қауіпсіздігі және тамақтану жөніндегі сарапшысы Ерко Немет, Ұлттық аграрлық ғылыми-білім беру орталығының, «KazFoodProducts» агроөнеркәсіптік холдингінің басшылығы баяндама жасады және басқалар.

2024 жылғы қыркүйек пен желтоқсан аралығында **комитеттердің 28 көшпелі іс-шаралары өткізілді**. Сенаторлар Қазақстанда атом электр станциясын салу бойынша референдум өткізу қажеттілігі туралы түсіндіру жұмыстарын жүргізу шеңберінде өңірлерге шығу барысында үлкен жұмыс жүргізді.

Сессия барысында **конференциялар, дөңгелек үстелдер, комитеттердің тақырыптық отырыстары,** мемлекеттік органдар мен ұйымдардың басшылығымен **кездесулер** өткізілді. Бұл іс-шараларда экономиканың нақты секторын дамыту, кедергілерді жою және әйелдердің әлеуетін іске асыру, рухани-адамгершілік құндылықтар мен дәстүрлер сабақтастығы арқылы жастарды патриоттық тәрбиелеу, мүгедек адамдар үшін мүмкіндіктерді кеңейту, тілдік дәстүрлер мен ұлттық бірегейлікті сақтау, экологияны жақсарту және табиғи ресурстарды сақтау мәселелері көтерілді.

Өткен кезеңде **ҚР Тұрақты даму саласындағы ұлттық мақсаттар мен міндеттерді іске асыру мониторингі жөніндегі парламенттік**

комиссияның екі отырысы өткізілді. Гендерлік теңдікті қамтамасыз ету және Орталық Азия ынтымақтастығын дамыту мәселелері қаралды.

2024 жылғы 14 қазанда **«Орнықты даму жолында әйелдердің құқықтары мен мүмкіндіктерін қамтамасыз ету (ОДМ 5)» тақырыбында парламенттік комиссияның жетінші отырысы өтті,** оның шеңберінде қауіпсіздік, білім беру, жұмыспен қамту, еңбекақы төлеу, экономикалық және саяси өкілдік мәселелерін қоса алғанда, гендерлік теңдікті қамтамасыз етудегі өзекті сын-қатерлер талқыланды.

2024 жылғы 13 желтоқсанда Орталық Азия елдері Парламенттері өкілдерінің қатысуымен **парламенттік комиссияның Кеңейтілген отырысы** жаңа форматта өтті. Кездесуге қатысушылар Орталық Азия өңірі елдерінің тұрақты дамуын қамтамасыз етудегі парламенттер мен жергілікті өкілді органдардың рөлін талқылады және осы бағыттағы өз тәжірибелерімен алмасты. Мәулен Әшімбаев құттықтау сөзінде отырыстың кеңейтілген форматы ынтымақтастықты нығайтуға және орнықты дамудың жаһандық мақсаттарына қол жеткізу үшін ортақ шешімдер іздеуге бағытталған өңір елдері парламенттерінің стратегиялық диалогын күшейтуге бағытталғанын атап өтті.

Сенат жанынан бірқатар **диалог алаңдары** сәтті жұмыс істеуде.

ҚР Парламенті Сенаты Спикерінің қатысуымен «Ұлттық мүдде» диалог алаңының кезекті отырысы 2024 жылғы 22 қазанда ҚР Ұлттық музейінде өтті. Кездесу барысында зиялы қауым мен сараптамалық қоғамдастық өкілдері рухани-адамгершілік құндылықтар мен дәстүрлер сабақтастығы призмасы арқылы жастарды патриоттық тәрбиелеудің негізгі аспектілерін талқылады. Сенат спикері атап өткендей, қазіргі заманғы сын-қатерлер мен жаңа үрдістер жағдайында ұлттық құндылықтарды ілгерілету және патриотизмді нығайту маңызды міндет болып табылады. Сонымен қатар, патриотизм-бұл ұлттық бірегейлікті сақтаудың басты шарты болып табылатын өте ауқымды ұғым. Мәулен Әшімбаев өз сөздерінде осы бағыттағы идеологиялық жұмысқа басымдық берілетінін атап өтті.

2024 жылғы 1 қарашада **Инклюзия жөніндегі кеңестің** кезекті отырысы өтті. Депутаттар мемлекеттік органдар мен сараптамалық қоғамдастық өкілдерімен бірлесіп, мүгедек адамдардың сапалы білім алу мүмкіндіктерін кеңейту жөнінде ұсыныстар алмасып, оларды іске асыру жолдарын талқылады. Отырыс жұмысына бірқатар министрліктер мен халықаралық ұйымдардың басшылары қатысты.

2024 жылғы 18 қарашада Парламент Сенатының спикері Мәулен Әшімбаев мәслихат депутаттарымен және **Қостанай облысының** жұртшылығымен кездесті. Күн тәртібі мемлекет Басшысының тапсырмаларын іске асыру мәселелерін және Сенаттың мәслихаттармен өңірлердің әлеуетін дамытуға жәрдемдесу жөніндегі бірлескен жұмысының жаңа бағыттарын қамтыды. Сондай-ақ, Палата Төрағасы дөңгелек үстел жұмысына қатысты, оның барысында Машина жасауды

дамытудың заңнамалық негіздері талқыланып, өңірдегі шойын құю, автомобиль зауыттары мен басқа да ірі өнеркәсіптік кәсіпорындардың ұжымдарымен кездесті.

28 қарашада Достық үйінде «Этножурналистика мен қазақ тілді БАҚ – тарды шетелде мемлекеттік қолдау» тақырыбына арналған **«Бір ел-бір мүдде»** депутаттық тобының отырысы өтті. Іс-шара барысында парламентшілер сарапшылардың баяндамалары мен пікірлерін тыңдады. Атап айтқанда, этножурналистиканы мемлекеттік қолдау тетіктерін әзірлеу, шетелде қазақ тілді медианың жұмыс істеуі үшін қолайлы жағдайлар жасау, жаһандану жағдайында ұлттық бірегейлік пен тілдік дәстүрлерді сақтаудың маңыздылығы мәселелері көтерілді.

2024 жылғы 4 желтоқсанда ел өңірлеріндегі орман алқаптары мен саябақтарды сақтауға арналған **«Өңір»** депутаттық тобының отырысы өтті. Іс-шара Президенттің экологияның жай-күйін жақсартуға және табиғи ресурстарды сақтауға бағытталған тапсырмасының іске асырылу барысын талқылау мақсатында ұйымдастырылды.

2024 жылғы 6 желтоқсанда ҚР Парламенті Сенатының төрағасы Мәулен Әшімбаев young Researchers Alliance қауымдастығы ұйымдастырған **жас зерттеушілер форумында сөз сөйледі**. Форумға қатысушыларды құттықтай отырып, Мәулен Әшімбаев ғылым мен ғылымды қажетсінетін экономиканы дамытудың Қазақстан үшін стратегиялық маңызы бар екенін атап өтті. Мемлекет Басшысы Қасым-Жомарт Тоқаев жас ғалымдарды жүйелі қолдауға және отандық ғылымның әлеуетін нығайтуға басымдық береді. Мәулен Әшімбаев атап өткендей, ғылым ұлттық стратегиялық мақсаттар мен бәсекелестік артықшылықтармен тығыз интеграцияланып, үндестірілуі тиіс. Ол сондай-ақ Парламент пен ғылыми қоғамдастықтың алдағы бірлескен жұмысының негізгі бағыттарын белгіледі.

Сенат жанындағы Сарапшылар клубы мен Талдау мектебі жас мамандарды заң шығару жұмыстарына, бағдарламалық құжаттарды талқылауға, мемлекеттік органдардың бірінші басшыларының қатысуымен Өңірлерді дамыту мәселелеріне тартуға мүмкіндік береді. Олардың жұмысына барлығы **200** жас маман тартылды. Олардың барлығы экономиканың әртүрлі салаларын және елдің қоғамдық-саяси өмірінің салаларын білдіреді.

2024 жылғы 20 қыркүйекте клуб отырысы барысында Мемлекет басшысы «Әділ Қазақстан: Заң және тәртіп, экономикалық өсу, қоғамдық оптимизм» Жолдауында белгілеген елдің экономикалық дамуының негізгі аспектілері және Президент қойған міндеттерді іске асыру бойынша бірлескен жұмыс форматы талқыланды. Шақырылған қонақ ҚР Қаржы министрі Мәди Тақиев болды. 20 желтоқсанда «Гендерлік теңгерім: кедергілерді жою және әлеуетті іске асыру» тақырыбында Клубтың отырысы өтті.

Сенат жұмысының маңызды бағыттарының бірі Қазақстанның сыртқы саяси бастамаларын ілгерілетуге, басқа елдермен өзара тиімді әлеуметтік-экономикалық, мәдени-гуманитарлық байланыстарды нығайтуға бағытталған **халықаралық ынтымақтастықты дамыту** болып табылады.

2024 жылдың қыркүйегінде Сенат спикері Мәулен Әшімбаев бастаған Қазақстан Парламентінің делегациясы «**Өңірдің әлеуметтік-экономикалық дамуындағы Орталық Азия Парламенті мен өкілді билік органдарының рөлі» атты Орталық Азия мемлекеттерінің II Парламентаралық форумының** жұмысына қатысты. Сонымен қатар, Палата Төрағасы Орталық Азия елдері парламенті палаталарының спикерлерімен екіжақты кездесулер барысында өңірлік ынтымақтастықты нығайтудың өзекті мәселелерін талқылады.

2024 жылғы 11 қазанда Палата Спикері Мәулен Әшімбаев бастаған Қазақстан Республикасы Парламенті Сенатының делегациясы **Тәжікстан Конституциясының 30 жылдығына арналған халықаралық парламенттік конференцияға қатысу** үшін Тәжікстанға келді. Сапар барысында сенаторлар республика Президенті Эмомали Рахмонмен кездесіп, ТМД елдерінің парламентшілерімен бірқатар екіжақты кездесулер өткізді.

2024 жылғы 22 қарашада Санкт-Петербургте Достастыққа қатысушы елдердің парламенттер палаталары төрағаларының қатысуымен **ТМД Парламентаралық Ассамблеясының 57-ші пленарлық отырысы** өтті. Қазақстан делегациясын ел Парламенті Сенатының спикері Мәулен Әшімбаев басқарды. Отырыс барысында оның қатысушылары ТМД Парламентаралық Ассамблеясының аграрлық саясат, табиғи ресурстар және экология жөніндегі тұрақты комиссиясының төрағасы лауазымына Қазақстан Парламенті Сенатының депутаты **Ольга Булавкинаның** кандидатурасын бекітті, ал сенатор **Геннадий Шиповскийдің** кандидатурасын отырысқа қатысушылар ТМД жастар Парламентаралық Ассамблеясының үйлестірушісі болып тағайындауға қолдауға шешім қабылдады.

2024 жылғы 8 қазанда Астана қаласында өткен Әлемдік және дәстүрлі діндер лидерлері Съезі Хатшылығының XXI отырысын өткізу маңызды халықаралық іс-шара болды. **Әлемнің 19 елінен келген діни лидерлер мен олардың қатысушы өкілдері** қазіргі заманғы сын – қатерлерді бірлесіп еңсеру мәселелерін және әлемдік және дәстүрлі діндер лидерлерінің алдағы VIII Съезінің күн тәртібін талқылады. Отырыстың қорытындысы бойынша ізгі ниет елшілері сайланды және діни қызметкерлер өкілдерін Құрмет медальдарымен марапаттау рәсімі өтті. Іс шара аясында Сенат спикері Дүниежүзілік ислам лигасының арнайы өкілі Абдул Азиз бен Ахмад Сарханмен кездесті.

Сонымен қатар, 9 қазанда Астанада Әлемдік және дәстүрлі діндер лидерлері Съезінің аясында **«Ортақ болашақты қалыптастыру:**

дінаралық диалогты нығайтудағы жас көшбасшылардың рөлі» атты жас діни лидерлердің алғашқы Форумы өтті. Қатысушылар-әлемнің 20-ға жуық елінің өкілдері қазіргі заманның өзекті мәселелерін шешу жолдарын талқылады. Отырыс қорытындысы бойынша жас діни лидерлердің бірлескен үндеуі қабылданып, бірлескен жұмыстың негізгі бағыттары белгіленді.

Әлемдік және дәстүрлі діндер лидерлері Съезі Хатшылығының төрағасы ретінде **Сенат Төрағасы Мәулен Әшімбаев 2024 жылғы қарашада БҰҰ-ның Діни нысандарды қорғау мәселелеріне арналған Жаһандық конференциясында** сөз сөйледі және **БҰҰ Өркениеттер Альянсының 10-шы жаһандық форумының жұмысында** қатысты. Іс-шаралар барысында қатысушылар адамзаттың өзекті мәселелерін талқылап, оларды жеңу тәсілдерін жетілдіру жөнінде пікір алмасты.

Іс-шара барысында Португалия Республикасы Ассамблеясының Төрағасы Жозе Педру Агиар-Бранкамен кездесу өтті. Сенат спикері екі мемлекеттің көпжоспарлы ынтымақтастығының маңыздылығына назар аударды. Сенат спикері екіжақты өзара іс-қимылды нығайтудың маңызды тетігі ретінде парламентаралық байланыстарды атады, оларды күшейтуге ең жоғары деңгейде ерекше назар аударылады.

Сондай-ақ, БҰҰ Бас хатшысы Антонио Гутерришпен кездесу өткізілді, оның барысында Қазақстанның БҰҰ-мен жан-жақты ынтымақтастығының басым бағыттары, сондай-ақ орнықты даму мақсаттарына қол жеткізуге байланысты проблемаларды қоса алғанда, қазіргі заманның өзекті сын-қатерлері талқыланды.

Сонымен қатар, 2024 жылғы қарашада Ресей Федерациясына сапары аясында Парламент Сенатының спикері Мәулен Әшімбаев Мәскеуде Мәскеу және Бүкіл Ресей Патриархы Кириллмен кездесті. Ел президенті Қасым-Жомарт Тоқаевтың атынан оған әлемдік және дәстүрлі діндер көшбасшыларының VIII Съезіне қатысуға шақыру табыс етті. Кездесу барысында тараптар қазіргі заманғы сын-қатерлерге қарсы тұрудағы рухани дипломатияның рөлін талқылады.

Сенат депутаттары ҰҚШҰ Парламенттік Ассамблеясы, ЮНИСЕФ конференциясы, ТМД ПАА іс-шаралары, IV Халықаралық медиа - форум, Еуразиялық әйелдер форумы, «Қазақстан Республикасы-Еуропалық Одақ» парламенттік ынтымақтастық комитеті сияқты түрлі **халықаралық іс-шараларға** қатысты. Сонымен қатар, сенаторлар Әзірбайжан, Молдова, АҚШ, Грузия және Өзбекстандағы парламенттік сайлауды бақылауға қатысты.

Сенат Аппараты қызметкерлерінің құзыретін күшейту бойынша жұмыстар жүргізілуде. Қараша айында Гарвард университетінің Қазақстандық түлектері Гарвард университетінің оқытушылары әзірлеген әдістемеге негізделген «келіссөздер жүргізу негіздері» тақырыбында тренинг өткізді. Сондай-ақ қараша айында Қазақстан Республикасы

Парламенті Сенаты Аппаратының қызметкерлері Maqsut Narikbayev University қабырғасында ұйымдастырылған «Мемлекеттік басқарудағы жобалық менеджмент» тақырыбында мамандандырылған оқытуға қатысты. Желтоқсан айында Сенат Аппаратының қызметкерлері киберқауіпсіздік саласындағы сауаттылықты арттыру және «кибергигиенаны» сақтау бойынша дәрісті тыңдады.

Сіздердің назарларыңызға ұсынылған жинақта ҚР Парламенті VIII шақырылымының III сессиясында (2024 жылғы 2 қыркүйек – 31 желтоқсан) ҚР Парламенті Сенаты қызметінің барлық бағыттары бойынша ақпарат ұсынылған.

I. МЕМЛЕКЕТ БАСШЫСЫ ҚАСЫМ-ЖОМАРТ ТОҚАЕВТЫҢ «ӘДІЛЕТТІ ҚАЗАҚСТАН: ЗАҢ МЕН ТӘРТІП, ЭКОНОМИКАЛЫҚ ӨСІМ, ҚОҒАМДЫҚ ОПТИМИЗМ» АТТЫ ҚАЗАҚСТАН ХАЛҚЫНА ЖОЛДАУЫ

Астана қ., 2024 жылғы 2 қыркүйек
akorda.kz

Құрметті депутаттар!

Баршаңызды кезекті сессияның ашылуымен құттықтаймын! Ел игілігі үшін жасап жатқан қызметтеріңізге табыс тілеймін.

Өткен сессияда жемісті жұмыс жүргізілді. Атап айтқанда, Парламенттің екінші сессиясында 102 заң қабылданды. Оның ішінде қоғамдық бақылауға, адам саудасына қарсы күреске қатысты заңдар бар. Сондай-ақ ғылым және технология саясатын, жылу энергетикасын, басқа да мәселелерді реттейтін заңдар күшіне енді.

Әлеуметтік салаға, әсіресе, балаларды қорғау ісіне айрықша көңіл бөлінді. Ұлттық қордан балалардың есепшотына қаржы аударуға қатысты заң қабылданды. Балаларды құмар ойынға тартқандар әкімшілік заң бойынша жазаға тартылатын болды. Кәмелетке толмаған балаларға зорлық-зомбылық көрсеткені үшін берілетін жаза қатаңдады. Балалардың қауіпсіздігін қамтамасыз етуге, әйелдер мен балаларға қатысты қылмыстың алдын алуға арналған заң қабылданды.

Қазір көптеген азаматтың мойнында бірнеше несие бар екені жасырын емес. Бұл – өте өзекті мәселе, қоғамдық қатер десек те болады. Сондықтан осы бағытта арнайы заңдар қабылданды.

Халықтың әл-ауқатын жақсартуға септігі тиетін басқа да көптеген шара қолға алынды. Сіздер бұл жұмыспен тікелей айналысып, халықпен әрдайым тығыз байланыста болдыңыздар.

Мұның бәрі «Халық үніне құлақ асатын мемлекет» қағидасын орнықтыруға ықпал ететіні сөзсіз.

Табанды еңбектеріңіз үшін баршаңызға ризашылығымды білдіремін. Дегенмен арқаны кеңге салуға болмайды. Әлі де атқаратын шаруа көп.

Қазақстан халқы қазір мүлде жаңа саяси жағдайда өмір сүруде. Соңғы 5 жылда ауқымды реформалар жасалды. Еліміздің саяси жүйесі түбегейлі өзгерді. Жұрттың сана-сезімінде бетбұрыс болып жатыр. Халықтың құқықтық мәдениеті артып келеді.

Азаматтардың бойында жаңа әдеттер, дағдылар қалыптасып, жаңа құндылықтар орнығуда. Саяси және қоғамдық болмысымыз, менталитетіміз және мәдени кодымыз өзгере бастады.

Бір сөзбен айтсақ, Әділетті Қазақстан құрылып жатыр. Мұның бәрі, ең алдымен, халықтың қалауымен жасалуда. Сондықтан біз алған бетімізден қайтпаймыз, бағытымыздан таймаймыз. Бүгін біз алға қойған жоспарымызды пысықтап, мақсаттарымызды айқындаймыз.

Қазір жер жүзінде геосаяси текетірестер белең алып тұр. Соған қарамастан Қазақстан бейбіт әрі эволюциялық жолмен дамып келе жатыр.

Біз дамудың жаңа бағдарын белгіледік. Экономиканы әртараптандыру ісіне тың серпін бердік. Инфляция баяулады, яғни былтырғы ең жоғарғы деңгейден 2,5 есе төмендеді. Еліміздің халықаралық резерві 100 миллиард доллардан асты. Өңдеу өнеркәсібі тау-кен саласымен салыстырғанда жылдам өсіп жатыр.

Біз осы қарқынды жоғалтпауымыз керек. Бұған дейін жасалған қолайлы жағдайды тиімді пайдаланып, жаңа инвестициялық кезеңді бастауымыз қажет.

Үкімет және әкімдер экономиканың құрылымын өзгертуге баса назар аударуға тиіс. Еліміздің тұрақты дамуына мүмкіндік беретін жаңа тетіктерді қарастырған жөн. Басты мақсат – азаматтардың табысын арттыру. Жұмысты дұрыс үйлестіре білсек, бұл – қолдан келетін шаруа.

Экономика өскен сайын әлеуметтік теңсіздік азайып, орта тап күшейе түсуі керек. Сонда ғана біз еліміздің әлеуетін күшейте аламыз. Ол үшін кез келген істің басты өлшемі тиімділік болуға тиіс. Яғни, әрбір шешім, әрбір жоба ең алдымен елге пайдалы болуы қажет.

Енді алдағы жұмыстың нақты бағыттарына тоқталайын.

БІРІНШІ. Ақша-несие саясаты мен фискалды саясаттың арасындағы үйлесімсіздікті жою қажет.

Қазір нақты секторға несие әлі де ойдағыдай берілмей жатқанын ашық айтуымыз керек. Шағын және орта бизнесті жеткілікті қаржыландыру мәселесі де шешімін тапқан жоқ. Бұл жағдай еліміздегі іскерлік ортаның белсенділігіне, экономиканың тұрақтылығына және дәйекті дамуына кедергі келтіріп отыр. Үкімет пен Ұлттық Банк бірлесіп, осыған қатысты оңтайлы шешімдер ойластыруы керек. Банктердің экономикаға көбірек қаржы құюына жағдай жасау қажет.

Халықаралық сарапшылар қазақ банктерін ресурсқа бай елдер ішіндегі ең көп пайда табатын банктер санатына қосады. Сондықтан осы саладағы салық мөлшері әділ белгіленуге тиіс. Банктердің акционерлері дивидендіне сәйкес салық төлеуі керек. Банктерге мемлекет көрсеткен көмек тұрғысынан қарасақ, бұл – өте орынды ұстаным.

Цифрлық активтердің айналымын қамтамасыз ету және банк саласына инновацияларды қауіпсіздік талабына сәйкес енгізу үшін оны реттейтін тетіктердің тұрақты болуы маңызды.

Бізге Банктер туралы жаңа заң қажет. Бұл құжатта экономикалық белсенділікті қолдау және финтех саласын қарқынды дамыту сияқты өзекті мәселелер шешімін табуы керек. Қазір қолданып жүрген заң

шамамен 30 жыл бұрын қабылданған. Ол кезде заман да мүлде басқа болды.

Ашығын айтуымыз керек, бізде республикалық бюджеттің кіріс бөлігі орындалмай жатыр. Бұл – бұрынғы және қазіргі Үкімет жұмысындағы үлкен олқылық. Мұндай жағдай жиі қайталанса, түптеп келгенде, еліміздің дамуын тежейді. Сондықтан оған жол бермеу қажет. Бюджет қаржысын тиімді пайдаланып, оның шығыс бөлігін шектеп, қатаң бақылауда ұстаған жөн. Үкімет Ұлттық Банкпен бірлесіп, осы мәселеге қатысты нақты шаралар қабылдауға тиіс.

Мемлекет қаржысының тұрақтылығын қамтамасыз етудің бірден бір жолы – көрпеге қарай көсілу. Сондықтан бюджет қаражатын стратегиялық маңызы жоқ, аса шұғыл емес шаруаларға оңды-солды шашуды доғару керек.

Бюджетаралық қарым-қатынасты да ретке келтіру қажет. Шағын және орта бизнестен түсетін салықты аймақтардың өзінде қалдыру дұрыс әрі уақтылы қабылданған шешім болды. Бұл қадам кәсіпкерліктің дамуына едәуір серпін берді. Сонымен қатар әкімдердің дербестігін арттырды. Алайда кейбір әкімдер қосымша кіріс көзіне ие болған соң, оны елге пайдасыз іске шашып, тиімсіз жұмсайтын болды. Аса маңызды емес міндеттер мен жобаларға қаржы бөле бастады.

Үкімет бюджет тапшылығының орнын толтыратын қаржы көзін табу үшін тиімді компенсациялық тәсілдер ойластыруы қажет.

Енді Ұлттық қордың рөліне жеке тоқталайын. Қордың қаражатын, ең алдымен, мемлекет мүддесі үшін, яғни еліміздің стратегиялық мақсаттарын жүзеге асыру үшін пайдалану қажет. Ұлттық қор шетелдік қаржы институттарына қызмет етпеуі керек. Ұлттық қор – ұзақ мерзімге арналған макроэкономикалық тұрақтылықты қамтамасыз ететін аса маңызды құрал. Сондықтан оны тиімді басқару қажет.

Экономиканы қарқынды дамыту үшін тек мемлекет қаржысына сүйену жеткіліксіз екені анық. Жеке инвестициялар тарту арқылы іскерлік белсенділіктің артуына қолайлы жағдай жасаған жөн. Ол үшін, ең алдымен, салық саясаты тұрақты болуға тиіс. Сонда бизнес те сапалы дамуға ынталы болады және жауапкершілікпен жұмыс істейді.

Жаңа салық кодексі қазіргі жүйені қайта жаңғыртуға арналған. Бұл құжат салықтық әкімшілендіру ісінің салық төлеушілерге деген сенімге негізделген мүлде жаңа жүйесін қалыптастыруға тиіс. Кодекстің ережелерін әркім әрқалай қабылдамауы үшін оны жеңілдетіп, экономикалық тұрғыдан белсенді азаматтың бәріне бірдей түсінікті ету өте маңызды.

Салық режимдерін кәсіпкерлерге жасалған қолайлы жағдайдың нашарлап кетпеуін ескере отырып, оңтайландырған жөн. Бөлшек салықтың енгізілуін мысал ретінде айтуға болады. Осы нормаға сенім артқан кәсіпкерлер қызметін ашық жүргізе бастады, кәсіптерін бөлшектеуді азайтты.

Алайда бұл режим негізінен халықпен тікелей жұмыс істейтін кәсіпкерлерге қатысты болуға тиіс.

Тұтынушыларға арналған қызметтер мен сауда-саттықтың мүмкіндіктері толық пайдаланылса, экономиканы дамыту, салық түсімдерін арттыру және халықты жұмыспен қамту шаралары тезірек нәтиже береді.

Фискалды реформа табысты болсын десек, салықтық әкімшілендіру ісін жаппай цифрландыру керек. Сыбайлас жемқорлыққа қатысты сын-қатерлерді барынша азайтып, салық саласындағы үдерістердің ашық болуын қамтамасыз ету үшін оны тезірек электронды форматқа көшірген абзал.

Бүкіл салық саясатын жиі өзгеріп жатқан фискалды ахуалға бейімдеу керек, соның ішінде салық мөлшерлемесін де қайта қараған жөн.

Жеке табыс салығының мөлшерлемесін азаматтардың кірісіне қарай дифференциациялау қажеттігі туындап отыр.

Салықтық әкімшілендіру ісінде жазалау тәсілінен де бас тартқан абзал. Мәжбүрлеу шараларын қолданбай-ақ, хабарлама жіберу арқылы өндірілетін салық берешегінің жоғарғы шегін көтеруге болады деп ойлаймын. Ал салық берешегі осы шектен асып кетсе, қарыз сомасы аясында ғана шектеу қойылуға тиіс. Яғни, борышкердің банктегі есепшоты толық бұғатталмайды. Берешек сомасы тым көп болған жағдайда, кепілге мүлік қоюды талап етпей, қарызды бөліп төлеуге мүмкіндік берген жөн.

Жоспарға сай тексеру тәсілінен біржола бас тартуға тырысу керек. Ол үшін қатерлердің алдын алу жүйесін жетілдіру қажет.

Салық жеңілдіктерінің тиімділігін арттыру өзекті мәселеге айналды. Кәсіпкерлер өздері пайдаланатын салық жеңілдіктері бойынша есеп беруге тиіс. Бизнесті дамытуға нақты септігі тиетін жеңілдіктерді ғана қалдырған абзал. Мысалы, өндірісті өркендетеміз деген инвесторларға артықшылық беруге болады. Яғни, құрылыс салуға, активтерді сатып алуға, жаңғыртуға және қайта құруға бір реттік салық жеңілдігін берген жөн. Терең өңделген өнімді экспортқа шығаратын кәсіпкерлерге жеңілдіктер беру маңызды. Олар өзге бизнеске қарағанда көбірек қолдауға ие болуы керек.

Үкімет пен Парламентке жаңа Салық кодексінің жобасына қатысты жан-жақты талқылау жүргізуді тапсырамын.

Қиын болса да, дұрыс шешім қабылдау қажет. Бұл жерде асығыстыққа жол беруге болмайды. Жаңа Салық кодексін сапалы әзірлеу үшін оны қабылдау мерзімін келесі жылға ауыстыруға болады деп санаймын.

Көлеңкелі экономика үлесінің жоғары деңгейде қалуы қаржы саласындағы ахуалды ушықтырып тұр. Оны айтарлықтай төмендету үшін мұқият ойластырылған жан-жақты шаралар қабылдаған жөн. Атап айтқанда, шекарадағы кеден бекеттеріне қатысты барлық жұмысты тез

арада аяқтау қажет. Сондай-ақ сыртқы сауда операцияларынан түсетін кірістің басқа елдерге заңсыз өтіп кетуіне жол бермеу керек.

ЕКІНШІ. Инвестициялық ахуалды және бизнес жүргізуге қажетті жағдайды жақсарту жолында үздіксіз жұмыс істеу маңызды.

Дүние жүзінде инвестицияға талас өршіп тұрған кезде елге қаржы тарту үшін «дәл осы жерде және дәл қазір» қағидасы бойынша шешім қабылдау – ең қажет шара. Сондықтан Үкімет жанындағы Инвестиция штабына ауқымды құзырет берілді. Бұл қадам металды терең өңдеу, мұнай-газ-көмір химиясы, туризм, энергетика және машина жасау сияқты маңызды салалардағы жобаларды жүзеге асыру қарқынын арттыруға жол ашты.

Экономикаға салынған тікелей инвестиция көлемін азайтып алмау үшін осы бағыттағы жұмысты күшейту керек. Кейбір әкімдер мен министрлер инвестор тарту ісіне жөнді атсалыспай отырғанын атап өткім келеді. Үкімет бұл шаруаны ретке келтіруге тиіс.

Мемлекеттік-жекеменшік әріптестік арқылы іске асырылатын жобаларды сапалы әзірлеу қажет. Әсіресе, халықаралық қаржы институттары қатысатын жобаларға баса назар аудару керек. Үкіметке халықаралық қаржы ұйымдары мемлекеттік-жекеменшік әріптестік тәсілімен қаржыландырып, толық жүзеге асыратын ауқымды жобалардың тізімін жасауды тапсырамын.

Мен биыл мамыр айында «Экономиканы ырықтандыру шаралары туралы» Жарлыққа қол қойдым. Бұл құжатта көрсетілген талаптар мүлтіксіз орындалуға тиіс.

Мемлекеттің экономикадағы тікелей үлесі әлі де жоғары деңгейде қалып отыр. Мұндай ахуал нарықтағы теңдік шарттарын бұзады, жеке бастамаларға тосқауыл болады.

Елімізде мемлекеттік кәсіпорындарды басқару саясаты әлі де тиімсіз екенін мойындаған жөн. Олардың мақсат-міндетін, қызмет аясын, қаржыландыру тәсілдерін және жұмысының басқа да тұстарын тиісті заңдармен реттеу қажет. Сонымен бірге холдингтер мен Үкіметтің арасындағы қаржы мәселелеріне қатысты ұстаным тұрақты әрі жүйелі болуға тиіс.

Мен 2022 жылғы Жолдауымда бәрін басынан бастап реттеуді тапсырған едім. Реформаның бірінші кезеңінің өзінде орынсыз әрі қажетсіз 10 мыңнан астам талаптың күші жойылды. Оның бәрі кезінде кәсіпкерлерге кедергі келтірген еді.

Бас прокуратура ірі инвестициялық жобаларды жүзеге асыруға қолдау көрсете бастады. Инвесторларға «жасыл дәліз» қағидасы бойынша жеңілдіктер берілді. Экономикалық қылмыстардың біразы қылмыс деп танылмайтын болды.

Алайда кәсіпкерлерден мемлекеттік органдардың шектен тыс қадағалап, бақылайтыны туралы шағымдар әлі де түсіп жатыр. Үкімет

Бас прокуратурамен бірлесіп, инвестициялық ахуалға әсерін тигізетін жағымсыз үрдістерді жоюы керек.

Былтыр бизнес өкілдерімен өткен кездесуде бұл мәселе бойынша мен нақты ұстанымды айттым. Біз кәсіп иелерімен өзара келісімге келдік, яғни «капиталды заңдастыру» үшін міндетті түрде Қазақстан экономикасына қаржы салу қажет болады.

Ең бастысы, салынған қаржы ел игілігіне жарауы керек. Бұл талапты нормативтік тұрғыдан бекітіп алу қажет.

Тиісті реестрге енгізілген кәсіпкерлермен келісім жасаған кезде мемлекетке қайтарылатын активтерді «заңсыз» деп танымау туралы норманы бекітуге болады. Бұл – шын мәнінде, ірі кәсіп иелерінің мүддесіне сай келетін маңызды қадам. Бірақ, кәсіпкерлер де қаржыны республикалық бюджетке аудару мәселесіне келгенде Үкіметпен және Бас Прокуратурамен тығыз байланыста жұмыс істеуге тиіс. Бұл – әр теңге үшін саудаласпай, қажетті шараның бәрін өз еркімен жасау керек деген сөз. Олар осы елдің азаматы ретінде мектеп, аурухана, стадион, музей және басқа да әлеуметтік-мәдени нысандар салуға қомақты қаржы бөлуге міндетті. Мұндай кәсіпкерлердің есімі жомарт жандардың «алтын тізіміне» жазылады. Ал, одан бас тартқан немесе сөзбұйдаға салған кәсіпкерлерге қатысты әңгіме басқаша болады.

2029 жылға қарай орта бизнестің ел экономикасындағы үлесі 15 пайызға жетуі керек. Бұл – Үкіметтің алдында тұрған маңызды міндет. Қазір бұл көрсеткіш 7 пайыз шамасында. Жыл басында мен орта бизнесті қолдау үшін нақты шешімдер қабылдау жөнінде тапсырма бердім. Яғни, жан-жақты шаралар қолға алынуы керек еді. Алайда, іс жүзінде әлі дайын емес.

Әр кәсіпкер қолдаудың қандай түрі бар екенін және оған қалай қол жеткізе алатынын еш қиындықсыз біліп отыруы қажет. Сонда шағын бизнес орта бизнес санатына өтуге мүдделі болады. Бізде қазір қолдау шараларының 100-ден астам түрі бар. Бұдан білікті маманның өзі шатасуы мүмкін. Сондықтан мемлекеттік қолдау шараларының қаншалықты тиімді екенін мұқият тексеріп шығу керек.

Ұсынылатын жеңілдіктердің бизнес өкілдеріне түсінікті бірыңғай тізімін әзірлеу қажет. Шағын және орта бизнесті дамыту үшін финтех тәсілдерін пайдалануға болады, бұл мәселе бойынша тиісті ұсыныстар бар.

Агроөнеркәсіп кешеніне инвестиция тарту – өте маңызды міндет. Тасқын судан болған қиыншылықтарға қарамастан, диқандарымыз егін егу жұмысын дер кезінде аяқтады. Оларға зор ризашылығымды білдіремін.

Биыл егіс науқанына екі есе көп қаражат бөлінді. Алайда агроөнеркәсіпке бөлінетін бүкіл ақшаның 70 пайызы – мемлекет қаржысы. Бұл салаға коммерциялық банктердің қаражатын да тарту қажет. Диқандарға өсімі аз несие беру үшін мемлекеттік қаржы

институттарын субсидиялау шаралары қолға алынды. Банктерге қатысты осындай тәжірибені қолдану керек.

Мұның бәрі шаруаларды айналымға қажетті қаражатпен шұғыл қамтамасыз етуге, сыбайлас жемқорлық қатерін азайтуға және несие алуды оңтайландыруға жол ашады.

Агроөнеркәсіп кешенін тікелей субсидиялау тәсілінен арзан несие беру тәсіліне біртіндеп көшу – аса маңызды міндет.

Бөлінген қаражаттың бәрі тиімді жұмсалуға тиіс. Алайда шындыққа жанаспайтын ақпарат беру, басқаша айтқанда, мәліметтерді бұрмалау ауыл шаруашылығындағы шынайы ахуалды бағалауға кедергі келтіріп отыр.

Арнайы комиссия 2 миллион ірі қара және 3 миллионнан астам уақ мал санда бар, санатта жоқ екенін анықтады. Егін шаруашылығы саласында да осындай жайттар бар екені белгілі болды. Шын мәнінде, мұның бәрі – мемлекеттен субсидия алу үшін жасалған көзбояушылық. Ондай қылмыстық әрекеттерге тосқауыл қою қажет. Ал, мұндай іспен айналысқан адамдарды жауапкершілікке тарту керек.

Жер – ауыл шаруашылығы саласына инвестиция тартудың басты кепілі.

Жер телімдерін қайтару жөніндегі арнайы комиссия әкімдіктердің ауыл шаруашылығы алқаптарын конкурс өткізбей-ақ беру туралы екі мыңнан астам заңсыз шешім қабылдағанын анықтады. Бұл мәселе қатысты екіұшты ұстаным болмауы қажет.

Заңсыз алынып, пайдаланылмай жатқан жер оңтайландырылған рәсім бойынша мемлекетке қайтарылуға тиіс. Ал, жерді пайдаланушы оған инвестиция салып, адал еңбек етіп жатса, жұмысқа бөгет жасамау керек. Сондай-ақ оның ауылды көркейтіп, тұрғындарға тұрақты жұмыс беріп отырғанын да ескерген жөн.

Көптеген меншік иесі өздері пайдасын көріп отырған жерден мыңдаған шақырым алыста тұрады, ондағы ауыл тұрғындарына қамқорлық жасау ойына кіріп те шықпайды. Бізге мұндай жер иелерінің қажеті жоқ. Үкімет пен Бас прокуратура оларға қатысты мәселені мықтап қолға алуға тиіс.

Азаматтар, әсіресе, ауыл тұрғындары заңды түрде табысты жұмыс істеп, болашағының қамын өзі ойлауы керек. Оларды осыған ынталандыру – мемлекеттің басты міндетінің бірі.

Былтыр «Ауыл аманаты» жобасы басталды. Жалпы нәтижесі жаман емес. Енді осы жоба аясында тағы бір жаңа тәсілді, яғни «тауар несиесін» беру мәселесін қарастыру қажет.

Ауыл тұрғындарына өз өнімдерін өңдеуге және сатуға мүмкіндік беретін инфрақұрылым құру өте маңызды.

Әр ауданда азаматтарға түрлі ауыл шаруашылығы дақылдарын өсіруді үйретететін орталық ашу қажет. Осындай жоба «Amanat» партиясының бастамасымен Жамбыл облысы Меркі ауданында жүзеге

асырылды. Үкімет пен әкімдер бұл тәжірибені басқа да аймақтарға таратуды ойластыруы керек.

Жалпы, отандық бизнеске және шетел инвесторларына жол ашу – Үкімет пен барлық мемлекеттік органның міндеті. Ал олардың, яғни бизнестің және инвесторлардың заңды қызметіне кедергі жасау аса ауыр құқық бұзушылық деп саналуға тиіс. Демек ондай әрекетке жол бергендер тиісті жазасын алады. Мен бұл туралы үнемі айтып жүрмін.

Ал кәсіпкерлер мен инвесторлар өз жұмысын адал жүргізіп, заңды сақтап, салық төлеуден жалтармауы керек.

ҮШІНШІ. Еліміздің өнеркәсіп әлеуетін толық пайдалану үшін жан-жақты шаралар қабылдау қажет.

Үкімет 17 ірі жобаның тізімін жасады.

Онда терең өңдеу тәсілін меңгеруге басымдық берілген.

Өз шикізатымыз бен құрал-жабдықтарымызды барынша пайдалану, ірі кәсіпорындарға жапсарлас өндірістер ашу маңызды.

Мен жуырда Қарағанды облысында болдым. Сол кезде «Qarmet» металлургия комбинатына бардым. Отандық инвестор келген соң, ондағы ахуал едәуір тұрақталды. Кәсіпорын жаңғыртыла бастады. Бұл қадам өндірілетін өнім көлемін айтарлықтай арттыруға тиіс.

Саран қаласының экономикасын әртараптандыру жұмысы жүргізіліп жатыр. Онда автокөлік доңғалағын және тұрмыстық техника шығаратын өндірістер іске қосылды. Соның арқасында бұл елді мекен моноқалалар санатынан шығарылды. Басқа да моноқалаларға дем беру үшін осы тәжірибені қолдану қажет.

Жалпы, аймақтардың өсіп-өркендеуіне жол ашатын жаңа өндіріс орындарын барынша дамыту керек.

Биыл арнайы Жарлықпен Алатау қаласы құрылғанын білесіздер. Бұл қала қарқынды дамитын, инновация кеңінен қолданылатын әрі білікті мамандар жұмыс істейтін орынға айналуы қажет. Үкімет онда жайлы өмір сүріп, табысты еңбек етуге, инвестиция салуға қолайлы жағдай жасауға тиіс.

Автокөлік құрастыру ісінде оң нәтижелер бар. Осы қарқынды сақтап, жергілікті өндіріс көлемін ұдайы арттыру керек. Мемлекеттің автокөлік өнеркәсібіне көрсетіп жатқан жан-жақты қолдауы түптің түбінде толыққанды автокөлік құрастыру кластері ретінде елдің игілігіне айналуы қажет.

Мұнай-газ-химия саласын одан әрі дамыту – маңызды міндет.

Біз полипропилен және полиэтилен шығаратын ірі өндірістік жобаларды жүзеге асыра бастадық. Бутадиен, карбамид, терефтал қышқылын өндіруге арналған басқа да болашағы зор жобалар қолға алынып жатыр.

«Орта Азия – Орталық» магистральді газ құбырының елімізге тиесілі 800 шақырымнан астам бөлігін жаңғырту жұмысы өте қысқа мерзімде аяқталды. Газ тасымалдау бағдарларын әртараптандыру және

оның қуатын арттыру қажет. Тұрғындарды және экономиканы газбен қамтамасыз ету – Үкіметтің басты міндетінің бірі. Былтыр бірқатар газ кеніші игеріле бастады. Сондай-ақ жылына жалпы көлемі бір миллиард текше метр газ өндіретін жаңа кен орындарын игеру жоспарланып отыр. Әзірге бұл жобалар толық іске қосылған жоқ. Сондықтан газды ішкі нарыққа тиімді бөлу қажет. Жылу электр орталықтарын және қарапайым тұтынушыларды көмір орнына газ жағуға көшіру жұмысын байыппен жүзеге асырған жөн.

Үкіметке Жаңаөзендегі, Қашағандағы және Қарашығанақтағы газ өңдеу кәсіпорындарының құрылысын тездетуді тапсырамын. Бұл – басты міндет.

Осы саланы табысты дамыту үшін инвестицияның қайтарымын қамтамасыз ететін пәрменді ынталандыру шараларын қысқа мерзімде қабылдау, соның ішінде ақылға сыйымды тарифтер мен көтерме бағаларды белгілеу керек.

Газ кеніштеріне геологиялық барлау жасау үшін жаңа инвестиция тарту тұрғысынан алғанда бұл шаралар өте маңызды. Әйтпесе, экономиканы қажетті көлемде газбен қамтамасыз ету мүмкін емес.

ТӨРТІНШІ. Инфрақұрылымға қатысты өзекті мәселелерді шешу қажет.

Бұл жұмыс, ең алдымен, энергетика және коммуналдық шаруашылық саласында жүргізілуге тиіс.

Қазір энергия өндіретін жаңа нысандар салу үшін берілетін несие шарттарын қолайлы деп айта алмаймыз. Сондықтан Үкімет қаржы институттары арқылы ұзақ мерзімге арналған қолжетімді несие беру жолдарын ойластыруға тиіс.

Мемлекеттің ұзақ уақытқа арналған нақты тариф саясаты, яғни тиісті жоспары болуы керек. Бұл – осы салаға «ұзақ мерзімге инвестиция тартудың» негізгі шарты. Алайда тұтынушыларға арналған тарифтің орынсыз өсуіне жол беруге болмайды.

Энергетика және коммуналдық шаруашылық саласын жаңғырту жөніндегі ұлттық жобаны жыл соңына дейін бекіту керек. Коммуналдық ресурстарды үнемдеу мәдениетін қалыптастыру – өте өзекті мәселе.

Келесі жылдан бастап нақты ережелер енгізілуге тиіс. «Көп тұтынсаң – көп төлейсің» қағидатын басшылыққа алу қажет. Алайда тұтынушылар жеке монополистердің шырмауында жалғыз қалмауға тиіс.

Заңнамаға әлеуметтік маңызы бар қызметтер деген ұғым енгізілуі керек. Оны мемлекеттік қызмет көрсету үдерісі сияқты реттеген жөн.

Қазір әлемде энергия тапшылығы күшейіп барады. Елімізге сенімді және экологиялық таза қуат көздері аса қажет. Сондықтан біз атом энергетикасын дамытуға баса мән беруіміз керек деп ойлаймын.

Себебі экономикамыз күн өткен сайын мол энергияны қажет етуде. Мұндай сұранысты атом энергетикасы қамтамасыз ете алады. Қазір

дамыған және дамушы 30 мемлекетте 200-ге жуық атом электр стансасы жұмыс істеп тұр.

Біз еліміздің өзіне тән ерекшелігін және ұзақ мерзімге арналған ұлттық мүдделерімізді ескере отырып, тек алға қарай жүруіміз қажет. Бір сөзбен айтсақ, болашақты ойлауымыз керек. Сондықтан мен атом электр стансасын салуға қатысты барынша байыпты шешім қабылдау қажеттігін ұдайы айтып келемін.

Стратегиялық жоспарларды қоғамда кеңінен талқылау керек деп санаймын.

Ел өміріндегі әрбір маңызды қадам жұртшылықпен бірлесіп жасалуға тиіс. Атом электр стансасы туралы референдумға қатысты да дәл солай болуы керек. Былтыр мен бұл мәселе бойынша өз пікірімді айттым, яғни, референдум тақырыбының қоғам талқысына түскеніне бір жыл болды. Бұл азаматтарымыздың жан-жақты ойланып, салмақты шешім қабылдауына жеткілікті мерзім деп ойлаймын. Сондықтан мен Үкіметтің ұсынысын қолдаймын.

Атом электр стансасын салу мәселесіне қатысты жалпыұлттық референдум биылғы 6 қазанда өтеді. Бүгін тиісті Жарлыққа қол қоямын.

Алдағы референдум кең ауқымды жалпыұлттық диалогтың тағы бір айқын көрінісі болмақ. Шын мәнінде, бұл – «Халық үніне құлақ асатын мемлекетке» тән сипат. Біз осындай қадамдар арқылы жаңа қоғамдық-саяси мәдениеттің негізін қалаймыз. Маңызды мемлекеттік шешімдер қабылдаудың жаңа үлгісін жасаймыз.

Келесі мәселе. Көлік-логистика секторын дамыту – стратегиялық мәні айрықша басымдық.

Еліміз Еуразия құрлығының дәл ортасында орналасқан. Бұл – бізге әлемдік бәсекеде зор мүмкіндік беретін артықшылық. Сондықтан көлік инфрақұрылымына салынып жатқан әрбір инвестиция өзін-өзі ақтайтыны сөзсіз.

Біз кейінгі ұрпаққа жоғары сапалы авто және теміржолдарды қалдыруымыз керек. Сондай-ақ тиімді жұмыс істейтін әуе хабтарын, теміржол бекеттері мен теңіз порттарын салуымыз қажет. Бұл ретте бірқатар кешенді мәселені шешкен жөн.

Теміржол саласында реформа жасау үшін тариф жүйесі қайта қаралуы керек. Бұл – айдан анық нәрсе. Жаңа тарифтер теміржол желісін қалыпты жағдайда сақтауға және оның тасымал қабілетін арттыруға мүмкіндік береді.

«Қазақстан темір жолы» компаниясы үш ірі инфрақұрылымдық жобаны қолға алды, яғни теміржол салып жатыр. Оның жалпы ұзындығы мың шақырымнан асады. Бұл жобалар бекітілген мерзімде және өте сапалы іске асырылуға тиіс.

Автокөлік жолдарының жай-күйі – өзекті мәселе. Мен бұл туралы осыған дейін де айттым. Биыл елімізде 12 мың шақырымға жуық жол салынып, жөнделіп жатыр. Қазақстанда мұндай ауқымды

жұмыс бұрын-соңды болмаған. Астана-Алматы, Ақтөбе-Атырау-Астрахань, Талдықорған-Өскемен бағытындағы күре жолдарды қайта жаңғырту жұмыстары аяқталып қалды. 2,5 мың шақырымға созылатын облысаралық және ауданаралық жолдарды орта деңгейде жөндеуге арналған бағдарламаның мән-маңызы зор. Дәл осы жолдармен жұрт өте жиі жүреді. Сондықтан бағдарламаның ауқымын кеңейтіп, оған кемінде 10 мың шақырым жолды қамтуды тапсырамын.

Әрине, мұнда саннан гөрі сапа маңыздырақ. Сол үшін инновациялық заманауи әдіс-тәсілдерді кеңінен қолданған абзал. Бұл жұмысқа қоғамдық бақылауды күшейту үшін бірыңғай цифрлық платформаны іске қосқан жөн. Онда барлық жолды, соның ішінде, қала аумағындағы жолдарды салуға және жөндеуге қатысты ақпарат болуы керек.

Қазақстан цифрландыру саласында қол жеткізген жетістіктерін еселей түсуге тиіс. «Электронды үкімет» платформасына жасанды интеллект технологиясын барынша енгізу қажет. Қазақстан жасанды интеллектіні кеңінен қолданатын және цифрлық технологияларды дамытып жатқан елге айналуға тиіс. Бұл – Үкіметтің басты міндетінің бірі. Парламент депутаттарын осы жұмысқа атсалысуға шақырамын.

Келесі жылы Астанада Жасанды интеллект ұлттық орталығын іске қосу керек. Бұл орталық оқушылар, студенттер, ғалымдар және кәсіпкерлер үшін әрдайым ашық болады.

Цифрлық активтер мен майнингті заңмен реттеп, криптобиржаларды одан әрі дамыту ісін жалғастырған жөн. Елімізде экономикаға қажетті электр қуатын өз керегіне шамадан тыс пайдаланатын, сөйте тұра салықты аз төлейтін кәсіпкерлер бар. Міне, осындайларды жөнге салу керек.

2025 жылы Каспий теңізі арқылы талшықты-оптикалық байланыс желісін тарту жобасы аяқталмақ. Еліміз үшін бұл жобаның маңызы зор. Сол арқылы мәліметтердің халықаралық арнасымен және трансшекаралық ағынымен байланысты цифрлық инфрақұрылым құра аламыз.

Жалпы, телекоммуникация желілері мен дата-орталықтарын барынша жетілдіруге, кибер-қауіпсіздіктің әлемдік стандарттарын енгізуге және мамандарымыздың біліктілігін арттыруға қатысты жұмысты жалғастыру керек.

Әуе хабтарын дамыту – өте маңызды міндет.

Қазақстанның әуе кеңістігі арқылы жыл сайын 150 мың тоннаға жуық жүк тасымалданады. Алдағы төрт жылда бұл көрсеткішті екі есе ұлғайтуға болады. Әуежайларымыздың жүк тасымалдау мүмкіндігін арттыру үшін барлық жағдайды жасау керек.

Ішкі әуе бағдарларын дамытуға айрықша назар аударған жөн. Бұл, әсіресе, негізгі туризм нысандарының инфрақұрылымын жақсарту үшін маңызды.

Балқаш және Алакөл демалыс аймақтарындағы ұшу-қону жолақтары толық жаңғыртылды. Катонқарағай, Зайсан және Кендірлі өңірлерінің де туристік әлеуетін дұрыс пайдалану қажет. Осындай демалыс аймақтарында сапасы жоғары жол инфрақұрылымы бар әуе бекеттері мен әуежайлар салу керек.

Өнеркәсіпті дамыту қорының есебінен кіші авиация ұшақтарын алған жөн.

Туризм жобаларын жүзеге асырғанда табиғатқа зиян келтірмей, экологияны сақтау барынша маңызды екенін ерекше атап өткім келеді.

Келесі. Ирригация жүйелері және жалпы су шаруашылығы мәселесімен мұқият айналысу қажет.

Көктемдегі алапат тасқын бүкіл еліміз үшін үлкен сынақ болды. Сол қиын күндерде біз ынтымағы жарасқан ел екенімізді көрсеттік. Қазақстанның әр аймағынан жиналған еріктілер мен жанашыр азаматтар зардап шеккен жұртқа көмек қолын созды. Менің елдік істен шет қалмау туралы үндеуіме ірі бизнес өкілдері де қолдау білдірді. Мемлекеттің батыл әрекеті мен халықтың өзара тілектес болуының арқасында аса қиын жағдайдан аман-есен өттік. Дегенмен, орталық және жергілікті билік өкілдері осы оқиғадан сабақ алуы керек.

Қазіргі заманда біз кез келген қатерге дайын болуымыз қажет. Сондықтан қарғын суды жинап, диқандардың қажетіне жарату үшін оны дұрыс сақтай білген жөн. Гидрология бекеттерін жөндеп, жаңғырту қажет. Суды барынша үнемдеу жұмысын ұйымдастыру керек. Бұл – ең алдымен, ауыл шаруашылығына қатысты мәселе, яғни су үнемдеу технологиясын, әсіресе, ауыл шаруашылығында кеңінен қолдану қажет.

Су қорын жинап, оны тиімді пайдаланып, ирригация жүйесін дұрыс қолдана алсақ, бұл салаға да инвестиция тартуға болады. Сондықтан тариф саясатын реттеп, инвесторларға тиімді қолдау шараларын ұсыну қажет. Бұл – Үкіметтің алдында тұрған маңызды міндет. Нақты жұмысқа кірісу керек.

БЕСІНШІ. Еліміздің кадрлық әлеуетін біртіндеп арттыру өте маңызды.

Экономиканы білікті мамандармен қамтамасыз ету – аса өзекті міндет. Ең алдымен, су, энергетика, құрылыс және басқа да салаларда қатты байқалып отырған кадр тапшылығын жою қажет.

Сондай-ақ болашақта сұранысқа ие болатын кәсіптер үшін білікті мамандар даярлау керек. Бұл бағытта нақты жұмыстар басталды.

Үкімет жоғары білім саласын халықаралық білім беру кеңістігімен ықпалдастырып жатыр. Қазірдің өзінде елімізде шетелдің белгілі 23 жоғары оқу орны жұмыс жүргізе бастады.

Оларға мейлінше қолдау көрсету керек. Атап айтқанда, маман даярлауға берілетін мемлекеттік тапсырысты біртіндеп көбейткен жөн. Бұл тәсілді білім бағдарламасы заман талабына сай келетін өз оқу орындарымызға да қолдануға болады.

Осы ретте грант құны жастарды сапалы оқытуға мүмкіндік беруге тиіс. Мемлекет қаржысын университеттің бәріне шашып, оңды-солды тарата беруге болмайды.

Үздік университеттердің нақты сектормен байланысын нығайту керек. Инновациялық саясатты еліміздің ғылыми-технологиялық басымдықтарымен үйлестіру қажет. Мұндай қадам әр саладағы инновацияға серпін береді. Сондай-ақ жоғары оқу орындарындағы қолданбалы ғылымның әлеуетін арттырады. Сонымен қатар ғалымдардың шетелдегі тағылымдамасын әншейін синекураға және «академиялық туризмге» айналдырмау керек.

Жоғары оқу орындары ғана емес, техникалық және кәсіптік білім беру мекемелері де білікті кадрлар даярлауы қажет. Үкімет колледжде жақсы оқыған түлектерді мамандығы бойынша мемлекеттік қызметке алу мүмкіндігін қарастыруға тиіс.

Кәсіптік білім беру саласына реформа жасау – айрықша өзекті мәселе. Бұл – экономиканың өсімін қамтамасыз ету және инвестициялық тартымдылығын арттыру үшін аса қажет қадам.

Мен 2025 жылды Жұмысшы мамандықтары жылы деп жариялаймын. Осы уақыт ішінде техникалық және кәсіби білім беру жүйесін реформалау қажет. Сондай-ақ біз жұмысшы мамандықтарын дәріптеу арқылы қоғамда еңбекқор және нағыз маман болу идеясын насихаттаймыз.

Адал әрі табанды еңбегімен табысқа жеткен адамдар қашанда құрметті, сыйлы болуы керек. Бұл біз ұсынып отырған «Адал азамат – Адал еңбек – Адал табыс» қағидатына толық сай келеді.

Бір сөзбен айтқанда, біздің қоғамда еңбекқорлық, кәсібилік сияқты қасиеттер өте жоғары бағалануға тиіс. Өз кәсібін жетік меңгерген мамандар ұлт сапасын арттырады. Сондықтан біз еңбек адамының мәртебесін көтеріп жатырмыз. Бұл бағыттағы жұмыс тоқтамайды, жалғаса береді.

Жұмыстың жаманы жоқ, кез келген еңбек – қадірлі. Ең бастысы, әркім жауапкершілікті терең сезініп, өз міндетін сапалы атқаруға тиіс. Сонда ғана еліміз дамудың сара жолына түседі.

Халқымызда «Жұмыстың көзін тапқан байлықтың өзін табады» деген сөз бар. Кәсібіне адал әрі жауапкершілікпен қараған адам қашанда лайықты бағасын алады. Бұл түсінікті қоғам санасына сіңіру қажет. Азаматтарға құрметті атақ берудегі түпкі мақсатымыз да – осы. Бұған дейін мұғалімдерге, дәрігерлерге және мәдениет қайраткерлеріне осындай атақтар беріле бастады. Бұл – өте жақсы бастама, оның аясын кеңейту керек.

Біз түрлі саладағы мамандарға, қатардағы жұмысшыларға құрмет көрсетуіміз қажет. Бәсекеге қабілетті экономикасы бар озық ел боламыз десек, ең алдымен, адал еңбекті бағалаған абзал. Сондықтан инженерлерге, геологтарға, кен орнын игеруші мамандарға, ауыл

шаруашылығы, көлік және су саласының қызметкерлеріне, ғалымдар мен өнертапқыштарға берілетін құрметті атақтар мемлекеттік марапаттар санатына қосылады.

Еңбегінің мемлекеттік деңгейде бағалануы барша кәсіп иесіне ерекше шабыт береді, еңбек адамның абырой-беделін көтереді.

Еліміздің кадрлық әлеуетін арттыру ісінде орта білім беру жүйесі өте маңызды рөл атқарады.

Менің тапсырмаммен «Жайлы мектеп» ұлттық жобасы жүзеге асырылып жатыр. 2025 жылдың соңына дейін заманауи үлгідегі 217 мектеп пайдалануға беріледі деп жоспарланған. Осы өте маңызды жұмысты «Самұрық-Қазына» қоры қадағалап отыр. Үкімет пен әкімдер бұл шаруаға белсене атсалысуға тиіс. Депутаттар да ортақ істен шет қалмайды деп ойлаймын.

Үкімет жайлы мектептерді арнайы басқару жүйесін енгізуді ойластыруы керек.

Сонымен бірге еліміздегі 1300 мектепке күрделі жөндеу жүргізу қажет. Үкімет әкімдермен бірге оны қаржыландыру көздерін анықтап, соның ішінде демеушілерден де қаражат тартып, 3 жыл ішінде бұл мектептерді толық жаңартуы керек.

Мемлекет кепілді төлемдер үшін қыруар қаражат бөледі. Оның ішінде жекеменшік мектептерге берілетін қаржы да бар. Мысалы, 250 мыңнан астам бала оқитын жекеменшік мектептерге биылдың өзінде бюджеттен 134 миллиард теңге бөлінді.

Ата-аналар мемлекеттің жеке меншік мектептерге нақты көмек беріп жатқанын білуге тиіс. Осыған орай әр балаға норматив бойынша бөлінген қаражат көрсетіліп тұруы қажет. Сонда азаматтарымыз әлеуметтік бағдарламаларға бөлініп жатқан қаржы туралы шынайы ақпараттан хабардар болады.

Бұдан бөлек, мектептердің жұмысын жақсарту шараларын қолға алған жөн.

Мұғалімдердің біліктілігін арттыруға және әлеуметтік мәртебесін көтеруге көңіл бөлген абзал.

Ұстаздар – ұлттың зияткерлік қуаты. Олар білімді ұрпақ тәрбиелеу арқылы еліміздің өркендеуіне жол ашады. Үздік оқу бағдарламасы, заманауи мектептер, озық басқару жүйесі болса да, ұстаз білікті болмаса, оның бәрі бекер екені анық. Сондықтан педагогикалық жоғары оқу орындарына талапты, қабілетті жастарды қабылдауға баса мән беру керек. Жалпы, бұл бағыттағы жұмыстың беталысы жақсы, оны жалғастыру қажет.

Баланы мектепке дайындау мәселесіне айрықша назар аударған жөн. Мектепке дейінгі тәрбие беру және оқыту ісіне мемлекетпен қатар ата-аналар да жауапты. Сондықтан мектепке дейінгі білім беру саласында әр балаға бөлінетін қаражат отбасының нақты табысына байланысты болуы керек. Осылайша, біз білім беру жүйесін одан әрі жетілдіру арқылы

шын мәнінде мұқтаж азаматтарға көмек көрсетеміз және мемлекеттік қолдаудың ашық болуын қамтамасыз етеміз. Түптеп келгенде, азаматтарымыздың әлеуетін арттырамыз.

АЛТЫНШЫ. Ұлт саулығын нығайту үшін кешенді шараларды қолға алып, халықты әлеуметтік қолдау жүйесін жаңғырту керек.

Міндетті әлеуметтік медициналық сақтандыру жүйесінің енгізілуі денсаулық сақтау саласына қосымша ресурстар әкеліп, жеке меншік медицинаға зор пайдасын тигізді.

Биыл денсаулық сақтау саласына бюджеттен 3,3 триллион теңге қаржы бөлінді. Бірақ, оның нәтижесі әлі көрініп жатқан жоқ.

Медициналық сақтандыру жүйесіне қатысушылар арасында міндеттердің дұрыс бөлінбеуі бұрмаланған ақпараттың көбеюіне әкеп соқтырды. Науқастарға мемлекет кепілдік берген қызметтерді ақылы негізде алуды немесе бірнеше ай бойы кезек күтуді ұсыну жайттары аз емес. Бұған жол беруге болмайды.

Бюджеттің мүмкіндігі мен міндеттемесін ескере отырып, мемлекет кепілдік беретін медициналық көмектің бірыңғай базалық топтамасын жасау қажет. Ал одан асып кеткен шығынның бәрі сақтандыру жүйесі арқылы төленуге тиіс.

Цифрландыру болмаса, мұндай ауқымды өзгерістерді сәтті жүзеге асыру мүмкін емес. Бір-біріне байланысы жоқ ондаған бағдарлама мен ақпараттар базасының орнына бірыңғай мемлекеттік медициналық ақпарат жүйесін жасау керек.

Жаңа жүйе, меншік түріне қарамастан, мемлекеттік тапсырыс алатын медицина мекемелерінің бәріне толық бақылау жасалуын және мәліметтердің шынайы болуын қамтамасыз етуі қажет. Үкімет осы маңызды мәселені шешуге дереу кірісіп, бұл бағыттағы жұмыстың барысы жөнінде маған және депутаттық корпусқа есеп беріп отыруға тиіс.

Еліміздегі денсаулық сақтау саласын дамыту үшін мемлекеттік-жекеменшік әріптестік тетіктері арқылы ресурстарды белсенді тарту қажет. Өкінішке қарай, шетелдердің мемлекеттік-жекеменшік әріптестікке қатысты озық тәжірибелері заңнамамызда толық көрініс тапқан жоқ. Мұның бәрі жобалардың тиімсіз болуына, бюджетке түсетін салмақтың тым артуына әкеп соқтырады. Бұл тәсілдерді қайта қарап, инвестиция тарту үшін ақылға қонымды тарифтер ұсыну қажет. Үкімет денсаулық сақтау және білім беру саласындағы мемлекеттік-жекеменшік әріптестікке қатысты жаңа нормативтер мен ережелер әзірлеуі керек.

Білікті медицина мамандарының тапшылығы – әлі де өзекті мәселе.

Бұл мәселені шешу үшін, ең алдымен, медицина саласындағы білім сапасын барынша арттырған жөн. Соның ішінде грант құнын білім беру үдерістерінің деңгейіне қарай саралау арқылы белгілеп, тиімді тарату қажет.

Баршаңызға мәлім, мен бұқаралық спортты дамытуға ерекше мән беріп отырмын. Жастарымыз дені сау, мықты азамат болып өсуі

керек. Сондықтан ұлт саулығын сақтау үшін бұқаралық спорттың маңызы айрықша. Жақында мен Олимпиадаға қатысушылармен кездестім, спорттағы нақты міндеттер мен басымдықтарға тоқталдым.

Шын мәнінде, бұл саладағы заңнаманы жаңартатын кез келді деп ойлаймын. Заңға енгізілетін өзгертулер бұқаралық спорт пен балалар спортын дамытуға зор серпін береді. Сондай-ақ болашақ жеңімпаздар шоғырын даярлауға жол ашады. Депутаттар осы маңызды заң жобасына айрықша мән бергені жөн деп санаймын.

Келесі мәселе. Әлеуметтік тұрғыдан осал азаматтарға қолдау көрсету – өте маңызды міндет. Сондықтан мемлекет әлеуметтік шығыстарды біртіндеп ұлғайтып жатыр. Қазір бюджеттің жартысынан көбі әлеуметтік салаға жұмсалады.

Балалы отбасыларды қолдау үшін сәби күтіміне өтемақы төлеу мерзімі бір жылдан бір жарым жылға дейін ұзарды.

Зиянды еңбек жағдайында жұмыс істейтін азаматтарға биылдан бастап арнайы төлемдер беріліп жатыр. «Ұлттық қор – балаларға» ауқымды жобасы іске қосылды. 7 миллион баланың есепшотына Ұлттық қордың табысынан жалпы сомасы 300 миллиардтан астам теңге аударылды. Дегенмен қазір мемлекет тарапынан қолдау көрсетілген кезде азаматтардың нақты табысы ескерілмей жатқанын мойындау қажет. Басқаша айтсақ, әлеуметтік қолдауға мүлде мұқтаж емес ауқатты отбасылар да мемлекеттен көмек алады. Мұндай жайттар аз емес. Осыны ескере отырып, халықты қолдау тәсілдерін жетілдіре түсу қажет. Сондықтан, Үкіметке алдағы жылдың басынан бастап «Әлеуметтік әмиян» жобасын жүзеге асыруды тапсырамын.

Мемлекеттік қолдау шын мәнінде мұқтаж адамдарға көрсетілуі қажет. Бір сөзбен, кез келген әлеуметтік көмек әділ, ашық және тиімді болуға тиіс.

ЖЕТІНШІ мәселе. Экологиялық ахуалды жақсарту – алдымызда тұрған негізгі міндеттің бірі. Біз қоғамда қоршаған ортаны қорғаудың мән-маңызын кеңінен дәріптеуіміз керек.

Халықты экологиялық факторлардың жағымсыз әсерінен сақтау қажет. Бизнес өкілдері табиғатты қорғау ісіне зор жауапкершілікпен қарауы керек. Үкімет пен «Атамекен» палатасы осы бағытта нақты шаралар қабылдауға тиіс. Бұл салаға озық технологияларды кеңінен енгізу жұмысын жалғастыру қажет. Табиғатты ластайтын қалдықтарға мониторинг жасайтын озық жүйе ойдағыдай жұмыс істеуге тиіс.

Қазақстанның бірегей жануарлар және өсімдіктер әлемін сақтау мәселесі әрдайым өзекті болып қала бермек. Мемлекет алдағы уақытта да кең байтақ даламызды және орманымызды өрттен қорғау үшін барлық қажетті шараны қабылдайды.

Қазақстанның табиғаты өте бай және алуан түрлі. Алайда орман-тоғайлар жеріміздің 5 пайызын ғана алып жатыр. Табиғаттың әр алуандығын сақтау үшін біз орман алқаптарын көбейтуіміз қажет.

Бұл міндет еліміздің тұрақты әлеуметтік-экономикалық дамуы үшін де өте маңызды. Мен Президент болып сайланған күннен бастап осы мәселеге ерекше мән беріп келемін.

Елімізді көгалдандыру жұмысының қарқыны жаман емес. Тоқтап қалмай, оны жалғастыру қажет. «Семей орманы» аясында орман тұқым бағы бар. Бұл – Орталық Азиядағы халықаралық озық талаптарға сай көшет өсіретін бірден-бір кешен. Осы жобаны басқа да орманды аймақтарда жүзеге асырған абзал.

Орман-тоғайды көбейту бүкіл елді жұмылдыратын нағыз халықтық идеяға айналуы керек. Сондықтан ел ішінде ауқымды ақпараттық-түсіндіру жұмыстарын жүргізген жөн.

Баршаңызға мәлім, елімізде көктемнен бері «Таза Қазақстан» жалпыұлттық экологиялық акциясы жүріп жатыр. Бұл – тұтас халықты ұйыстырған берекелі бастама.

«Таза Қазақстан» шарасына бірнеше айдың ішінде 3 миллионға жуық азамат атсалысты. Жүздеген мың үйдің ауласы тазартылды, 1 миллион тоннадан астам қоқыс жиналды. Осындай игі шаралардың арқасында қоғамда жаңа мәдениет, жаңа қоғамдық этика орнығып келеді. Мұны туған елге деген сүйіспеншілік, жанашырлық деуге болады. Ұлттың жаңа сапасы осындай нақты шаралар арқылы қалыптасады. Бұл – уақытша науқан емес. Осы маңызды жоба жыл бойы жалғаса беруге тиіс. Себебі, шынын айтқанда, кейбір санасыз азаматтарымыз табиғатты, көшелерді әлі де ластап жатыр. Осындай адамдардың әрекетіне заң бойынша тосқауыл қою керек. Бір сөзбен, қоршаған ортаның тазалығы әркімнің күнделікті дағдысына айналуы қажет.

Халқымыздың бойында жақсы қасиеттер өте көп. Мысалы, өзге елдер бізді қонақжай, ақкөңіл халық ретінде біледі. Дәл солай тазалық жұртымыздың қанына, жанына сіңген қасиет болуы керек.

«Таза Қазақстанның» аймақтарда сапалы жүзеге асуына әкімдер тікелей жауапты. Олар жұртқа істің мән-маңызын түсіндіріп, жұмысты дұрыс үйлестіруге міндетті.

Аймақ басшысы шаруашылықпен ғана айналыспайды. Әкім қоғамдық, рухани мәселелерді әрдайым назарда ұстауға тиіс. Әрбір басшы елмен етене жұмыс істеуі керек, тұрғындармен сенімді байланыс орнатуы қажет. Сонда жұрт та оның бастамаларын қолдайды, ел үшін пайдалы іске жұмыла кіріседі. Әкімнің абырой-беделі дегеніміз де – осы.

СЕГІЗІНШІ. Мемлекеттік басқару ісінің тиімділігін барынша арттыру керек.

Мен «Халық үніне құлақ асатын мемлекет» тұжырымдамасын ұсынғалы бес жылдан астам уақыт өтті. Осы уақыт ішінде қоғам мен билік құрылымдары арасындағы қарым-қатынас мәдениетін өзгерте алдық. Пікір білдірудің бірқатар тиімді тетігі және түрлі диалог алаңдары пайда болды. Мемлекеттік қызметшілердің азаматтармен тікелей сөйлесуі қалыпты жағдайға айналды. Бұл тұжырымдама мемлекеттік

қызметшілер мінез-құлқының жаңа моделін қалыптастырды. Олар жауапкершілікпен, проактивті, ашық және тиімді жұмыс істей бастады.

Дегенмен мемлекет пен қоғам арасындағы диалогтың сапасын одан әрі арттыра түсу үшін бәріміз адал әрі әділ болуымыз, тек заң аясында әрекет етуіміз, берген уәдеміз бен ісіміз үшін жауап бере білуіміз керек.

Біз талқыланып жатқан мәселелердің мән-жайын біле бермейтін, тым асыра сілтеуге бейім тұратын популистердің қоғамдағы кейбір бастамаларды іліп алып, өз мүддесіне бұрып әкететінін көріп жүрміз. Мұның демократияға еш қатысы жоқ.

Өтініштерді қарауға қатысты жұмыстың бірыңғай экожүйесі қалыптаса бастағаны өте маңызды. Бұл жүйе халықтың қажеттілігі мен талап-тілегін нақты біліп отыруға мүмкіндік береді. Мемлекеттік органдар өз жұмысын жетілдіру үшін азаматтардың өтініштерін талдауға көбірек назар аударуға тиіс.

Азаматтарымыздың соңғы жылдардағы тағы бір талабы – әкімдерді тікелей сайлау жүйесін енгізу. Бұл талап та орындалды.

Ауыл әкімдерін тікелей сайлау жүйесі 2021 жылы енгізілді. Содан бері 2,5 мыңға жуық әкім сайланды. Бұл – барша ауыл әкімдерінің 90 пайызға жуығы деген сөз. Қалғандары әкімнің өкілеттік мерзімі аяқталған кезде өз ретімен сайлана береді. Жаңа әкімдердің 60 пайызы бұрын мемлекеттік қызметте жұмыс істемеген. Олардың арасында әртүрлі кәсіп иелері, түрлі партия өкілдері бар. Орташа жасы – 46 жас. Бір сөзбен айтсақ, халық өзі таңдаған әкімдердің құрамы едәуір жаңғырды.

Былтыр күзде алғаш рет аудан және облыстық маңызы бар қала әкімдерін сайлай бастадық. Барлық облыста 45 әкім жаңа тәсілмен сайланды. Біз сайлау нәтижесін және сайланған әкімдердің жұмысын жан-жақты зерделедік. Соның қорытындысы бойынша түбегейлі шешім қабылдадық. Келесі жылдан бастап жаңа жүйеге біржола көшеміз. Бұдан былай аудан және облыстық маңызы бар қалалардың әкімдері тікелей сайлау арқылы ғана қызметке келеді. Әкімдердің өкілеттік мерзімі аяқталуына қарай, яғни ротация мерзімі жеткенде сайлау біртіндеп өткізіле береді. Бұл да – саяси жүйені реформалау ісіндегі кезекті маңызды қадам. Саяси реформа – бір реттік науқан емес. Мемлекеттің дамуына қажет болса, реформалар осылай үздіксіз жалғаса береді.

Мемлекеттік қызметшілердің біліктілігін арттыру мәселесі әлі де өзекті. Үміткерді қызметке тағайындаған кезде оның кәсіби және моральдық қасиеттерін мұқият ескерген жөн. Бұрынғы жұмысын қалай атқарғаны да қаперде болуы керек. Меритократия қағидаттарынан ешкім бас тартқан жоқ. Бұл бағыттағы жұмыстың аяқ алысы жаман емес. Қазір мемлекеттік органдардың бәрі кадр жөніндегі бірыңғай ақпараттық жүйеге көшті.

Енді Мемлекеттік қызмет істері агенттігі мен Үкімет бюджеттен қаржыландырылатын мекемелердің кадр мәселесіне қатысты жұмысын толық автоматтандыруы керек.

ТОҒЫЗЫНШЫ. Қоғамда заң мен тәртіп идеологиясын терең орнықтыру қажет.

Цифрлық технологиялардың күнделікті өмірімізге жаппай енуі түрлі алаяқтардың көбеюіне әкеп соқтыруда. Оған бәріміз куә болып отырмыз. Сондықтан, қазір қаржы және экономика негіздерін білу, қарапайым цифрлық дағдыларды меңгеру аса маңызды болып тұр. Осы ретте «Amanat» партиясы ұсынған «Қарызсыз қоғам» жобасын атап өткім келеді. Азаматтардың қаржылық сауатын арттыруға арналған осы жобаға былтыр 65 мың адам қатысты. Ал, биыл одан да көп адам қатысады.

Мектептерде, жоғары оқу орындарында қаржылық және цифрлық сауаттылық негіздерін үйретететін білім бағдарламасын енгізу қажет. Бұл жұмысты Үкімет қаржы саласын реттеу органдарымен бірге атқаруы керек. Мұның бәрі азаматтарымыздың әртүрлі алаяқтардың құрығына түсіп қалмауына мүмкіндік береді.

Құзырлы органдардың бәрі заңға бағынатын жұртқа зардабын тигізіп жатқан алаяқтыққа және сол сияқты басқа да заңсыз әрекеттерге қарсы батыл шаралар қабылдауға тиіс.

Қазір «Құқық бұзушылықтардың алдын алу туралы» заң жобасы әзірленіп жатыр. Осы заңның талаптарын орындау үшін қоғам мен мемлекеттік аппарат күш жұмылдыруы керек. Сонда ғана жағдайды түзетіп, заң үстемдігін және азаматтардың қауіпсіздігін қамтамасыз ете аламыз.

Кез келген қоғамның, соның ішінде біздің қоғамның да басты ұғымдарға негізделген сұраныстары – әділдік және қауіпсіздік. Осы негізгі сұраныстардың толығымен өтелуі мемлекеттің тиімді жұмыс істейтінін айқын көрсетеді.

Елімізде ауқымды реформалар кезең-кезеңімен жүзеге асырылып жатыр. Саяси жаңғырудың нәтижесінде азаматтарымыздың өз ойы мен пікірін ашық айтып, мемлекеттік шешімдер қабылдау үдерісіне араласуына жол ашылды. Сондай-ақ әлеуметтік-экономикалық тұрғыдан терең өзгерістер жасалып жатыр.

Азаматтарымыздың құқығын қорғау саласында кешенді шараларды қолға алдық. Негізгі мақсат – әділетті қоғам құру және соның арқасында дамудың сара жолына түскен озық ел болу. Сондықтан біз осы бағыттағы маңызды реформаларды жалғастырамыз, жүйелі жұмысты тоқтатпаймыз.

Тағы бір мәселе – азаматтардың қауіпсіздігі. Жеке адамнан бастап тұтас қоғамның қауіпсіздігін қамтамасыз ету – мемлекет үшін стратегиялық маңызы бар басымдық.

Көптеген елде, тіпті кейбір дамыған мемлекеттердің өзінде қылмыс пен тәртіпсіздік өршіп тұрғанына қарамастан, біз соңғы жылдары қауіпсіз

қоғам құру жолында едәуір жетістікке жеттік. Көшедегі, қоғамдық орындардағы қылмыс пен заңсыздық тыйылып келеді. Дегенмен арқаны кеңге салуға болмайды.

Менің басты міндетімнің бірі – Қазақстанды қауіпсіз әрі жайлы елге айналдыру. Құқық қорғау органдарына және басқа да жауапты мекемелерге азаматтардың қауіпсіздігін барынша қамтамасыз ету жүктелді.

Ішкі істер министрлігі ұсақ бұзақылық пен вандализмнен бастап, шетелдіктердің заңсыз көшіп келуіне және басқа да ауыр қылмыстарға қатаң тосқауыл қойып, дереу жолын кесуге міндетті. Құқықтық мемлекетте қылмыс әлеміне орын жоқ, қарақшылықты түп-тамырымен жою қажет. Түрлі экстремистердің, оның ішінде әсіре діншілдердің де елге іріткі салатын әрекеттеріне қатысты ұстаным дәл осындай болуға тиіс.

Құқық қорғау органдары кәсібилік, батылдық және табандылық танытуы керек.

Жол апаттары қоғамның зор алаңдаушылығын туғызып отыр. Жыл басынан бері жол-көлік оқиғасынан 1300-ден астам адам қаза болып, 16 мыңнан астам азамат зардап шекті. Адамдар күн сайын жол үстінде қазаға ұшырап жатыр. Олардың арасында тұтас отбасылар да бар.

Жол-көлік инфрақұрылымын жақсарту және интеллектуалдық жүйені енгізу арқылы жол қауіпсіздігін қамтамасыз етуге болады. Бұл – жергілікті ғана емес, республикалық жолдарға да қатысты мәселе.

Осы салаға жауапты мекеме автокөліктердің техникалық жағдайына тиісті бақылау жасауы қажет.

Жүргізушілерді даярлау деңгейінің де төмендеп кеткені жасырын емес. Жүргізуші куәлігін арнайы оқымай-ақ алатын жайттар бар. Үкімет, әкімдер, Ішкі істер министрлігі батыл қадам жасауы керек. Депутаттар бұл мәселені назарда ұстауға тиіс.

Әскер қатарында заң мен тәртіптің сақталуы – айрықша маңызды міндет.

Жастар әскерге Отан алдындағы борышын өтеуге барады. Жас сарбаздарымыз өз міндетін алаңсыз орындауы үшін әскер қатарында, ең алдымен, темірдей тәртіп болуға тиіс. Қарулы күштер мен басқа да күштік құрылымдар осы талапты мүлтіксіз орындауы қажет. Әр ата-ана әскерге кеткен баласын мемлекетке сеніп тапсырады. Сондықтан сарбаздардың денсаулығы мен қауіпсіздігіне, ең алдымен, армия басшылығы және құқық қорғау мекемелерінің басшылары жауапты.

Тағы бір маңызды міндет – есірткі саудасына және нашақорлыққа қарсы күрес. Бұл – ұлттың генетикалық қорын аман сақтап қалу мәселесі деген сөз. Біз осыған дейін қажетті заңнамалық шараларды қабылдадық. Бірақ, нақты нәтижеге қол жеткіздік деуге әлі ерте. Әрбір мемлекеттік құрылым, әсіресе, құқық қорғау органдары тиімді жұмыс істеп жатыр деп айта алмаймыз. Есірткі мәселесі ушығып барады.

Біз заң мен тәртіп, білім мен парасат үстемдік ететін қоғам құруымыз керек. Азаматтары, әсіресе жастары мәдениетті, жаңашыл әрі жасампаз ұлттың ұпайы түгел. Сондықтан біз өркениетті ел болуға кедергі жасайтын жағымсыз әдеттерден арылуымыз керек. Мен бұл туралы Ұлттық құрылтайдың отырысында айттым. Елдің болашағына кесірін тигізетін бес кеселге тоқталдым. Содан бері біршама жұмыс атқарылды. Вандализмге, лудоманияға тосқауыл қоятын заңдар қабылданды. Вейпке, яғни электронды темекіге тыйым салынды. Қабылданған шаралардың нәтижесі қазірдің өзінде көрініп жатыр. Әлеуметтік кеселдің бәрімен тұтас жұрт болып жұмыла күресу қажет.

Халқымыз қашанда кең пейілімен, толеранттылығымен ерекшеленген. Еліміздің басты құндылығы – бірлік пен келісім ең алдымен, осы қасиеттердің арқасында сақталып отыр. Қазақстанда тіліне, дініне, ұлтына, әлеуметтік жағдайына және басқа да себептерге байланысты ешкімге ешқандай қысым жасалмайды, жасалуы да мүмкін емес. Әрине, мұндай жайттар ара-тұра кездеседі. Бірақ бұл көбіне жекелеген адамдардың сауатсыздығы мен жауапсыздығынан болып жатады. Құқық қорғау органдары әрдайым заң арқылы мұндай оқиғалардың жолын кеседі.

Бұған қоса бізге белгілі кейбір теріс пиғылды адамдар, оның ішінде шетелде жүргендер де бар, мәселені ушықтыру арқылы қоғамдық пікірге ықпал еткісі келеді, елімізге орынсыз шүйлігеді.

Қазақстанның қоғамында да, билігінде де ешқандай «фобия» бұған дейін болған емес, қазір де жоқ, болашақта да болмайды. Сондықтан ақша үшін ел ішіне іріткі салуды көздейтін мұндай жымысқы әрекеттерден түк шықпайтыны анық.

Біз үйлесімді, әділетті әрі тұрақты қоғам құру ісін жалғастыра береміз.

Біз – озық ойлы ұлтпыз. Сондықтан алысты көздеп, түрлі арандатушылық әрекеттерден биік тұруымыз, парасатты ел екенімізді танытуымыз және тек заңға арқа сүйеуіміз керек.

Ылғи да кейін қайырылып, өткенмен өмір сүруге, бұрынғы жүйеден немесе саяси тұлғалардан кінә іздей беруге болмайды. Өз халқыңның тарихын білу керек, бірақ одан тек еңсеңді түсіріп, өзгеге өкпе артуға себеп іздемеу қажет. Қандай қасіретті болса да, өткен оқиғалардан, ең алдымен, тағылым ала білген жөн. Біз келешекке сеніммен көз тігіп, еліміздің өсіп-өркендеуі мен дамуын ойлауымыз қажет. Мен бұл туралы үнемі айтып келемін.

Тағы да қайталап айтамын: біздің қоғамымызда заң мен тәртіп үстемдік құруға тиіс. Бұл – бүкіл қоғамның және әр адамның қауіпсіздігін қамтамасыз етуге қатысты ең басты талап. Біз сонда ғана Әділетті, Таза және Қауіпсіз Қазақстанды құра аламыз. Осы стратегиялық мақсатымызға жету үшін еліміздің бейбіт өмір сүруіне және тұрақты дамуына қолайлы сыртқы жағдай қалыптастыруымыз қажет. Бұл – қазіргі

аса күрделі геосаяси ахуал кезінде өте жоғары кәсібилікті талап ететін дипломатияның міндеті.

Қазақстан бейбіт және теңгерімді сыртқы саясатты қатаң ұстанып келеді. Еліміздің егемендігі мен тәуелсіздігін нығайту, шетелдегі азаматтарымыздың құқықтарын қорғау, ұлттық мүдделерімізді ілгерілету, экономикаға инвестиция тарту – дипломаттарымыздың басты міндеті. Қазақстан Біріккен Ұлттар Ұйымының Жарғысын қатаң ұстана отырып, көп жақты ынтымақтастық орнатуға қашанда дайын екенін паш етіп келеді. Еліміз халықаралық қауіпсіздік және тұрақтылық мәселелерін шешуге белсенді атсалысады.

Біз Біріккен Ұлттар Ұйымы мен басқа да халықаралық ұйымдардың терроризмге, экстремизмге, заңсыз көші-қонға, климаттың өзгеруіне және өзге де қауіп-қатерлерге қарсы күресу жолындағы талпыныстарын құптаймыз. Сондай-ақ Біріккен Ұлттар Ұйымының бітімгерлік қызметін, қарусыздануға қатысты бастамаларын барынша қолдаймыз, қарулы қақтығыстарды дипломатиялық жолмен шешу қажет деп санаймыз.

Астанада Қазақстанның төрағалығымен Азиядағы өзара іс-қимыл және сенім шаралары жөніндегі кеңеске, Тәуелсіз Мемлекеттер Достастығына, Шанхай ынтымақтастық ұйымына, Түркі мемлекеттері ұйымына мүше елдер басшыларының саммиттері сияқты бірқатар маңызды халықаралық іс-шара өтті. Бізге қолдау көрсеткені үшін одақтастарымыз бен серіктестерімізге шынайы ризашылығымызды білдіреміз.

Құрметті отандастар!

Қазір әлемде қандай түбегейлі өзгерістер болып жатқанын білесіздер. Экономикалық, саяси, климаттық және басқа да жаһандық, аймақтық ауқымдағы қауіп-қатерлер аз емес. Осындай жағдайда күнделікті шаруамен қатар стратегиялық маңызы бар көптеген мәселені шешуімізге тура келеді. Әрине, бір мезетте барлығына бірдей ресурсымыз жетпейтіні анық.

Ешкім де бәрін табан астында өзгерте алмайды. Жылдар бойы шешімін таппай келген мәселелер бар. Біз ештеңені жасырмай, бәрін бүкпесіз ашық айтамыз. Қаншалықты күрделі болса да, барлық мәселені жүйелі әрі батыл түрде шешіп келеміз.

Алдымызда ауқымды жұмыс тұр. Тұрақты әлеуметтік-экономикалық өрлеуді қамтамасыз ету, азаматтардың жасампаздық әлеуетін толық ашу және халықтың әл-ауқатын арттыру – мемлекеттің маңызды міндеті.

Үкімет мүшелері, әкімдер, депутаттар және барша қоғам өкілдері әрдайым отаншылдық идеясына адал болуға тиіс. Әр іс елге деген жанашырлық ниетпен жасалуы керек. Әрбір қадамымыз елге пайдасын тигізуі қажет. Біз еліміздің байлығын үнемдеп пайдалансақ, табанды

еңбек етсек, салық төлесек, өз өнімдерімізді сатып алатын болсақ, түрлі жобаларға инвестиция салсақ, мемлекетіміздің қуатын арттыра түсеміз. Демек Отанымызға да, отбасымызға да пайдамыз тиеді деген сөз.

Біз қиындықтарға мойымай, барлық мәселені біртіндеп, байыппен шешуіміз керек. Мұның бәрі халықтың тұрмыс-тіршілігіне ғана емес, қазіргі бұлыңғыр замандағы еліміздің тағдырына да тікелей әсер етеді.

Біздің ұзақ мерзімге арналған даму жолымыз – айқын. Биік мақсаттарымыз бар. Оған жету үшін, ең алдымен, ел бірлігін сақтай білуіміз керек. Бір-бірімізге қолдау білдіріп, құрмет көрсетуіміз қажет.

Біз – берекелі бірліктің арқасында түрлі сынақтан сүрінбей өткен халықпыз. Алдағы уақытта да солай болмақ. Бәріміз бір ел болып, әділетті және дамыған Қазақстанды бірге құрайық. Сонда әркім өз елінің кірпіші болып қаланып, арман-мұратына жете алады.

Әр адамға және баршаға бірдей мүмкіндік беретін мемлекетті, яғни Әділетті Қазақстанды болашақ ұрпаққа аманат ету – баршамызға ортақ міндет.

Мен Мемлекет басшысы ретінде осы міндетті орындауға бар күш-жігерімді саламын. Сіздер де ортақ мақсатқа жету үшін табанды еңбек етесіздер деп сенемін.

Қастерлі Отанымыз – Қазақстан өркендей берсін!

Халқымыз аман болсын!

II. МЕМЛЕКЕТ БАСШЫСЫ ҚАСЫМ-ЖОМАРТ ТОҚАЕВТЫҢ АУЫЛ ШАРУАШЫЛЫҒЫ ЕҢБЕККЕРЛЕРІНІҢ БІРІНШІ ФОРУМЫНДА СӨЙЛЕГЕН СӨЗІ

2024 жылғы 15 қараша
akorda.kz

Құрметті қауым!

Баршаңызды Ауыл шаруашылығы еңбеккерлерінің бірінші форумының ашылуымен құттықтаймын! Алқалы жиын Ауыл шаруашылығы, тамақ және өңдеу өнеркәсібі қызметкерлері күні қарсаңында өтіп жатыр. Кәсіби мерекелеріңіз құтты болсын!

Сондай-ақ бұл форум елімізде тың игеру науқаны басталғанына 70 жыл толуына тұспа-тұс келіп отыр. Сол науқанның түрлі салдары болғанын білесіздер. Соған қарамастан ауыл шаруашылығында көптеген оң өзгеріс жасалды.

Қазақстан аз уақыт ішінде әлемдегі ең астықты елдің біріне айналды. Әлеуметтік инфрақұрылым жақсарды, елді мекендер салынды. Мен бүгін алғашқы тыңгерлердің және олардың ізін басқан диқандарымыздың еңбегін ерекше атап өткім келеді.

Жаңа ғана арнайы көрмені араладық. Отандық өнімдеріміздің сапасы жоғары, көбі экспортқа шығарылып жатыр. Бұл – зор жетістік. Қазақстан егіс алқабы және жайылымдық жер көлемі жағынан әлемде 6-шы орын алады. Біз бидай экспорттайтын 10 ірі мемлекеттің қатарына кіреміз. Ұн экспорты бойынша көш басындағы елдің біріміз.

Биыл түрлі қиындыққа қарамастан, қамбамыз астыққа толды. Күзгі жиын-терінде 26,7 миллион тонна дақыл жиналды. Бұл – соңғы он жылдағы рекордтық көрсеткіш. Шын мәнінде, диқандарымыз тамаша нәтижеге жетіп отыр. Құттықтаймын және баршаңызға шынайы ризашылығымды білдіремін!

Қазақта «Еңбегіне қарай – өнбегі» деген сөз бар. Мұны, ең алдымен, ауыл халқының ерен еңбегінің жемісі деуге болады. Мемлекет тарапынан да тиісті жұмыс жүргізілді, қажетті көмек берілді. Қазір елімізде жаңа экономикалық бағдар аясында нақты шаралар қолға алынып жатыр.

Жүйелі жұмыстардың нәтижесінде инфляция деңгейі төмендеді (биылғы қазан айында жылдық инфляция 8,5 пайызды құрады), ұлттық экономиканың өсімі 2024 жылдың қаңтар-қазан айларында 4 пайыздан асып, жақсы қарқын алды. Мұнайдан тыс салаларды дамыту арқылы оң динамика байқалады. Бұл – маңызды үдеріс. Ішкі жалпы өнім өсімінің үштен екісінен астамы сауда, өңдеу өнеркәсібі, құрылыс пен ауыл шаруашылығына тиесілі. Осы бағыттағы белсенді жұмысты жалғастыру керек.

Қазақстан шет елдерден тікелей инвестиция тарту бойынша Орталық Азияда көш бастап тұр. Биыл жетекші халықаралық рейтинг агенттіктері Қазақстанның қазіргі несие рейтингі инвестициялық сенімділік деңгейінде тұрғанын растады. Қыркүйекте Moody's агенттігі Қазақстанның ұзақмерзімді рейтингін «Тұрақты» болжамына көтерді. Бұл – Тәуелсіз Қазақстан тарихындағы ең үздік нәтиже.

Инвестиция экономиканың кен өндіруден тыс салаларына көбірек тартылды. Өңдеу секторы көлемі жағынан қазірдің өзінде кен өндіруді басып озды әрі үздіксіз өсіп келеді (өнеркәсіп құрылымында өңдеу секторының үлесі 47 пайызды құрайды). Бұл салада бүгінде 630 мың азамат жемісті еңбек етеді.

Жыл соңында жалпы құны 1,2 триллион теңгені құрайтын 180 индустриалды жоба іске асырылмақ. Атап айтқанда, катодты мыс (Қарағанды облысы), ферроқорытпа (Павлодар облысы), жүк көліктерінің бөлшектері (Қостанай облысы), цемент, бағалы металл өңдеу өндірісі (Жамбыл облысы) секілді ірі зауыттар жұмыс істей бастайды. Қазіргі уақытта вольфрам кенін қайта өңдеу (Алматы облысы), Chevrolet Onix автокөлік маркасын құрастыру (Қостанай облысы), мыс концентраты (Жамбыл облысы), жылу оқшаулағыш материалдары (Алматы облысы) және қыш тақталары (Шымкент қаласы) өндірістері пайдалануға берілді. Атырау облысында полипропилен шығаратын зауыттың ашылуы мұнай-газ химиясы саласының толықтай қалыптасуына ықпал етті. Алдағы уақытта полиэтилен мен бутадиен өндіру жоспарланған. Маңғыстау облысында еуропалық консорциумның қатысуымен «жасыл» сутегі өндірісі жобасы жүзеге асырылады. Осылайша елімізде озық халықаралық стандарттарға сай және сыртқы нарықта сұранысқа ие өнім өндіретін жаңа кәсіпорындар құрылып жатыр.

Әлеуметтік жағынан аз қамтылған азаматтардың тұрғын үйге қолжетімділігін арттыру үшін ауқымды жұмыс жүргізілуде. Осы мақсатта «Отау», «Наурыз» және «Асыл мекен» жеңілдетілген ипотекалық бағдарламалары ашылды. Сондай-ақ көктемгі су тасқынынан зардап шеккен 17 мыңнан астам отбасының баспана мәселесі шешімін тапты.

Агроөнеркәсіп кешеніне жан-жақты қолдау көрсетілуде. Негізгі мақсатымыз – ауыл шаруашылығының дамуына серпін беру.

Бүгінде Жаһандық азық-түлік қауіпсіздігі индексіндегі еліміздің көрсеткіштері жақсарып келеді. 2022 жылы осы рейтингте 32-ші орынға шықтық.

Қазақстан ТМД елдері ішінде көш бастап тұр. Бірақ жайбарақат отыруға болмайды. Ауыл шаруашылығы бәсекеге қабілетті озық сала болуы керек. Агроөнеркәсіп кешені экономикадағы басты қозғаушы күштің біріне айналуға тиіс. Бизнес те, мемлекет те осыған мүдделі. Бұл, ең алдымен, азық-түлік қауіпсіздігін қамтамасыз ету тұрғысынан маңызды. Ауылдағы ағайынның тұрмысы да осы салаға тікелей байланысты.

Енді алдағы жұмыстың негізгі бағыттарына тоқталайын.

БІРІНШІ. Агроөнеркәсіп кешенін қаржыландыруды жүйелі жүргізу қажет.

Агроөнеркәсіп кешенін қаржыландыру ақсап тұрған саланың бірі еді. Биыл мемлекет бұл мәселені шешіп, бөлінетін қаржы көлемін айтарлықтай арттырды. Біз пайыздық мөлшерлемемен субсидиялау арқылы несиелеудің күрделі әрі көлеңкелі жүйесінен бас тарттық.

Диқандар енді көктемгі егін егу және жиын-терін жұмыстарына 5 пайыз мөлшерлемемен тікелей жеңілдетілген несие алады. Мұндай несиелеу көлемі алғаш рет жарты триллион теңгеден асты (580 миллиард теңге, бұған дейін 180 милллиард теңге болған), алдағы уақытта бұл көрсеткіш бір жарым триллион теңгеге дейін жеткізіледі.

Дәнді дақылдар түсімі биыл гектарына 16 центнерді құрады. Бұл көпжылдық орташа көрсеткіштерден әлдеқайда жоғары. Кейбір алқаптан гектарына 40 центнерден немесе одан да көп өнім жиналды. Бидай сапасы мен балауызының деңгейі (32 пайыз) жоғары. Бұған заманауи агротехнологияларды, жоғары сапалы тұқымды, тыңайтқыш пен пестицидтерді пайдалану, сондай-ақ ауылшаруашылық техникаларын жаңарту арқылы қол жеткіздік.

Енді біздің алдымызда жиналған өнімді сақтау және оның бағасын құлдыратуға жол бермеу міндеті тұр. Үкіметке Азық-түлік корпорациясы арқылы шаруалардан астық сатып алуды тапсырамын. Бұл нарықтағы бағаны ұстап тұру үшін керек. Астықты өңірлердегі қоймаларды босату мақсатында Ауыл шаруашылығы және Көлік министрліктері бидайды басқа облыстарға тасымалдауды жедел қамтамасыз еткені жөн. Бұл істе облыс әкімдерінің үйлесімді жұмыс істегені маңызды.

Көктемгі егіс пен күзгі жиын-терін жұмыстарын дер кезінде қаржыландыру – мол астық жинаудың кепілі. Жыл сайын төлемдерді кешіктіру салдарынан шаруалар егін егу барысында көп қиындықты бастан өткереді. Сондықтан менің тапсырмам бойынша көктемгі егіс жұмыстарына бөлінетін жеңілдетілген несие биылғы желтоқсан айынан бастап берілетін болады. Соның нәтижесінде диқандар жанар-жағармайды, қосалқы бөлшектерді, басқа да қажетті тауарлар мен қызметтерді уақытында сатып ала алады.

Қазақстан халқына арнаған Жолдауымда аталған салаға жеке инвестициялар тарту керек екенін айтқан едім. Агроөнеркәсіп кешенін мемлекет тарапынан субсидиялауды біртіндеп қысқартып, оның орнына банктердің ауыл шаруашылығына жеңілдетілген несие беруін ынталандырған жөн. Отандық қаржы институттары агрокәсіпорындарға ұзақмерзімді әрі қолжетімді қаражат ұсынуға тиіс.

Бүгін – Ұлттық валюта күні. Төл валютамыз – тәуелсіздіктің символы. Теңгенің тұрақтылығы Қазақстан экономикасының орнықты дамуына ықпал етеді. Мемлекеттің қаржы саясаты бірінші кезекте нақты сектордың өркендеуіне бағытталғаны дұрыс. Бұл салада мемлекеттік

қолдаудың ауқымдылығын ескере отырып, есептеу мен қадағалаудың тиімділігін жолға қою қажет.

Менің тапсырмам бойынша ауыл шаруашылығындағы статистиканы бұрмалау, жалған құжат толтыру, көзбояушылық фактілерін түп-тамырымен жою жұмыстары жүргізіліп жатыр. Осының нәтижесінде біз саланың нақты жағдайын бағамдай аламыз, экономикалық шығынға соқтыратын тиімсіз шешім қабылдамаймыз.

Үкімет субсидия берудің ашықтығын толық қамтамасыз етіп, саланы нарықтық әдіс-тәсілдер арқылы нығайтуды қолға алуы қажет. Бұл салада стратегиялық тұрғыдан сенімді әрі мұқият ойластырылған мемлекеттік реттеу тетіктеріне көшу маңызды.

ЕКІНШІ. Агроөнеркәсіп кешенін индустрияландыруды белсенді түрде жалғастыру қажет.

Былтырғы Жолдауда үш жылдың ішінде агроөнеркәсіп кешеніндегі қайта өңделген өнімнің үлесін 70 пайызға дейін арттыру міндетін қойдым. Біз негізгі азық-түлік тауарлары бойынша импортқа тәуелділікті азайтуға бағытталған бірқатар жобаны жүзеге асыра бастадық. Атап айтқанда, таяу жылдары сүт өндіру көлемін 600 мың тоннаға көбейтуге мүмкіндік беретін 116 заманауи тауарлы сүт фермасы салынады.

Жалпы қуаты жылына 220 мың тонна құс етін өндіретін 29 фабриканы, сондай-ақ қуаты жылына 850 миллион жұмыртқа өндіретін 11 құс фабрикасын пайдалануға беру көзделген.

100 мыңға жуық ірі қараға арналған 6 бордақылау алаңын, сондай-ақ 50 мың бас уақ малға арналған бордақылау кешенін іске қосу жоспарланып отыр.

Сонымен қатар Үкімет алғашқы мамандандырылған биржа ашуды қолға алды. Бұл кешенде мал саудасының заманауи ережелері сақталып, фермерлер мен тұтынушылар арасында басы артық делдалдар болмайды.

ҮШІНШІ. Ауыл шаруашылығы ғылымын өркендету аса маңызды

Қазір жаһандық азық-түлік нарығында бәсеке күшейіп келеді. Оған төтеп беру үшін ғылымды дамытуға баса мән беру керек. Соның ішінде тұқым шаруашылығын жандандыру – стратегиялық міндеттің бірі.

Картоп пен қант қызылшасы бойынша отандық тұқымның үлесі 10 пайызға да жетпейді. Осындай мәселелерді шұғыл шешу қажет. Биыл Дәнді дақылдар селекциясы мен тұқым шаруашылығын дамыту туралы кешенді жоспар қабылданды. Нақты міндеттер қойылды. Үкіметке диқандарды елімізде өндірілген тұқыммен қамтамасыз етуді тапсырамын. Бұл көрсеткішті 2028 жылы 80 пайызға жеткізу қажет.

Ал жоғары сапалы (яғни элиталық) тұқымның үлесі кемінде 15 пайыз болуы керек. Ол үшін шетелдің озық тәжірибесін зерттеген жөн. Мен жақында француз кәсіпкерлерін осы саладағы инвестициялық жобаларды бірге жүзеге асыруға шақырдым.

Сондай-ақ жуырда Моңғолияға мемлекеттік сапармен барғанымды білесіздер. Ол жақта да өте маңызды келіссөздер болды. Моңғолия басшысымен бірге көптеген мәселені талқыладық. Екі көшпенді халықтың ұрпағы ретінде жылқы туралы да айттық. Моңғол жылқылары аласа болғанымен, өте төзімді әрі ұзаққа шабады екен.

Біз «Тегіміз – түркі, түлігіміз – жылқы» деп, арғымақты айрықша қадірлеген елміз. Тұтас тарихымыз тұлпардың тұяғымен жазылған. Жалпы қазақтың мінер көлігі де, ішер асы да жылқымен тығыз байланысты. Саумал мен қымыздың сан түрлі дертке шипа екені баршаға мәлім.

Қазір елімізде жылқы саны үздіксіз өсіп келеді. Бұл – жақсы үрдіс. Дегенмен асыл тұқымды жылқының үлесі бір пайызға да жетпейді, яғни 4,2 миллион жылқының 40 мыңы ғана асыл тұқымды. Сондықтан мал тұқымын асылдандыру жұмысына баса мән берген жөн.

Қазақстанда жылқының бірнеше түрі бар. Оның ішінде қазақпен бірге жасап келе жатқан жабының орны ерекше. Кейін оған Қостанай, Көшім және Мұғалжар тұқымдары қосылды. Әрқайсысының өз ерекшелігі бар.

Мен бұған дейін Адай жылқысы Маңғыстаудың баға жетпес қазынасы екенін айттым. Оны әлемге таныту үшін нақты шаралар қабылдауды тапсырдым. Қазір Адай жылқысы ресми түрде бөлек тұқым ретінде тіркелді. Бұл арғымақтар Ұлы дала жорығында, басқа да аламан бәйгелерде топ жарып жүр. Қостанай жылқысы да мықты екені белгілі, алайда, жоғалып кетудің аз-ақ алдында тұр (небәрі 280 бас қалды). Сондықтан жылқының санымен қатар, сапасын арттыру – маңызды міндет.

Биыл қазақ жылқысының тұқымын сақтау және көбейту үшін арнайы заң қабылдадық. Енді бұл бағытта тағы бір маңызды қадам жасаймыз. Мен Үкіметке Жылқы шаруашылығы институтын құруды тапсырамын. Білікті мамандар мұны көптен бері айтып жүр. Құзырлы органдар қысқа мерзім ішінде осы мәселені пысықтап, қаржы көздерін нақтылауы керек.

ТӨРТІНШІ. Ауыл шаруашылығына жаңа технологияларды белсенді түрде енгізу қажет

Бізде минералды тыңайтқыштар аз қолданылады. Бұл – отандық агросектордағы өзекті мәселе. Биыл егіс алқаптарына бұрынғыдан екі есе көп тыңайтқыш себілді. Бұл – ғылыми тұрғыдан қажет тыңайтқыштың 41 пайызы деген сөз. Жалпы жұмыс қарқыны жаман емес. Бірақ біз агротехнологиясы дамыған озық елдердің деңгейіне ұмтылуымыз қажет. Сондықтан импортқа тәуелді болуды азайту керек. Өзімізде шығарылатын тыңайтқыштар ауыл шаруашылығын толық қамтамасыз етпейді, сұраныстың жартысын ғана өтейді.

Қазір елімізде құны 4 миллиард доллар болатын ауқымды инвестициялық жобалар жүзеге асырылып жатыр. Соның арқасында

7 миллион тонна минералды тыңайтқыш өндірілмек. Осылайша біз ішкі нарықты толық қамтамасыз етеміз, ал артығын экспортқа шығаруға мүмкіндік туады. Бұдан бөлек, органикалық тыңайтқыш өндірісін дамыту маңызды. Халықаралық тәжірибеге қарасақ, қойдың жүнін суармалы жерге тыңайтқыш ретінде тиімді пайдалануға болады.

Агроөнеркәсіп кешенін одан әрі цифрландыру мен автоматтандыру мәселесі ұдайы назарда болуға тиіс. Бұл бағытта қазірдің өзінде жақсы нәтижелер бар. Кейінгі бес жылда еліміздегі цифрлы фермерлік шаруашылықтар саны алты есеге жуық өсіп, бүгінде 200-ден асты. Бұл – шын мәніндегі болашақтың кәсіпорындары. Онда озық технологиялар жаппай енгізіледі. Бірақ бұған тоқмейілсуге болмайды.

Аталған саладағы қызметтер мен процестерді толығымен электронды форматқа көшіруді жеделдету қажет. Субсидия алу мен жеңілдіктерді пайдалану алгоритмдері фермерлер үшін барынша қарапайым және түсінікті болуы керек. Бұл туралы ақпараттардың формалары мен мазмұны барынша қолжетімді болғаны жөн. Жасанды интеллект пен «үлкен деректерді» пайдалану арқылы ғана өндірістің барлық кезеңінде дәл есептеу, бақылау мен болжау мүмкін болмақ.

Жалпы, жан-жақты цифрландыру агроөнеркәсіп кешенінің бәсекеге қабілетін арттырады, көлеңкелі сектордың үлесін азайтуға септігін тигізеді және саладағы мемлекеттік басқаруды одан әрі жетілдірудің маңызды факторына айналады.

БЕСІНШІ. Ауыл шаруашылығы техникасының қолжетімділігі маңызды

Мен ауыл шаруашылығы техникасын жаңарту деңгейін жылына 8-10 пайызға дейін жеткізу жөнінде міндет қойдым. Бұл мақсатқа 120 миллиард теңге бөлініп, отандық ауыл шаруашылығы техникаларын жылына 5 пайызбен жеңілдетілген лизингке беру бағдарламасы басталды.

Қазақстанда 8 ірі бірлескен кәсіпорын, соның ішінде «Клаас» неміс концерні мен ресейлік «Ростсельмаш» компаниясы табысты жұмыс жатыр. Биыл шамамен 160 миллиард теңгеге жуық қаржыға 4,5 мыңнан астам трактор мен астық жинайтын 815 комбайн (оның 107-сі «Клаас» компаниясына тиесілі) шығарылды. Үкімет еңбек өнімділігін арттыруға, импортталатын қосалқы бөлшектерді локализациялап, ұсақ бөлшектерден құрастырылатын өндірісті қолдауға және тұрақты жұмыс орындарын ашуға баса мән беруі керек.

АЛТЫНШЫ. Ауыл шаруашылығының экспорттық әлеуетін күшейту қажет

Мұнда көлік-логистика мүмкіндіктерінің шектеулі болуы кедергі келтіреді. Мысалы, еліміздегі логистика мен сақтау жүйелерінің жеткілікті болмауынан ауыл шаруашылығы тауарын өндірушілер зор шығынға ұшырап отыр. Сондықтан сақтау инфрақұрылымын, соның ішінде элеваторлар, көкөніс және жеміс-жидек сақтау қоймаларын дамыту маңызды бағыт болуға тиіс.

Сыйымдылығы 700 мың тонна болатын қоймалар салу мен жаңғыртудың кешенді жоспары қабылданды. Бұл жұмысты ұдайы бақылауда ұстау керек. Біз дәстүрлі өткізу нарықтарын сақтап қана қоймай, түрлі елдердің талаптарына бейімделген икемді жеткізу жүйесін құра отырып, экспортты әртараптандырғанымыз жөн.

Өзбекстан, Әзербайжан, Түрікменстан, Қырғызстан және Ауғанстанға жоспарлы түрде астық тасымалдау жұмысы басталды. Иран нарығына кіруге рұқсат алып, 250 мың тонна арпа жөнелттік. Сондай-ақ Қытайға, Еуропа Одағы елдеріне және Солтүстік Африкаға астық жеткізіледі. Теңізбен тасымалдауды арттыру үшін Құрық портында жаңа астық терминалы іске қосылды. Жаңа нарықтардың азық-түлікке сұраныс көлемі ұлғайып келе жатқанын ескерсек, Солтүстік – Оңтүстік және Транскаспий бағыты сияқты халықаралық дәліздердің рөлі арта түседі.

Қазақстанды Еуразияның негізгі көлік-логистикалық орталығы ретінде құру жөніндегі стратегиялық міндет – менің кейінгі жылдардағы халықаралық деңгейде жүргізіп жатқан келіссөздерімнің басты тақырыбына айналды. Бұл мәселеде аталған дәліздерге ыңғайлы жол табу және ішкі логистиканы жақсарту өте маңызды. Сондықтан алдағы алты жылда (2030 жылға дейін) біз теміржол желісін ауқымды түрде жаңғыртуды көздеп отырмыз. Он бір мың шақырым темір жолды жөндеп, бес мың шақырымнан астам жаңа темір жол салу жоспарлануда.

Қазірдің өзінде «Дарбаза – Мақтаарал», «Достық – Мойынты», «Бақты – Аягөз» және «Алматы қаласының айналма жолы» сияқты ірі жобалар жүзеге асырылып жатыр. Бұл Орталық Азия мен Қытай бағытындағы жүк тасымалының артуына жол ашады.

Автокөлік жолдарының желісін дамыту бағытында ауқымды жұмыстар атқарылуда. Мәселен, жыл соңына дейін «Астана – Балқаш – Алматы», «Талдықорған – Өскемен», «Ақтөбе – Қандыағаш» және «Атырау – Астрахань» автомобиль жолдарының құрылысы аяқталады.

Биыл Қазақстанның экспортқа 12 миллион тонна астық шығаруға мүмкіндігі бар. Бұл – өте көп өнім және зор жауапкершілік. Диқандардың өнімін сыртқы нарыққа шығаруға жан-жақты қолдау көрсету – Үкіметтің басты міндеті. Экспорттық әлеуетімізді арттыра түсу үшін әлемдік нарықта сұранысқа ие бағалы дақылдарды көбірек өсіру қажет.

Сонымен бірге ішкі нарыққа өткізудің ұтымды жолдарын барынша пайдалану керек. Алматы, Астана, Шымкент қалаларымен іргелес аймақтардағы диқандардың мол мүмкіндігі бар. Осы орайда, Ақмола облысын үлгі ретінде айтуға болады. Бұл аймақ елорданың «азық-түлік белдеуі» деген атқа лайық екенін дәлелдеді. Биыл облыстың ауыл шаруашылығындағы жалпы өнімі екі есе өскен. Бұл – өте жақсы нәтиже. Сондықтан, ауқымды ішкі нарығы бар қалалармен шектесетін басқа да аймақтар осы бағытта белсенді жұмыс істеуі керек.

Қазақстанда сан түрлі азық-түлік өнімі шығарылады. Жұрт өз өнімдерімізді көбірек сатып алу үшін оны елге танытып, кеңінен насихаттау керек.

Құрметті форумға қатысушылар!

Халқымыздың 40 пайызы ауылда тұратынын білесіздер. Агроөнеркәсіп кешені бүкіл елдің, әсіресе, ауыл тұрғындарының тұрмыс сапасына тікелей әсер етеді. Сол себепті мен ауылды өркендету ісіне айрықша мән беремін. Бұған сайлау алдындағы тұғырнамада ерекше назар аудардым. Президент сайлауынан кейін алғашқы Жарлығым ауылды дамытуға арналды.

Менің тапсырмаммен Үкімет бес жылды қамтитын тұжырымдама қабылдады. «Ауыл – Ел бесігі» бағдарламасы әзірленіп, жүзеге асырылып жатыр. Қазірдің өзінде нақты нәтиже бар. Биыл 200-ге жуық ауылға су құбырын тарту үшін қаржы бөлінді. Жыл соңына дейін ауыл халқының 95 пайыздан астамы таза сумен қамтамасыз етіледі.

Ауылдағы денсаулық сақтау жүйесін жаңғырту үшін арнайы жоба қолға алынды. Бүгінге дейін 140-тан астам нысан салынды. «Жайлы мектеп» ұлттық жобасы аясында биыл 13 ауыл мектебі пайдалануға берілді. Соңғы бес жылда жергілікті маңызы бар 38 мың шақырым жол жөнделді.

Маңызды міндеттің бірі – ауыл халқының табысын арттыру. «Ауыл аманаты» бағдарламасы арқылы жылдық өсімі 2,5 пайыз болатын шағын несие беріле бастады. Соның нәтижесінде ауылда 16 мыңға жуық жаңа жұмыс орны ашылды. Осындай ауқымды жұмыс жалғасын табады. Себебі ауылды көркейту – стратегиялық міндет.

Бұрын жабылып қалған кейбір аудандар былтыр менің тапсырмаммен қайта құрылды. Бұл – әсіресе, шеткері орналасқан елді мекендерге серпін беретін қадам. «Қуатты аймақтар – қуатты ел» деген сөз. Біз осы қағидаға сай жұмыс істеуіміз керек. Себебі мықты мемлекет боламыз десек, ауылды дамыту аса маңызды. Осы орайда, мен баршаңызға үндеу тастағым келеді.

Ауыл – бәріміздің алтын бесігіміз. Қалада туып, өмір бойы қалада тұрған қазақтың да тамыры – ауылда. Халқымыздың салт-дәстүрі, тілі мен ділі, бәрі де ауылда сақталған. Жаһандану дәуірінде қазақты сақтау үшін, ең алдымен, ауылды сақтауымыз керек. Мен табысқа жеткен әр адам туған жеріне қамқор болуы қажет деп үнемі айтып жүрмін. Бүгін ортамызда «Қазақстанның Еңбек Ері» Иван Адамович Сауэр отыр. Ол жетекшілік ететін «Родина» агрофирмасы ауыл шаруашылығында бизнесті оңтайлы жүргізудің жарқын үлгісін көрсетіп келеді. Бұл – Астананы азық-түлікпен қамтамасыз етуге және облыс экономикасының дамуына зор үлес қосып қана қоймай, өзінің

қызметкерлері мен ауыл тұрғындарының қамын ойлайтын озық кәсіпорын.

Сыр бойындағы Нағи Ілиясов және Таң, Арқадағы Шахтерское, Қызылжар өңіріндегі Новоникольское ауылдары да көпке үлгі. Әр аймақта осындай гүлденген елді мекендер бар. Бірақ ауылдан шыққан мықты кәсіпкерлер одан әлдеқайда көп. Мен іскер азаматтарды ауыл-аймақты көркейтуге шақырамын. Адал еңбекпен табысқа жеткен азамат ауылын дамытуға үлес қосқаны жөн деп ойлаймын. Бұл біз үнемі айтатын отаншылдық, елге жанашырлық қасиеттердің нақты көрінісі болары сөзсіз.

«Таза Қазақстан» жалпыұлттық акциясы да осындай құндылықтарға негізделген. Жоба аясында елді мекендеріміз тазарып, жаңаша келбетке ие бола бастады. Қоршаған ортаға қамқорлық қоғамдық мәдениеттің арқауына айналды. Бұл бағыттағы жұмыс тоқтамайды. Менің тапсырмаммен Үкімет арнайы тұжырымдама қабылдады. Басты мақсат – халықтың экологиялық мәдениетін одан әрі арттыру.

Еңбекқорлық пен жауапкершілік ұлтымыздың бірегей болмысына айналуға тиіс. Бүгінде әлеуметтік желілерде әдемі өмір сүру мен оңай олжа табу туралы жарнамалар көбейіп кетті. Бұл халықтың санасына барлық жетістікке қиналмай қол жеткізуге болады деген бос қиялды сіңіреді. Жастардың белгілі бір бөлігі соған сеніп, алтын уақыттарын босқа сарп етуде. Кез келген жетістікке тынымсыз еңбек қана жеткізетіні даусыз. Бұрынғылар «Еңбек бәрін жеңбек» деп бекер айтпаған. Еліміздегі әр азаматтың адал әрі жауапты еңбек арқылы табысқа жеткенін қалаймын. Бұл – азаматтарымыздың өмірлік мақсатына айналуға тиіс. «Адал адам – Адал еңбек – Адал табыс» қағидасының мәні де осында жатыр.

Мен жастарға сенетінімді үнемі айтып келемін. Ауыл шаруашылығы жастардың өзін танытуына мол мүмкіндік береді деп ойлаймын. Ауылға маман тартудың қаншалықты қиын екенін жақсы білетін шаруашылық басшылары бұл іске ерекше мүдделі.

Мемлекет тарапынан ауыл шаруашылығы саласына мамандар даярлауға үлкен көңіл бөлініп келеді. Соңғы жылдары елімізде жетекші шетелдік жоғары оқу орындарының филиалдары ашылып жатыр. Оның төртеуі агроном, мелиоратор, биотехнолог және эколог сияқты ауыл шаруашылығы саласында сұранысқа ие мамандарды халықаралық бағдарламалар бойынша даярлайды.

Жалпы, мемлекет пен бизнес ауылдағы барлық мәселені бірлесіп шешуі керек. Агроөнеркәсіппен айналысу үшін ауылға келген жас кәсіпкерлерді бағалаймын. Мемлекет те сіздердің еңбектеріңізді ұмыт қалдырмайды.

Жолдауда Үкімет пен барлық мемлекеттік органдар отандық бизнеске, шетелдік инвесторларға жол ашуы керек екенін тапсырған болатынмын. Ауыл тұрғындарына қол ұшын созып, олардың тұрмыс

жағдайын жақсартуға атсалысатын кәсіпкерлер мен шаруа қожалықтары мемлекеттің көмегіне жүгіне алады. Олардың инвестициялық жобаларына қолдау көрсетіп, бюрократиялық кедергі келтірмеу керек. Бір сөзбен айтқанда, шаруалармен тығыз қарым-қатынаста жұмыс істеу қажет.

Үкімет пен әкімдер жерді табыс көзіне айналдырып, ауылдағы әлеуметтік мәселелерді шешуге атүсті қарайтындарға тосқауыл қоюға тиіс.

Жауапкершілігі мол кәсіпкерлер мен инвесторлар ғана елдегі оң өзгерістердің нағыз көшбасшысы бола алады. Сіздер ынтымақ-бірлік пен нағыз патриотизмнің озық үлгісін көрсетіп, ауыл тұрғындарының жағдайын жақсарта бересіздер деп сенемін. Мемлекет сіздерге жан-жақты қолдау көрсетіп, лайықты бағалайды. Мемлекет пен агробизнес арасындағы байланысты жақсарту үшін бүгінгі Форумды жыл сайын өткізуді ұсынамын.

Құрметті отандастар!

Орайлы сәтті пайдалана отырып, күн тәртібіндегі өзекті мәселелерге қатысты ойымды жеткізгім келеді. Жаңа оқу жылы басталған сәттен елімізде білім жүйесіне байланысты мәселелер жиі көтеріледі. Білім саласында елеусіз қалдыратын мәселе болмайды деп санаймын.

Мәселен, мектептерде бастауыш сынып оқушылары мен аз қамтылған отбасылардан шыққан балалар мемлекет есебінен тегін ыстық тамақпен қамтылады. Алайда мектеп асханаларындағы тамақтың сапасына баса мән берген жөн.

Жақында Маңғыстау облысында балалар астан уланды. Бұл оқиғаның қоғамда қызу талқылануы орынды. Мұндай жағдайлардың қайталануына жол бермеу керек. Санитарлық-эпидемиологиялық нормалардың сақталуын қатаң бақылау қажет. Бірақ мәселенің мәні тым тереңде жатыр. Оқушыларды сапасы күмәнді әрі арзан азық-түлікпен тамақтандыра алмаймыз. Балаларды тамақтандырудың халықаралық стандарттарына ұмтылғанымыз дұрыс. Асханадағы тағамдар өсіп келе жатқан ағзаны барлық қажетті дәруменмен қамтамасыз етуі керек. Бұл өскелең ұрпақтың денсаулығына тікелей әсер етеді.

Құзырлы мекемелер мектеп асханаларындағы азық-түліктің сапасын көтеру мәселесімен мұқият айналысуы қажет. Мектептерде дұрыс тамақтандыру мәдениетін қалыптастыру үшін агроөнеркәсіп кешені білім беру орындарының серіктесіне айналғаны жөн.

Жылыту маусымын мінсіз өткізу – өзекті мәселелердің бірі. Бұл менің ерекше бақылауымда. Саран қаласы ауа-райының суытуына дайын болмай шықты. Мұндағы үйлер жақында ғана жылу жүйесіне қосылған еді. Кемшілікке жол берген жауапты тұлғалар тиісті жазасын

алды. Бұл барлық әкімге сабақ болуы керек. Жылыту маусымына дайын болмау басшылардың өз қызметіне сай келмейтінін көрсетеді.

Дегенмен биыл ел аумағында энергия көздері мен жылумен жабдықтау желілерін жөндеу бойынша ауқымды жұмыс жүргізілді. Қоймалардағы отын қоры жеткілікті. Бірақ қамсыз отыруға болмайды. Жағдайды ұдайы бақылауда ұстау керек.

Мемлекеттік басқару жүйесінің алдында қазір нақты міндеттер мен едәуір сын-қатер тұр. Оқыс оқиғаларға дер кезінде үн қату, жағдайды ушықтырмау, дәл болжам жасау, қоғамның талап-тілегіне құлақ асу маңызды. Барлық мемлекеттік орган, коммуналдық және басқа да қызметтер үйлесімді әрекет етуі керек. Алайда, күнделікті шаруамен айналысып жүріп, стратегиялық мақсаттарды ұмыт қалдырмау қажет. Алға қарай ұмтылып, кең ауқымды перспективаны бағыт еткеніміз жөн. Проблеманың уақытша шешімін іздемей, оның түпкі себептерін жоюымыз қажет.

Жолдауда бюджет қаржысын тиімді пайдалануға бағытталған шаралар қабылдауды тапсырғанымды білесіздер. Әлбетте, бюджет саясатында прагматизм қағидаты басты орында болуы керек. Бірақ әлеуметтік шығындардан, бюджеттік мекеме қызметкерлерінің жалақысынан, зейнетақы мен жәрдемақыдан үнемдеуге болмайды. Бұл – менің берік ұстанымым.

Азаматтардың әл-ауқатын арттыру жөніндегі басым міндетті ұдайы назарда ұстаған дұрыс. Зейнетақы жүйесінің әлеуетін арттырудың, оны жетілдірудің тәсілдерін табу керек. Дені сау, қажыр-қайраты мол зейнеткерлердің ел дамуына қосып жүрген үлесін ынталандыру маңызды. Орташа өмір сүру жасын біртіндеп ұлғайту – мемлекеттің әлеуметтік саясатының басты жетістіктерінің бірі. Бұл көрсеткіш қазірдің өзінде 75 жастан асты. Осы тұрғыдан алғанда аталған мәселе өзекті бола түседі.

Сонымен қатар жақында мемлекеттік қызметкерлерге сыйақы беруге тыйым салынатындығы туралы мәселе қызу талқыланды.

Қаржы министрлігі оған тыйым салуға негіз жоқ екенін түсіндіріп берді. Мемлекеттік қызметшілер – елдегі жүйелі өзгерістердің басты жолбасшылары. Олардың табысы айтарлықтай көп емес. Кей кездері түнімен жұмыста отырады. Мемлекеттік қызметшілердің де отбасы мен міндеті, қала берді қарапайым адам ретіндегі қалауы мен жоспары бар. Мемлекеттік органдардың тиімділігін арттыру үшін қатардағы қызметкерлердің еңбекақысы бәсекеге қабілетті болуы керек деп ойлаймын. Сыйақы аталған мәселені шешуге мүмкіндік береді. Басқа жолмен мемлекеттік қызметке білікті мамандарды тартып, кадр тұрақсыздығы проблемасын шешу қиын.

Үкімет азаматтарға әлеуметтік көмек беру жүйесін қайта қарауы керек. Соған сәйкес тиісті тапсырма берілді. Мемлекеттен берілетін атаулы әлеуметтік көмекті шын мәнінде мұқтаж азаматтар алуға тиіс. Алайда, кейбір ауылдық жерде бір отбасыдан бірнеше адам атаулы

әлеуметтік көмек алатын жағдайлар жиі кездеседі. Өкінішке қарай, ондай азаматтарымыз жұмыс істеп, еңбек етуге де құлықсыз. Себебі мемлекеттен түсетін жәрдемге сенеді. Бұл, әрине, дұрыс емес. Түптеп келгенде, мұндай әрекет әлеуметтік масылдықты туғызып отыр.

Біз Әділетті Қазақстанды құру жолында нақты қадамдар жасап жатырмыз. Барлық саладағы жұмыстың ашық болуына көңіл бөліп отырмыз. Осы орайда азаматтарымыздың табысын жаппай декларациялаудың мән-маңызы зор. Бұл талап 2021 жылдан бері біртіндеп енгізіліп жатыр. Алғашқы үш кезеңде 4 миллионнан астам адам декларация тапсырды. Олардың қатарында мемлекеттік қызметшілер, квазимемлекеттік сектордағы басшылар, кәсіпкерлер және осы санатқа кіретін азаматтардың жұбайлары бар. Келесі жылы тағы 8 миллионға жуық адам декларация тапсырады деп жоспарланып отыр. Алайда бір мәселені ескеру қажет. Жаппай декларация тапсыру тұжырымдамасы осыдан 14 жыл бұрын қабылданған. Содан бері елімізде цифрландыру ісі және финтех саласы қарқынды дамып келе жатыр. Түрлі мемлекеттік мекемелерге ортақ мәліметтер базасы пайда болды. Қаржы және салық бақылауы күшейді. Демек, осындай ауқымды өзгерістерден кейін төртінші, яғни, соңғы кезеңде азаматтарды декларация тапсыруға міндеттеу қаншалықты орынды деген сұрақ туады. Үкімет бұл мәселені жан-жақты пысықтауы қажет.

Біз әрбір өзгерісті мұқият ойластыра отырып жүзеге асыруымыз керек. Бастамалардың ақылға қонымды және қазіргі ахуалға сай болғаны маңызды. Бұрынғы жоспардың бәрін қазіргі күннің талабына лайықтап, түзету қажет. Мен бұған дейін реформалар тоқтап қалмайтынын нақты айттым. Өйткені елімізді жан-жақты жаңғырту ісі үздіксіз жалғаса беруге тиіс.

Алдымызда ауқымды жұмыс тұр. Соған сай жаңа бастамалар мен жоспарларды жүзеге асырамыз. Қазір оның бәрі мұқият зерделеніп жатыр. Келесі жылы халыққа ұсынатын боламын. Кейбір бастаманы әдеттегідей Ұлттық құрылтайда жариялаймын. Оның кезекті отырысы Бурабайда өтеді. Қалғанын Жолдауда айтамын.

Әділетті Қазақстанды құру жолында әлі де көп жұмыс істеу қажет. Ол үшін жалпыұлттық бірегейлігіміздің негізін ұдайы нығайтып, мемлекеттік басқарудың тиімділігін арттырып, экономиканы дәйекті түрде дамыту керек. Елдік мақсаттарымыздың көкжиегін көре білу маңызды. Сонда ғана алдымызға қойған стратегиялық міндеттердің бағытынан ауытқымаймыз.

Бос әңгімелер мен өнбес дауларды қумай, болашаққа сеніммен қадам басуымыз керек. Батыл бастамаларымызды бірге жүзеге асыратынымызға сенімдімін.

Қадірлі қауым!

Мен Жолдауда жұмысшы мамандық иелеріне, өнертапқыштар мен ғалымдарға құрметті атақ беруді ұсындым. Мемлекеттік марапаттар жүйесін 9 құрметті атақпен толықтыру жоспарланып отыр. Соның ішінде «Қазақстанның аграрлық саласының еңбек сіңірген қайраткері» атағы бар. Бұл – елімізді өркендетуге өлшеусіз үлес қосқан ауыл шаруашылығы еңбеккерлеріне шынайы құрметтің белгісі. Қазір депутаттар тиісті заңдарға өзгеріс енгізу мәселесін қарастырып жатыр.

Келесі жыл – Жұмысшы мамандықтары жылы. Жыл бойы біз нағыз еңбек адамдарын жоғары деңгейде ұлықтайтын боламыз. Бұл қоғамда еңбекқорлық пен кәсіби құндылықтарды дәріптеу жылы болмақ.

Жақында мен Ақордада өткен мемлекеттік марапаттар тапсыру рәсіміне түрлі еңбек әулеттерінің өкілдерін шақырдым. Білім мен тәжірибенің ұрпақтан-ұрпаққа жалғасатыны жайында көптеп мысал келтіруге болады. Мұндай сабақтастық шын мәнінде өз ісіне берілген кәсіби мамандарды қалыптастырады. Ауыл шаруашылығы саласында да үлгі тұтатын еңбек әулеттері жетерлік. Несібесін қара жерден айырып отырған ауыл тұрғындары отбасы құндылықтарын ерекше сақтайды. Үлкендердің айтқанына құлақ асып, қоршаған ортаға қамқорлықпен қарайды. Мықты фермерлік шаруашылық, әдетте бірнеше ұрпақтың еңбегі арқылы құрылады. Бұл салада табысқа тез жету қиын. Бірақ шаруалар қажырлы еңбек пен төзімнің қайтарымы болатынын жақсы біледі. Оның жарқын мысалы – Зенченко әулеті.

Қазақстанның Еңбек Ері Геннадий Иванович Зенченко өткен ғасырдың тоқсаныншы жылдары Новоникольское ауылындағы фермерлік шаруашылықты сақтап, тіршілігіне қан жүгіртті. Бүгінде бұл – 20 кәсіпорыннан тұратын әрі мыңнан астам адамды жұмыспен қамтитын ірі компания.

Ел арасында Зенченко десе, еңбекқорлық пен сапалы өнім еске түседі. Компания әлеуметтік жобаларды қаржыландырып, ауыл тұрғындарының тұрмыс-тіршілігіне қолайлы жағдай жасап отыр. Жауапкершілігі мол бизнес дегеніміз – осы.

Геннадий Ивановичтің ісін ұрпағы абыроймен жалғастырып келеді. Мен осы еңбек династиясының ұзақ жылғы еңбегін ескеріп, компания директоры Геннадий Геннадьевич Зенченконы жоғары дәрежелі ерекшелік белгісі «Қазақстанның Еңбек Ері» атағымен марапаттау туралы шешім қабылдадым.

Сондай-ақ бүгін Жамбыл облысындағы шаруа қожалығының сауыншысы Бақтыгүл Дүйсебекова және Абай облысындағы серіктестіктің шопаны Рымхан Сыдықов үшінші дәрежелі «Еңбек Даңқы» орденімен наградталады. Атырау облысы Құрманғазы атындағы өндірістік кооперативтің түйешісі Берік Салауов та осы марапатқа лайық деп танылды. Қостанайлық мал дәрігері Валерий Козлович «Ерен еңбегі үшін»

медалімен марапатталады. Мемлекеттік награда алған азаматтардың қатарында зоотехник, шопан, технолог, комбайншы сияқты мамандар бар. Жалпы, Қазақстан бойынша 100-ден аса адам марапатталатын болды. Міне, осындай нағыз еңбек адамдары жастарға үлгі-өнеге болуы керек.

Сіздер қоғамда адал еңбекті дәріптеп жүрсіздер. Бүгінгі марапаттарыңыз – маңдай тер мен қажырлы қызметтің жемісі.

Баршаңызға шынайы ризашылығымды білдіремін.

Ауылдарымыз өркендей берсін!

Амандық тілеймін!

III. ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ ПАРЛАМЕНТІ СЕНАТЫ ҚЫЗМЕТІНІҢ ҚЫСҚАША ҚОРЫТЫНДЫЛАРЫ

ПАРЛАМЕНТ ПАЛАТАЛАРЫНЫҢ БІРЛЕСКЕН ОТЫРЫСЫ

2024 жылғы 2 қыркүйек – 26 желтоқсан аралығында **Парламент Палаталарының 1 бірлескен отырысы** өтті.

СЕНАТТЫҢ ОТЫРЫСТАРЫ

Палата отырысын Сенат Төрағасы шақырады.

Отырыстың күн тәртібі Сенат Бюросында алдын ала қаралады және Палатаның отырысында Палата депутаттары жалпы санының көпшілік даусымен ашық дауыс беру арқылы бекітіледі.

2024 жылғы 2 қыркүйек – 26 желтоқсан аралығында **Сенаттың 17 отырысы** өткізілді.

БЮРОНЫҢ ОТЫРЫСТАРЫ

Сенаттың Бюросы Сенат Төрағасының жанындағы Парламент Сенатының үйлестіруші органы болып табылады.

Сенат Бюросының отырыстарын Сенат Төрағасы шақырады.

2024 жылғы 2 қыркүйек – 26 желтоқсан аралығында **Бюроның 14 отырысы** өткізілді.

ТҰРАҚТЫ КОМИТЕТТЕРДІҢ ҚЫЗМЕТІ

(2024 жылғы 2 қыркүйек – 26 желтоқсан)

Тұрақты комитеттер өз құзыретінің мәселелері бойынша қызмет нысандары мен әдістерін таңдауға ерікті, мемлекеттік органдармен және қоғамдық бірлестіктермен өзара іс-қимыл жасайды, қоғамдық пікірді зерделейді және ескеріп отырады.

Тұрақты комитеттердің отырыстары қажеттілігіне қарай, бірақ айына кемінде екі рет өткізіледі.

Бас комитет ретінде қаралған заңдар:

Конституциялық заңнама, сот жүйесі және құқық қорғау органдары комитеті	**7**
Қаржы және бюджет комитеті	**12**
Халықаралық қатынастар, қорғаныс және қауіпсіздік комитеті	**4**
Экономикалық саясат, инновациялық даму және кәсіпкерлік комитеті	**6**
Әлеуметтік мәдени даму және ғылым комитеті	**3**
Аграрлық мәселелер, табиғатты пайдалану және ауылдық аумақтарды дамыту комитеті	**3**
БАРЛЫҒЫ:	**35**

Заңдар бойынша Комитет отырыстары (оның ішінде кеңейтілген отырыстары)

Конституциялық заңнама, сот жүйесі және құқық қорғау органдары комитеті	**24**
Қаржы және бюджет комитеті	**29 (6)**
Халықаралық қатынастар, қорғаныс және қауіпсіздік комитеті	**17 (4)**
Экономикалық саясат, инновациялық даму және кәсіпкерлік комитеті	**9 (6)**
Әлеуметтік мәдени даму және ғылым комитеті	**18 (6)**
Аграрлық мәселелер, табиғатты пайдалану және ауылдық аумақтарды дамыту комитеті	**14**
БАРЛЫҒЫ:	**111**

ДЕПУТАТТЫҚ САУАЛДАР

(2024 жылғы 2 қыркүйек – 26 желтоқсан)

Депутаттық сауал Парламент Палаталарының бірлескен және бөлек отырысында Сенат депутатының мемлекеттік органдардың лауазымды адамдарына депутаттық сауал салынған Парламент Палаталарының тиісті отырысында сол органның немесе лауазымды адамның құзыретіне жататын мәселелер бойынша негізді түсінік беруін немесе көзқарасын баяндауын ресми талап етуі болып табылады.

Сенат депутаты Премьер-Министр мен Үкімет мүшелеріне, Ұлттық Банктің Төрағасына, Орталық сайлау комиссиясының Төрағасы мен

мүшелеріне, Бас Прокурорға, Қазақстан Республикасы Ұлттық қауіпсіздік комитетінің Төрағасына, Жоғары аудиторлық палатаның Төрағасына және мүшелеріне, облыстардың, республикалық маңызы бар қалалардың және астананың әкімдеріне сауал салуға құқылы. Бұл орайда Бас Прокурорға не құқық қорғау органдарының және арнаулы мемлекеттік органдардың бірінші басшыларына жолданған салынған сауал қылмыстық қудалау міндеттерін жүзеге асыруға байланысты мәселелерге қатысты болмайды. Ұлттық қауіпсіздік комитетінің Төрағасына салынған сауал Палатаның жабық отырысында қаралады.

2024 жылғы 2 қыркүйектен бастап 26 желтоқсанға дейін Сенат депутаттары **72** депутаттық сауал жолдады.

Жолданған депутаттық сауалдардың орындаушылары:

Қазақстан Республикасының Премьер-Министріне	64
Қазақстан Республикасының Премьер-Министрінің бірінші орынбасарына	1
Қазақстан Республикасының Премьер-Министрінің орынбасарына	5
Қазақстан Республикасының Қаржы министріне	1
Қазақстан Республикасының Цифрлық даму, инновациялар және аэроғарыш өнеркәсібі министріне	1
БАРЛЫҒЫ:	**72**

СЕНАТҚА КЕЛІП ТҮСКЕН ХАТ-ХАБАРЛАРЫ МЕН АЗАМАТТАРДЫҢ ӨТІНІШТЕРІНЕ ШОЛУ

1. Сенатқа келіп түскен хат-хабарлар саны оның ішінде: қызметтік хат-хабар жеке және заңды тұлғалардың өтініштері өтініштерге жауап	**7 673** 2 590 5 041 42
2. Жіберілген хат-хабардың саны оның ішінде: электронндық фоматта (ЭҚАБЖ бойынша) е-Өтініш бойынша қағаз түрде	**5 233** 4 688 545
3. Шығыс ішкі хат-хабарлар электрондық форматта (ЭҚАБЖ бойынша) қағаз тасығышта	**553** 488 65
БАРЛЫҒЫ:	**13 459**

Сенатқа келіп түскен өтініштер негізінен мыналарға қатысты болды:

құқық қорғау органдарының, соттардың және т.б мәселелері	1 413
қаржы, банк қызметі, несие мәселелері	531
заңдар және заң жобаларына ұсыныстар (заңнаманы жетілдіру жөніндегі мәселелер)	138
әлеуметтіксипаттағымәселелер(зейнетақыменқамсыздандыру, жеңілдіктер беру, өтемақы мен жәрдемақы төлеу, оралмандар)	458
экономика, кәсіпкерлік мәселелері (сақтандыру, энергиямен, газбен қамтамасыз ету, теміржол, су және авиакөлік, тұрғын үй, үлескерлер, тұрғын үй салуға жер телімін бөлу мәселелері, т.б.)	369
лауазымды адамдардың заңсыз іс-қимылдары, сыбайлас жемқорлық, мемлекеттік органдардың әрекеті	105
денсаулық сақтау мәселесі	143
білім беру, мәдениет, мемлекеттік тіл мәселелері	200
тұрғын үй, тасымалдау және коммуникация мәселелері	237
ауыл шаруашылығы, жер, халық тұрмысы, тұрғын-жай мәселелері	140
қоршаған ортаны қорғау экология мәселелері	39
ақпараттандыру, цифрландыру байланыстары, БАҚ мәселелері	109
басқа мәселелер (жеке қабылдау, кездесулер, қызметтер, т.б.)	1 159
БАРЛЫҒЫ:	**5 041**

Келіп түскен өтініштерді қабылдаған депутаттар:

Өтініштердің басым көпшілігі Сенат Төрағасының атына – 1 654, Н.К. Бекназаровқа – 802, М.Б. Қадырбекке – 646, А.Г. Толамисовқа – 546, С.Т. Алдашевқа – 225, Е.А. Больгертке – 117, С.А. Мәкежановқа – 85 түсті.

Сенат төрағасы атына	1 654
Бекназаров Н.К.	802
Қадырбек М.Б.	646
Толамисов А.Г.	546
Алдашев С.Т.	225

Больгерт Е.А.	117
Мәкежанов С.А.	85
Асанова Ж.Б.	79
Тастекеев К.К.	52
Жүсіп Н.Б.	30
Басқа депутаттарға	805
БАРЛЫҒЫ:	**5 041**

Өңірлер бөлінісінде келіп түскен өтініштердің саны:

Өтініштердің басым көпшілігі Алматы қаласынан – 551, Астана қаласынан - 508, Шымкент қаласынан - 227, Павлодар облысынан – 966, Маңғыстау облысынан – 401, Алматы облысынан – 344, Жамбыл облысынан – 275, БҚО – 261 келіп түсті.

Абай облысы	89
Ақмола облысы	163
Ақтөбе облысы	243
Алматы облысы	344
Атырау облысы	122
ШҚО	172
Жамбыл облысы	275
Жетісу облысы	72
БҚО	261
Қарағанды облысы	247
Қостанай облысы	92
Қызылорда облысы	40
Маңғыстау облысы	401
Павлодар облысы	966
СҚО	121
Түркістан облысы	109
Ұлытау облысы	35
Астана қаласы	508
Алматы қаласы	551
Шымкент қаласы	227
ТМД елдері, т. б.	3
Барлығы:	**5 041**

IV. СЕГІЗІНШІ ШАҚЫРЫЛҒАН ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ ПАРЛАМЕНТІНІҢ ҮШІНШІ СЕССИЯДАҒЫ ЗАҢ ШЫҒАРУШЫЛЫҚ ҚЫЗМЕТІ

(2024 жылғы 2 қыркүйек – 26 желтоқсан)

1	Қазақстан Республикасының Парламенті қабылдаған заңдар	30
2	Мәжіліс қабылдағаннан кейін Сенат мақұлдаған заңдар	27
3	Мәжіліс қабылдағаннан кейін Сенат жекелеген баптарын жаңа редакцияда мақұлдап Мәжіліске қайтарған заңдар	3
4	Сенаттың түзетулерімен Мәжіліс қабылдаған заңдар	3
5	Дербес заңдар	2
6	Қолданыстағы заңнамаға өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы заңдар	13
7	Ратификациялау туралы заңдар	15
8	Депутаттар бастамашы болған және Қазақстан Республикасының Парламенті қабылдаған заңдар	5
9	Қазақстан Республикасының Үкіметі бастамашы болған және Қазақстан Республикасының Парламенті қабылдаған заңдар	25

СЕГІЗІНШІ ШАҚЫРЫЛҒАН ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ ПАРЛАМЕНТІНІҢ ҮШІНШІ СЕССИЯСЫНДА ҚАБЫЛДАНҒАН ЗАҢДАРДЫҢ ТІЗБЕСІ

ДЕРБЕС ЗАҢДАР

1.	Қазақстан Республикасының Ұлттық қорынан 2025 – 2027 жылдарға арналған кепілдендірілген трансферт туралы.
2.	2025 – 2027 жылдарға арналған республикалық бюджет туралы.

ҚОЛДАНЫСТАҒЫ ЗАҢНАМАЛЫҚ АКТІЛЕРГЕ ӨЗГЕРІСТЕР МЕН ТОЛЫҚТЫРУЛАР ЕНГІЗУ ТУРАЛЫ ЗАҢДАР

1.	Қазақстан Республикасының кейбір заңнамалық актілеріне жекелеген көлік құралдары түрлерінің жүруін ұйымдастыру және жол қауіпсіздігін цифрландыру мәселелері бойынша өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы.
2.	Қазақстан Республикасының Әкімшілік құқық бұзушылық туралы кодексіне жекелеген көлік құралдары түрлерінің жүруін ұйымдастыру және жол қауіпсіздігін цифрландыру мәселелері бойынша өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы.
3.	Қазақстан Республикасының кейбір заңнамалық актілеріне тұрғын үй саясатын реформалау мәселелері бойынша өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы
4.	Қазақстан Республикасының кейбір заңнамалық актілеріне сот жүйесін реформалау және процестік заңнаманы жетілдіру мәселелері бойынша өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы.
5.	«2024 – 2026 жылдарға арналған республикалық бюджет туралы» Қазақстан Республикасының Заңына өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы.
6.	Қазақстан Республикасының кейбір заңнамалық актілеріне ақпаратқа қол жеткізу, қоғамдық қатысу, мемлекеттік наградалар және артық заңнамалық регламенттеуді болғызбау мәселелері бойынша өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы.
7.	Қазақстан Республикасының кейбір заңнамалық актілеріне Мемлекеттік білім беру жинақтау жүйесі, ақпарат, қоғамдық даму, мәдениет және архив ісі салаларында артық заңнамалық регламенттеуді болғызбау мәселелері бойынша өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы.
8.	Қазақстан Республикасының кейбір заңнамалық актілеріне дипломатиялық қызмет, халықаралық шарттар және дамуға ресми көмек мәселелері бойынша өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы.
9.	Қазақстан Республикасының кейбір заңнамалық актілеріне есірткі, психотроптық заттардың, сол тектестердің, прекурсорлардың және күшті әсер ететін заттардың заңсыз айналымына қарсы іс-қимыл мәселелері бойынша өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы.
10.	Қазақстан Республикасының кейбір заңнамалық актілеріне мемлекеттік наградалар, білім беру және баланың құқықтарын қорғау мәселелері бойынша өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы.

11.	Қазақстан Республикасының кейбір заңнамалық актілеріне биржа саудасы және кәсіпкерлік мәселелері бойынша өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы.
12.	Қазақстан Республикасының Әкімшілік құқық бұзушылық туралы кодексіне өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы.
13.	Қазақстан Республикасының кейбір заңнамалық актілеріне мемлекеттік қызмет мәселелері бойынша өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы.

ХАЛЫҚАРАЛЫҚ ШАРТТАР МЕН КЕЛІСІМДЕРДІ РАТИФИКАЦИЯЛАУ ТУРАЛЫ ЗАҢДАР

1.	Қазақстан Республикасының Үкіметі мен Қырғыз Республикасының Министрлер Кабинеті арасындағы «Қарасу» және «Ақ-Тілек» автожол өткізу пункттері ауданында индустриялық сауда-логистикалық кешенді құру және оның қызметін реттеу туралы келісімді ратификациялау туралы.
2.	Түркі мемлекеттері ұйымына мүше мемлекеттердің үкіметтері арасындағы оңайлатылған кеден дәлізін құру туралы келісімді ратификациялау туралы
3.	Биологиялық материал алмасу туралы келісімді ратификациялау туралы
4.	Қазақстан Республикасының Үкіметі мен Қатар Мемлекетінің Үкіметі арасындағы басым салалардағы жобаларды дамыту үшін ұзақмерзімді стратегиялық әріптестік орнату туралы келісімді ратификациялау туралы.
5.	Қазақстан Республикасының Үкіметі мен Өзбекстан Республикасының Үкіметі арасындағы экология және қоршаған ортаны қорғау саласындағы ынтымақтастық туралы келісімді ратификациялау туралы
6.	Қазақстан Республикасы мен Вьетнам Социалистік Республикасы арасындағы сотталған адамдарды беру туралы шартты ратификациялау туралы.
7.	Қазақстан Республикасының Үкіметі мен Қатар Мемлекетінің Үкіметі арасындағы әскери ынтымақтастық туралы келісімді ратификациялау туралы.
8.	Орыс тілі жөніндегі халықаралық ұйымды құру туралы шартты ратификациялау туралы.

9.	Еуразиялық экономикалық одақ шеңберінде ауыл шаруашылығы өніміне арналған қоймалық куәліктерді шығару (беру), олардың айналысы және өтелу қағидалары туралы келісімді ратификациялау туралы.
10.	Қазақстан Республикасы мен Азия Даму Банкі арасындағы қарыз туралы келісімді (Жай операциялар) (Фискалдық басқару және қаржы секторы реформаларының бағдарламасы – 1-кіші бағдарлама) ратификациялау туралы.
11.	Қазақстан Республикасы мен Халықаралық Қайта Құру және Даму Банкі арасындағы қарыз туралы келісімді («Инклюзивті және тұрақты экономикалық өсу» атты даму саясатын қаржыландыруға арналған қарыз) ратификациялау туралы.
12.	Қазақстан Республикасы мен Азия Инфрақұрылымдық Инвестициялар Банкі арасындағы қарыз туралы келісімді (Фискалдық басқару және қаржы секторы реформаларының бағдарламасы – 1-кіші бағдарлама) ратификациялау туралы.
13.	Қазақстан Республикасының Үкіметі мен Француз Республикасының Үкіметі арасындағы Қазақстан Республикасында Француз даму агенттігі тобының жұмыс істеуі туралы келісімді ратификациялау туралы.
14.	Бір тараптан Еуразиялық экономикалық одақ пен оған мүше мемлекеттер және екінші тараптан Иран Ислам Республикасы арасындағы еркін сауда туралы келісімді ратификациялау туралы.
15.	Бір тараптан Еуразиялық экономикалық одақ пен оған мүше мемлекеттер және екінші тараптан Сингапур Республикасы арасындағы жан-жақты экономикалық ынтымақтастық туралы негіздемелік келісімді және Бір тараптан Еуразиялық экономикалық одақ пен оған мүше мемлекеттер және екінші тараптан Сингапур Республикасы арасындағы еркін сауда туралы келісімді ратификациялау туралы.

ДЕПУТАТТАР БАСТАМАШЫ БОЛҒАН ЖӘНЕ ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНЫҢ ПАРЛАМЕНТІ ҚАБЫЛДАҒАН ЗАҢДАР

1.	Қазақстан Республикасының кейбір заңнамалық актілеріне жекелеген көлік құралдары түрлерінің жүруін ұйымдастыру және жол қауіпсіздігін цифрландыру мәселелері бойынша өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы.
2.	Қазақстан Республикасының Әкімшілік құқық бұзушылық туралы кодексіне жекелеген көлік құралдары түрлерінің жүруін ұйымдастыру және жол қауіпсіздігін цифрландыру мәселелері бойынша өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы.

3.	Қазақстан Республикасының кейбір заңнамалық актілеріне сот жүйесін реформалау және процестік заңнаманы жетілдіру мәселелері бойынша өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы.
4.	Қазақстан Республикасының кейбір заңнамалық актілеріне есірткі, психотроптық заттардың, сол тектестердің, прекурсорлардың және күшті әсер ететін заттардың заңсыз айналымына қарсы іс-қимыл мәселелері бойынша өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы.
5.	Қазақстан Республикасының кейбір заңнамалық актілеріне биржа саудасы және кәсіпкерлік мәселелері бойынша өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы.

СЕНАТ МӘЖІЛІСКЕ ҚАЙТАРҒАН ЗАҢДАР

№	Заңдардың атауы	Түзетулердің саны
1.	Қазақстан Республикасының кейбір заңнамалық актілеріне тұрғын үй саясатын реформалау мәселелері бойынша өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы	**4**
2.	2025 – 2027 жылдарға арналған республикалық бюджет туралы.	**136**
3.	Қазақстан Республикасының кейбір заңнамалық актілеріне ақпаратқа қол жеткізу, қоғамдық қатысу, мемлекеттік наградалар және артық заңнамалық регламенттеуді болғызбау мәселелері бойынша өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы.	**6**
	Барлығы	**146**

V. СЕНАТТА МӘЖІЛІС ҚАБЫЛДАҒАН ЗАҢДАРДЫ ҚАРАУ ҚОРЫТЫНДЫЛАРЫ ТУРАЛЫ

2023 жылғы 2 қыркүйек пен 26 желтоқсан аралығында **27** заң мақұлданды және **3** заң жекелеген баптардың жаңа редакциясымен Мәжіліске қайтарылды.

Оның ішінде:

дербес заңдар – **2**;

қолданыстағы заңнамаға түзетулер енгізу – **13**;

халықаралық шарттар мен келісімдерді ратификациялауға бағытталған заңдар – **15**.

Парламент Сенатының 2024 жылғы 2 қыркүйек пен 26 желтоқсан аралығындағы заңшығарушылық қызметі туралы ақпарат

Парламент Сенатында бас комитет ретінде:

Конституциялық заңнама, сот жүйесі және құқық қорғау органдары комитеті – 7 заң;

Қаржы және бюджет комитеті – 7 заң;

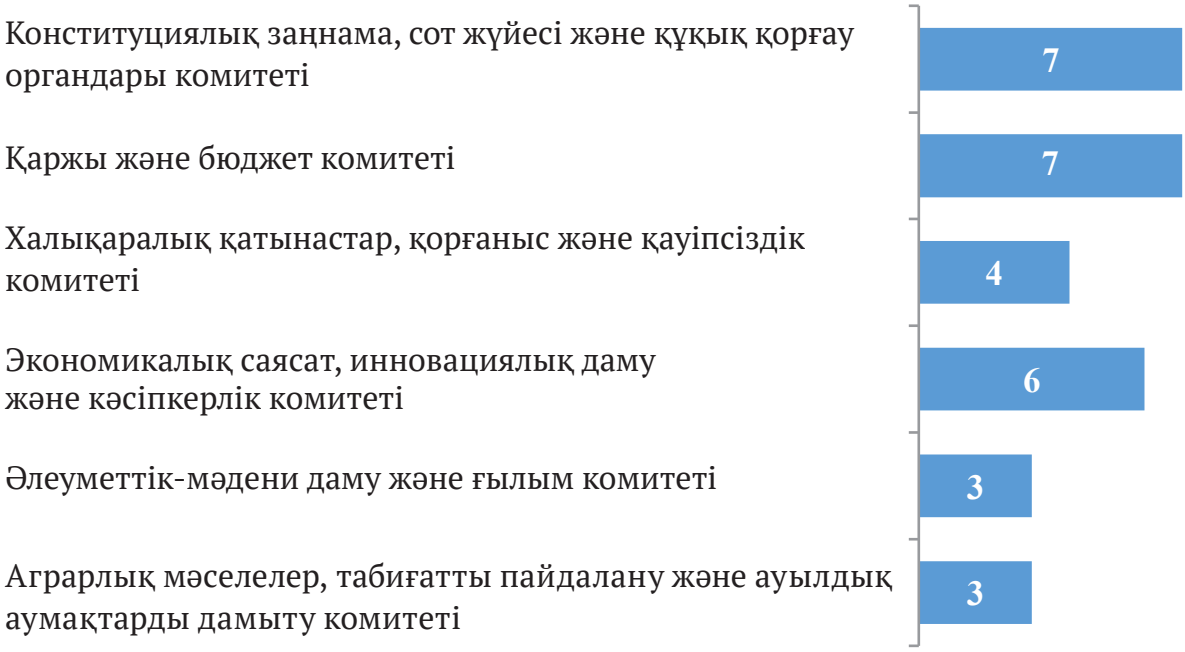
Халықаралық қатынастар, қорғаныс және қауіпсіздік комитеті – 4 заң;

Экономикалық саясат, инновациялық даму және кәсіпкерлік комитеті – 6 заң;

Әлеуметтік-мәдени даму және ғылым комитеті – 3 заң қарады;

Аграрлық мәселелер, табиғатты пайдалану және ауылдық аумақтарды дамыту комитеті – 3 заң қарады.

Парламент Сенаты комитеттерінің заңды қарастыру бойынша жұмысы

5.1. СЕНАТТЫҢ ТҰРАҚТЫ КОМИТЕТТЕРІ БОЙЫНША МӘЖІЛІС ҚАБЫЛДАҒАН ЗАҢДАР ТУРАЛЫ АҚПАРАТ

5.1.1. КОНСТИТУЦИЯЛЫҚ ЗАҢНАМА, СОТ ЖҮЙЕСІ ЖӘНЕ ҚҰҚЫҚ ҚОРҒАУ ОРГАНДАРЫ КОМИТЕТІ

1. «Қазақстан Республикасының кейбір заңнамалық актілеріне жекелеген көлік құралдары түрлерінің жүруін ұйымдастыру және жол қауіпсіздігін цифрландыру мәселелері бойынша өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы»

Заңды жүргізген депутат Е.Больгерт.

Қазақстан Республикасы Парламентінің депутаттары бастамашылық жасаған Заңның мақсаты жол жүрісін ұйымдастыру мәселелері бойынша заңнаманы одан әрі жетілдіру болып табылады.

Заңның міндеттері: жекелеген көлік құралдары түрлерінің, оның ішінде мопедтердің жүруін ұйымдастыру саласында туындайтын мәселелерді құқықтық реттеуді және Қазақстан Республикасының аумағында жол қауіпсіздігін цифрландыруды қамтамасыз ету.

Заң 3 заңнамалық актіге, оның ішінде Қазақстан Республикасының Қылмыстық кодексіне және «Жол жүрісі туралы» және «Рұқсаттар және хабарламалар туралы» Қазақстан Республикасының заңдарына өзгерістер мен толықтырулар енгізуді көздейді.

Қылмыстық кодекске мопедтерді «басқа механикалық көлік құралдары» ұғымына жатқызуға қатысты түзету енгізілді (3-баптың 8) тармағы).

«Жол жүрісі туралы» Заңға мынадай түзетулер енгізіледі:

1) «орташа жүру жылдамдығы» ұғымы енгізіледі және оны есептеу тәртібі көзделеді (*көлік құралы жүріп өткен халықаралық, республикалық маңызы бар жалпыға ортақ пайдаланылатын жолдар учаскесінің ұзындығын осы қашықтықты жүріп өткен уақыт аралығына бөлу арқылы айқындалады).*

Осы ұғымды енгізу сертификатталған арнаулы бақылау-өлшеу техникалық құралдары мен аспаптары орнатылған жолдың барлық учаскесінде жүргізушілердің жылдамдығын төмендетуге, сондай-ақ жылдамдық режимін асыру салдарынан болатын жол-көлік оқиғаларының санын азайтуға мүмкіндік береді деп күтілуде.

Бұл ретте «орташа жүру жылдамдығын» көрсетілген аспаптар мен құралдар автоматты түрде айналма жолдар жоқ жолдардың қала сыртындағы және түзу сызықты учаскелерінде ғана есептейтін болады. Осыған байланысты мұндай нұсқамаларға шағымдану тәуекелдері айтарлықтай азаяды деп күтілуде.

«Орташа жүру жылдамдығын» өлшеу кезінде құқық бұзушылықты тіркеу уақыты мен орны қолданыстағы құқық қолдану практикасына ұқсастық бойынша камералар арқылы (уақыт аралығы мен жол учаскесінің бөлігі ретінде) анықталатын болады;

2) мопедтерді міндетті мемлекеттік тіркеу енгізіледі.

Қолданыстағы норма бойынша ең жоғары конструктивтік жылдамдығы сағатына елу километрден асатын мопедтер тіркеуге жатады. Осы Заңға сәйкес барлық мопедтер тіркеуге жатады (қозғалтқышының көлемі елу текше сантиметрден аспайтын не электр қозғалтқышпен жабдықталған және ең жоғары конструктивтік жылдамдығы сағатына елу километрден аспайтын);

- мопедті басқару құқығы «А1» кіші санатындағы жүргізуші куәлігімен расталады, ал «А» және «В» санаттарының болуы да мопедті басқару құқығын растайды деген норма көзделеді;

3) ӘҚБтК-нің 608 *(жүргізушінің көлік құралын алкогольдік, есірткілік және (немесе) уытқұмарлық масаң күйде басқаруы)* немесе ӘҚБтК-нің 613-баптары *(алкогольдік, есірткілік және (немесе) уытқұмарлық масаң күйін куәландырудан өтуден жалтару)* бойынша әкімшілік жауаптылыққа тартылған адамдарға қатысты тиісінше жеті немесе сегіз жыл бойы көлік құралдарын басқару құқығын алуға емтихандар тапсыруға жіберуге тыйым салу енгізіледі;

4) қолданыстағы хабарлама тәртібінің орнына техникалық қарап-тексеру операторы қызметіне арналған рұқсат беру тәртібін енгізіледі.

Мопедтерді мемлекеттік тіркеуге, техникалық қарап-тексеру операторлары қызметінің рұқсат беру тәртібіне көшуіне қатысты нормалар Заң алғаш ресми жарияланған күннен кейін 6 ай өткен соң қолданысқа енгізіледі.

Заңды мақұлдау кезінде күтілетін нәтижелер:

- Қазақстан Республикасының аумағында жол жүрісі қауіпсіздігін арттыру;
- мопедтерді пайдалануды құқықтық реттеуді қамтамасыз ету;
- жол-көлік оқиғаларының санын азайту;
- техникалық қарап-тексеру операторларының қызметін реттеуді қатаңдату.

Заң 2024 жылы 19 қыркүйекте Сенат отырысында мақұлданды.

2. «Қазақстан Республикасының Әкімшілік құқық бұзушылық туралы кодексіне жекелеген көлік құралдары түрлерінің жүруін ұйымдастыру және жол қауіпсіздігін цифрландыру мәселелері бойынша өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы»

Заңды жүргізген депутат Е.Больгерт.

Заңның мақсаты көлік құралдарының жекелеген түрлерінің жүруін бақылауды жүзеге асыру бөлігінде Қазақстан Республикасының «Әкімшілік құқық бұзушылықтар туралы» кодексіне өзгерістер мен толықтырулар енгізу, белгіленген жүру жылдамдығын арттырғаны үшін әкімшілік құқық бұзушылықтардың жаңа құрамдарын белгілеу, сондай-ақ бірқатар нақтылаушы түзетулер енгізу арқылы жол жүрісін ұйымдастыру мәселелері жөніндегі заңнаманы одан әрі жетілдіру болып табылады.

Заңның міндеттері: цифрлық технологияларды, техникалық құралдарды пайдалану бөлігінде әкімшілік іс жүргізу процесін оңтайландыру; мопед жүргізушілеріне қойылатын талаптарды енгізу және оларды механикалық транспорттық құралдардың жүргізушілерімен тең дәрежеде әкімшілік жауапкершілікке тарту бөлігінде «Жол жүрісі туралы» Қазақстан Республикасы Заңының нормаларына сәйкес келтіру.

Заңда ҚР ӘҚБтК-нің 15 бабына мынадай түзетулер көзделген:

- рұқсат етілген жүру жылдамдығын қырықтан алпысқа дейін және рұқсат етілгеннен алпыс және одан көп км/сағ шамаға арттырған адамдар үшін әкімшілік жауапкершілікті дәйектемелеу, сондай-ақ қайталап жасалған құқық бұзушылықтар үшін жауапкершіліктің қосымша шараларын енгізу;

- көлік құралдарының жүргізушілері тәуліктің жарық уақытында сыртқы жарық аспаптарын пайдалану қағидаларын бұзуды алғаш рет жасаған кезде ескерту түрінде ғана жаза белгіленеді, ал қолданыстағы нормадан балама жаза ретіндегі айыппұл алынып тасталады;

- механикалық көлік құралдарын техникалық байқауды ұйымдастыру қағидаларын бұзғаны үшін, оның ішінде шағын кәсіпкерлік субъектілеріне техникалық байқауды формальды жүргізгені үшін айыппұл мөлшері 10-нан 50 АЕК-ке дейін, орта кәсіпкерлік субъектілеріне 20-дан 70 АЕК-ке дейін, ірі кәсіпкерлік субъектілеріне 30-дан 100 АЕК-ке дейін ұлғайтылады;

- техникалық байқау қағидаларын өрескел бұзғаны үшін оператордың қызметіне арналған рұқсаттан айыру түрінде қосымша санкция белгіленеді;

- жолдарды және жол құрылыстарын күтіп-ұстауға байланысты құқық бұзушылықтарды қайталап жасағаны үшін лауазымды тұлғалардың жауапкершілігі енгізіледі.

Заң мақұлданған кезде күтілетін нәтижелер:

- цифрлық технологияларды пайдалану бөлігінде әкімшілік өндіріс процесін оңтайландыру (оңайлату және жеделдету);

- полицейлердің құқық бұзушылармен байланысын болдырмау есебінен сыбайлас жемқорлық тәуекелдерін азайту, жолдардағы жанжалды жағдайларды жою;

- әкімшілік құқық бұзушылықтар санын қысқарту;

- жолдар мен жол құрылыстарын күтіп ұстаудағы лауазымды тұлғалардың жауапкершілігін күшейту.

Заң 2024 жылы 19 қыркүйекте Сенат отырысында мақұлданды.

3. «Қазақстан Республикасы мен Вьетнам Социалистік Республикасы арасындағы сотталған адамдарды беру туралы шартты ратификациялау туралы»

Заңды жүргізген депутат Н. Байқадамов.

Заңның мақсаты екі мемлекет арасындағы құқықтық ынтымақтастықты нығайту және олар азаматтары болып табылатын

мемлекетте жазасын өтеу үшін сотталған адамдардың қоғамға қайта интеграциялауға жәрдемдесу болып табылады.

Заңның міндеті 2023 жылғы 21 тамызда Ханой қаласында жасалған Қазақстан Республикасы мен Вьетнам Социалистік Республикасы арасындағы Сотталған адамдарды беру туралы шартты (бұдан әрі – Шарт) ратификациялау болып табылады.

Шарт сотталған адамнан немесе оның заңды өкілінен жазбаша келісім алу талабы маңызды аспект болып табылатын сотталғандарды беру шарттары мен тәртібін регламенттейді. Бұл келісім ерікті және саналы болуы керек, бұл сотталушыға берудің құқықтық салдарын түсінуді қамтамасыз ететін мәлімдемемен расталады.

Шарт бір Тараптың беру туралы сұрау салуы келіп түскен жағдайда, Беруші Тарап Қабылдаушы Тарапқа беретін құжаттардың тізбесін, сондай-ақ Шартты орындау рәсімін регламенттейді.

Шартта сондай-ақ оны орындауға байланысты шығыстарды, Шартты түсіндіруде немесе қолдануға байланысты Тараптар арасындағы келіспеушіліктерді реттеу тәртібін реттейтін нормалар көзделген.

Заң 2024 жылы 31 қазанда Сенат отырысында мақұлданды.

4. «Қазақстан Республикасының кейбір заңнамалық актілеріне сот жүйесін реформалау және процестік заңнаманы жетілдіру мәселелері бойынша өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы»

Заңды жүргізген депутат Н. Бекназаров.

Қазақстан Республикасының Парламенті депутаттары бастамашылық жасаған Заңның мақсаттары сотта қорғалу құқығын іске асырудың құқықтық кепілдіктерін күшейтуге және сот төрелігін іске асыру сапасын, судьялар корпусының кәсібилігін және олардың жауапкершілігін арттыруға бағытталған тиісті заңнамалық тетіктерді әзірлеу арқылы сот жүйесін одан әрі жетілдіру болып табылады.

Заңның міндеттері сот жүйесін реформалау және процестік заңнаманы жетілдіру болып табылады.

Ағымдағы жылғы маусымда қабылданған «Қазақстан Республикасының кейбір конституциялық заңдарына өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы» Қазақстан Республикасының Конституциялық заңы (бұдан әрі – Конституциялық заң) дербес кассациялық соттар құруды және олардың сот актілерін қарау жөніндегі өкілеттіктерін көздейді.

Осыған орай Заңда Қылмыстық-процестік кодекске (бұдан әрі – ҚПК), Азаматтық процестік кодекске (бұдан әрі – АПК), Әкімшілік рәсімдік-процестік кодекске (бұдан әрі – ӘРПК), сондай-ақ басқа да бірқатар заңдарға түзетулер енгізу көзделеді.

Заңда азаматтық және қылмыстық істер бойынша кассациялық сатыда істерді алдын ала қарауды алып тастау ұсынылады.

Кассациялық сатыға жүгіну қағидаларын оңайлату мақсатында қылмыстық және азаматтық істер бойынша азаматтар беретін сот актілерін қайта қарау туралы өтінішхат кассациялық шағымға өзгертілді.

Кассациялық сатыда істерді алдын ала қарауды алып тастауға байланысты әкімшілік істер (ӘРПК) сияқты кассациялық сатыдағы сотта қылмыстық және азаматтық істерді қарау мерзімдері, яғни ақылға қонымды мерзімде, бірақ алты айдан аспайтын мерзімде қарау қайта қаралды.

Кассациялық сатыға қолжетімділікті кеңейту үшін 2027 жылғы 1 шілдеден бастап талап қою сомасы 2 000 АЕК-тен кем болған кезде жеке тұлғалардың және талап қою сомасы 30 000 АЕК-тен кем болған кезде заңды тұлғалардың мүліктік мүдделеріне байланысты даулар бойынша, сондай-ақ қылмыстық теріс қылықтар мен онша ауыр емес қылмыстар бойынша шектеулер алып тасталатын болады.

Бас прокурордан басқа оның орынбасарларына, Бас әскери прокурорға, Бас көлік прокурорына да кассациялық сатыға наразылық енгізу құқығы беріледі.

Дербес кассациялық соттардың құрылуына байланысты ҚПК-ға, АПК-ға және ӘРПК-ге Жоғарғы Соттың заңды күшіне енген сот актілерін кассациялық сатыда қаралғаннан кейін қайта қарау тәртібін регламенттейтін жаңа тараулар енгізілді.

Бұдан басқа, істер Жоғарғы Сотта Жоғарғы Сот судьясының ұсынуы немесе Бас Прокурордың наразылығы бойынша айрықша жағдайларда қайта қаралуы мүмкін.

Сот актісін шығару мәселесінде процестік қатынастардың тұрақты болуы мақсатында АПК-да «кеңесу бөлмесі және оның құпиялары» институты қалпына келтірілді, сондай-ақ азаматтардың қорғалу құқықтарының шектелуіне жол бермеу үшін іске қатысушы адамдар келмеген жағдайда сот қабылдаған шешімді жария етпеуге мүмкіндік беретін нормалар алып тасталды.

Қазақстан Республикасының аумағында экстремизмді немесе террористік іс-әрекетті жүзеге асыратын ұйымды тану туралы азаматтық істерді қараудың жеделдігі үшін мұндай істерді қарау мерзімдері бір айдан он жұмыс күніне дейін қысқартылды.

Азаматтық істерге ұқсас, әкімшілік орган жауапкер болып табылатын талап қоюшының таңдауымен әкімшілік істер бойынша аумақтан тыс соттылықты енгізу ұсынылады.

Әкімшілік істер бойынша сот актілері апелляциялық шағым жасалғаннан кейін заңды күшіне енетін болады. Қазіргі уақытта олар кассациялық шағым жасалғаннан кейін заңды күшіне енеді.

«Қазақстан Республикасының Жоғары Сот Кеңесі туралы» Заңға шығару кезінде судья заңдылықты өрескел бұзуға жол берген әрбір күші жойылған сот актісін тексерудің жаңа тетігін енгізуге орай Сот жюриінің

жұмысын жетілдіруге байланысты Конституциялық заңның нормаларына сәйкес келтіруге бағытталған түзетулер енгізілді.

«Жедел-іздестіру қызметі туралы» Заңда қылмыстық процестің белгіленген рәсімдеріне қарамастан, судьяларды тәртіптік жауаптылыққа тарту үшін жедел-іздестіру қызметінің материалдарын пайдалануға тыйым салынады.

«Мемлекеттік қызмет туралы» Заңда конкурс өткізбей уәкілетті органмен келісу бойынша «Б» корпусының мемлекеттік әкімшілік лауазымдарына орналасуға жіберілген лауазымдар тізбесінен Сот Әкімшілігі басшысының орынбасарын, сондай-ақ Жоғары Сот Кеңесі Аппараты басшысының орынбасарын алып тастау ұсынылады. Бұл 2023 жылғы қаңтардан бастап Сот әкімшілігінің басшылығы мемлекеттік саяси қызметшілер болып табылатындығымен, ал Жоғары Сот Кеңесі Аппараты басшысының орынбасары «А» корпусының мемлекеттік әкімшілік лауазымдары санатына жатқызылғандығымен байланысты.

Бұдан басқа, Жоғары Сот Кеңесінің хатшысы – Аппарат басшысы лауазымын Жоғары Сот Кеңесінің Төрағасы баға беретін адамдар тізбесінен алып тастау ұсынылады, өйткені оның лауазымы мемлекеттік саяси қызметшілер санатына жатқызылған.

«Қазақстан Республикасының кейбір заңнамалық актілеріне сатып алу және артық заңнамалық регламенттеуді болдырмау мәселелері бойынша өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы» Заңға Заңның жекелеген ережелерінің қайшылығын болдырмауға бағытталған түзетулер енгізілді.

Тұтастай алғанда, Заңда 9 заңнамалық актіге, оның ішінде 3 кодекске және 6 заңға өзгерістер мен толықтырулар енгізу ұсынылады.

Заң мақұлданған кезде күтілетін нәтижелер - азаматтардың құқықтары мен заңды мүдделерін қорғауды қамтамасыз ету жөніндегі соттардың қызметін жетілдіру.

Заң 2024 жылы 7 қарашада Сенат отырысында мақұлданды.

5. «Қазақстан Республикасының кейбір заңнамалық актілеріне есірткі, психотроптық заттардың, сол тектестердің, прекурсорлардың және күшті әсер ететін заттардың заңсыз айналымына қарсы іс-қимыл мәселелері бойынша өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы»

Заңды жүргізген депутат Н. Байқадамов.

Қазақстан Республикасының Парламенті депутаттары бастамашылық жасаған заң есірткі, психотроптық заттардың, олардың аналогтары, прекурсорлары мен күшті әсер ететін заттардың заңсыз айналымына қарсы іс-қимыл жөніндегі заңнаманы одан әрі жетілдіруге бағытталған.

Заңның міндеті нашақорлыққа, есірткі саудасына және есірткі трафигіне қарсы іс-қимылды күшейту болып табылады.

Заң мынадай негізгі ережелерді көздейді:

- есірткі, психотроптық заттарды, сол тектестерді заңсыз сатып алғаны, сақтағаны, өткізу мақсатында тасымалдағаны, жөнелткені үшін және есірткі, психотроптық заттарды, сол тектестерді заңсыз дайындағаны, өңдегені, өндіргені үшін жауаптылықтың аражігін ажырату;

- қызмет бабын пайдаланып ҚР Қылмыстық кодексінің 297-1-бабында көзделген қылмыстарды жасаған лауазымды адамдар үшін қылмыстық жауаптылықты күшейту;

- құрамында есірткі заттары бар, өсіруге тыйым салынған өсімдіктерді қылмыстық топтың және аса ірі мөлшерде заңсыз егіп-өсіргені үшін қылмыстық жауаптылықты белгілеу;

- ел ішінде күшті әсер ететін заттардың заңсыз айналымы мен өндірісі үшін жауаптылықты белгілеу (қазір олардың контрабандасы ғана қудаланады);

- прекурсорлар мен күшті әсер ететін заттардың айналымы қағидаларын бұзғаны үшін жауаптылықты белгілеу;

- күшті әсер ететін зат ұғымы енгізіледі;

- профилактика мақсатында есірткі, психотроптық заттарды, сол тектестерді, сондай-ақ күшті әсер ететін заттарды медициналық емес мақсатта тұтынуға тыйым салуды белгілеу;

- қоспадағы бақыланатын заттардың массасын анықтау үшін «препарат» ұғымына, сондай-ақ Қазақстан Республикасында бақылауға жататын есірткі, психотроптық заттар мен прекурсорлар тізіміне кірмейтін психикаға белсенді әсер ететін заттарды нақты анықтау үшін «уытқұмарлық» ұғымына түзетулер енгізілді.

Тұтастай алғанда, Заң есірткі және психотроптық заттардың, олардың аналогтары, прекурсорлары мен күшті әсер ететін заттардың заңсыз айналымына қарсы күрестің тиімділігін арттыруға мүмкіндік береді.

Заң 2024 жылы 19 желтоқсанда Сенат отырысында мақұлданды.

6. «Қазақстан Республикасының Әкімшілік құқық бұзушылық туралы кодексіне өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы»

Заңды жүргізген депутат Е. Больгерт.

Заңның мақсаты Қазақстан Республикасының Әкімшілік құқық бұзушылық туралы кодексінің нормаларын одан әрі жетілдіру болып табылады.

Заңның міндеттері: «қоғамдық жұмыстар» әкімшілік жазалаудың жаңа түрін реттеу, сондай-ақ әкімшілік-деликтілік заңнаманы жетілдіру.

Заңмен қоғамдық жұмыстарға тарту түріндегі әкімшілік жазаның жаңа түрі енгізіледі және оны орындау тетігі айқындалады.

Конституцияның 24-бабына сәйкес мәжбүрлі еңбекті қылмыстық немесе әкімшілік құқық бұзушылық жасағаны үшін кінәлі деп тану туралы сот актісі негізінде не төтенше жағдайда немесе соғыс жағдайы кезінде ғана қолдануға жол беріледі.

Қазіргі уақытта қоғамдық жұмыстар түріндегі жаза қылмыстық заңнама шеңберінде қолданылады.

Мәселен, Қылмыстық кодекстің 43-бабына сәйкес қоғамдық жұмыстар сотталғандардың қоғамдық орындарда жергілікті атқарушы органдар ұйымдастыратын, белгілі бір біліктілікті талап етпейтін тегін қоғамдық пайдалы жұмыстарды орындауынан тұрады.

Бұл ретте Қылмыстық-атқару кодексі 24-бабының жетінші бөлігіне сәйкес түзеу жұмыстары, сондай-ақ қоғамдық жұмыстарға тарту түріндегі жазаны сотталған адамның тұрғылықты жері бойынша пробация қызметі орындайды.

Қаралып отырған Заңда «қоғамдық жұмыстарға тарту» түріндегі әкімшілік жазаны қолдануды іске асырудың осыған ұқсас тетігі ұсынылады. Заңмен жазаның осы түрінің орындалуын қамтамасыз ету жергілікті атқарушы органдарға бекітіліп беріледі.

Әкімшілік құқық бұзушылық туралы істер шеңберінде әкімшілік жазаның қоғамдық қауіптілік сипатымен және дәрежесімен салыстырмалылығын ескере отырып, 11 бап пен 15 құрам бойынша *(мысалы, ұсақ бұзақылық, жалпыға бірдей пайдаланылатын орындарды ластау, қоғамдық орындарда тиісу және т.б.)* қоғамдық жұмыстарды қолдану мүмкін болады.

Заңда әкімшілік жазаның бұл түрі қолданылмайтын адамдардың (*жүкті әйелдер, үш жасқа дейінгі жастағы жас балалары бар әйелдер, үш жасқа дейінгі жастағы жас балаларды жалғыз тәрбиелеп отырған еркектер, он сегіз жасқа толмаған адамдар, бірінші немесе екінші топтағы мүгедектігі бар адамдар және т.б.)* толық тізбесі де айқындалған.

Бұдан басқа, Заңмен мыналарға:

- әкімшілік құқық бұзушылық туралы істер бойынша күштеп әкелуді қолдану тәртібін белгілеуге (*Конституциялық Кеңестің 2018, 2019 және 2020 жылдардағы жолдауларын іске асыру үшін)*;

- қысқартылған іс жүргізудегі істер бойынша жаңадан ашылған мән-жайлармен істерді қайта қарау рәсімін реттеуге *(Конституциялық Соттың 2023 жылғы 28 сәуірдегі № 12 нормативтік қаулысын іске асыру үшін)*;

- санкциялар сот қана қолданатын жазаларды көздемейтін кейбір құрамдарды мемлекеттік органдардың ведомстволығына одан әрі беруге;

- қолданыстағы салалық заңдарды (материалдық нормаларды) ескере отырып, әкімшілік құқық бұзушылықтардың жаңа құрамдарын енгізуге, қолданыстағы жазалау шараларын күшейтуге, сондай-ақ жекелеген жағдайларда жауаптылықты жұмсартуға немесе алып тастауға бағытталған әкімшілік-деликтілік заңнама жетілдіріледі.

Тұтастай алғанда, Заңда ӘҚБтК-нің 246 бабына өзгерістер мен толықтырулар енгізу, сондай-ақ 247 құрамға түзетулер енгізу көзделеді, оның ішінде:

- 45 құрам бойынша әкімшілік құқық бұзушылықтардың (айыппұл санкцияларының) қолданыстағы құрамдарын қатаңдату немесе күшейту көзделеді *(мысалы, жасыл екпелерді күтіп-ұстау және қорғау қағидаларын бұзу (386-бап); жиырма бір жасқа толмаған адамдарға темекіні және темекі бұйымдарын, оның ішінде қыздырылатын темекісі бар бұйымдарды, қорқорға арналған темекіні, қорқор қоспасын, темекі қыздыруға арналған жүйелерді сату (423-1-бап); ортақ пайдаланылатын орындарды ластау (434-2-бап); арнаулы қызметтерді көрінеу жалған шақыру (438-бап); Қазақстан Республикасының дербес деректер және оларды қорғау туралы заңнамасын бұзу (79-бап) және т.б.).*

– 20 құрам бойынша әкімшілік жауаптылықты (айыппұл санкцияларын) жеңілдету белгіленеді *(466-бап. Қазақстан Республикасының заңды тұлғаларды мемлекеттік тіркеу және филиалдар мен өкілдіктерді есептік тіркеу туралы заңнамасын бұзу, Қазақстан Республикасының өсімдіктер карантині саласындағы заңнамасын бұзу (400-бап), көлік құралдарын тоқтату немесе тоқтап тұру қағидаларын бұзу (597-бап).*

Заңның ережелері мыналарды да көздейді:

- әкімшілік жауаптылықты енгізу *(ӘҚБтК-нің жаңа 440-1-бабы «Есірткі, психотроптық заттарды, сол тектестерді, сондай-ақ күшті әсер ететін заттарды медициналық емес мақсатта тұтыну», ӘҚБтК-нің жаңа 215-1-бабы «Ақпараттық қауіпсіздікті қамтамасыз ету саласында Қазақстан Республикасының банк заңнамасын бұзу», жаңа 252-1-бап «Қолма-қол шетел валютасымен айырбастау операцияларын жүзеге асыру жөніндегі қызметке қойылатын талаптарды және айырбастау пункттерінің жұмыс істеу шарттарын бұзу»)*;

- әкімшілік жауаптылыққа жататын субъектілерді кеңейту - 5 бап *(егер бұл әрекеттерде қылмыстық жазаланатын іс-әрекет белгілері болмаса, дербес деректерді заңсыз жинағаны және (немесе) өңдегені үшін заң консультанттары (79-бап), ұлттық валюта банкноттары мен монеталарын қабылдаудан бас тартқаны үшін Қазақстан Республикасының резидент емес банктерінің филиалдары (206-бап); коммерциялық емес ұйымдар (244, 256-баптар))*;

- әкімшілік жауаптылықты алып тастау - 11 бап *(медиацияға қатысушылардың медиацияны жүргізу барысында белгілі болған мәліметтерді жария етуі (85-бап), жеке немесе заңды тұлғаның берген шағымын оған зиянды болатындай етіп бағыттау (100-бап);*

- қоғамдық жұмыстар түріндегі әкімшілік жазалауды енгізу – 11 бап.

Сондай-ақ, қаралып отырған Заңда заңсыз пайда табу, су қоры, прокурорлық «сүзгі» бойынша түзетулер қамтылады.

Президенттің «Экономиканы ырықтандыру жөніндегі шаралар туралы» 2024 жылғы 8 мамырдағы № 542 Жарлығын іске асыру үшін прокурорлық сүзгі бойынша түзетулерге бастамашылық жасалды. Атап айтқанда, түзетулер мемлекеттік және жергілікті атқарушы органдардың инвесторларға қатысты әкімшілік құқық бұзушылық туралы істер қозғау туралы шешімдерді прокурорлармен келісуін көздейді.

2025 жылғы 1 шілдеден бастап қылмыстық, азаматтық және әкімшілік істер бойынша жаңа кассациялық соттар жұмысын бастайды.

Осыған байланысты, Заңда кассациялық сотқа жүгіну мен онда қайта қараудың бірыңғай қағидаларына бағытталған түзетулер қамтылады, атап айтқанда:

- қылмыстық істер жөніндегі кассациялық сотта әкімшілік құқық бұзушылық туралы істерді кемінде үш судьядан тұратын судьялардың мамандандырылған құрамы қарайтын болады;

- әкімшілік құқық бұзушылық туралы істер бойынша заңды күшіне енген қаулылар кассациялық сот төрағасының ұсынуы бойынша немесе ҚР Бас Прокуроры мен оның орынбасарларының наразылығы бойынша қайта қаралуы мүмкін;

- кассациялық сатыдағы сотта іс ақылға қонымды мерзімде, бірақ сотқа келіп түскен күннен бастап алты айдан аспайтын мерзімде қаралуға тиіс.

Әкімшілік жауаптылыққа тартылатын адамның құқықтары мен мүдделерін қорғауды қамтамасыз ету мақсатында Заңда адвокаттармен қатар әкімшілік жауаптылыққа тартылған адамның мүдделерін білдіру үшін заң консультантына құқық беру жөніндегі түзету көзделеді.

Бұдан басқа, Заң шеңберінде заң консультанттары әкімшілік жауаптылыққа жататын субъектілер тізбесіне енгізілетін түзетулер бар.

Сондай-ақ, төтенше жағдай немесе соғыс жағдайы енгізілген кезде Заң әкімшілік құқық бұзушылық туралы іс бойынша қаулыға шағымды немесе наразылықты қарау мерзімін осындай режимнің қолданылуы аяқталғанға дейін тоқтата тұруды көздейді.

Заң мақұлданған кезде күтілетін нәтижелер:

- әкімшілік құқық бұзушылық жасағаны үшін қоғамдық жұмыстар түріндегі әкімшілік жазаны енгізу құқық бұзушыға тәрбиелік ықпал етуге және оның қаржылық мүмкіндіктерін, жасаған адамдардың әлеуметтік мәртебесін ескеруге мүмкіндік береді;

- ұлттық заңнаманың дамуын ескере отырып, әкімшілік-деликтілік заңнаманы жетілдіріледі, құқықтық олқылықтардың орны толтырылады және заңнаманың үйлесімділігі қамтамасыз етіледі;

- әкімшілік әділет саласын кеңейту адамдардың құқықтарын қалпына келтіруге бағытталған Әкімшілік рәсімдік-процестік кодекс тетіктерінің тиімділігін арттырады;

- әкімшілік құқық бұзушылықтардың жаңа құрамдарын енгізу, ӘҚБтК нормаларының диспозицияларын, санкцияларын қайта қарау заңнаманың тиімділігін арттырады;

- әкімшілік құқық бұзушылықтар саны қысқарады.

Заң 2024 жылы 26 желтоқсанда Сенат отырысында мақұлданды.

7. «Қазақстан Республикасының кейбір заңнамалық актілеріне мемлекеттік қызмет мәселелері бойынша өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы»

Заңды жүргізген депутат М. Қадырбек.

Заң Қазақстан Республикасы Конституциялық Сотының нормативтік қаулыларын іске асыру, оның ішінде азаматтарды әртүрлі мемлекеттік қызмет түрлеріне қабылдауға мерзімсіз тыйым салуды алып тастауға, мемлекеттік қызмет туралы заңнаманы оның құқықтық шешімдеріне сәйкес келтіру және құқық қорғау, әскери қызмет және арнаулы мемлекеттік органдар жүйесіндегі кадр мәселелері бойынша тәсілдерді жетілдіру мақсатында әзірленді.

Осыған байланысты Заңның міндеттері тәртіптік, әкімшілік және қылмыстық жауапкершілік шараларынан туындайтын мемлекеттік қызметке кіруді шектеу мерзімдерін, олардың салдарларының мөлшерлестігін айқындау, сондай-ақ құқық қорғау органдары мен Қарулы Күштердегі басшы лауазымдарды іріктеуді жетілдіру және оларды жасақтау сапасын арттыру, арнаулы, әскери атағын немесе жоғары басшы құрам мен басқаларының сыныптық шенін төмендету түрінде тәртіптік жаза қолдану тәртібін реттеу болып табылады.

Түзетулер 8 заңға, оның ішінде «Қазақстан Республикасының мемлекеттік қызметі туралы», «Құқық қорғау қызметі туралы», «Қазақстан Республикасының арнаулы мемлекеттік органдары туралы», «Әскери қызмет және әскери қызметшілердің мәртебесі туралы» және «Қазақстан Республикасының Ішкі істер органдары туралы» Заңдарға енгізіледі.

Заңның жоғарыда аталған міндеттерін ескере отырып, енгізілген түзетулерді екі блокқа бөлуге болады.

Бірінші блокқа мыналарды белгілейтін түзетулер кіреді:

- Қазақстан Республикасының заңдарында белгіленген шектеулерді немесе қызметтік әдепті сақтамағаны үшін жұмыстан шығарылған, тәртіптік теріс қылықтары үшін жұмыстан шығарылған адамдар үшін мемлекеттік қызметке қабылдау кезіндегі шектеулер мерзімдері;

- әкімшілік сыбайлас жемқорлық құқық бұзушылықтар немесе қылмыстық теріс қылықтар, ауырлығы аз және орташа қылмыстар жасаған адамдар үшін мемлекеттік қызметке қабылдау кезіндегі шектеулер мерзімдері;

- сыбайлас жемқорлық, ауыр және аса ауыр қылмыстар жасаған адамдар үшін, сондай-ақ қылмыстық топ құрамында қылмыс жасаған адамдар үшін мерзімсіз шектеуді сақтау;

-кәсіби жарамсыздығына қарай атқаратын лауазымына сай келмеу жөніндегі өкілеттігін тоқтатқан судьяларға қандай да бір уақытша шектеусіз мемлекеттік қызмет саласындағы еңбек бостандығына конституциялық құқықты іске асыру;

- қатарынан үш және одан да көп сағат ішінде қызметте болмағаны үшін әскери қызметтен босатылған адамдардың әскери қызметке кіруіне мерзімсіз тыйым салуды алып тастау;

- Конституцияның 4-бабының 3-тармағына сәйкес ратификацияланған халықаралық шарттардың ұлттық заңнамадан басымдығы туралы нормалар.

Түзетулердің екінші блогы:

- Президенттік және кадр резервтерін жою, сондай-ақ қызметкерлердің қызметін бағалау;

- цифрлық рейтингті енгізу *(бәсекеге қабілеттілік көрсеткіші)*;

- жоғары тұрған басшылық лауазымдарға ұсыну үшін жоспардан тыс аттестаттауды және полиграфологиялық зерттеуді енгізу;

- аттестаттаудың қосымша кезеңі ретінде психологиялық-әлеуметтік зерттеуді қосу;

- Қазақстан Республикасы Президентінің кезектен тыс аттестаттау кезеңдерін айқындауы;

- әдеп нормаларын және басқаларды бұзғаны үшін жауапкершілікті күшейту.

Заңның қабылдануының күтілетін нәтижелері:

- әділдік, тепе-теңдік және мөлшерлестік талаптарына жауап беретін мемлекеттік қызметке кіруді шектеу мерзімдерін белгілеу;

- күш органдарында кадр процестерін цифрландыру бойынша жұмыс жүргізу;

- құқық қорғау органдарының басшы лауазымдарын ротациялаудың бірыңғай тәртібін белгілеу;

- құқық қорғау органдарының басшы лауазымдарына кандидаттарды іріктеу тетігін жетілдіру.

Заң 2024 жылы 26 желтоқсанда Сенат отырысында мақұлданды.

5.1.2. ҚАРЖЫ ЖӘНЕ БЮДЖЕТ КОМИТЕТІ

1. «Түркі мемлекеттері ұйымына мүше мемлекеттердің үкіметтері арасындағы оңайлатылған кеден дәлізін құру туралы келісімді ратификациялау туралы»

Заңды жүргізген депутат Б. Орынбасаров.

Заңның негізгі мақсаттары қатысушы мемлекеттердің аумақтары арасында өткізілетін тауарлар мен көлік құралдары бойынша мәліметтерді электрондық алмасу арқылы кедендік бақылауды жүргізудің тиімділігін арттыру және мерзімдерін қысқарту болып табылады.

Келісімнің негізгі міндеттері:

қатысушы мемлекеттердің кеден органдарында тауарларды кедендік рәсіммен орналастыруға байланысты кедендік операциялар жасауды жеделдету;

кедендік операциялар мен кедендік рәсімдерді жасау үшін қажетті құжаттар санын қысқарту;

тәуекелдерді басқару жүйесін қолдана отырып, тауарлар туралы ақпаратты талдау негізінде кедендік бақылау нысандары мен әдістерін қолдануды барынша азайту.

Күтілетін нәтиже: келісімді ратификациялау сауда-экономикалық қатынастарды дамытуға және Түркі мемлекеттері ұйымының елдері арасындағы өзара экономикалық интеграцияны нығайтуға ықпал ететін болады.

Заң 2024 жылы 13 қыркүйекте Сенат отырысында мақұлданды.

2. «Қазақстан Республикасының Ұлттық қорынан 2025 – 2027 жылдарға арналған кепілдендірілген трансферт туралы»

Заңды жүргізген депутат С. Мәкежанов.

Заңның мақсаттары:

1) Қазақстан Республикасының Ұлттық қорынан 2025 – 2027 жылдарға арналған республикалық бюджетке кепілдендірілген трансферттің мөлшерін:

2025 жылға – 2 000 000 000 мың теңге;

2026 жылға – 2 000 000 000 мың теңге;

2027 жылға – 2 000 000 000 мың теңге көлемінде бекіту.

2) Қазақстан Республикасының Ұлттық қорына мұнай секторы ұйымдарынан түсетін түсімдер бойынша мұнайдың 2025 – 2027 жылдарға кесімді баға мөлшерін:

2025 жылға – барреліне 42,3 АҚШ доллары;

2026 жылға – барреліне 41,0 АҚШ доллары;

2027 жылға – барреліне 39,4 АҚШ доллары көлемінде белгілеу.

Заңның міндеті.

Қазақстан Республикасының Ұлттық қорынан кепілдендірілген трансферт республикалық бюджетке мемлекеттік міндеттемелерді орындау жөніндегі шығыстарды қамтамасыз ету үшін жіберілетін болады.

Күтілетін нәтиже.

Заңның қабылдануы республикалық бюджеттің теңгерімділігін қамтамасыз етуге және Ұлттық қордың тұрақтандыру функциясын іске асыруға мүмкіндік береді.

Заң 2024 жылы 21 қарашада Сенат отырысында мақұлданды.

3. «2025 – 2027 жылдарға арналған республикалық бюджет туралы»

Заңды жүргізген депутат С. Мәкежанов.

Заңның мақсаты.

Заң Қазақстан Республикасының 2025 – 2029 жылдарға арналған әлеуметтік-экономикалық даму болжамы, 2025 – 2027 жылдарға арналған бюджет параметрлері және Қазақстан Республикасы Президентінің тапсырмалары негізінде Қазақстан Республикасының Бюджет кодексіне сәйкес әзірленді.

Заңның міндеттері.

1) азаматтардың әл-ауқатын жақсартуды қамтамасыз ету;

2) неғұрлым сапалы және қарқынды экономикалық өсуді таргеттеу;

3) мемлекет қаржысының тұрақтылығын қамтамасыз ету;

4) орта мерзімді және ұзақ мерзімді кезеңдегі бюджет саясатының ықтимал тәуекелдерін бағалау;

5) ағымдағы нақты жағдайға бейімделе отырып, экономикалық модель құру.

Заңнан күтілетін нәтижелер

Заң макроэкономикалық тұрақтылыққа; тиімді фискалдық және монетарлық саясатты іске асыру, бюджет шығыстарын ұтымды ету, мемлекет қаржысының тұрақтылығы, технологиялық жаңғырту арқылы қаржылық тұрақтылыққа; технологиялық жаңғыртуға; экспорттық әлеуетті, еңбек өнімділігін арттыруға; қолайлы кәсіпкерлік және инвестициялық орта құруға бағытталған.

Елдің 2025 – 2027 жылдарға арналған макроэкономикалық көрсеткіштерінің болжамы 2023 жылғы ЖІӨ бойынша есептік деректерді және 2024 жылғы бағалауды, әлемдік экономиканың өсуі бойынша халықаралық ұйымдардың болжамдарын және тауар нарықтарындағы әлемдік бағалардың өзгеру үрдістерін ескере отырып қалыптастырылды.

Алдағы орта мерзімді кезеңге ЖІӨ-нің орташа жылдық өсу қарқыны 5,4%-ды құрайды.

Базалық сценарийде мұнай бағасы бір баррель үшін 75 АҚШ доллары деңгейінде анықталды.

Болжамды кезеңде орташа жылдық өсу қарқыны ауыл шаруашылығында 5,4%-ды, құрылыста 9,3%-ды, саудада 7,1%-ды, өңдеу өнеркәсібінде – 5,8%-ды, тау-кен өнеркәсібінде – 2,9%-ды құрайды.

Мұнай өндіру көлемі 2025 жылғы 97,2 млн. тоннадан 2029 жылы 104,8 млн. тоннаға дейін өседі.

Болжам бойынша экспорт көлемі 2029 жылы 90,0 млрд АҚШ долларына дейін ұлғайып, 2025 жылы 82,3 млрд АҚШ долларын құрайды, импорт 61,3 млрд АҚШ долларынан 67,5 млрд АҚШ долларына дейін өседі.

Жылдық инфляцияның нысаналы дәлізі кейіннен 2027 – 2029 жылдары 5%-ға дейін төмендей отырып, 2025 жылы 5,5–7,5%, 2026 жылы 5–6% шегінде айқындалды.

Республикалық бюджет кірістерінің болжамы *(трансферттер түсімін есепке алмағанда)*:

- 2025 жылға 15 633,5 млрд. теңге сомасында айқындалды немесе 2 905,1 млрд. теңгеге ұлғая отырып, ағымдағы жылғы бағалауға қатысты 122,8%-ды құрайды;

- 2026 жылға - 2025 жылғы болжамға қарағанда 6,8%-ға өсе отырып, 16 702,0 млрд. теңге сомасында;

- 2027 жылға - 2026 жылғы болжамға қарағанда 9,0% - ға өсе отырып, 18 204,0 млрд. теңге сомасында айқындалған.

2025 жылғы республикалық бюджет кірістерінде ең үлкен үлесті салмақ (97,2 %) салық түсімдеріне тиесілі.

Салықтық емес түсімдер бойынша 2025 жылға арналған болжам 2024 жылғы бағалауға қарағанда 686,1 млрд. теңгеге азайтыла отырып, 435,0 млрд. теңге сомасында айқындалды.

Трансферттердің түсімдері:

- 2025 жылы – 5 758,1 млрд. теңге сомасында;

- 2026 жылы – 2 507,0 млрд. теңге сомасында;

- 2027 жылы – 2 504,1 млрд. теңге сомасында болжанады.

«Республикалық және облыстық бюджеттер, республикалық маңызы бар қалалар, астана бюджеттері арасындағы 2023 – 2025 жылдарға арналған жалпы сипаттағы трансферттердің көлемі туралы» Қазақстан Республикасының Заңына сәйкес бюджеттік алып қоюлар:

2025 жылға – 504,1 млрд. теңге;

2026 жылға – алдын ала деректерге сәйкес 504,1 млрд. теңге;

2027 жылға – алдын ала деректерге сәйкес 504,1 млрд. теңге болып айқындалды.

«Қазақстан Республикасының Ұлттық қорынан 2025 – 2027 жылдарға арналған кепілдендірілген трансферт туралы» Қазақстан Республикасының Заңында:

2025 жылға – 2 000,0 млрд. теңге;

2026 жылға – 2 000,0 млрд. теңге;

2027 жылға – 2 000,0 млрд. теңге кепілдендірілген трансферт түсімі көзделген.

Ұлттық ауқымдағы әлеуметтік маңызы бар жобаларды, стратегиялық маңызды инфрақұрылымдық жобаларды қаржыландыру үшін 2025 жылы Қазақстан Республикасының Ұлттық қорынан

3 250,0 млрд. теңге сомасында нысаналы трансферт тарту көзделген.

«2025 – 2027 жылдарға арналған республикалық бюджет туралы» Қазақстан Республикасының Заңында бюджеттік кредиттерді өтеу бойынша болжам 601,1 млрд. теңгені құрайды, оның ішінде:

2025 жылғы – 258,3 млрд. теңге;

2026 жылға – 171,1 млрд. теңге;

2027 жылға – 171,6 млрд. теңге.

2025 – 2027 жылдарға арналған республикалық бюджет параметрлері бюджеттік қағидалардың сақталуын және бюджет шығыстарының әлеуметтік-экономикалық дамудың басым бағыттарына шоғырлануын ескере отырып айқындалды.

Бюджет шығыстарының бірінші кезектегі бағыттары мемлекеттік әлеуметтік міндеттемелерді толық көлемде орындау, ғылым және білім беруді, медицинаны қолдауды күшейту арқылы адами капиталды дамыту болып қала береді.

Республикалық бюджет шығыстарының жалпы көлемі:

- 2025 жылы – 25 750,0 млрд. теңге сомасында;
- 2026 жылы – 23 168,0 млрд. теңге сомасында;
- 2027 жылы – 24 566,0 млрд. теңге сомасында жоспарланады.

Үш жылдық бюджет шеңберінде жалпы мемлекеттік шығыстарға 8 239,0 млрд. теңге, оның ішінде 2025 жылға – 2 941,0 млрд. теңге, 2026 жылға – 2 570,0 млрд. теңге, 2027 жылға – 2 728,0 млрд. теңге көзделген.

Әдеттегідей үш жылдық кезеңде бюджет шығыстарындағы ең үлкен

үлес салмақты әлеуметтік сала шығыстары құрайды – 31,3 трлн. теңге, оның ішінде 2025 жылға – 9,8 трлн. теңге, 2026 жылға – 10,5 трлн. теңге, 2027 жылға – 11,0 трлн. теңге.

2025 – 2027 жылдарға арналған республикалық бюджетте жоспарланған қаражат шеңберінде осы салаға мынадай басым бағыттарды іске асыру жоспарлануда:

- әлеуметтік қамсыздандыру және әлеуметтік көмек – 20 011,0 млрд. теңге, оның ішінде 2025 жылға – 6 022,0 млрд. теңге;
- орта, орта арнаулы және мектепке дейінгі білім беруді дамытуға – 666,0 млрд. теңге, оның ішінде 2025 жылға – 218,0 млрд. теңге;
- жоғары білім мен ғылымды дамытуға – 2 230,0 млрд. теңге, оның ішінде 2025 жылға – 776,0 млрд. теңге;
- денсаулық сақтау ісіне – 7 639,0 млрд. теңге, оның ішінде 2025 жылға – 2 464,0 млрд. теңге;
- туризм мен спортты дамытуға 300,0 млрд. теңге, оның ішінде 2025 жылға – 141,0 млрд. теңге;
- мәдениет пен ақпаратқа 492,0 млрд. теңге, оның ішінде 2025 жылға – 165,0 млрд. теңге.

Өңірлерді қолдау үшін 18 848 млрд. теңге, одан 2025 жылға – 7 465,0 млрд. теңге, оның ішінде:

- «Республикалық және облыстық бюджеттер, республикалық маңызы бар қалалар, астана бюджеттері арасындағы 2023 – 2025 жылдарға арналған жалпы сипаттағы трансферттердің көлемі туралы» Қазақстан Республикасы Заңға сәйкес субвенциялар – 5,8 трлн. теңге;

- ұлттық жобаларды және өңірлерді дамытудың кешенді жоспарларын іске асыруға бағытталған нысаналы даму трансферттері – 1,3 трлн. теңге;

- «Республикалық және облыстық бюджеттер, республикалық маңызы бар қалалар, астана бюджеттері арасындағы 2023 – 2025 жылдарға арналған жалпы сипаттағы трансферттердің көлемі туралы» Қазақстан Республикасы Заңының қолданылу кезеңінде қабылданған нормативтік құқықтық актілер бойынша нысаналы ағымдағы трансферттер – 426 млрд. теңге бөлінетін болады.

Экономиканың нақты секторын қолдауға арналған шығыстар – 4 896,0 млрд. теңге, оның ішінде 2025 жылға – 2 117,0 млрд. теңге.

Экономиканың нақты секторына арналған шығыстар мынадай басым бағыттарды іске асыруға жоспарланған:

- агроөнеркәсіптік кешенді дамытуға – 1 331,0 млрд. теңге, 2025 жылға – 635,0 млрд. теңге;

- республикалық деңгейде көлік инфрақұрылымын дамытуға – 1 465,0 млрд. теңге, оның ішінде 2025 жылы – 699,0 млрд. теңге;

- кәсіпкерлікті, шағын және орта бизнесті қолдауға және дамытуға – 862,0 млрд. теңге, оның ішінде 2025 жылы – 250,0 млрд. теңге;

- цифрлық даму, инновациялар және аэроғарыш өнеркәсібін дамытуға – 531,0 млрд. теңге, оның ішінде 2025 жылы – 221,0 млрд. теңге;

- су ресурстары және ирригацияға – 259,0 млрд. теңге, оның ішінде 2025 жылы – 137,0 млрд. теңге.

Күштік құрылымдардың шығыстары 8 049,0 млрд. теңге, оның ішінде 2025 жылға – 2 662,0 млрд. теңге сомасында жоспарланды.

2025 жылға арналған республикалық бюджеттің тапшылығы 4 100,0 млрд. теңге немесе ЖІӨ-нің 2,7%-ы, 2026 жылға – 3 788,0 млрд. теңге немесе ЖІӨ-нің 2,2%-ы, 2027 жылға – 3 686,0 млрд. теңге немесе ЖІӨ-нің 1,9%-ы мөлшерінде айқындалды.

Мұнай секторы ұйымдарынан Ұлттық қорға түсетін түсімдердің 2025 жылға арналған болжамы мұнайдың болжамды әлемдік бағасы бір баррелі үшін 75 АҚШ долларын құрайтын 97,2 млрд. тонна мұнай өндірудің күтілетін көлеміне сүйене отырып, 4 884,3 млрд. теңгені құрайды.

Заңды талқылау барысында Сенат комитеттері мен депутаттарының ұсыныстарын ескере отырып, 2025 жылы шығыстарды 60,0 млрд, теңге сомаға ұлғайту қолдау тапты.

Шығыстарды ұлғайтуды қаржыландыру Үкімет резерві есебінен жүзеге асырылатын болады.

Бұдан басқа, мемлекеттік органдар арасында қаражат қайта бөлінді, сондай-ақ депутаттардың басқа да ұсыныстары қолдау тапты.

Осылайша, жоғарыда баяндалғанды ескере келе, жалпы алғанда Заңда мынадай негізгі бағыттар бойынша шығыстар көзделді:

- сумен жабдықтауға және су бұруға жалпы сомасы 137,0 млрд. теңге, оның ішінде 2025 жылға – 110,0 млрд. теңге, бұл сумен жабдықтау қызметтеріне халықтың қолжетімділігін қалаларда 99,6%-ға, ауылдарда 98%-ға дейін арттыруға мүмкіндік береді;
- газ тасымалдау жүйесін дамытуға жалпы сомасы 93,0 млрд. теңгеге, оның ішінде 2025 жылға – 66,0 млрд. теңге, бұл газдандыру деңгейін 62%-ға дейін жеткізуге мүмкіндік береді;
- жылу, электр энергетикасын дамытуға жалпы сомасы 82,0 млрд. теңге, оның ішінде 2025 жылға – 70,0 млрд. теңге;
- инженерлік инфрақұрылымды дамытуға жалпы сомасы 234,0 млрд. теңге, оның ішінде 2025 жылға – 168,0 млрд. теңге;
- көлік инфрақұрылымын дамытуға жалпы сомасы 1,7 трлн. теңге, оның ішінде 2025 жылға – 1,1 трлн. теңге.

2024 жылғы 21 қарашада Заңның кейбір баптары бекітілмей, жаңа редакцияда ұсыныспен Мәжіліске қайтарылды.

4. «2024 – 2026 жылдарға арналған республикалық бюджет туралы» Қазақстан Республикасының Заңына өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы»

Заңды жүргізген депутат С.Мәкежанов.

2024 жылға арналған республикалық бюджетті нақтылау туралы заң экономиканың өсу қарқынының төмендеу тәуекелдері жағдайында өңірлік өсу деңгейін ұстап тұру, сондай-ақ ағымдағы жылы республикалық бюджеттің шұғыл шығыстарын қаржыландыруды қамтамасыз ету мақсатында республикалық бюджет көрсеткіштерінің өзгеруіне байланысты әзірленді.

Қазақстан Республикасының 2024 – 2028 жылдарға арналған әлеуметтік- экономикалық даму болжамына 2024 жылға арналған бюджет пен Ұлттық қор параметрлерінің болжамын нақтылау бөлігінде өзгерістер енгізілді.

Халықаралық қаржы ұйымдарының бағалауы бойынша 2024 жылға әлемдік экономиканың өсуі 2,6%-дан 3,2%-ға дейінгі шектерде болжануда.

Халықаралық қаржы ұйымдарының 2024 жылға арналған Brent маркалы мұнай бағасының консенсус-болжамы барреліне 84,2 АҚШ долларын құрайды. Ағымдағы жылдың басынан бері мұнайдың орташа бағасы барреліне 81,4 АҚШ доллары деңгейінде қалыптасты.

Стратегиялық жоспарлау және реформалар агенттігі Ұлттық статистика бюросының мәліметтері бойынша 2023 жылғы ЖІӨ-нің нақты өсімі 5,1%-ды құрады.

Осыны негізге ала отырып, 2024 – 2028 жылдарға арналған ӘЭДБ шеңберінде 2024 жылға арналған макроэкономикалық көрсеткіштер болжамының негізгі параметрлері бұрын мақұлданған деңгейде сақталды.

Заңның міндеттері

Республикалық бюджетті нақтылаудың негізгі міндеті 2024 жылға арналған республикалық бюджеттің параметрлерін ел экономикасының ағымдағы жай-күйіне сәйкес келтіру болып табылады.

Заңнан күтілетін нәтижелер

2024 жылға арналған республикалық бюджет параметрлерінің нақтыланған болжамы келесідей:

- кірістер (трансферттерді есептемегенде) – бекітілген жоспардан 2 000,0 млрд. теңгеге азайтыла отырып, 14 124,0 млрд. теңге;
- шығыстар – 23 865,7 млрд. теңге;
- тапшылық – 3 671,0 млрд. теңге немесе ЖІӨ-нің 2,7%-ы сомасында айқындалды.

Тұтастай алғанда, салықтық түсімдер бойынша болжам салықтық түсімдер бойынша 3 085,3 млрд. теңгеге азайтыла отырып және салықтық емес түсімдер бойынша 1 081,9 млрд. теңгеге ұлғайтыла отырып, 12 674,4 млрд. теңге сомасында айқындалды.

Салықтық түсімдер бойынша азаю мыналарға байланысты:

2023 жылғы борыш бойынша ҚҚС-ны қайтару сомасы – 594,8 млрд. теңге;

сыртқы сауда айналымы көлемінің азаюы – 215,5 млрд. теңге;

мұнай өндіру көлемінің жоспардан 5,3 млн. тоннаға (95,4 млн. тоннадан 90,1 млн. тоннаға дейін) төмендеуі – 193,9 млрд. теңге;

басқа факторлар (2024 жылғы қаңтар-қыркүйектегі түсімдер фактісі бойынша есептеулерді нақтылау) – 2 071,8 млрд. теңге.

2024 жылға арналған трансферттер түсімдері бойынша нақтыланған болжам нысаналы трансферттер 2 000,0 млрд. теңгеге ұлғайтыла отырып, 6 070,7 млрд. теңге сомасында, оның ішінде Ұлттық қордан 5 600,0 млрд. теңге сомасында айқындалды.

Мұнай секторы ұйымдарынан Қазақстан Республикасының Ұлттық қорына түсетін түсімдердің 2024 жылға арналған нақтыланған болжамы 1 456,6 млрд. теңгеге азайтыла отырып, 4 501,3 млрд. теңге сомасында айқындалды.

Республикалық бюджеттің нақтыланған шығыстары бекітілген көрсеткішке қатысты 136,1 млрд. теңгеге ұлғайтыла отырып, 23 865,7 млрд. теңге көлемінде болжанады:

1) Қазақстан Республикасы Бюджет кодексінің 44-бабының 5-тармағына және 104, 111-баптарына сәйкес ағымдағы жылдың ақпан айында ағымдағы бюджеттік бағдарламалар және республикалық бюджеттік инвестициялық жобалар бойынша өткен жылдың тіркелген міндеттемелерінің төленбеген бөлігін қаржыландыру мақсатында

2023 жылдың соңына жалпы сомасы 136,1 млрд. теңгеге қарыздар мен республикалық бюджет қаражатының қалдықтарын тарту есебінен республикалық бюджет көрсеткіштеріне түзету жүргізілді;

2) Үкіметтің борышына қызмет көрсетуге 168,3 млрд. теңге сомасындағы қаражат қайта бөлінді;

3) 2024 жылы экономиканың өсу қарқынының баяулауына байланысты өңірлерге субвенцияны қаржыландыру көзі өзгертілді (республикалық бюджет есебінен – 3 265,0 млрд. теңге, Ұлттық қор есебінен – 2 000,0 млрд. теңге).

Тұтастай алғанда, Заң мемлекеттік бюджеттік жоспарлау жүйесінің нормаларын айқындайтын Қазақстан Республикасы Бюджет кодексінің ережелеріне сәйкес келеді.

Заң 2024 жылы 5 желтоқсанда Сенат отырысында мақұлданды.

5. «Қазақстан Республикасы мен Азия Даму Банкі арасындағы қарыз туралы келісімді (Жай операциялар) (Фискалдық басқару және қаржы секторы реформаларының бағдарламасы – 1-кіші бағдарлама) ратификациялау туралы»

Заңды жүргізген депутат С.Карплюк.

Заңның мақсаты:

Қарыз туралы келісімді ратификациялау бюджеттің теңгерімділігін қамтамасыз ету мақсатында Қазақстан Республикасына жоспарлы кезеңге арналған республикалық бюджет тапшылығының бекітілген мөлшері шеңберінде қарыз алуды жүзеге асыруға мүмкіндік береді.

Заңның міндеттері:

Азия Даму Банкі Қазақстан Республикасына 2027 жылғы 1 маусымға дейінгі жеңілдікті кезеңді қоса алғанда, 2038 жылғы 1 желтоқсанға дейінгі өтеу мерзімімен 52 335 274 722 йен сомасында қарыз береді. Сыйақы мөлшерлемесі TONA (жапон иенасының базалық мөлшерлемесі) + спрэдке тең. Резервтеу үшін комиссия – қарыздың алынбаған қалдығынан жылдық 0,15%.

Қарыздың негізгі борышын және қарыздың жалпы негізгі сомасының пайызын өтеу Келісімге қоса берілген кестеге сәйкес жүзеге асырылатын болады.

Тартылатын қарызға қызмет көрсетуді және өтеуді Қаржы министрлігі Қарыз туралы келісімде белгіленген қаржылық шарттарға сәйкес кезекті қаржы жылына арналған республикалық бюджетте көзделетін қаражат есебінен жүзеге асыратын болады.

Күтілетін нәтиже

Қарыз қаражаты ағымдағы жылға арналған республикалық бюджет тапшылығын қаржыландыруға мүмкіндік береді, осылайша 2024 жылға арналған республикалық бюджет шеңберінде мемлекеттің өзіне қабылданған барлық міндеттемелерінің орындалуын қамтамасыз етеді.

Заң 2024 жылы 12 желтоқсанда Сенат отырысында мақұлданды.

6. «Қазақстан Республикасы мен Халықаралық Қайта Құру және Даму Банкі арасындағы қарыз туралы келісімді («Инклюзивті және тұрақты экономикалық өсу» атты даму саясатын қаржыландыруға арналған қарыз) ратификациялау туралы»

Заңды жүргізген депутат Н. Бекенов.

Заңның мақсаты:

Қарыз туралы келісімді ратификациялау Қазақстан Республикасына теңгерімді бюджетті қамтамасыз ету мақсатында жоспарлы кезеңге республикалық бюджет тапшылығының бекітілген мөлшері шеңберінде қарыз алуды жүзеге асыруға мүмкіндік береді.

Заңның міндеттері:

Халықаралық Қайта Құру және Даму Банкі Қазақстан Республикасына 2029 жылғы 15 наурызға дейін жеңілдікті кезеңді қоса алғанда, 2034 жылғы 15 қыркүйекке дейін 84 927 100 000 иен сомасында қарыз береді. Сыйақы мөлшерлемесі: TONA (жапон иенінің базалық мөлшерлемесі) + ауыспалы спредті немесе пайыздық мөлшерлеме айырбасталғаннан кейін қолданылуы мүмкін осындай мөлшерлемені құрайды. Біржолғы комиссия қарыз сомасының 0,25 %-ын, резервке қойғаны үшін комиссия қарыз қаражатының алынбаған қалдығына жылдық 0,25 %-ды құрайды.

Қарыздың негізгі борышын және Қарыздың жалпы негізгі сомасының пайызын өтеу Келісімге қоса берілетін кестеге сәйкес жүзеге асырылады.

Тартылатын қарызға қызмет көрсетуді және оны өтеуді Қарыз туралы келісімде белгіленген қаржылық шарттарға сәйкес кезекті қаржы жылына арналған республикалық бюджетте көзделетін қаражат есебінен Қаржы министрлігі жүзеге асыратын болады.

Күтілетін нәтиже

Қарыз қаражаты ағымдағы жылға республикалық бюджет тапшылығын қаржыландыруға мүмкіндік береді, осылайша 2024 жылға арналған республикалық бюджет шеңберінде мемлекет өзіне қабылдаған барлық міндеттемелерінің орындалуын қамтамасыз етеді.

Заң 2024 жылы 12 желтоқсанда Сенат отырысында мақұлданды.

7. «Қазақстан Республикасы мен Азия Инфрақұрылымдық Инвестициялар Банкі арасындағы қарыз туралы келісімді (Фискалдық басқару және қаржы секторы реформаларының бағдарламасы – 1-кіші бағдарлама) ратификациялау туралы»

Заңды жүргізген депутат С.Карплюк.

Заңның мақсаты:

Қарыз туралы келісімді ратификациялау бюджеттің теңгерімділігін қамтамасыз ету мақсатында Қазақстан Республикасына жоспарлы кезеңге арналған республикалық бюджет тапшылығының бекітілген мөлшері шеңберінде қарыз алуды жүзеге асыруға мүмкіндік береді.

Заңның міндеттері:

Азия Инфрақұрылымдық Инвестициялар Банкі Қазақстан Республикасына 2027 жылғы 1 маусымға дейінгі жеңілдікті кезеңді қоса алғанда, 2038 жылғы 1 желтоқсанға дейінгі өтеу мерзімімен 52 740 000 000 иен сомасында қарыз береді. Сыйақы мөлшерлемесі TONA (жапон иенасының базалық мөлшерлемесі) + өзгермелі спрэд немесе пайыздық мөлшерлеме айырбасталғаннан кейін қолданылуы мүмкін ставка. Біржолғы комиссия қарыз сомасының 0,25%-ын, резервтеу үшін комиссия – қарыз қаражатының игерілмеген қалдығына жылдық 0,25%-ы құрайды.

Қарыздың негізгі борышын және қарыздың жалпы негізгі сомасының пайызын өтеу Келісімге қоса берілген кестеге сәйкес жүзеге асырылатын болады.

Тартылатын қарызға қызмет көрсетуді және оны өтеуді Қазақстан Республикасының Қаржы министрлігі Қарыз туралы келісімде белгіленген қаржылық шарттарға сәйкес кезекті қаржы жылына арналған республикалық бюджетте көзделетін қаражат есебінен жүзеге асыратын болады.

Күтілетін нәтиже

Қарыз қаражаты ағымдағы жылға арналған республикалық бюджет тапшылығын қаржыландыруға мүмкіндік береді, осылайша 2024 жылға арналған республикалық бюджет шеңберінде мемлекеттің өзіне қабылдаған барлық міндеттемелерінің орындалуын қамтамасыз етеді.

Заң 2024 жылы 12 желтоқсанда Сенат отырысында мақұлданды.

5.1.3. ХАЛЫҚАРАЛЫҚ ҚАТЫНАСТАР, ҚОРҒАНЫС ЖӘНЕ ҚАУІПСІЗДІК КОМИТЕТІ

1. «Қазақстан Республикасының Үкіметі мен Қатар Мемлекетінің Үкіметі арасындағы әскери ынтымақтастық туралы келісімді ратификациялау туралы»

Заңды жүргізген депутат Ғ.Сарыбаев.

Заң 2023 жылғы 12 желтоқсанда Дохада жасалған Қазақстан мен Катар үкіметтері арасындағы әскери ынтымақтастық туралы келісімді ратификациялауға бағытталған.

Келісім әскери білім беру және әскери қызметшілерді даярлау, әскери медицина, әскери ғылым, мәдени және спорттық іс-шаралар, бейбітшілікті қолдау жөніндегі операцияларға, жауынгерлік даярлыққа және өзге де салаларға байланысты мәселелер бойынша консультациялар саласындағы ынтымақтастықты дамытуға және нығайтуға бағытталған.

Келісімнің нормалары әскери ынтымақтастық саласы мен нысандарын айқындауды, Тараптардың әскери ынтымақтастығын үйлестіру жөніндегі өзара іс-қимыл тетігін белгілеуді, әскери мүлік транзиті, материалдық-техникалық қамтамасыз ету және қаржыландыру, әуе кеңістігі мен әскери полигондарды пайдалану, тілдік даярлықты жүргізу мәселелерін реттеуді көздейді.

Осы Келісім шеңберінде уәкілетті органдар Тараптардың қызметін айқындауға, ұйымдастыруға және үйлестіруге уәкілетті өкілдерден тұратын бірлескен жұмыс тобын құрады.

Келісім бес жыл мерзімге жасалды және егер Тараптардың ешқайсысы ағымдағы мерзім аяқталғанға дейін алты айдан кешіктірмей екінші Тарапты оның қолданысын ұзартпау ниеті туралы хабардар етпесе, келесі бесжылдыққа автоматты түрде ұзартылады.

Заң 2024 жылы 14 қарашада Сенат отырысында мақұлданды.

2. «Орыс тілі жөніндегі халықаралық ұйымды құру туралы шартты ратификациялау туралы»

Заңды жүргізген депутат А.Лукин.

Заңның мақсаты 2023 жылғы 13 қазанда Бішкек қаласында жасалған Орыс тілі жөніндегі халықаралық ұйымды құру туралы шартты *(бұдан әрі – Шарт)* ратификациялау болып табылады.

Шартта халықаралық құқықтық субъектілікке ие халықаралық үкіметаралық ұйым мәртебесі бар Орыс тілі жөніндегі халықаралық ұйымды *(бұдан әрі – Ұйым)* құру көзделген. Ұйымның қызметі бекітілген Жарғымен реттеледі және ол пайда табуға бағытталмайды.

Ұйымның жоғары органы Министрлік конференциясы болып табылады, оның құрамына Шарт Тараптарының бейінді министрліктерінің (ведомстволарының) басшылары немесе Шарт Тарапы уәкілеттік берген, мәртебесі министрден төмен емес өзге де адам кіреді.

Шартты іске асыру мемлекетаралық қарым-қатынас құралы ретінде орыс тілін қолдау және ілгерілету мәселелерінде өзара тиімді халықаралық ынтымақтастықты нығайту үшін жағдайлар жасауға бағытталған. Өзара іс-қимыл үшін достық, тату көршілік, ұлтаралық келісім, сенім және өзара түсіністік қағидаттары негіз болады.

Заң халықаралық аренада орыс тілін жүйелі қолдау және ілгерілету үшін орталықтандырылған құрылым құруға мүмкіндік береді. Ұйым орыс тілінің коммуникация құралы ретіндегі ұстанымдарын нығайтуға және білім, ғылым және мәдениет салаларындағы халықаралық ынтымақтастықты дамытуға ықпал ете отырып, қатысушы елдердің өзара іс-қимыл жасауы үшін платформа болады.

Заң 2024 жылы 21 қарашада Сенат отырысында мақұлданды.

3. «Қазақстан Республикасының Үкіметі мен Француз Республикасының Үкіметі арасындағы Қазақстан Республикасында Француз даму агенттігі тобының жұмыс істеуі туралы келісімді ратификациялау туралы»

Заңды жүргізген депутат Б.Жексенбай.

Қазақстан Республикасының Үкіметі мен Франция Республикасының Үкіметі арасындағы Қазақстан Республикасында Француз даму агенттігі тобының жұмыс істеуі туралы 2023 жылғы 1 қарашада Астана қаласында жасалған Келісім *(бұдан әрі – Келісім)* Француз даму агенттігі *(бұдан әрі – ФДА)* тобының Қазақстан Республикасының экономикалық және әлеуметтік даму мақсаттарына сәйкес қаржылық және техникалық жәрдем көрсетуге бағытталған.

Келісімде ФДА тобының жұмыс істеуінің құқықтық, салықтық және қаржылық шарттары айқындалады, құқықтық мәртебесі және рұқсат етілген қызмет түрлері белгіленеді, Қазақстанда ФДА өкілдігін құру және күтіп ұстау регламенттеледі.

Келісімнің 2-бабына сәйкес ФДА тобы Қазақстан Республикасының заңнамасына сәйкес шетелдік заңды тұлғалардың жеке меншігінде болуына тыйым салынған жерлерді қоспағанда, жылжымалы және жылжымайтын мүлікті сатып алып, оған иелік ете алады, сондай-ақ сотқа жүгіне алады.

ФДА тобының қызметі – Францияда орналасқан штаб-пәтерінен жүзеге асырылатын трансшекаралық операциялар.

Заң 2024 жылы 19 желтоқсанда Сенат отырысында мақұлданды.

4. «Қазақстан Республикасының кейбір заңнамалық актілеріне дипломатиялық қызмет, халықаралық шарттар және дамуға ресми көмек мәселелері бойынша өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы»

Заңды жүргізген депутат Д. Қыдырәлі.

Заң Президенттің 2022 жылғы 13 сәуірдегі «Мемлекеттік аппараттың қызметін бюрократиядан арылту жөніндегі шаралар туралы» № 872 Жарлығын орындау үшін әзірленді.

Заңда «Қазақстан Республикасының дипломатиялық қызметі туралы», «Қазақстан Республикасының халықаралық шарттары туралы» және «Дамуға ресми көмек туралы» заңдардан қазіргі уақытта Сыртқы істер министрлігі туралы Ережеде және өзге де заңға тәуелді нормативтік құқықтық актілерде көзделген нақтыланған, артық регламенттелген, сондай-ақ қайталама нормаларды алып тастауға бағытталған түзетулер көзделеді.

Заңмен дамуға ресми көмекті есепке алу мен талдаудың, дамуға ресми көмек жобаларын іске асырудың тиімділігін бағалаудың қайталанатын функциялары, сондай-ақ халықаралық қатынастар саласындағы заңнаманы жетілдіру, Қазақстан Республикасының мемлекетішілік және халықаралық іс-шараларын хаттамалық-ұйымдастырушылық қамтамасыз ету, мемлекеттік органдардың өзара іс-қимылы бойынша ұсыныстар дайындау жөніндегі функциялар алып тасталады.

Бұдан басқа, «Құқықтық актілер туралы» туралы Заңның талаптарын ескере отырып, тиісті саланы реттеудің мақсаттарын, міндеттері мен қағидаттарын белгілеу көзделеді. Сондай-ақ, уәкілетті органға жетекшілік ететін салада заңға тәуелді құқықтық актілерді қабылдау бойынша жалпы құзыретті заңдар деңгейінде бекіту ұсынылады.

Заң нормалары халықаралық ұйымдарда жұмыс істейтін және еңбек қызметін аяқтаған дипломатиялық қызмет персоналының еңбек және әлеуметтік құқықтарын қорғауды, халықаралық шарттарды басқарудың электрондық жүйесін енгізуге байланысты Қазақстан Республикасының халықаралық шарттарын жасасуды жоспарлауды алып тастауды, мемлекеттік органдар мен ұйымдардың дамуға ресми көмек саласындағы қызметінде сыртқы саяси ведомствоның үйлестіруші рөлін нығайтуды, сондай-ақ Қазақстан Республикасы Сыртқы істер министрлігіне Қазақстан Республикасының шегінен тыс жерде орналасқан мемлекеттік мүлікке қатысты функция беруді қарастырады.

Тұтастай алғанда, бұл Заң Қазақстан Республикасының дипломатиялық қызметін және дипломаттардың қызметін одан әрі жетілдіруге бағытталған.

Заң 2024 жылы 19 желтоқсанда Сенат отырысында мақұлданды.

5.1.4. ЭКОНОМИКАЛЫҚ САЯСАТ, ИННОВАЦИЯЛЫҚ ДАМУ ЖӘНЕ КӘСІПКЕРЛІК КОМИТЕТІ

1. «Қазақстан Республикасының Үкіметі мен Қырғыз Республикасының Министрлер Кабинеті арасындағы «Қарасу» және «Ақ-Тілек» автожол өткізу пункттері ауданында индустриялық сауда-логистикалық кешенді құру және оның қызметін реттеу туралы келісімді ратификациялау туралы»

Заңды жүргізген депутат Л. Рысбекова.

Келісімнің мақсаты Қазақстан тарапынан «Қарасу» және Қырғыз тарапынан «Ақ-тілек» автожол өткізу пункттері ауданында индустриялық сауда-логистикалық кешенді құру болып табылады (бұдан әрі – ИСЛК).

ИСЛК құрудың және оның жұмыс істеуінің негізгі мақсаттары: қоймаға жинау, сақтау, шоғырландыру, қайта өңдеу, жаңа тауарлар өндіру және оларды халықаралық тауар өткізуші жүйелерге тиімді интеграциялай отырып, одан әрі өткізу саласындағы өндірістік кооперацияны қамтамасыз ету, сондай-ақ қысқа мерзімді өткізу, логистика, сауда орындарын жалға алу, сату алдындағы дайындау (өнімді калибрлеу, сұрыптау, өлшеп орау және қаптау, сертификаттау), тауарларды көтерме партиялар бойынша шоғырландыру және қайта бөлу, тиеу және түсіру, экспорттық-импорттық операциялар бойынша құжаттамаларды ресімдеу көрсетілетін қызметтерін ұсыну, заңдық және қаржылық консультациялар болып табылады.

Келісімге сәйкес ИСЛК-нің жалпы алаңы 7,6 шаршы км. құрайды, оның ішінде Қазақстан бөлігінің алаңы – 3,6 шаршы км., Қырғыз бөлігінің алаңы – 4 шаршы км. құрайды.

ИСЛК құру және оның одан әрі жұмыс істеуі үшін Тараптар негізгі функцияларына мыналар кіретін басқарушы компанияларды анықтайды:

- ИСЛК жұмыс істеуін қамтамасыз ету;
- ИСЛК қатысушыларына рұқсаттар, лицензиялар беру және сертификаттау жүргізу үшін «бір терезе» қағидаты бойынша мемлекеттік қызметтерді алуда, сондай-ақ консультациялар беруде жәрдем көрсету;
- кәсіпкерлік қызметке байланысты ықтимал тәуекелдерді қолдауды және азайтуды қоса алғанда, ИСЛК-нің әрбір бөлігінің аумағында қызмет үшін қауіпсіз ортаны қамтамасыз етуде жәрдемдесу;
- ИСЛК қатысушыларын тарту және олардың жұмыстарын ұйымдастыру, сондай-ақ инфрақұрылым, көлік инфрақұрылымы, сумен жабдықтау, электрмен жабдықтау, телекоммуникациялар, инженерлік қорғау және басқа да инженерлік коммуникациялар объектілерін салу, сондай-ақ ИСЛК-нің әрбір бөлігінің аумағында қоршау үшін инвестициялар тарту;
- ИСЛК жұмыс істеу мәселелері бойынша мемлекеттік органдармен өзара іс-қимыл және т. б.

Көлік инфрақұрылымының, сумен жабдықтаудың, электрмен жабдықтаудың, телекоммуникацияның, инженерлік қорғаудың және басқа да инженерлік коммуникациялардың жобалау, құрылыс және жөндеу жұмыстарын, жұмыс істеп тұрған өткелді, пунктті (дәлізді), әкімшілік басқаруды, аумақты және басқа да инфрақұрылым объектілерін қоршауды ИСЛК-нің әрбір бөлігінде қаржыландыру Қазақстандық тарап инвестиция ретінде тартатын қаражат есебінен көзделеді.

Келісімді іске асырудан күтілетін нәтижелер: өндірістік кооперация, жаңа өндірістер мен жұмыс орындарын құру; ет және ауыл шаруашылығы өнімдерін сақтау және қайта өңдеу үшін жағдайлар жасау; логистика мен кәсіпкерлік қызмет объектілерін жақсарту; жаңа технологияларды тарту; ауыл шаруашылығы өндірісін әртараптандыру; агроөнеркәсіптік кешен өнімдерін өткізу, сақтау және қайта өңдеу; азық түлік және ауыл шаруашылығы өнімдерін қоса алғанда, бәсекелестік тұрғысынан артықшылығы жоғары халық тұтынатын тауарларды өндіру; жаңа тауарларды өндіру және оларды халықаралық тауар өткізу жүйелеріне тиімді интеграциялай отырып одан әрі өткізу және т. б.

Заң 2024 жылы 5 қыркүйекте Сенат отырысында мақұлданды.

2. «Қазақстан Республикасының Үкіметі мен Қатар Мемлекетінің Үкіметі арасындағы басым салалардағы жобаларды дамыту үшін ұзақмерзімді стратегиялық әріптестік орнату туралы келісімді ратификациялау туралы»

Заңды жүргізген депутат Б. Аққожина.

Келісім Қазақстан Республикасында телекоммуникация, энергетика, мұнай-химия және басқа да салаларда бірлескен жобаларды іске асыруға, сондай-ақ Қазақстан Республикасы мен Қатар Мемлекеті арасындағы сауда-экономикалық ынтымақтастықты нығайтуға бағытталған.

Осы Келісімде Қазақстан Республикасы Үкіметінің (бұдан әрі – Үкімет) бірқатар міндеттемелері көзделеді. Осылайша, Үкімет осы Келісімнің кез келген ережелерін қандай да бір елеулі түрде өзгерте алатын, кедергі келтіретін, күшін жоя алатын немесе алып тастай алатын қандай да бір заңнамалық актілерді қабылдамайтынына немесе жүзеге асырмайтынына кепілдік береді. Үкімет Стратегиялық инвестициялық жобаларды іске асыру оның заңнамаға өзгерістер енгізуді талап етуі мүмкін екендігімен келіседі және өз мүдделерін ескере отырып, тиісті түзетулерді іске асыру үшін қажетті барлық шараны қабылдайды.

Келісім шеңберінде Қазақстан Республикасы Стратегиялық инвестициялық жобаларды іске асыруға жәрдемдесу үшін жабдықтарды, шикізаттар мен материалдарды әкелу кезінде кедендік баждарды төлеу бойынша міндеттемелерден босату түріндегі кедендік жеңілдіктер, сондай-ақ Қазақстан заңнамасында көзделген салықтық жеңілдіктер беретін болады. Бұл ретте осы Келісім күшіне енген күннен кейін

инвестор Қазақстан Республикасының заңнамасымен енгізілген қандай да бір жаңа салықты төлеуге немесе қандай да бір басқа міндетті төлемдерді жүзеге асыруға міндетті емес.

Келісімде Стратегиялық инвестициялық жобаларды іске асыру кезеңінде және кейінгі 20 (жиырма) жыл ішінде Қазақстан Республикасының трансферттік баға белгілеу туралы заңнамасы инвесторларға қолданылмайтыны белгіленеді.

Бұл ретте шаралар мемлекеттік немесе қоғамдық мақсаттарда кемсітпеусіз негізде Қазақстан Республикасының заңнамасында белгіленген талаптар мен рәсімдерге сәйкес және уақтылы, әділ нарықтық құнды және тиімді өтемақыны төлеумен қабылданатын жағдайларды қоспағанда, инвесторлардың Қазақстан Республикасының аумағындағы инвестициялары экспроприациялана алмайды, мемлекет меншігіне алынбайды, реквизицияланбайды немесе қандай да бір өзге шараларға ұшырамайды.

Бұдан басқа Келісімге сәйкес Үкімет Стратегиялық инвестициялық жобаларды іске асыру кезеңінде Стратегиялық инвестициялық жобаларды іске асыруға қатысатын барлық шетелдік қызметкерлер мен олардың отбасы мүшелері (жұбайы, балалары) үшін визаларды жедел ресімдеуге міндеттенеді.

Заң 2024 жылы 10 қазанда Сенат отырысында мақұлданды.

3. «Қазақстан Республикасының кейбір заңнамалық актілеріне тұрғын үй саясатын реформалау мәселелері бойынша өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы»

Заңды жүргізген депутат Л. Рысбекова.

Заңның мақсаты тұрғын үй қатынастары саласындағы заңнаманы одан әрі жетілдіру болып табылады.

Заң тұрғын үй жағдайларын жақсартуға бағытталған мемлекеттік қолдаудың мынадай шараларын белгілейді: мұқтаждарға коммуналдық тұрғын үй қорынан тұрғынжайды немесе жеке тұрғын үй қорынан жергілікті атқарушы орган жалдаған тұрғынжайды беру; жеке тұрғын үй қорынан жалға алынған тұрғынжай үшін жалдау ақысының бір бөлігін субсидиялау; тұрғын үй құрылысы жинақтары жүйесі арқылы жеңілдікті ипотекалық тұрғын үй қарыздарын беру; тұрғын үй сертификаттарын беру.

Заңмен бұрын берілген сатып алу құқығынсыз жалға берілетін тұрғынжайды қоса алғанда, жалға берілетін тұрғын үйді жекешелендіру құқығы берілетін болады.

Заң шеңберінде «Отбасы банкі» АҚ-ны ұлттық даму институты етіп қайта құру көзделіп отыр. Бұл ретте «Отбасы банкі» АҚ-ға жергілікті атқарушы органдардың мұқтаждар үшін тұрғынжайды есепке алуды, қоюды және бөлуді жүзеге асыру жөніндегі функциялары берілетін болады. Сондай-ақ «Отбасы банкі» АҚ-ға тұрғын үйге мұқтаждар

туралы мәліметтерді қамтитын, басқа да мемлекеттік дерекқорлармен интеграцияланған «Тұрғын үймен қамтамасыз ету орталығы» электрондық базасын қалыптастыру, жүргізу, мониторингтеу және өзектендіру жөніндегі функциялар бекітіледі.

Заңда Өнеркәсіп және құрылыс министрлігінің мынадай:

- Қазақстан Республикасының тұрғынжайға мұқтаж азаматтарын, қандастарды «Тұрғын үймен қамтамасыз ету орталығы» электрондық базасына есепке қою;

- тұрғын үй жағдайларын жақсартуға бағытталған мемлекеттік қолдау шараларын іске асыру;

- тұрғынжайға мұқтаж адамдарды есепке қою және мемлекеттік мекемелер мен мемлекеттік кәсіпорындардың тұрғын үй қорынан тұрғынжай беру жөніндегі қағидаларды;

- жеке тұрғын үй қорынан жалға алынған тұрғынжай үшін жалдау ақысының бір бөлігін субсидиялау (бюджеттік жоспарлау жөніндегі орталық уәкілетті органмен келісу бойынша).

Сондай-ақ Заңмен:

- жеке тұрғын үй қорынан жалға алынған тұрғынжай үшін жалға алу ақысының бір бөлігін субсидиялауды жүзеге асыру;

- тұрғын үй құрылысы жинақ банкін үйлестіруді және оған әдістемелік басшылық жасауды жүзеге асыру;

- бірыңғай республикалық электрондық базада, «Тұрғын үймен қамтамасыз ету орталығы» электрондық базасында тұрғынжайға мұқтаждар есебінде тұрған Қазақстан Республикасы азаматтарының, қандастардың тізімдеріне мониторингті жүзеге асыру бөлігінде уәкілетті органның құзыреті толықтырылады».

Халықтың әлеуметтік осал топтары субъектілерінің мүдделерін қорғау мақсатында Заңмен бап енгізіледі, оған сәйкес мыналар:

- жетім балалар, ата-аналарының қамқорлығынсыз қалған балалар кәмелетке толғаннан кейін;

- мүгедектігі бар балалары бар немесе оларды тәрбиелеп отырған отбасылар балалары кәмелетке толғаннан немесе олар қайтыс болғаннан кейін;

- «Алтын алқа», «Күміс алқа» алқаларымен наградталған немесе бұрын «Батыр ана» атағын алған, сондай-ақ I және II дәрежелі «Ана даңқы» ордендерімен наградталған көпбалалы аналар, көпбалалы отбасылар балалары кәмелетке толғаннан немесе олар қайтыс болғаннан кейін;

- толық емес отбасылар балалары кәмелетке толғаннан немесе олар қайтыс болғаннан кейін;

- Қазақстан Республикасының Үкіметі айқындаған өңірлерге тұрақты тұруға келген, Қазақстан Республикасының азаматтығын алған қандастар;

- жесір әйелдер (тұл ер адамдар) балалары кәмелетке толғаннан немесе олар қайтыс болғаннан кейін тұрғынжайға мұқтаждар есебінен шығарылуға жатпайды.

Сонымен қатар, тұрғын үйге мұқтаждардың кезектілігін жүргізу тетігі жетілдірілуде. Мәселен, мемлекеттік қолдау шаралары кіріс деңгейіне және тұрғынжайға мұқтаждар есебіне қойылған күніне қарай іске асырылады.

Сондай-ақ тұрғын үй жағдайларын жақсартуға бағытталған мемлекеттік қолдау шараларының жариялылығы мен ашықтығы мақсатында Заңмен норма енгізіледі, оған сәйкес Бірыңғай республикалық электрондық базада, «Тұрғын үймен қамтамасыз ету орталығы» электрондық базасында есепте тұрған Қазақстан Республикасы азаматтарының, қандастардың тізімдері тұрғын үй құрылысы жинақ банкінің интернет-ресурсында ай сайын жарияланады.

Бұдан басқа Заңмен республикалық маңызы бар қалалардың, астананың, аудандардың, облыстық маңызы бар қалалардың жергілікті мемлекеттік басқару органдарының көппәтерлі тұрғын үйлердің бірыңғай сәулеттік көрініс беруге бағытталған қасбеттік бөлігіне ғана емес, сондай-ақ сыртқы қабырғаларды қайта жаңартуға, ағымдағы немесе күрделі жөндеу жүргізу жөніндегі құзыретіне өзгерістер енгізіледі, бұл жергілікті бюджет қаражаты есебінен сыртқы қабырғаларды жөндеуге мүмкіндік береді.

Жергілікті атқарушы органдар тұрғын үйге мұқтаждар есебінде тұрған Қазақстан Республикасының азаматтары, қандастар туралы мәліметтерді тұрғын үй құрылыс жинақ банкіне беруге міндетті екенін ескере отырып, Заңның жекелеген нормалары ол алғаш ресми жарияланған күннен кейін алты ай өткен соң қолданысқа енгізіледі.

2024 жылғы 17 қазандағы Заңды қарау барысында Заңның кейбір баптарын бекітпеу және Заңның аталған баптарын жаңа редакцияда енгізу туралы ұсыныспен Заңды Мәжіліске қайтару ұсынылды.

4. «Бір тараптан Еуразиялық экономикалық одақ пен оған мүше мемлекеттер және екінші тараптан Иран Ислам Республикасы арасындағы еркін сауда туралы келісімді ратификациялау туралы»

Заңды жүргізген депутат Б. Қаниев.

Заң бір тараптан Еуразиялық экономикалық одақ пен оған мүше мемлекеттер және екінші тараптан Иран Ислам Республикасы арасындағы еркін сауда туралы келісімді (бұдан әрі – Келісім) ратификациялауға бағытталған.

Келісім 2023 жылғы 25 желтоқсанда Санкт-Петербург қаласында жасалды.

Келісімнің мақсаты Келісім тараптарының сауда-экономикалық ынтымақтастығын кеңейту, тауар номенклатурасының кең бөлігіне қатысты бажсыз сауда режимін қамтамасыз ету болып табылады.

ЕАЭО және Иран Ислам Республикасы келісіміне сәйкес тауар номенклатурасының кең бөлігіне қатысты баждың күшін жою туралы міндеттемелер қабылдайды.

Келісімге сәйкес бір Тараптың аумағынан екінші Тараптың аумағына импортталатын тауарлар ұлттық шығарылған ұқсас тауарлар үшін берілетін жеңілдіктер мен артықшылықтармен қамтамасыз етіледі.

Сондай-ақ, Келісім шеңберінде халықаралық транзит үшін неғұрлым қолайлы маршруттар бойынша әрбір Тараптың аумағы арқылы транзит еркіндігі белгіленеді.

Бұдан басқа, Келісімде сауда мен кедендік ынтымақтастықтың оңайлатылған рәсімі, тауарлардың шығу тегін айқындау қағидалары, ішкі нарықты қорғау шаралары, санитариялық және фитосанитариялық шаралар, сондай-ақ мемлекеттік сатып алу, техникалық кедергілер, салалық ынтымақтастық және дауларды шешу мәселелері регламенттелген.

Келісімді ратификациялау мәселелердің кең ауқымын реттейтін сауданың толық форматты преференциялық режимін құруға мүмкіндік береді және өзара сауданың ашылмаған әлеуетін іске асыруға және Қазақстанның Иранмен сауда-экономикалық қатынастарын сапалы жаңа деңгейге шығаруға мүмкіндік береді.

Заң 2024 жылы 19 желтоқсанда Сенат отырысында мақұлданды.

5. «Бір тараптан Еуразиялық экономикалық одақ пен оған мүше мемлекеттер және екінші тараптан Сингапур Республикасы арасындағы жан-жақты экономикалық ынтымақтастық туралы негіздемелік келісімді және Бір тараптан Еуразиялық экономикалық одақ пен оған мүше мемлекеттер және екінші тараптан Сингапур Республикасы арасындағы еркін сауда туралы келісімді ратификациялау туралы»

Заңды жүргізген депутат Ә. Нәутиев.

Заңның мақсаты өзара тиімді сауда қатынастарын кеңейту және келісім тараптары арасындағы сауда-экономикалық ынтымақтастықты одан әрі дамыту үшін қолайлы жағдайлар жасау, сондай-ақ бизнес шығындарын азайту және экономикалық тиімділікті арттыру үшін сауда кедергілерін жою болып табылады.

Келісімдердің негізгі міндеттері ЕАЭО пен Сингапур Республикасы арасында еркін сауда аймағын құру, ЕАЭО елдеріне инвестициялар тарту болып табылады.

Келісімдерге 2019 жылғы 1 қазанда Ереванда Жоғары Еуразиялық экономикалық кеңестің отырысы шеңберінде қол қойылды.

Еркін сауда туралы келісім біздің елдеріміз арасында тауарлар саудасының бажсыз режимін белгілеуді қамтамасыз етуге бағытталған.

Келісім шеңберінде ЕАЭО барлық тауар номенклатурасы импорттық кедендік баждарының 88%-ын алып тастайды. Бұл ретте аса сезімтал тауарларды еркін сауда режимінен алып қою көзделген.

Келісімдерді іске асырудың күтілетін нәтижелері ЕАЭО елдерінен Сингапур Республикасына тауарлардың экспортын әртараптандыру және Сингапур нарығында отандық өндірушілердің мүдделерін қорғауды қамтамасыз ету үшін елеулі мүмкіндіктер болып табылады.

Заң 2024 жылы 19 желтоқсанда Сенат отырысында мақұлданды.

6. «Қазақстан Республикасының кейбір заңнамалық актілеріне биржа саудасы және кәсіпкерлік мәселелері бойынша өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы»

Заңды жүргізген депутат Ш. Бұқтұғұтов.

Заңның мақсаты биржа саудасы мәселелерін реттейтін заңнаманы одан әрі жетілдіру, сондай-ақ инвесторлардың құқықтарын қорғаудың жаңа тетігін енгізу арқылы инвестициялық ахуалды жақсарту болып табылады.

Заң 2 кодекске және 9 заңға өзгерістер мен толықтырулар енгізуді көздейді.

Биржа саудасы саласын дамыту шеңберінде мынадай бөліктерде түзетулер енгізіледі:

- әлеуметтік маңызы бар биржалық тауарлар тізбесін қалыптастыру;
- тауар биржаларына мемлекеттік бақылауды кеңейту;
- тауар биржаларын шағын және микробизнес субъектілері санатынан шығару;
- «стандартталған тауар», «стандартталмаған тауар» және «стандартты аукцион режимі» ұғымдарын алып тастау;
- мемлекеттік сатып алуды тауар биржасы арқылы жүзеге асыру мүмкіндігін болдырмау;
- тауар биржасына шығу үшін жарналардың бірыңғай ең жоғары мөлшерін белгілеу;
- тауар биржаларының қаржылық тұрақтылығын қатаңдату;
- автоматтандырылған жеделдетілген өңдеудің бот-технологияларын пайдалануға тыйым салу;
- биржадағы сауда-саттыққа жосықсыз қатысушылардың тізілімін қалыптастыру;
- брокерлер мен клирингтік орталықтарды лицензиялауды ендіру, сондай-ақ оларды қаржы мониторингі субъектілерінің санатына қосу және т.б.

Инвестициялық жобаларды іске асырудың барлық кезеңдерінде инвесторларды құқықтық қолдаудың және олардың мүдделерін қорғаудың жаңа тетігін енгізу шеңберінде Заңда мынадай түзетулер көзделеді:

1) ұлттық цифрлық инвестициялық платформада Инвесторлар тізілімін қалыптастыру және инвестициялық жобалардың барлық кезеңдерін цифрландыру;

2) Инвесторлар тізіліміне енгізілген инвесторларға қатысты мемлекеттік органдардың:

- тексерулер тағайындау туралы;

- субъектінің қызметін, әрекетін, процесін тоқтата тұру; рұқсаттың және (немесе) рұқсатқа қосымшаның қолданылуын тоқтата тұру, одан айыру (кері қайтарып алу); рұқсат беруден бас тарту не оның қолданылу мерзімін ұзарту; мемлекеттік органның, жергілікті атқарушы органның, квазимемлекеттік сектор ұйымының бұрын инвестордың пайдасына шығарылған шешімінің күшін жою (кері қайтарып алу); мемлекеттік органның, жергілікті атқарушы органның келісімшартты не келісімді біржақты тәртіппен бұзуы мәселелері және тағы басқлар бойынша тыйым салу-шектеу сипатындағы шараларды қолдану туралы шешімдерін прокурорлармен келісу.

Түзетулер топтамасы арнаулы мемлекеттік органдарда қашықтан оқыту тәртібін айқындауды, «электрондық үкіметтің» ақпараттық-коммуникациялық инфрақұрылым операторы үшін басқа заңды тұлғалардың қызметінде акцияларға иелік ету бойынша шектеулерді алып тастауды, сондай-ақ 2030 жылға дейін тауар биржалары арқылы сұйытылған мұнай газын сату жөніндегі кейінге қалдыру нормасын көздейді.

Заң 2024 жылы 19 желтоқсанда Сенат отырысында мақұлданды.

5.1.5. ӘЛЕУМЕТТІК-МӘДЕНИ ДАМУ ЖӘНЕ ҒЫЛЫМ КОМИТЕТІ

1. «Қазақстан Республикасының кейбір заңнамалық актілеріне ақпаратқа қол жеткізу, қоғамдық қатысу, мемлекеттік наградалар және артық заңнамалық регламенттеуді болғызбау мәселелері бойынша өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы»

Заңды жүргізген депутат А. Толамисов.

Заң Қазақстан Республикасы Үкіметінің заң жобалау жұмыстарының 2023 жылға арналған жоспарына сәйкес әзірленді.

Заң азаматтардың ақпаратқа қол жеткізу саласындағы құқықтары мен заңды мүдделерін қамтамасыз етуге және іске асыруға бағытталған және мынадай жаңашылдықтарды:

бақылау субъектісі мемлекеттік органдар болып табылатын, ақпаратқа қол жеткізу саласындағы уәкілетті органға ақпаратқа қол жеткізу саласындағы мемлекеттік бақылауды жүзеге асыру құзыретін беруді;

ақпаратқа қол жеткізуді қамтамасыз етудің негізгі мақсаттарын, міндеттері мен қағидаттарын айқындауды;

«ақпаратты проактивті тарату» және «қоғамдық маңызы бар ақпарат» жаңа ұғымдарын енгізуді;

қоғамдық маңызы бар ақпаратқа қол жеткізуді шектеуге тыйым салуды белгілеуді;

«Ақпаратқа қол жеткізу туралы» Қазақстан Республикасының Заңына мүгедектігі бар адамдардың қажеттіліктерін ескеру қағидатын және аталған адамдар санатының ақпаратқа қол жеткізуін қамтамасыз ету мәселелеріне арналған жеке бапты енгізуді көздейді.

Бұдан басқа «Қазақстан Республикасының мемлекеттік наградалары туралы» Қазақстан Республикасының Заңына мемлекеттік наградаларды алуға қойылатын талаптарды арттыруға және жетілдіруге бағытталған түзетулер енгізіледі.

Сонымен бірге «Қазақстан Республикасындағы тіл туралы» Қазақстан Республикасының Заңына көрнекі ақпаратты ол орналастырылғанға дейін жергілікті атқарушы органдармен келісу бойынша норма енгізіледі.

Тұтастай алғанда Заңда көзделген түзетулер мүгедектігі бар адамдарды қоса алғанда, азаматтардың ақпаратқа қол жеткізу құқығын іске асыруды жеңілдетеді.

Тұтастай алғанда Заң азаматтардың ақпаратқа қол жеткізу құқығын кеңейтуге, мемлекеттік органдардың ашықтығын қамтамасыз етуге, сондай-ақ ақпаратқа қол жеткізу саласындағы уәкілетті органға осы саладағы жұмысты оңтайлы іске асыруы үшін жағдай жасауға бағытталған.

Жоғарыда аталған ережелерді іске асыру үшін ақпаратқа қол жеткізу саласындағы уәкілетті органның құзыретіне орталық және жергілікті

атқарушы органдарды қашықтан бақылау және оларда жоспардан тыс тексеру жүргізу тәртібін белгілейтін нормалар енгізілді.

«Халық денсаулығы және денсаулық сақтау жүйесі туралы» Қазақстан Республикасының Кодексіне уәкілетті органның құзыретіне интернет-порталда денсаулық сақтау жүйесінің жай-күйі туралы объективті ақпаратты және ашық деректерді орналастыру жөніндегі функцияны енгізу бойынша толықтыру енгізіледі.

«Қазақстан Республикасындағы тіл туралы» Қазақстан Республикасының Заңына тілдерді дамыту саласындағы мемлекеттік реттеудің негізгі мақсаттарын, міндеттері мен қағидаттарын бекіту бойынша түзетулер енгізіледі. Сонымен бірге деректемелер мен көрнекі ақпаратты орналастыруға қойылатын талаптарды сақтау бойынша нормалар көзделген.

Заңды Сенат Парламентінде қарау барысында жоспардан тыс тексеру тағайындау негіздері, сондай-ақ тексеретін мемлекеттік органның құқықтары мен міндеттерін белгілеу бөлігінде толықтырулар енгізілді. Барлық түзетулер Қазақстан Республикасы Кәсіпкерлік кодексінің нормаларына сәйкес келтірілді.

2024 жылғы 5 желтоқсандағы Заңды қарау барысында Заңның жекелеген баптарын бекітпеу және Заңның аталған баптарын жаңа редакцияда енгізу туралы ұсыныспен Заңды Мәжіліске қайтару ұсынылды.

2. «Қазақстан Республикасының кейбір заңнамалық актілеріне Мемлекеттік білім беру жинақтау жүйесі, ақпарат, қоғамдық даму, мәдениет және архив ісі салаларында артық заңнамалық регламенттеуді болғызбау мәселелері бойынша өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы»

Заңды жүргізген депутат А. Қапбарова.

Заңға Қазақстан Республикасы Президентінің 2022 жылғы 13 сәуірдегі «Мемлекеттік аппараттың қызметін бюрократиядан арылту жөніндегі шаралар туралы» Жарлығын іске асыру шеңберінде Қазақстан Республикасының Үкіметі бастамашылық жасады.

Заңның мақсаты ақпарат, қоғамдық даму, мәдениет, архив ісі және Мемлекеттік білім беру жинақтау жүйесі саласындағы заңнаманы жетілдіру болып табылады.

Атап айтқанда, Заңда Қазақстан Республикасы Мәдениет және ақпарат министрлігінің құзыретін артық (шамадан тыс) заңнамалық регламенттеуді болғызбайтын нормаларды енгізу көзделеді.

Негізгі міндеттердің іске асырылуын қамтамасыз ететін, сондай-ақ мемлекеттік орган қызметінің ішкі рәсімдерімен, оның басқа мемлекеттік органдармен өзара іс-қимылымен байланысты заңның негізгі ережелерін нақтылауға және іске асыруға бағытталған функциялар жеделдету

мақсатында алып тасталды және заңға тәуелді нормативтік құқықтық актілерде айқындау ұсынылды.

Бұдан басқа, бірқатар салалық заңдарға заңнамалық актілердің мақсаттарын, міндеттері мен қағидаттарын айқындау бөлігінде өзгерістер мен толықтырулар енгізіледі.

Мәселен, «Діни қызмет және діни бірлестіктер туралы» Қазақстан Республикасының Заңына жергілікті атқарушы органдардың діни әдебиетті және діни мазмұндағы өзге де ақпараттық материалдарды тарату үшін арнайы стационарлық үй-жайлардың орналасуын бекіту жөніндегі құзыреті «келісу» арқылы жеңілдетіледі.

Креативті индустрияларға қатысушылар үшін мемлекеттік қолдау шарасын көрсету мақсатында Қазақстан Республикасы Үкіметінің құзыретіне креативті индустрияны дамытуға жәрдемдесетін заңды тұлғаны айқындау жөніндегі функция, сондай-ақ креативті индустрия саласындағы мемлекеттік саясатты қалыптастыру және іске асыру жөніндегі уәкілетті органның құзыреті енгізілген.

Қазақстан Республикасы Президентінің 2023 жылғы 1 қыркүйектегі Жолдауын орындау шеңберінде мемлекеттен берілетін бастапқы білім беру капиталын көздейтін «Келешек» бірыңғай ерікті жинақтау жүйесін енгізу жөніндегі нормалар енгізілді *(қазір іске асырылып жатқан мемлекеттік білім беру жинақтау жүйесі (МБЖЖ) «Келешектің» алаңы болады, ол білім беру жинақтау салымын ашуға және Қазақстанда және шетелде кәсіптік-техникалық, жоғары және жоғары оқу орнынан кейінгі білім алу үшін оқуға ақы төлеуге мүмкіндік береді. Салымдар екінші деңгейдегі банктерде және өмірді сақтандыру компанияларында ашылады, онда мемлекеттен жыл сайынғы сыйлықақылар, инвестициялық табыс, салымдарға кепілдік беру, өндіріп алудан қорғау, оқу орнын таңдау бойынша шектеулердің болмауы, жас шектеулерінің болмауы көзделеді*).

Заңның қабылдануы тиісті саладағы мемлекеттік органдар қызметінің тиімділігі мен икемділігін арттыруға мүмкіндік береді, олардың шешім қабылдау процесін едәуір жеңілдетеді және жеделдетеді.

Заң 2024 жылы 12 желтоқсанда Сенат отырысында мақұлданды.

3. «Қазақстан Республикасының кейбір заңнамалық актілеріне мемлекеттік наградалар, білім беру және баланың құқықтарын қорғау мәселелері бойынша өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы»

Заңды жүргізген депутат А. Арғынбекова.

Заңды қабылдаудың мақсаты Қазақстан Республикасының мектепке дейінгі, орта, техникалық және кәсіптік, орта білімнен кейінгі білім беру, қосымша білім беру және балалардың құқықтарын қорғау саласындағы заңнамасын жетілдіру, сондай-ақ құқықтық олқылықтар мен қайшылықтарды жою болып табылады.

Заңмен «Неке (ерлі-зайыптылық) және отбасы туралы» Қазақстан Республикасының Кодексіне, Қазақстан Республикасының Азаматтық процестік кодексіне, сондай-ақ Қазақстан Республикасының 7 Заңына өзгерістер мен толықтырулар енгізіледі.

Заңда жетім балалардың, ата-анасының қамқорлығынсыз қалған балалардың құқықтарын қорғау тетіктерін жетілдіруге бағытталған құқықтық нормалар, оның ішінде баланы қабылдайтын кәсіби отбасына балаларды орналастырудың балама нысанын белгілеу есебінен көзделеді. Жетім балаларды, ата-анасының қамқорлығынсыз қалған балаларды баланы қабылдайтын кәсіби отбасына орналастыру тәртібі регламенттеледі, баланы қабылдайтын кәсіби тәрбиешілерді іріктеу, оқыту және еңбегіне ақы төлеу тетіктері, олардың құқықтары мен міндеттері, сондай-ақ баланы қабылдайтын кәсіби отбасылардың қорғаншылық және қамқоршылық жөніндегі функцияларды жүзеге асыратын уәкілетті органдармен өзара іс-қимыл жасау түрлері айқындалады.

Заң шеңберінде мемлекеттік наградалар жүйесіне көлік, құрылыс, геологиялық-барлау, металлургия, тау-кен өндіру, аграрлық, су және экономиканың өзге де салаларының мамандары, сондай-ақ ғалымдар мен өнертапқыштар үшін құрметті атақтарды енгізуге бағытталған бірқатар түзетулер көзделген.

Заңмен Рұқсаттар және хабарламалар туралы заңнамаға сәйкес қосымша білім беру ұйымдары үшін қызметтің басталғаны немесе тоқтатылғаны туралы хабарлама жасау тәртібі, онлайн-оқыту түрі және техникалық және кәсіптік оқыту ұйымдарындағы академиялық ұтқырлық қағидаты, сондай-ақ меншік нысанына қарамастан мектептерде әлеуметтік тұрғыдан осал отбасылардан шыққан балаларға әлеуметтік көмек көрсету тетіктері белгіленеді.

Бұдан басқа, Заңмен 2027 жылғы 1 қаңтардан бастап мектепке дейінгі тәрбие беру мен оқыту саласында қызмет көрсететін ұйымдарды лицензиялау тәртібі енгізіледі.

Заң қабылданған кезде күтілетін нәтижелер білім беру процесінің сапасын арттыру және балалардың құқықтарын қорғау жүйесін күшейту болып табылады.

Заң 2024 жылы 19 желтоқсанда Сенат отырысында мақұлданды.

5.1.6. АГРАРЛЫҚ МӘСЕЛЕЛЕР, ТАБИҒАТТЫ ПАЙДАЛАНУ ЖӘНЕ АУЫЛДЫҚ АУМАҚТАРДЫ ДАМЫТУ КОМИТЕТІ

1. «Биологиялық материал алмасу туралы келісімді ратификациялау туралы»

Заңды жүргізген депутат С.Арубаев.

Заңның мақсаты 2022 жылғы 20 мамырда Минск қаласында қол қойылған Биологиялық материал алмасу туралы келісімді (бұдан әрі – Келісім) ратификациялау болып табылады.

Келісім жануарлардың жұқпалы ауруларының таралуын болғызбауға, аса қауіпті аурулардың зертханалық диагностикасын жетілдіруге, сондай-ақ микроорганизмдердің (штамдардың) ұлттық коллекцияларын толықтыруға және Келісімге қатысушы мемлекеттердің аумақтарын эпизоотиядан қорғауға бағытталған.

Осы халықаралық құжатта тараптардың эпизоотиялық ахуалы мен ғылыми мүдделерін ескеретін аккредиттелген және референттік зертханаларда (орталықтарда) биологиялық материалға зертханалық зерттеулер жүргізу көзделеді. Материалды іріктеу, қаптау және тасымалдау халықаралық стандарттарға, оның ішінде Дүниежүзілік жануарлар саулығын қорғау ұйымының ұсынымдарына сәйкес жүзеге асырылатын болады.

Келісімге сәйкес алушы биоматериалды тиісті қорғау (биоқауіпсіздік) жүйесі бар өз зертханасында диагностикалық, мониторингтік жұмыстар және/немесе ғылыми-зерттеу жұмыстарын жүргізу мақсатында ғана пайдаланатын болады. Кез келген зерттеулер аяқталған соң алушы осы зерттеулерді жүргізу нәтижелері туралы өнім берушіні хабардар етуге міндеттенеді.

Тұтастай алғанда, Келісімді ратификациялау ТМД-ға қатысушы мемлекеттердің жануарлардың жұқпалы ауруларының таралуын болғызбау және осындай аурулардың зертханалық диагностикасын жетілдіру жөніндегі күш-жігерін біріктіруге мүмкіндік береді.

Заң 2024 жылы 3 қазанда Сенат отырысында мақұлданды.

2. «Қазақстан Республикасының Үкіметі мен Өзбекстан Республикасының Үкіметі арасындағы экология және қоршаған ортаны қорғау саласындағы ынтымақтастық туралы келісімді ратификациялау туралы»

Заңды жүргізген депутат О. Булавкина.

Заңның мақсаты 2022 жылғы 22 желтоқсанда Ташкентте қол қойылған Қазақстан Республикасының Үкіметі мен Өзбекстан Республикасының Үкіметі арасындағы экология және қоршаған ортаны қорғау саласындағы ынтымақтастық туралы келісімді (бұдан әрі – Келісім) ратификациялау болып табылады.

Келісім қоршаған ортаны қорғау саласындағы ынтымақтастықты дамытуға және тиісінше Қазақстан Республикасы мен Өзбекстан Республикасы арасындағы экология және қоршаған ортаны қорғау саласындағы достық қатынастарды нығайтуға бағытталған, олардың қатарында:

- атмосфералық ауаның ластануының алдын алу және оны бақылау;
- судың ластануының алдын алу және оны бақылау;
- қатты тұрмыстық және қауіпті қалдықтарды басқару;
- биологиялық әртүрлілікті сақтау;
- экожүйені тозудан қорғау және құмды дауылдардың алдын алу;
- климаттың өзгеруіне бейімделу және басқа да мәселелер бар.

Бұдан басқа, Келісімде Арал бассейніндегі экологиялық жағдайды жақсарту жөніндегі бірлескен іс-шараларды әзірлеу көзделеді.

Осы халықаралық құжат шеңберінде қоршаған ортаны мониторингтеу саласындағы бірлескен ғылыми-зерттеу қызметі мәселелері бойынша бірлескен конференциялар, дөңгелек үстелдер, кездесулер, сондай-ақ жұмыс топтарын өткізу көзделеді.

Сонымен қатар, Келісім нормаларымен Тараптар мемлекеттерінің шекара маңындағы аумақтарында қоршаған ортаның жай-күйі туралы ақпарат алмасу регламентін әзірлеу, өзара хабардар ету және қоршаған ортаға трансшекаралық әсер ететін төтенше жағдайлар бойынша қажетті шаралар қабылдау айқындалған.

Заң 2024 жылы 24 қазанда Сенат отырысында мақұлданды.

3. «Еуразиялық экономикалық одақ шеңберінде ауыл шаруашылығы өніміне арналған қоймалық куәліктерді шығару (беру), олардың айналысы және өтелу қағидалары туралы келісімді ратификациялау туралы»

Заңды жүргізген депутат З. Кузиев.

Заңның мақсаты 2023 жылғы 31 шілдеде Мәскеу қаласында қол қойылған Еуразиялық экономикалық одақ шеңберінде ауыл шаруашылығы өніміне арналған қоймалық куәліктерді шығару (беру), олардың айналысы және өтелу қағидалары туралы келісімді ратификациялау болып табылады.

Келісім ЕАЭО шеңберінде ауыл шаруашылығы және ауыл шаруашылығы өнімдерінің өзара саудасы саласындағы ынтымақтастықты дамытуға бағытталған, сондай-ақ:

- қоймалық куәліктердің тұрақты айналысын, сондай-ақ қоймалық куәліктерді ұстаушылар үшін қаржы ресурстарының қолжетімділігін қамтамасыз етуге;
- аграрлық саланың кірістілігін арттыруға, ауыл шаруашылығы тауарларының электрондық саудасын дамытуға мүмкіндік береді, бұл ЕАЭО елдерінің шаруашылық жүргізуші субъектілерінің аумағына қарай қашықтықта орналасуы жағдайында аса өзекті болып отыр;

- ЕАЭО нарығында қоймалық куәліктерді ілгерілетуге және пайдалануға, нарық конъюнктурасы қолайлы болған кезеңде қоймалық куәліктерді кепілге қою арқылы кредиттік қаражатты тарту және тауарды өткізу мүмкіндігі есебінен аграрлық саланың кірістілігін арттыруға жәрдемдесуге мүмкіндік береді.

Келісімге сәйкес қоймалардың қоймалық куәліктер бойынша міндеттемелерді орындауын қамтамасыз ету ЕАЭО-ға мүше мемлекеттің заңнамасына сәйкес жүзеге асырылады. Бұл ретте мүше мемлекеттерде қоймалық куәліктер бойынша міндеттемелердің орындалуын қамтамасыз ету жүйесіне қойылатын талаптарды одаққа мүше елдердің ұсыныстары негізінде ЕАЭО Кеңесі айқындайтын болады.

Заң 2024 жылы 28 қарашада Сенат отырысында мақұлданды.

VI. СЕНАТ КОМИТЕТТЕРІ ӨТКІЗГЕН ІС-ШАРАЛАР

(2024 жылғы 2 қыркүйек – 26 желтоқсан)

Комитеттің атауы	Парлам. тыңдау	Үкімет сағаты	Көшпелі іс-шаралар	Дөңгелек үстелдер және басқа	Кездесулер	Барлығы
Конституциялық заңнама, сот жүйесі және құқық қорғау органдары комитеті			6	1		**7**
Қаржы және бюджет комитеті			2	2	3	**7**
Халықаралық қатынастар, қорғаныс және қауіпсіздік комитеті			4	2		**6**
Экономикалық саясат, инновациялық даму және кәсіпкерлік комитеті			4	1	2	**7**
Әлеуметтік мәдени даму және ғылым комитеті			9	2		**11**
Аграрлық мәселелер, табиғатты пайдалану және ауылдық аумақтарды дамыту комитеті	1		3	1	4	**9**
Барлығы:	**1**		**28**	**9**	**9**	**47**

ПАРЛАМЕНТТІК ТЫҢДАУЛАР – 1

Аграрлық мәселелер, табиғатты пайдалану және ауылдық аумақтарды дамыту комитеті – 1

2024 жылғы 6 желтоқсан – «Азық-түлік қауіпсіздігі – ұлттық қауіпсіздіктің негізгі құрамдас бөлігі» тақырыбындағы Үкімет сағаты.

КОМИТЕТТЕРДІҢ КӨШПЕЛІ ІС-ШАРАЛАРЫ – 28

Конституциялық заңнама, сот жүйесі және құқық қорғау органдары комитеті – 6

2024 жылғы 15 қазан – «ҚР мемлекеттік қызмет: Мемлекет басшысының «Әділетті Қазақстан: заң мен тәртіп, экономикалық өсім, қоғамдық оптимизм» атты Қазақстан халқына Жолдауын іске асыру шеңберінде одан әрі дамудың жетістіктері мен перспективалары» тақырыбында дөңгелек үстел (Астана қ., Мемлекеттік қызмет істері агенттігі).

2024 жылғы 5 қараша – «Прокуратура туралы» ҚР Конституциялық заңын қабылданған күннен бастап іске асыру бойынша екі жыл қорытындысы» тақырыбындағы Комитеттің Бас прокуратурадағы Комитеттің көшпелі отырысы.

2024 жылғы 8 қараша – Мемлекет басшысының «Әділетті Қазақстан: заң мен тәртіп, экономикалық өсім, қоғамдық оптимизм» атты Қазақстан халқына Жолдауын іске асыру шеңберінде құқық бұзушылықтардың алдын алу және қоғамдық қауіпсіздікті қамтамасыз ету мәселелері бойынша Комитеттің Ақмола облысынағы Комитеттің көшпелі отырысы (Ақмола облысы полиция департаментінің базасында).

2024 жылғы 29 қараша – Қазақстанның БҰҰ-ның Бала құқықтары туралы Конвенциясын ратификациялауының 30 жылдығына арналған «Қазақстан Республикасындағы балалардың құқықтарын қорғау: жетістіктері мен одан әрі даму перспективалары» тақырыбындағы конференция (Қазақстан Республикасындағы Бала құқықтары жөніндегі уәкілімен және БҰҰ Балалар қорының (ЮНИСЕФ) Қазақстан Республикасындағы Өкілдігімен бірлесіп) (Астана қ.)

2024 жылғы 10 желтоқсан – Қазақстан Республикасы Сыбайлас жемқорлыққа қарсы іс-қимыл агенттігінің басшылығымен сыбайлас жемқорлық құқық бұзушылықтарға қарсы күрестің тиімділігін арттыру мәселелері бойынша кездесу (Сыбайлас жемқорлыққа қарсы іс-қимыл агенттігінің базасында, Астана қ.).

2024 жылғы 18 желтоқсан – Қабылданған күннен бастап екі жылдың қорытындысы бойынша «Қазақстан Республикасындағы Адам құқықтары жөніндегі уәкіл туралы» Қазақстан Республикасының Конституциялық заңын іске асыру мәселелері бойынша Адам құқықтары жөніндегі уәкілмен кездесу (Адам құқықтары жөніндегі уәкілінің офисі).

Қаржы және бюджет комитеті – 2

2024 жылғы 10-12 қазан – АЭА экономикалық тиімділігі мәселелері бойынша Алматы облысына («Alatau» АЭА) және Алматы қаласына («ИТП» АЭА) Комитеттің баруы (Алматы қ, және Алматы обл.).

2024 жылғы 15 қазан – КЖ/ТҚҚ саласындағы заңнаманы жетілдіру мәселелері бойынша Қазақстан Республикасы Қаржылық мониторинг агенттігіне бару.

Халықаралық қатынастар, қорғаныс және қауіпсіздік комитеті – 4

2024 жылғы 30 қазан – Қазақстан Республикасының радиациялық және сейсмикалық қауіпсіздігін қамтамасыз ету мәселелері жөніндегі Комитеттің көшпелі отырысы (Абай обл., Курчатов қ.)

2024 жылғы 5 қараша – Аэроғарыш өнеркәсібіне қатысты мәселелер бойынша Қызылорда облысындағы Комитеттің көшпелі отырысы (Байқоңыр қ.).

2024 жылғы 10 желтоқсан – Ресей Федерациясымен шекаралық ынтымақтастық шеңберінде шекаралық өткізу пункттерін дамыту жөнінде Комитеттің кеңейтілген отырысы (Петропавл қ., Солтүстік Қазақстан обл.).

2024 жылғы 18 желтоқсан – Қарулы күштердің қызметін әскери-техникалық қамтамасыз ету мәселелері бойынша 68 665 әскери бөлім басшылығымен кездесу (Астана қ., «Теміржол» тұрғын үй алабы, Әскери бөлім).

Экономикалық саясат, инновациялық даму және кәсіпкерлік комитеті – 4

2024 жылғы 11 қазан – «ҚР кейбір заңнамалық актілеріне бизнес жүргізу мәселелері бойынша өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы» ҚР Заңы шеңберінде тиімді атаулы қолдауды қамтамасыз ете отырып, әлеуметтік маңызы бар азық-түлік өнімдеріне бағаны мемлекеттік реттеуден бас тарту мәселелері жөнінде ҚР Сауда және интеграция министрлігінің басшылығымен (пилоттық жоба бойынша) кездесу (Аққөл қ.).

2024 жылғы 21 қазан – Мемлекеттік қолдауға ие болған кәсіпкерлік субъектілерінің басым жобалары бойынша «Даму» Кәсіпкерлікті дамыту қоры» АҚ басшылығымен кездесу («Даму» Кәсіпкерлікті дамыту қоры» АҚ).

2024 жылғы 11-13 қараша – Солтүстік Қазақстан облысының әлеуметтік-экономикалық дамуының 2021-2025 жылдарға арналған кешенді жоспарының өзекті мәселелері бойынша Солтүстік Қазақстан облысына бару (Солтүстік Қазақстан обл., Петропавл қ.).

2024 жылғы 18 қараша – Сенат Төрағасының қатысуымен «Машина жасауды дамытудың заңнамалық негіздері» тақырыбындағы дөңгелек үстел (Қостанай қ.).

Әлеуметтік-мәдени даму және ғылым комитеті – 9

2024 жылғы 11 қыркүйек – ҚР Үкіметінің әлеуметтік блок бойынша мүшелерінің және ҚР Парламенті Сенаты мен Мәжілісінің Әлеуметтік-мәдени даму комитеттерінің мүшелерінің Мемлекет басшысы Қасым-Жомарт Тоқаевтың «Әділетті мемлекет. Біртұтас ұлт. Берекелі қоғам» атты Қазақстан халқына Жолдауын іске асыру жөніндегі бірлескен отырысы (Назарбаев университеті).

2024 жылғы 17 қазан – «Денсаулық сақтау жүйесін кадрлық қамтамасыз етудің өзекті мәселелері» тақырыбына арналған Абай облысына көшпелі отырысын өткізуге дайындық шеңберінде Комитет мүшелерінің Астана қаласы әкімдігінің «Жоғары медициналық колледжі» ШЖҚ МКК-не баруы.

2024 жылғы 18 қазан – Мемлекет басшысының «Әділетті Қазақстан: Заң және тәртіп, экономикалық өсу, қоғамдық оптимизм» атты Қазақстан халқына Жолдауын іске асыру шеңберінде «Еңбек адамы - ұлттық экономиканың өсуі мен ұлттың өркендеуінің негізі» тақырыбындағы парламенттік тыңдауға дайындық шеңберіндегі Комитет мүшелерінің Қарағанды облысы Теміртау қаласына («Теміртау политехникалық колледжі» МККҚ, «Теміртау кәсіптік-техникалық колледжі» КММ, «Теміртау медициналық колледжі» ЖМ және «Qarmet» АҚ) бару (Қарағанды облысы, Теміртау қаласы).

2024 жылғы 31 қазан – 2 қараша - Мемлекет басшысының «Әділетті Қазақстан: заң мен тәртіп, экономикалық өсім, қоғамдық оптимизм» атты Қазақстан халқына Жолдауын іске асыру шеңберінде «Денсаулық сақтау жүйесін кадрлық қамтамасыз етудің өзекті мәселелері» тақырыбында Абай облысындағы Комитеттің көшпелі отырысы (Абай облысы).

2024 жылғы 8 қараша – Мемлекет басшысының «Әділетті Қазақстан: Заң және тәртіп, экономикалық өсу, қоғамдық оптимизм» атты Қазақстан халқына Жолдауын іске асыру шеңберінде «Еңбек адамы - ұлттық экономиканың өсуі мен ұлттың өркендеуінің

негізі» тақырыбындағы парламенттік тыңдауға дайындық шеңберінде Ақмола облысы Аршалы ауданына бару.

2024 жылғы 12 қараша – Мемлекет басшысының «Әділетті Қазақстан: заң мен тәртіп, экономикалық өсім, қоғамдық оптимизм» атты Қазақстан халқына Жолдауын іске асыру шеңберінде «Бұқаралық спорт пен параспорттың қазіргі жағдайы мен даму тенденциялары» тақырыбындағы дөңгелек үстел өткізуге дайындық шеңберінде Паралимпиадалық дайындық орталығы және №5 Балалар мен жасөспірімдердің мамандандырылған олимпиадалық резерв спорт мектебіне Комитет мүшелерінің баруы (Астана қ. Паралимпиадалық дайындық орталығы, №5 Балалар мен жасөспірімдердің маман. олимпиадалық резерв спорт мектебі).

2024 жылғы 28 қараша – «Бір ел – бір мүдде» депутаттық тобының этножурналистиканы және шетелдегі қазақ тілді бұқаралық ақпарат құралдарды мемлекеттік қолдау мәселелерін қарауға арналған отырыс (Астана қ. «Қазмедиа орталығы»).

2024 жылғы 24 желтоқсан – «Еңбек адамы - ұлттық экономиканың өсуі мен ұлттың өркендеуінің негізі» тақырыбындағы парламенттік тыңдауларға дайындық шеңберінде «Технологиялық колледжі» Мемлекеттік коммуналдық қазыналық кәсіпорнына бару.

2024 жылғы 24 желтоқсан – «Еңбек адамы - ұлттық экономиканың өсуі мен ұлттың өркендеуінің негізі» тақырыбындағы парламенттік тыңдауларға дайындық шеңберінде «Қазақстан темір жолы» Ұлттық компаниясы» АҚ-ның объектілеріне бару («Қазақстан темір жолы» Ұлттық компаниясы» акционерлік қоғамының жол қашықтығы, электрмен жабдықтау қашықтығы, дабыл және байланыс қашықтығы – магистральдық желінің Ақмола бөлімшесі филиалы).

Аграрлық мәселелер, табиғатты пайдалану және ауылдық аумақтарды дамыту комитеті – 3

2024 жылғы 17 қыркүйек - «Республикалық мал шаруашылығын асылдандыру орталығы «Асыл түлік» АҚ-на барумен (Қосшы қаласы) «ҚР асыл тұқымды мал шаруашылығы саласындағы заңнамасын жетілдіру» тақырыбында дөңгелек үстел (Қосшы қаласы).

2024 жылғы 12 қараша - «Азық-түлік қауіпсіздігі – ұлттық қауіпсіздіктің негізгі құрамдас бөлігі» Парламенттік тыңдауға дайындық шеңберінде Ветеринария жөніндегі ұлттық референттік орталыққа және Ұлттық сараптама орталығына бару (Астана қ. Ветеринария жөніндегі ұлттық референттік орталық, Ұлттық сараптама орталығы).

2024 жылғы 19-21 желтоқсан - Қазақстан Республикасы Президентінің «Әділетті Қазақстан: заң мен тәртіп, экономикалық өсім, қоғамдық оптимизм» атты Қазақстан халқына Жолдауын іске асыру аясында Алматы облысында ауыл шаруашылығы өнімдерін терең өңдеу мәселелері бойынша Комитеттің көшпелі отырысы (Алматы облысы).

ДӨҢГЕЛЕК ҮСТЕЛДЕР ЖӘНЕ БАСҚА ІС-ШАРАЛАР - 9

Конституциялық заңнама, сот жүйесі және құқық қорғау органдары комитеті – 1

2024 жылғы 12 қараша - «Конституциялық бақылау – конституциялық заңдылық пен мемлекеттің Ата заңының үстемдігін қамтамасыз етудің маңызды факторы» тақырыбына арналған дөңгелек үстел.

Қаржы және бюджет комитеті – 2

2024 жылғы 17 желтоқсан - «ҚР Бюджет кодексі», «ҚР кейбір заңнамалық актілеріне бюджет заңнамасын жетілдіру мәселелері бойынша өзгерістер мен толықтырулар енгізу және «Концессиялар туралы» ҚР Заңының күші жойылды деп тану туралы» Қазақстан Республикасы Заңдарының таныстырылымы.

2024 жылғы 25 желтоқсан - Мемлекет басшысының «Әділетті Қазақстан: заң мен тәртіп, экономикалық өсім, қоғамдық оптимизм» атты Қазақстан халқына Жолдауын іске асыру шеңберінде «Салық саясатының және салықтық әкімшілендіруді жетілдірудің өзекті мәселелері» тақырыбына арналған дөңгелек үстел.

Халықаралық қатынастар, қорғаныс және қауіпсіздік комитеті – 2

2024 жылғы 1 қазан - Әскери қызметшілерді және олардың отбасын әлеуметтік қамтамасыз етуді жақсарту жөніндегі өзекті мәселелері туралы Комитеттің кеңейтілген отырысы.

2024 жылғы 26 қараша – Әскери білім және ғылым мәселелері бойынша: түлектерге сұраныс, оларды жұмысқа орналастыру, ғылыми кадрлар, жоғары оқу орнынан кейінгі және әскери оқу орындарында қосымша оқыту туралы Комитеттің тақырыптық отырысы

Экономикалық саясат, инновациялық даму және кәсіпкерлік комитеті – 1

2024 жылғы 18 желтоқсан - «Қазақстандағы сыртқы сауда қызметін дамыту» тақырыбына арналған дөңгелек үстел.

Әлеуметтік-мәдени даму және ғылым комитеті – 2

2024 жылғы 20 қараша - Мемлекет басшысының «Әділетті Қазақстан: заң мен тәртіп, экономикалық өсім, қоғамдық оптимизм»

атты Қазақстан халқына Жолдауын іске асыру шеңберінде «Бұқаралық спорт пен параспорттың қазіргі жағдайы мен даму тенденциялары» тақырыбындағы дөңгелек үстел.

2024 жылғы 4 желтоқсан – «Әлеуметтік әмиян» тетігін енгізу және азаматтардың осал санаттарын әлеуметтік қолдау жүйесін жетілдіру» тақырыбындағы Комитеттің кеңейтілген отырысы.

Аграрлық мәселелер, табиғатты пайдалану және ауылдық аумақтарды дамыту комитеті – 1

2024 жылғы 30 қазан - ҚР Президентінің Қазақстан халқына «Әділетті Қазақстан: заң мен тәртіп, экономикалық өсім, қоғамдық оптимизм» атты Жолдауын іске асыру аясында «Аграрлық секторды тікелей субсидиялаудан қолжетімді несиелендіруге көшу» тақырыбындағы дөңгелек үстел.

МЕМЛЕКЕТТІК ОРГАНДАРДЫҢ БАСШЫЛАРЫМЕН КЕЗДЕСУЛЕР – 9

Қаржы және бюджет комитеті – 3

2024 жылғы 16 қыркүйек – Экономиканың жекелеген салаларындағы салық саясатының проблемалық мәселелерін талқылау бойынша мүдделі мемлекеттік органдармен және «Атамекен» ҰКП-мен кездесу.

2024 жылғы 17 қыркүйек – Мүдделі мемлекеттік органдармен және «Атамекен» ҰКП-мен кедендік саясат пен әкімшілендірудің жекелеген проблемалық мәселелерін талқылау бойынша кездесу.

2024 жылғы 30 қыркүйек – ХВҚ өкілдерімен бюджеттік-фискалдық саясатты жетілдіру мәселелері бойынша кездесу.

Экономикалық саясат, инновациялық даму және кәсіпкерлік комитеті – 2

2024 жылғы 18 қыркүйек - Атом және энергетика саласын дамыту мәселелері бойынша Энергетика министрлігінің өкілдерімен кездесу.

2024 жылғы 29 қараша - Мемлекет басшысының «Әділетті Қазақстан: заң мен тәртіп, экономикалық өсім, қоғамдық оптимизм» атты Қазақстан халқына Жолдауын іске асыру шеңберінде азаматтық авиацияны дамыту мәселелері бойынша мемлекеттік органдар мен ұйымдарының өкілдерімен кездесу.

Аграрлық мәселелер, табиғатты пайдалану және ауылдық аумақтарды дамыту комитеті – 4

2024 жылғы 17 қазан - Шаруа қожалықтарын жанар-жағармай және минералды тыңайтқыштармен қамтамасыз ету мәселелері бойынша мүдделі мемлекеттік органдардың басшылығымен кездесу.

2024 жылғы 8 қараша -Қазақстанда тері және жүнді өңдеу мәселелері бойынша мүдделі мемлекеттік органдардың басшылығымен кездесу.

2024 жылғы 20 қараша - Ауыл шаруашылығы тауарын өндірушілерді ауыл шаруашылығы техникасымен қамтамасыз ету мәселесі бойынша мүдделі мемлекеттік органдардың басшыларымен кездесу.

2024 жылғы 29 қараша - «Азық-түлік қауіпсіздігі – ұлттық қауіпсіздіктің негізгі құрамдас бөлігі» Парламенттік тыңдауға дайындық шеңберінде мүдделі мемлекеттік органдармен жұмыс кездесу.

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНЫҢ ОРНЫҚТЫ ДАМУЫ САЛАСЫНДАҒЫ ҰЛТТЫҚ МАҚСАТТАР МЕН МІНДЕТТЕРДІҢ ІСКЕ АСЫРЫЛУЫН МОНИТОРИНГТЕУ ЖӨНІНДЕГІ ПАРЛАМЕНТТІК КОМИССИЯ

(2023 жылғы 20 маусымдағы Парламенттің қаулысы)

1	ӘШІМБАЕВ Мәулен Сағатханұлы	–	Парламент Сенатының Төрағасы
2	ПЕРЕПЕЧИНА Ольга Валентиновна	–	Сенат Төрағасының орынбасары
3	РАУ Альберт Павлович	–	Мәжіліс Төрағасының орынбасары
4	АЛДАШЕВ Сүйіндік Тасеменұлы	–	Парламенті Сенаты Экономикалық саясат, инновациялық даму және кәсіпкерлік комитетінің төрағасы
5	БЕКТАЕВ Әли Әбдікәрімұлы	–	Парламенті Сенаты Аграрлық мәселелер, табиғатты пайдалану және ауылдық аумақтарды дамыту комитетінің төрағасы
6	ЖҮСІП Нұртөре Байтілесұлы	–	Парламенті Сенаты Әлеуметтік-мәдени даму және ғылым комитетінің төрағасы
7	САБИЛЬЯНОВ Нұртай Салихұлы	–	Парламенті Мәжілісі Экономикалық реформа және өңірлік даму комитетінің төрағасы

8	БЕКНАЗАРОВ Нұрлан Құдияұлы	–	Парламенті Сенаты Конституциялық заңнама, сот жүйесі және құқық қорғау органдары комитетінің төрағасы
9	БОЛЬГЕРТ Евгений Андреевич	–	Парламенті Сенаты Конституциялық заңнама, сот жүйесі және құқық қорғау органдары комитетінің хатшысы
10	БУЛАВКИНА Ольга Александровна	–	Парламенті Сенаты Аграрлық мәселелер, табиғатты пайдалану және ауылдық аумақтарды дамыту комитетінің Хатшысы
11	КАРПЛЮК Сергей Алексеевич	–	Парламенті Сенаты Қаржы және бюджет комитетінің хатшысы
12	ЗЕЙНУЛЛИН Аян Талғатұлы	–	Парламенті Мәжілісі Экология және табиғатты пайдалану мәселелері жөніндегі комитеттің мүшесі
13	КАЗАНЦЕВ Павел Олегович	–	Парламенті Мәжілісі Аграрлық мәселелер комитетінің мүшесі
14	ҚОШМАМБЕТОВ Айтуар Асқарұлы	–	Парламенті Мәжілісі Экономикалық реформа және өңірлік даму комитетінің мүшесі
15	РАҚЫМЖАНОВ Асхат Нұрмағамбетұлы	–	Парламенті Мәжілісі Халықаралық істер, қорғаныс және қауіпсіздік комитетінің мүшесі
16	СТАМБЕКОВ Ерлан Дәулетұлы	–	Парламенті Мәжілісі Қаржы және бюджет комитетінің мүшесі
17	ТАНАШЕВА Гауһар Шаймерденқызы	–	Парламенті Мәжілісі Әлеуметтік-мәдени даму комитетінің мүшесі

2024 жылғы 14 қазан – «Орнықты даму жолында әйелдердің құқықтары мен мүмкіндіктерін қамтамасыз ету (ОДМ 5)» тақырыбында Қазақстан Республикасының орнықты даму саласындағы ұлттық мақсаттар мен міндеттердің іске асырылуын мониторингілеу жөніндегі Парламенттік комиссияның жетінші отырысы.

2024 жылғы 13 желтоқсан – «Орталық Азияның орнықты дамуы: Парламенттер мен жергілікті өкілді органдардың рөлі» тақырыбында Орталық Азия елдері Парламенттерінің өкілдері қатысуымен Қазақстан Республикасының орнықты даму саласындағы ұлттық мақсаттар мен міндеттердің іске асырылуына мониторингілеу жөніндегі парламенттік комиссияның кеңейтілген отырысы.

ПАРЛАМЕНТ СЕНАТЫНЫҢ ЖАНЫНДАҒЫ СЕНАТОРЛАР КЕҢЕСІ

2024 жылғы 11-13 қазан - Кеңес мүшелерінің Қызылорда облысына баруы.

ЖЕРГІЛІКТІ ӨКІЛДІ ОРГАНДАРМЕН (МӘСЛИХАТТАРМЕН) ӨЗАРА ІС-ҚИМЫЛ ЖАСАУ ЖӨНІНДЕГІ КЕҢЕС

(2023 жылғы 15 мамырдағы Сенат Бюросының қаулысы)

Жергілікті өкілді органдармен (мәслихаттармен) өзара іс – қимыл жөніндегі кеңестің лауазымдық құрамы

Қазақстан Республикасы Парламенті Сенаты Төрағасының орынбасары, Кеңес төрағасы;

«Өңір» депутаттық тобының жетекшісі, Кеңес төрағасының орынбасары *(Сенат депутаттарымен өзара іс-қимыл мәселелері);*

«Қазақстан мәслихаттары депутаттарының бірлестігі» республикалық қоғамдық бірлестігінің төрағасы, Кеңес төрағасының орынбасары *(мәслихаттармен өзара іс-қимыл мәселелері);*

Қазақстан Республикасы Парламенті Сенатының Қаржы және бюджет комитетінің төрағасы;

Қазақстан Республикасы Парламенті Сенатының Экономикалық саясат, инновациялық даму және кәсіпкерлік комитетінің төрағасы;

Қазақстан Республикасы Парламенті Сенатының Әлеуметтік-мәдени даму және ғылым комитетінің төрағасы;

Қазақстан Республикасы Парламенті Сенатының Аграрлық мәселелер, табиғатты пайдалану және ауылдық аумақтарды дамыту комитетінің төрағасы;

Қазақстан Республикасы Парламенті Сенатының Конституциялық заңнама, сот жүйесі және құқық қорғау органдары комитетінің хатшысы;

Қазақстан Республикасы Парламенті Сенатының Халықаралық қатынастар, қорғаныс және қауіпсіздік комитетінің хатшысы;

Облыстардың, республикалық маңызы бар қалалардың және астананың мәслихаттарының төрағалары;

Мемлекеттік басқару жүйесін дамыту және өңірлік даму саласында басшылықты, сондай-ақ салааралық үйлестіруді жүзеге асыратын Қазақстан Республикасының орталық атқарушы органы басшысының орынбасары.

ПАРЛАМЕНТ СЕНАТЫНЫҢ ЖОБАЛЫҚ КЕҢСЕСІ

(2023 жылғы 3 сәуірдегі Сенат Бюросының қаулысы)

1	АСАНОВ Жақып Қажманұлы	-	Қазақстан Республикасы Парламенті Сенаты Төрағасының орынбасары, Жобалық кеңсенің басшысы;
2	БЕКНАЗАРОВ Нұрлан Құдияұлы	-	Конституциялық заңнама, сот жүйесі және құқық қорғау органдары комитетінің төрағасы, Жобалық кеңсенің мүшесі;
3	КАРПЛЮК Сергей Алексеевич	-	Қаржы және бюджет комитетінің хатшысы, Жобалық кеңсенің мүшесі;
4	САРЫБАЕВ Ғалиасқар Төлендіұлы	-	Халықаралық қатынастар, қорғаныс және қауіпсіздік комитетінің мүшесі, Жобалық кеңсенің мүшесі;
5	ШАЙДАРОВ Серік Жаманқұлұлы	-	Экономикалық саясат, инновациялық даму және кәсіпкерлік комитетінің хатшысы, Жобалық кеңсенің мүшесі;
6	БУЛАВКИНА Ольга Александровна	-	Аграрлық мәселелер, табиғатты пайдалану және ауылдық аумақтарды дамыту комитетінің хатшысы, Жобалық кеңсенің мүшесі;
7	УАҚПАЕВ Марат Сұлтанұлы	-	Қазақстан Республикасы Парламенті Сенаты Аппараты Басшысының орынбасары, Жобалық кеңсенің мүшесі;
8	ДАНАБЕКОВ Олжас Қайратұлы	-	Қазақстан Республикасы Парламенті Сенаты Аппараты Басшысының орынбасары, Жобалық кеңсенің мүшесі;
9	СҮЛЕЙМЕН Ләззат Жаңылысқызы	-	Парламентаризм институты директорының орынбасары, Жобалық кеңсенің мүшесі;
10	ТӨРЕҚОЖА Қанат Абдуллаұлы	-	Қазақстан Республикасы Парламенті Сенаты Аппараты бөлім меңгерушісінің орынбасары, Жобалық кеңсенің хатшысы.

«ӨҢІР» ДЕПУТАТТЫҚ ТОБЫ

(2023 жылғы наурызда құрамы жаңартылды)

1	ШАЙДАРОВ Серік Жаманқұлұлы	Депутаттық топтың жетекшісі, Экономикалық саясат, инновациялық даму және кәсіпкерлік комитетінің хатшысы	*Ұлытау облысы*
2	АРҒЫНБЕКОВА Айнұр Серікпайқызы	Депутаттық топ жетекшісінің орынбасары, Әлеуметтік-мәдени даму және ғылым комитетінің хатшысы	*Абай облысы*
3	ЖЕКСЕНБАЙ Бибигүл Нұрғалиқызы	Халықаралық қатынастар, қорғаныс және қауіпсіздік комитетінің мүшесі	*Астана қаласы*
4	АСАНОВА Жанна Бейсентайқызы	Конституциялық заңнама, сот жүйесі және құқық қорғау органдары комитетінің мүшесі	*Алматы қаласы*
5	ҚАПБАРОВА Айгүл Жарылқасынқызы	Әлеуметтік-мәдени даму және ғылым комитетінің мүшесі	*Шымкент қаласы*
6	БЕКЕНОВ Нұрлан Жексембайұлы	Қаржы және бюджет комитетінің мүшесі	*Ақмола облысы*
7	НҰҒМАНОВ Амангелді Шайхоллаұлы	Халықаралық қатынастар, қорғаныс және қауіпсіздік комитетінің мүшесі	*Ақтөбе облысы*
8	ДҮЙСЕМБИНОВ Сұлтан Мырзабекұлы	Аграрлық мәселелер, табиғатты пайдалану және ауылдық аумақтарды дамыту комитетінің мүшесі	*Алматы облысы*
9	ЛҰҚПАНОВ Сағындық Есенғалиұлы	Экономикалық саясат, инновациялық даму және кәсіпкерлік комитетінің мүшесі	*Атырау облысы*
10	БҰҚТҰҒҰТОВ Шәкәрім Сабырұлы	Экономикалық саясат, инновациялық даму және кәсіпкерлік комитетінің мүшесі	*Шығыс Қазақстан облысы*
11	АРУБАЕВ Сәкен Қаланұлы	Аграрлық мәселелер, табиғатты пайдалану және ауылдық аумақтарды дамыту комитетінің мүшесі	*Жамбыл облысы*

12	ӨТЕҒҰЛОВ Арман Кәрімұлы	Аграрлық мәселелер, табиғатты пайдалану және ауылдық аумақтарды дамыту комитетінің мүшесі	*Батыс Қазақстан облысы*
13	ЕРШОВ Сергей Михайлович	Халықаралық қатынастар, қорғаныс және қауіпсіздік комитетінің мүшесі	*Қарағанды облысы*
14	РҮСТЕМОВ Руслан Рүстемұлы	Әлеуметтік-мәдени даму және ғылым комитетінің мүшесі	*Қызылорда облысы*
15	ОРЫНБАСАРОВ Бекбол Тілеумұратұлы	Қаржы және бюджет комитетінің мүшесі	*Маңғыстау облысы*
16	ТОЛАМИСОВ Амангелді Ғабдылкәрімұлы	Конституциялық заңнама, сот жүйесі және құқық қорғау органдары комитетінің мүшесі	*Жетісу облысы*
17	ӘЙТКЕНОВ Ернұр Нұрмұханұлы	Аграрлық мәселелер, табиғатты пайдалану және ауылдық аумақтарды дамыту комитетінің мүшесі	*Павлодар облысы*
18	ҚАДЫРБЕК Мұрат Болатұлы	Конституциялық заңнама, сот жүйесі және құқық қорғау органдары комитетінің мүшесі	*Түркістан облысы*
19	РАХМЕТОВА Асем Қалашбайқызы	Әлеуметтік-мәдени даму және ғылым комитетінің мүшесі	*Солтүстік Қазақстан облысы*

2024 жылғы 4 желтоқсан - «Өңір» депутаттық тобының отырысы.

«БІР ЕЛ – БІР МҮДДЕ» ДЕПУТАТТЫҚ ТОБЫ

(2023 жылғы 2 маусымдағы Сенат Бюросының қайлысы)

ҚР Парламентінің Сенаты			
1	ЖҮСІП Нұртөре Байтілесұлы	–	Топбасшысы,ҚазақстанРеспубликасы Парламенті Сенатының депутаты, Қазақстан Халқы Ассамблеясының мүшесі
2	БУЛАВКИНА Ольга Александровна	–	Қазақстан Республикасы Парламенті Сенатының депутаты, Қазақстан Халқы Ассамблеясының мүшесі

3	КУЗИЕВ Закиржан Пирмухамедович	–	Қазақстан Республикасы Парламенті Сенатының депутаты, Қазақстан Халқы Ассамблеясының мүшесі
4	ШИПОВСКИХ Геннадий Геннадиевич	–	Қазақстан Республикасы Парламенті Сенатының депутаты, Қазақстан Халқы Ассамблеясының мүшесі
5	НИЯЗОВА Нурия Исмагиловна	–	Қазақстан Республикасы Парламенті Сенатының депутаты, Қазақстан Халқы Ассамблеясының мүшесі
6	САТВАЛДИЕВ Алишер Гапиржанович	–	Қазақстан Республикасы Парламенті Сенатының депутаты, Қазақстан Халқы Ассамблеясының мүшесі
7	БОЛЬГЕРТ Евгений Андреевич	–	Қазақстан Республикасы Парламенті Сенатының депутаты, Қазақстан Халқы Ассамблеясының мүшесі
8	ЖЕКСЕНБАЙ Бибигүл Нұрғалиқызы	–	Қазақстан Республикасы Парламенті Сенатының депутаты
9	РЫСБЕКОВА Ләззат Тұякбайқызы	–	Қазақстан Республикасы Парламенті Сенатының депутаты
10	НУХҰЛЫ Алтынбек	–	Қазақстан Республикасы Парламенті Сенатының депутаты
ҚР Парламентінің Мәжілісі			
«AMANAT» партиясының фракциясынан			
1	АВЕРШИН Константин Викторович	–	Қазақстан Республикасы Парламенті Мәжілісінің депутаты
2	ӘБІЛ Еркін Аманжолұлы	–	Қазақстан Республикасы Парламенті Мәжілісінің депутаты, Қазақстан Халқы Ассамблеясының мүшесі
3	БАШИМОВ Марат Советұлы	–	Қазақстан Республикасы Парламенті Мәжілісінің депутаты
4	БЕЙСЕНБАЕВ Елнұр Сабыржанұлы	–	Қазақстан Республикасы Парламенті Мәжілісінің депутаты, «Amanat» партиясының атқарушы хатшысы, Қазақстан халқы Ассамблеясының мүшесі
5	ДЕМЕНТЬЕВА Наталья Григорьевна	–	Қазақстан Республикасы Парламенті Мәжілісінің депутаты, Қазақстан Халқы Ассамблеясының мүшесі

6	ЗАЙЫТОВ Ринат Рифхатұлы	-	Қазақстан Республикасы Парламенті Мәжілісінің депутаты
7	ИМАШЕВА Снежанна Валерьевна	–	Қазақстан Республикасы Парламенті Мәжілісінің депутаты, Қазақстан Халқы Ассамблеясының мүшесі
8	КАЗАНЦЕВ Павел Олегович	–	Қазақстан Республикасы Парламенті Мәжілісінің депутаты
9	КУЧИНСКАЯ Юлия Владимировна	–	Қазақстан Республикасы Парламенті Мәжілісінің депутаты
10	МЫСЫРӘЛІМОВА Айна Ермекқызы	–	Қазақстан Республикасы Парламенті Мәжілісінің депутаты
11	ПОНОМАРЕВ Сергей Михайлович	–	Қазақстан Республикасы Парламенті Мәжілісінің депутаты
12	РАУ Альберт Павлович	–	Қазақстан Республикасы Парламенті Мәжілісінің депутаты, Қазақстан Халқы Ассамблеясының мүшесі
13	РОЖИН Максим Николаевич	–	Қазақстан Республикасы Парламенті Мәжілісінің депутаты, Қазақстан Халқы Ассамблеясының мүшесі
14	ТОЛЫҚБАЕВ Мақсат Мәлікұлы	–	Қазақстан Республикасы Парламенті Мәжілісінің депутаты
15	ШАТАЛОВ Никита Сергеевич	–	Қазақстан Республикасы Парламенті Мәжілісінің депутаты, Қазақстан Халқы Ассамблеясының мүшесі
«Ауыл» халықтық-демократиялық патриоттық партиясының фракциясынан			
16	АРСЮТИН Николай Геннадьевич	–	Қазақстан Республикасы Парламенті Мәжілісінің депутаты, Қазақстан Халқы Ассамблеясының мүшесі
«Respublica» партиясының фракциясынан			
17	ҚҰСПЕКОВ Олжас Хайроллаұлы	–	Қазақстан Республикасы Парламенті Мәжілісінің депутаты
«Ақ жол» Қазақстан демократиялық партиясы фракциясынан			
18	БАРЛЫБАЕВ Ерлан Хайланұлы	–	Қазақстан Республикасы Парламенті Мәжілісінің депутаты

Қазақстан Халық партиясы фракциясынан			
19	МАГЕРРАМОВ Магеррам Мамедович	–	Қазақстан Республикасы Парламенті Мәжілісінің депутаты, Қазақстан Халқы Ассамблеясының мүшесі
Жалпыұлттық социал-демократиялық партия фракциясынан			
20	САҒАНДЫҚОВА Ажар Бахытқызы	–	Қазақстан Республикасы Парламенті Мәжілісінің депутаты

2024 жылғы 28 қараша - «Бір ел – бір мүдде» депутаттық тобының этножурналистиканы және шетелдегі қазақ тілді бұқаралық ақпарат құралдарды мемлекеттік қолдау мәселелерін қарауға арналған отырыс (Астана қ. «Қазмедиа орталығы»).

ПАРЛАМЕНТ СЕНАТЫНЫҢ ЖАНЫНДАҒЫ САРАПШЫЛАР КЛУБЫ

2024 жылғы 20 қыркүйек – ҚР Қаржы министрі М. Такиевтің қатысуымен өткен Қазақстанның экономикалық дамуы мәселелері жөніндегі отырыс.

2024 жылғы 20 желтоқсан – практик-кәсіпқой әйелдердің қатысуымен өткен «Гендерлік даму: кедергілерді жою және әйелдердің әлеуетін іске асыру» тақырыбындағы отырыс

«ҰЛТТЫҚ МҮДДЕ» ДИАЛОГ АЛАҢЫ

2024 жылғы 22 қазан - Сенат Төрағасының қатысуымен диалог алаңының отырысы.

«TALDAU TALKS» YOUTUBE ПОДКАСТЫ

2024 жылғы 21 қараша – Қазақстанның экономикалық дамуы тақырыбындағы подкаст

ПАРЛАМЕНТ СЕНАТЫНЫҢ ЖАНЫНДАҒЫ ИНКЛЮЗИЯ ЖӨНІНДЕГІ КЕҢЕСІ

Қазақстан Республикасы Парламенті Сенаты			
1	ҚАЛТАЕВА Ләззат Молдабекқызы		Қазақстан Республикасы Президентінің жанындағы Әйелдер істері және отбасылық-демографиялық саясат жөніндегі ұлттық комиссия мүшесі, Кеңестің төрайымы
2	АРҒЫНБЕКОВА Айнұр Серікпайқызы	–	Әлеуметтік-мәдени даму және ғылым комитетінің хатшысы
3	ТОЛАМИСОВ Амангелді Ғабдылкәрімұлы	–	Әлеуметтік-мәдени даму және ғылым комитетінің мүшесі
4	РАХМЕТОВА Әсем Қалашбайқызы	–	Әлеуметтік-мәдени даму және ғылым комитетінің мүшесі
5	МАУБЕРЛИНОВА Нұргүл Өсербайқызы		Сенат Төрағасының Хатшылығының меңгерушісі
6	НҰРСЕЙІТОВ Рақымжан Сайлауұлы	–	Әлеуметтік-мәдени даму және ғылым комитетімен өзара байланыс жасау бөлімінің меңгерушісі
7	АМАНБАЙҰЛЫ Қанат	–	Әлеуметтік-мәдени даму және ғылым комитетімен өзара байланыс жасау бөлімінің меңгерушісінің орынбасары
Мемлекеттік органдар мен ұйымдардың өкілдері			
8	БУТАБАЕВА Лаура Асқарқызы	–	Қазақстан Республикасының Оқу-ағарту министрлігінің Инклюзивті және арнайы білім беру департаментінің директоры
9	ЕЛУБАЕВА Дариха Чапайқызы	–	Инклюзивті және арнайы білім беру департаментінің Инклюзивті білім беру басқармасының басшысы
10	ТӨРЕҚҰЛОВА Бекзат Ахатқызы	–	Инклюзивті және арнайы білім беру департаментінің Арнайы білім беру басқармасының басшысы
11	ДЖАРАСОВА Гүлжан Сағидуллақызы		Инклюзивті және арнайы білім беру департаментінің Арнайы білім беру басқармасының басшысы

12	КЕМЕРОВА Айгүл Нығметуллақызы	–	Қазақстан Республикасының Еңбек және халықты әлеуметтік қорғау министрлігінің Әдістеме және медициналық-әлеуметтік сараптаманы жетілдіру департаменті директорының орынбасары
13	ИМАНҒАЛИ Ғазиза Әмитқызы	–	Қазақстан Республикасының Еңбек және халықты әлеуметтік қорғау министрлігінің Инклюзия бойынша департаменті директорының орынбасары
14	ҚЫДЫРАЛИЕВА Әсел Қазбекқызы	–	ҚРДСМ Медициналық көмекті ұйымдастыру департаментінің амбулаториялық-емханалық және жедел медициналық көмек басқармасының басшысы
15	БЕЙСЕН Майра Боранбайқызы	–	ҚРДСМ Ана мен бала денсаулығын сақтау департаментінің балаларды әлеуметтік – оңалту бойынша Басқарма басшысы
16	БАЙНАЗАРОВА Еңлік Нұрғалымқызы		Парламентаризм Институтының әлеуметтік жобалар және қоғамдық бастамалар орталығының маманы
17	ЖҰМАБАЕВА Айгерім Бауыржанқызы		Әлеуметтік жобалар және қоғамдық бастамалар орталығының бас маманы
Сарапшылар			
18	НАРБЕКОВА Бану Мукатаевна	–	Абай атындағы ҚазҰПУ проректоры
19	АБАЕВА Ғалия Аскербекқызы	–	Педагогика ғылымдарының кандидаты, доцент, Абай атындағы ҚазҰПУ Педагогика және психология факультетінің деканы
20	ГАПЛАН Динара	–	«Болашақ» корпоративтік қорының қамқоршылық кеңесінің төрағасы
21	БУРАШЕВА Гүлмира Майоровна	–	«Қ.Иманалиев атындағы мүгедектердің құқықтары жөніндегі комиссия» қоғамдық бірлестігінің төрайымы

22	БУЛЕКБАЕВА Шолпан Адильжановна	–	Медицина ғылымдарының докторы, Қазақстан Республикасы Еңбек және халықты әлеуметтік қорғау министрлігінің әлеуметтік қорғау саласын дамыту ұлттық ғылыми орталығы бас директорының орынбасары, Астана медицина университетінің реабилитология және спорттық медицина кафедрасының профессоры, Еңбекминінің бас штаттан тыс реабилитологы / реабилитологы, Ja «Baquatty Aimaq Qory» Қамқоршылық кеңесінің мүшесі, «Қамқорлық» Қамқоршылық Кеңесінің Мүшесі

2024 жылғы 1 қараша – Сенат Төрағасының қатысуымен Инклюзия жөніндегі кеңес отырысы.

2024 жылғы 6 қараша – Инклюзия жөніндегі кеңес отырысы.

2024 жылғы 14 қараша – Инклюзия жөніндегі кеңес отырысы.

2024 жылғы 21 қараша – Инклюзия жөніндегі кеңес отырысы.

2024 жылғы 25 қараша – Инклюзия жөніндегі кеңес отырысы.

2024 жылғы 12 желтоқсан – Инклюзия жөніндегі кеңес отырысы.

VII. СЕНАТТЫҢ ІС-ШАРАЛАРЫНДА ҚАБЫЛДАНҒАН ҰСЫНЫМДАР

(2024 жылғы 2 қыркүйек – 26 желтоқсан)

ПАРЛАМЕНТТІК ТЫҢДАУ

2024 жылғы 6 желтоқсанда Аграрлық мәселелер, табиғатты пайдалану және ауылдық аумақтарды дамыту комитетімен **«Азық-түлік қауіпсіздігі – ұлттық қауіпсіздіктің негізгі құрамдас бөлігі»** тақырыбындағы өткен парламенттік тыңдаудың қорытындысы бойынша ҚР Үкіметіне Ұсынымдар жолданды:

1. Қазақстан Республикасы Үкіметіне:

1.1. Импортты алмастыру шараларын қолдану арқылы ішкі нарықты әлеуметтік маңызы бар азық-түлік өнімдерімен өз өндірісіміз арқылы қамтамасыз етуді.

1.2. Ауыл шаруашылығы өнімдерінің сыртқы саудасын кеңейту үшін бақылауды күшейту және жағдай жасау, оның ішінде:

- басқа елдермен екі-жақты келісімдерге қол қою арқылы;
- өнімді экспорттау үшін инфрақұрылымды дамыту;
- сертификаттау және стандарттау механизмдерін енгізуді.

1.3. Жаңа заманауи логистикалық орталықтар мен қоймаларды салу мақсатында:

- нарықты үздіксіз жеткізумен қамтамасыз етуді;
- тасымалдау және сақтау сатысында өнімнің жоғалуын азайтуды.

1.4. Техникалық регламенттердің талаптарына сәйкес келмейтін тамақ өнімдерінің, сондай-ақ тамақ өнімдерінің қауіпсіздігі саласындағы заңнамаға сәйкес келмейтін жануарлар мен жануарлардан алынатын шикізаттың Қазақстан Республикасының аумағына әкелінуіне жол бермеуге бақылауды күшейтуді.

1.5. Денсаулық сақтау министрлігі мен Ауыл шаруашылығы министрлігінің зертханалық қызметі қызметкерлерінің жалақысын көтеру мәселесін қарастыруды.

1.6. Жаңа зертханалар салуды қаржыландыруды қамтамасыз ету және Денсаулық сақтау министрлігі мен Ауыл шаруашылығы министрлігінің қолданыстағы ведомстволық бағыныстағы зертханаларын күрделі жөндеуге, сондай-ақ олардың материалдық-техникалық базасын нығайтуға қаражат бөлуді.

1.7. Қазақстан Республикасындағы азық-түлік қауіпсіздігінің ағымдағы жай-күйіне, оның ішінде халықтың негізгі азық-түлік өнімдерімен қамтамасыз етілуіне талдау жүргізу. Осы мақсаттарда азық-түлік қауіпсіздігі мәселелері бойынша тиісті ұсыныстар әзірлеу үшін ведомствоаралық комиссия құруды.

1.8. Отандық азық-түлік өнімдерін, оның ішінде органикалық өнімдерді квазимемлекеттік сектор кәсіпорындарында жылжыту бойынша шараларды әзірлеуді.

1.9. Азық-түлік қауіпсіздігін тиімді қамтамасыз ету үшін базарлардағы ветеринариялық-санитариялық сараптамаларды жеке зертханалардың орнына мемлекеттік зертханалар жүргізуді қарастыруды.

1.10. Жануарлардың аса қауіпті ауруларымен тиімді күресу және еліміздің эпизоотиялық әл-ауқатын сақтау мақсатында Ауыл шаруашылығы министрлігі тікелей «QazBioPharm» Ұлттық холдингі» АҚ-нан сатып алатын ветеринариялық препараттардың тізімін кеңейтуді.

2. Қазақстан Республикасы Ауыл шаруашылық министрлігіне:

2.1. Жануарларды профилактикалаудың, диагностикалаудың және емдеудің заманауи әдістерін пайдалана отырып, ауыл шаруашылығы өнімдерінің экспортына теріс әсер ететін жануарлардың аса қауіпті ауруларымен күресудің орта және ұзақ мерзімді стратегиясын әзірлеуді және қабылдауды.

2.2. Бүкіл республика бойынша, әсіресе, шекаралас аймақтарда жыл сайынғы эпизоотиялық мониторингті күшейтуді.

2.3. Қабылданған шаралар (сәйкес келмейтін өнім, қабылданған шаралар, санитарлық, ветеринариялық және фитосанитариялық шараларды енгізу, өнімді алып қою/қайтарып алу және т.б. туралы ақпарат) туралы уәкілетті мемлекеттік органдардың есеп беруін автоматтандыру шараларын қамтамасыз етуді.

2.4. Ветеринариялық препараттарды (фармакологиялық белсенді заттарды) есепке алу, тарату және пайдалану бойынша мәліметтер базасын құруды.

2.5. Тиісті ақпараттық бағдарлама жасау және оларды кәдеге жарату арқылы ветеринариялық препараттардың (фармакологиялық белсенді заттар, антибиотиктер, өсу гормондары және т.б.) айналымына тиісті бақылауды қамтамасыз етуді.

2.6. **«Ұлттық аграрлық ғылыми-білім беру орталығы» КЕАҚ-мен** (бұдан әрі «ҰАҒБО») бірлесіп тамақ өнімдерін өндіруге заманауи технологияларды енгізуді, оның ішінде:

-генетикалық жетілдірілген сорттарды қолдануды;

- агрономияның озық әдістерін қолдануды;

- ауыл шаруашылығы өндірісін автоматтандыру және роботтандыруды.

2.7. Химиялық заттарды қолдануды барынша азайтуды және әр гектардан өнімділікті арттыру сияқты тұрақты егіншілік тәжірибесін енгізуді.

2.8. Әлеуметтік маңызы бар ауыл шаруашылығы дақылдарының үлесін арттыра отырып, егіс алқаптарын әртараптандыру бойынша жұмысты жалғастыруды.

2.9. **Су ресурстары және ирригация министрлігімен** бірлесіп, ауыл шаруашылығы саласы үшін суарудың маңыздылығын ескере отырып, сумен қамтамасыз ету стратегиясын әзірлеуді.

2.10. **Цифрлық даму, инновациялар және аэроғарыш өнеркәсібі министрлігімен** және **Сауда және интеграция министрлігімен** бірлесіп:

-егіннің жай-күйін қадағалауды;

- азық-түлік тауарларына бағаны болжауды;

- логистиканың тиімділігін арттыруды.

2.11. **«ҰАҒБО» КеАҚ** ауыл шаруашылығы тауарын өндірушілер үшін ғылыми негізделген ұсыныстар жасау үшін климаттың өзгеруі мен жаһандық үрдістерді ескере отырып агрономиялық зерттеулер жүргізуді.

2.12. **«ҰАҒБО» КеАҚ** ғылыми-зерттеу институттары және **Су ресурстары және ирригация министрлігімен** бірлесіп білім беру бағдарламаларын:

- агрономдар, ветеринарлар, азық-түлік қауіпсіздігі мамандары және ауыл шаруашылығы инженерлері;

- инновацияларды енгізуге және ауыл шаруашылығының тұрақты дамуын қамтамасыз етуге қабілетті мамандар бойынша әзірлеуді.

2.13. Жергілікті органикалық өнімдерді өндірушілерді ынталандыру үшін оларға салықтық жеңілдіктер, субсидиялар беруді және олардың өнімдерінің нарықтарын дамытуды қарастыруды.

2.14. Ветеринариялық білім беру жүйесін дамыту мақсатында «Республикалық ветеринариялық зертхана» республикалық мемлекеттік қазыналық кәсіпорнын тиісті аккредитациядан өткен оқу орталығы деп тану мәселесін қарастыруды.

2.15. «Тамақ өнімдерінің қауіпсіздігі туралы» Қазақстан Республикасының Заңына келіп түсетін тамақ өнімдеріндегі генетикалық түрлендірілген объектілердің құрамының сапалық және сандық құрамын анықтауға бақылауды күшейту мақсатында өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы мәселені қарауды.

3. Қазақстан Республикасының Сауда және интеграция министрлігіне:

3.1. Өнімнің сәйкестігін растаудың (бағалаудың) дұрыстығы бойынша рәсімдерді әзірлеу және жетілдіру жөнінде шаралар қабылдауды;

3.2. Сәйкестік туралы жалған декларациялар беретін сәйкестікті растау жөніндегі органдардың қызметіне бақылауды күшейту және жауапкершілік белгілеуді;

3.3. Сәйкестік туралы декларацияны беруге негіз болған зерттеу хаттамаларына бақылаушы уәкілетті органдардың қол жеткізуін қамтамасыз ете отырып, сәйкестікті бағалау туралы құжаттардың мониторингі үшін бірыңғай жүйе құру жөніндегі мәселені шешуді;

3.4. Халықтың санитариялық-эпидемиологиялық саламаттылығы, тұтынушылардың құқықтарын қорғау және салық заңнамасы (фискалдық

чектерге қойылатын талаптар) саласындағы талаптарды сақтау бөлігінде базар иелерінің (жалға берушілердің) жауапкершілігін көздейтін реттеудің нақты тетіктерін қайта қарауды және енгізуді;

3.5. Ішкі нарыққа негізгі өнімдерді жеткізудің азық-түлік тізбектеріне ай сайынғы мониторинг жүргізуді. Мониторинг тізбектің әр кезеңіндегі кедергілерді бақылауы керек: өндіріс, қайта өңдеу, тарату;

3.6. Экспортты қолдау үшін өнімдерді халықаралық стандарттар бойынша сертификаттауды және халықаралық көрмелерге қатысуды қамтамасыз етуді;

3.7. Мүдделі органдармен бірлесіп сауда кедергілерін азайту үшін жұмыс тобын құруды;

3.8. Еліміздің экспорттаушыларына жағдай жасау бойынша Жол картасын әзірлеуді;

3.9. Жекелеген ірі сауда серіктестеріне тәуелділікті азайту үшін экспорттық нарықтарды әртараптандыру стратегиясын әзірлеуді.

4. Қазақстан Республикасының Қаржы министрлігіне:

4.1. **ҚР Сауда және интеграция министрлігімен** және **ҚР Денсаулық сақтау министрлігімен** бірлесіп, қабылданған шаралар бойынша ақпарат беру бөлігінде тәуекелдерді басқару жүйесіне енгізілген әкелінетін өнімге сәйкестікті бағалау туралы заңсыз берілген құжаттарды пайдаланатын сыртқы экономикалық қызметтің жоғары тәуекелді қатысушыларына қатысты кеден органдарының бақылаушы органдармен күшейтілген бақылау бойынша өзара іс-қимылын қамтамасыз етуді;

4.2. **ҚР Денсаулық сақтау министрлігімен** бірлесіп, санитариялық-эпидемиологиялық бақылауға (қадағалауға) жататын әкелінетін өнімге қатысты күшейтілген бірлескен кедендік бақылауды жүзеге асыру, тиісті емес өнім тізіліміне енгізу мәселесін межелі пункттерде (кедендік ресімдеу орталықтары, кеден бекеттері), оның ішінде зертханалық зерттеулер жүргізуге сынамалар іріктеумен пысықтауды.

5. Қазақстан Республикасының Денсаулық сақтау министрлігіне:

5.1. Зиянды заттардың құрамын бақылауды және өнімнің тиісті стандарттарға сәйкестігін қоса алғанда, тамақ өнімдерінің сапасына мониторинг жүргізу жүйесін әзірлеуді және енгізуді;

5.2. Өнімнің сапасын талдау үшін тәуелсіз зертханалар құру арқылы зертханалық қызметті нығайтуды;

5.3. ҚР Ұлттық экономика министрлігімен бірлесіп, ҚР Ұлттық экономика министрінің 2016 жылғы 9 желтоқсандағы «Тамақ өнімдерін тұтынудың ғылыми негізделген физиологиялық нормаларын бекіту туралы» бұйрығы негізінде халыққа салауатты өмір салты үшін дұрыс тамақтану нормалары туралы тиісті ұсынымдар әзірлеуді;

5.4. Халық арасында дұрыс тамақтану мен органикалық өнімдердің денсаулыққа пайдасы туралы көбірек ақпараттық түсіндіру жұмыстарын жүргізуді қамтамасыз етуді;

5.5. Денсаулық сақтау және білім беру ұйымдарында тамақтану стандарттарын күшейте отырып, «Денсаулық сақтау және білім беру ұйымдарында тамақтану стандарттарын бекіту туралы» ҚР Денсаулық сақтау министрінің 2020 жылғы 21 желтоқсандағы бұйрығын қайта қарауды;

5.6. Балаларға дұрыс тамақтануды ұйымдастыру бойынша ұсыныстар әзірлеуді. ҚР Оқу-ағарту министрлігімен бірлесіп оқушылардың дұрыс тамақтану мәдениетін қалыптастыру бойынша сабақ уақыттарында оқыту туралы мәселені пысықтауды.

7. Қазақстан Республикасының Оқу-ағарту министрлігіне:

ҚР Білім және ғылым министрінің 2018 жылғы 31 қазандағы «Мемлекеттік орта білім беру ұйымдарында, мектептен тыс қосымша білім беру ұйымдарында білім алушыларды тамақтандыруды ұйымдастыру, сондай-ақ мемлекеттік мектепке дейінгі ұйымдарда, жетім балалар мен ата-анасының қамқорлығынсыз қалған балаларға арналған білім беру ұйымдарында, техникалық және кәсіптік, орта білімнен кейінгі білім беру ұйымдарында тәрбиеленетін және білім алатын балаларды тамақтандыруды қамтамасыз етуге байланысты тауарларды сатып алу қағидаларын бекіту туралы» бұйрығына тиісті өзгерістер мен толықтырулар енгізе отырып, орта білім беру және мектепке дейінгі ұйымдарда оқитын балалардың теңгерімді тамақтану рационын қамтамасыз етуді.

8. Қазақстан Республикасының Мәдениет және ақпарат министрлігіне:

Жергілікті өнімнің сапасы мен артықшылықтары туралы халықтың хабардарлығын арттыру үшін отандық азық-түлік өнімдерін ілгерілету бағдарламаларын іске қосуды;

9. Қазақстан Республикасының Бәсекелестікті қорғау және дамыту агенттігіне:

9.1. Сертификаттауды, мониторингті және аудитті қоса алғанда, барлық кезеңдерде өнім сапасы стандарттарының сақталуын бақылауды күшейтуді;

9.2. Азық-түлік қауіпсіздігін тиімді қамтамасыз ету мақсатында бәсекелестік ортаға беру үшін ветеринариялық зертханаларды жекешелендіру мәселесін қайта қарауды;

9.3. «Республикалық ветеринариялық зертхана» РМК бағалар сараптамасынан өту рәсімін қарау мерзімін қысқарту бөлігінде оңтайландыруды көздеуді.

10. Қазақстан Республикасының Қаржы мониторингі агенттігіне:

Өнімдерді таңбалауды, сертификаттауды және бұрмалауды болдырмау бойынша бақылауды күшейтуді.

11. Жергілікті атқарушы органдарға:

Азық-түлік қауіпсіздігін қамтамасыз ету жөніндегі өңірлік бағдарламаларды әзірлеуді және қабылдауды.

КОМИТЕТТЕРДІҢ КӨШПЕЛІ ІС-ШАРАЛАРЫ

І. 2024 жылғы 17 қыркүйекте Аграрлық мәселелер, табиғатты пайдалану және ауылдық аумақтарды дамыту комитетімен **«Қазақстан Республикасының асыл тұқымды мал шаруашылығы саласындағы заңнамасын жетілдіру»** тақырыбында дөңгелек үстел өтті (Қосшы қ.).

Дөңгелек үстелдің қорытындысы бойынша төмендегідей ұсынымдар әзірленді:

1. Қазақстан Республикасының Ауыл шаруашылығы министрлігіне:

1.1. Барлық өңірлерде және ҚР Ауыл шаруашылығы министрлігі Агроөнеркәсіптік кешендегі мемлекеттік инспекция комитетінің орталық аппаратында асыл тұқымды мал шаруашылығы жөніндегі мемлекеттік инспекторлардың штатын ұлғайту жағына қарай қайта қарау мәселесін қарастыруды;

1.2. Қазақстан Республикасы Парламенті Сенатының Аграрлық мәселелер, табиғатты пайдалану және ауылдық аумақтарды дамыту комитетіне «Асыл тұқымды мал шаруашылығы туралы» ҚР Заңына (бұдан әрі - Заң) Заңның талаптарына сәйкес республикалық палаталарды оңтайландыру және қызметі бөлігінде тиісті түзетулер енгізу, сондай-ақ асыл тұқымды мал шаруашылығы саласындағы мемлекеттік бақылауды күшейту жөнінде ұсыныстар әзірлеу және енгізуді;

1.3. Асыл тұқымды жануарларды толық қамту мақсатында оларды есепке алу тәртібіне келтіру бөлігінде республикалық палаталардың жұмысын үйлестіруді күшейтуді;

1.4. Еуразиялық экономикалық одақ ынтымақтастығы шеңберінде ауыл шаруашылығы жануарларымен селекциялық-асыл тұқымдық жұмыс жүргізуді біріздендіруге бағытталған терминдерді (Еуразиялық экономикалық одақ шеңберінде ауыл шаруашылығы жануарларымен селекциялық-асыл тұқымдық жұмыс жүргізуді біріздендіруге бағытталған шаралар туралы келісім) сәйкестендіруді;

1.5. Қазақстан Республикасының асыл тұқымды мал шаруашылығы туралы заңнамасының орындалуын, оның ішінде асыл тұқымды мал шаруашылығы саласындағы субъектілерінде есепке алу мен есептілікті жүргізуді бақылауды күшейтуді;

1.6. Республикалық палаталардың жауапкершілігін күшейту жолымен жануарларды есепке алуды әкімшілендіру бөлігінде селекциялық-асыл тұқымдық жұмыс бағыты бойынша мал шаруашылығын субсидиялау қағидаларына тиісті өзгерістер мен толықтырулар енгізу, сондай-ақ отандық текті ірі және ұсақ малдың асыл тұқымды аналық басын сатып алуға субсидиялау нормативін ұлғайту мәселесін қарауды.

2. Қазақстан Республикасының Әділет министрлігіне:

2.1. Асыл тұқымды малдың әрбір бағыты бойынша республикалық палаталардың артық санын және асыл тұқымды мал шаруашылығы

саласындағы субъектілер арасында даулы жағдайлардың туындауын ескере отырып, «Асыл тұқымды мал шаруашылығы туралы» ҚР Заңының 28-2 бабының 5-тармағында көрсетілген талаптарға сәйкес жаңадан құрылатын республикалық палаталарды тіркеуді қатаңдату. Осы ұсынымды өңірлік әділет департаменттеріне жеткізуді.

3. Жергілікті атқарушы органдарға:

Республикалық палаталармен асыл тұқымды малдарды есепке алу жөніндегі жұмыста өзара іс-қимылды жүзеге асыру жөнінде шаралар қабылдауды;

Республикалық палаталармен бірлесіп ауыл шаруашылығы тауарын өндірушілер арасында «Асыл тұқымды мал шаруашылығы туралы» ҚР Заңының нормаларына сәйкес республикалық палаталарда асыл тұқымды мал басын тіркеу қажеттілігі туралы түсіндіру жұмыстарын жүргізуді.

4. Асыл тұқымды мал шаруашылығы саласындағы республикалық палаталарға:

4.1. «Асыл тұқымды мал шаруашылығы туралы» ҚР Заңының талаптарына сәйкес республикалық палаталарда асыл тұқымды малдарды дұрыс есепке алуды қамтамасыз ету шараларын қабылдауды;

4.2. Асыл тұқымдық өнімге (материалға) арналған асыл тұқымдық куәліктердегі деректердің дұрыс толтырылуын қамтамасыз етуді;

4.3. «Асыл тұқымды мал шаруашылығы туралы» ҚР Заңының 28-3 бабының 9-тармағында көзделген асыл тұқымды мал басын есепке алуды ұйымдастыру, асыл тұқымды малдарды бағалау, индекстік бағалау, бағалау деректеріне мониторингті жүзеге асыру, асыл тұқымды малдардың тізілімін жүргізу бөлігінде республикалық палаталардың атқарушы органының функцияларын сапалы орындауды қамтамасыз етуді.

II. Конституциялық заңнама, сот жүйесі және құқық қорғау органдары комитеті 2024 жылғы 15 қазанда Мемлекет басшысының «Әділетті Қазақстан: заң мен тәртіп, экономикалық өсім, қоғамдық оптимизм» атты Қазақстан халқына Жолдауын іске асыру шеңберінде 2024 жылғы 15 қазанда «**Қазақстан Республикасындағы мемлекеттік қызмет: жетістіктері мен перспективалары**» тақырыбындағы дөңгелек үстелді өткізді (ҚР Мемлекеттік қызмет істері агенттігі, Астана қ.), оның қорытындысы бойынша мынадай ұсынымдар берілді:

1. Қазақстан Республикасының Мемлекеттік қызмет істері агенттігіне:

1.1. Қазақстан Республикасының мемлекеттік қызметін дамытудың 2024 - 2029 жылдарға арналған тұжырымдамасын іске асыру бойынша іс-қимыл жоспарында көзделген іс-шаралардың Жоспарда белгіленген мерзімдерде уақтылы және сапалы орындалуын қамтамасыз етуді.

1.2. Қазақстан Республикасының заңнамасында белгіленген тәртіппен «Қазақстан Республикасының мемлекеттік қызметі туралы»

Қазақстан Республикасы Заңының жобасын жаңа редакцияда және оған ілеспе «Қазақстан Республикасының кейбір заңнамалық актілеріне мемлекеттік қызмет мәселелері бойынша өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы» Заң жобасын әзірлеу және Қазақстан Республикасының Парламентіне енгізу жөнінде тиісті шаралар қабылдауды ұсынады.

2. Қазақстан Республикасының Цифрлық даму, инновациялар және аэроғарыш өнеркәсібі министрлігіне:

2.1. Қоғамдық маңызы бар көрсетілетін қызметтерді мемлекеттік көрсетілетін қызметтер тізіліміне уақтылы енгізуді, сондай-ақ қоғамдық маңызы бар көрсетілетін қызметтерді анықтау өлшемшарттарын айқындау бөлігінде мемлекеттік көрсетілетін қызметтер тізілімін жүргізу ережелеріне өзгерістер мен толықтырулар енгізуді қамтамасыз етуді ұсынады.

3. Қазақстан Республикасының Әділет министрлігіне:

3.1. Көрсетілген заң жобаларын заңнамада белгіленген тәртіппен уақтылы қарауды және келісуді қамтамасыз етуді ұсынады.

III. Халықаралық қатынастар, қорғаныс және қауіпсіздік комитеті 2024 жылы 30 қазанда **Қазақстан Республикасының радиациялық және сейсмикалық қауіпсіздігін қамтамасыз ету мәселелері жөніндегі Комитеттің көшпелі отырысын** (Абай обл., Курчатов қ.) өткізді, оның қорытындысы бойынша келесі ұсыныстар берілді:

Қазақстан Республикасының Үкіметіне:

республикалық бюджетте «Қазақстан Республикасының Ұлттық ядролық орталығы» РМК (бұдан әрі – ҚР ҰЯО) қарамағындағы ядролық, радиациялық және электрофизикалық қондырғылардың қауіпсіз жұмыс істеуін қамтамасыз ету жөніндегі барлық міндетті іс-шараларды жүргізуге жеткілікті қаражат көздеуді;

ҚР ҰЯО ядролық және өндірістік объектілерінің инженерлік инфрақұрылымын жаңғырту жөніндегі республикалық бюджеттік бағдарламаны (кіші бағдарламаны) әзірлеуді және бекітуді;

республикалық бюджетте ҚР ҰЯО қорғаныс құрылысын (бомбадан паналайтын жер) белгіленген тәртіппен бекітілген жобалау-сметалық құжаттамаға сай нормативтік талаптарға (реконструкциялау) сәйкес келтіруге қаржы қаражатын көздеуді;

Радиоактивті қалдықтарды (бұдан әрі – РАҚ) қайта өңдеу жөніндегі республикалық орталықты құру және оларды Семей ядролық қауіпсіздік аймағының аумағында ұзақ мерзімді сақтауға және көмуге орналастыру мәселесін қарауды;

РАҚ-пен жұмыс істеу жөніндегі ұлттық операторды заңнамалық деңгейде айқындауды ұсынады, бұл елдің бүкіл аумағында РАҚ-пен жұмыс істеу мәселесін реттейді және шешеді, сондай-ақ осы саладағы істердің жай-күйіне мемлекеттік заңды тұлғаның бақылауы мен жауапкершілігін белгілейді;

барлық әсер ететін көздерден және радиоактивті көздерді пайдаланудың барлық салаларынан (медицинадан бастап уран өндіру және уран өңдеу саласына дейін) халыққа дозалық жүктемелерді бақылау, есепке алу және төмендетудің тұтас жүйесінің жұмыс істеуі, сондай-ақ негізсіз сәулеленудің алдын алу мақсатында Республикалық кешенді дозиметрия орталығын құру мәселесін қарауды ұсынады. Сондай-ақ жоғарыда аталған Республикалық орталықтың жұмысы шеңберінде дозалық жүктемелерді бағалауға және жоғары дозаларға ұшыраған азаматтарды кешенді тексеруге, сондай-ақ ұсынымдар әзірлеуге мүмкіндік беретін ғылыми-әдістемелік базаны әзірлеу қажет;

қабылдануы «Семей ядролық қауіпсіздік аймағы туралы» 2023 жылғы 5 шілдедегі Қазақстан Республикасының Заңымен (5-баптың 3-тармағының 2) тармақшасы) негізделген заңға тәуелді нормативтік құқықтық актіні (*«Санитариялық-эпидемиологиялық сараптама жүргізу қағидаларын бекіту туралы» Қазақстан Республикасы Денсаулық сақтау министрінің 2020 жылғы 30 желтоқсандағы № ҚР ДСМ-334/2020 бұйрығына өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы*) әзірлеуді және қабылдауды;

«Семей ядролық қауіпсіздік аймағы туралы» 2023 жылғы 5 шілдедегі Қазақстан Республикасының Заңына сәйкес ҚР Ұлттық ядролық орталығына Семей ядролық қауіпсіздік аймағын (бұдан әрі – СЯҚА) құру және СЯҚА-ның жұмыс істеуін қамтамасыз ету жөніндегі уәкілетті ұйымның негізгі функцияларын орындау бойынша функцияларды жүзеге асыруға республикалық бюджеттен қаражат бөлінуін қамтамасыз етуді;

нормативтен тыс радиоактивті ластануға ұшыраған немесе тұрғындардың өмірі мен денсаулығына өзге де қатер төндіретін, меншіктегі немесе жер пайдаланудағы және СЯҚА құрамына енгізу жоспарланып отырған жер учаскелерін қайтаруды қамтамасыз етуді ұсынады. Жер учаскелері заңсыз берілген жағдайда Қазақстан Республикасының заңдарына сәйкес кінәлілерді жауапқа тарту үшін құқық қорғау органдарына жер заңнамасын бұзу туралы материалдардың берілуін қамтамасыз етуді;

ҚР Экология кодексіне (65-баптың 4-тармағы) бұрынғы Семей сынақ полигонының аумағында қауіпсіздікті күшейту жөніндегі, оның ішінде ядролық қызмет қалдықтарын (ядролық материалды) алып қою, қайта өңдеу және бақыланатын жағдайларға орналастыру жөніндегі жобалар шеңберіндегі қызметті Қазақстан Республикасының ұлттық қауіпсіздігін қамтамасыз ету бойынша шұғыл шаралар қабылдау жөніндегі қызметке жатқызу бөлігінде өзгерістер мен толықтырулар енгізу мәселесін қарауды;

ғылымды қажетсінетін аумақтарды (технополистерді) құқықтық реттеу, атап айтқанда «Ғылыми қалалар туралы» арнайы заңды әзірлеу және қабылдау мәселесін қарастыруды;

ҚР Ішкі істер министрлігінің СЯҚА-да құқықтық тәртіпті қамтамасыз ету жөніндегі мамандандырылған бөлімшесін құруды не штат саны мен материалдық-техникалық базасын тиісінше кеңейте

отырып, СЯҚА аумағын ҚР ІІМ Курчатов қаласының аумақтық бөлімшесіне әкімшілік бағыныстылыққа беруді;

Қазақстан Республикасы Ұлттық ұланының 3514 әскери бөлімін заманауи жерүсті мониторингі жүйелерімен, оның ішінде күзетілетін периметрді ұшып өту (патрульдеу) және деректерді беру функциялары бар ұшқышсыз ұшу аппараттарымен (дрондармен) қамтамасыз етуді;

Курчатов қаласы әкімдігінің тозуы 75%-дан асатын сумен жабдықтау және су бұру, жылумен жабдықтау жүйелерінің мәселелерін шешуге бағытталған қаланың инженерлік инфрақұрылымын жаңғырту жөніндегі жобаларының іске асырылуын қолдауды;

Курчатов қаласының кәріздік тазарту құрылыстары мен орталық ыстық сумен жабдықтау жүйесін, сондай-ақ жол инфрақұрылымын салуға бюджет қаражатының бөлінуін қамтамасыз етуді ҰСЫНАДЫ.

IV. Қазақстан Республикасы Парламенті Сенатының Әлеуметтік-мәдени даму және ғылым комитеті 2024 жылғы 1 қарашада Мемлекет басшысының «Әділетті Қазақстан Заң мен тәртіп, экономикалық өсім, қоғамдық оптимизм» атты Қазақстан халқына Жолдауын іске асыру шеңберінде **«Денсаулық сақтау жүйесін кадрлық қамтамасыз етудің өзекті мәселелері»** тақырыбындағы көшпелі отырыс өткізді, онда медициналық көмекке дайындық сапасының мәселелері қаралды қызметкерлердің біліктілігін арттыру, өңірлердегі дәрігерлік мамандарға қажеттілік және оларды жұмысқа орналастыру, оның қорытындысы бойынша ұсынымдар қабылданды.

1. Қазақстан Республикасының Үкіметіне:

1.1. Денсаулық сақтау министрлігіне денсаулық сақтау саласындағы техникалық және кәсіптік, орта білімнен кейінгі білім беру саласында салааралық үйлестіру құзыреттері мен функцияларын беру мүмкіндігін қарастыру;

2. Қазақстан Республикасы Денсаулық сақтау министрлігіне:

2.1. денсаулық сақтау саласындағы кадрлық ресурстардың мәселелері бойынша «Халық денсаулығы және денсаулық сақтау жүйесі туралы» Қазақстан Республикасының Кодексіне өзгерістер енгізу жөніндегі заңнамалық актінің жобасын Парламенттің қарауына енгізу жөніндегі жұмысты жеделдету;

2.2. денсаулық сақтау саласында кадрлық ресурстарды жоспарлау және болжау жүйесін енгізуді қарастыру;

2.3. денсаулық сақтау саласындағы оқу базаларын және білім беру бағдарламаларының үздіксіздігін жетілдіру, сондай-ақ саланың басымдықтарына сәйкес қашықтықтан оқыту элементтерін және электрондық ақпараттық-білім беру жүйелерін қолдана отырып, дәрігерлер және орта медициналық персоналды даярлау мен біліктілігін арттырудың заманауи білім беру технологияларын пайдалануды қарастыру;

2.4. мемлекеттік білім беру тапсырысы шеңберінде оқытылған жас мамандардың ТМККК және МӘМС шеңберінде халыққа медициналық көмек көрсетуді жүзеге асыратын денсаулық сақтау ұйымдарында міндетті еңбекпен өтеу *(жұмысқа орналасу)* мәселесін білім беру туралы заңнамаға енгізуді қарастыру;

2.5. медициналық кадрларды даярлауда тәжірибеге бағдарланған әдісті оның ішінде білім, ғылыми зерттеулер мен клиникалық тәжірибені *(академиялық триада)* медициналық білім беруде кеңінен қолдануды және көп бейінді университеттік клиникалар салу жөніндегі жұмыстарды жандандыруды қарастыру;

2.6. практикалық денсаулық сақтаудың қазіргі заманғы қажеттіліктерін, оның ішнде өңірлердің сұраныстарын ескере отырып, сұранысқа ие медициналық мамандықтар бойынша оқуға арналған гранттардың көлемін, құнын және оны бөлу тетіктерін қайта пысықтауды қарастыру;

2.7. медициналық терминдерді қолданудың халықаралық тәжірибесіне негізделген қазақ, ағылшын және орыс тілдерінде бір іздендірілген терминологиялық жинақ жасауды қарастыру;

2.8. Қазақстан Республикасының Ғылым және жоғары білім, Оқу-ағарту министрліктерімен бірлесіп:

2.8.1. қолданыстағы медициналық білім беру бағдарламаларының бейіндік пәндерін талдай отырып, жоғары медициналық колледждер түлектерін медициналық бейіндегі жоғары оқу орындарының 2, 3 курсына қабылдау мүмкіндігін зерттеуді қарастыру;

2.8.2. медициналық білім беруде бейінді емес пәндерді қысқарту, сәйкесінше бейінді пәндердің және тәжірибелік дәрістердің оқу уақытын ұлғайту бойынша медициналық білім беру бағдарламаларын, сондай-ақ оқу мерзімін *(бакалавриат+интернатура+резидентура)* қайта пысықтауды қарастыру;

3. Қазақстан Республикасы Ғылым және жоғары білім министрлігіне:

3.1. «Денсаулық сақтау» бағыты бойынша жоғары және жоғары оқу орнынан кейінгі білім беру саласында білім беру қызметімен айналысуға лицензия беруді Денсаулық сақтау министрлігімен келісу рәсімдерін нормативтік құқықтық актілерге енгізу мәселесін пысықтау;

3.2. медициналық білімі бар жас мамандарды жұмысқа дербес бөлу жөніндегі комиссияның жұмысын ұйымдастыру жөніндегі құзыретті Денсаулық сақтау министрлігіне қайтару бөлігінде заңнамаға өзгерістер енгізуді қарастыру;

3.3. Денсаулық сақтау саласындағы ғылыми ұйымдар базасында жоғары оқу орнынан кейінгі білім беруді ұйымдастыру құқықығын заңнамалық түрде реттеуді қарастыру;

4. Қазақстан Республикасы Оқу-ағарту министрлігіне:

4.1. медициналық мамандықтар бойынша техникалық және кәсіптік, орта білімнен кейінгі білім беру саласында білім беру

қызметімен айналысуға лицензия беру кезінде Денсаулық сақтау министрлігімен келісу рәсімін енгізуді қарастыру;

5. Қазақстан Республикасы Қаржы министрлігіне Денсаулық сақтау министрлігімен бірлесіп:

5.1. 2025 жылдан бастап «Денсаулық сақтау» бағыты бойынша грант құнын білім беру үдерістерінің деңгейіне қарай саралау арқылы белгілеуді және тиімді таратуды, қаражатар көздеуді қарастыру;

5.2. облыстардың, республикалық маңызы бар қалалардың жергілікті атқарушы органдарымен бірлесіп, денсаулық сақтау саласындағы техникалық және кәсіптік, орта білімнен кейінгі білім беру бағдарламалары бойынша оқуға арналған гранттардың құнын арттыруды қарастыру;

6. Қазақстан Республикасы Ұлттық экономика министрлігіне:

6.1. Денсаулық сақтау министрлігімен және басқа да мүдделі мемлекеттік органдармен бірлесіп, жас мамандарды әлеуметтік қолдауды ұлғайту бөлігінде Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2009 жылғы 18 ақпандағы №183 қаулысына өзгерістер енгізу, сондай-ақ моноқалаларды осы көмек көрсетілетін елді мекендердің тізбесіне қосу мәселесін қарастыру;

7. Облыстардың, республикалық маңызы бар қалалардың жергілікті атқарушы органдарына:

7.1. өңірлерге жұмысқа келген жас медицина мамандарын әлеуметтік қолдау шараларын күшейту бойынша ұсыныстар енгізу *(көтерме жәрдемақылардың мөлшерін ұлғайту, жас мамандарға тәлімгерлікті дамыту, тұрғын үймен қамтамасыз ету, дәрігерлер үйлерін салу және т.б.)*;

7.2. арнайы бейінді мамандардың тапшылығы бар өңірлерде медициналық қызметтер көрсетуде телемедицинаны және көшпелі медициналық көмек көрсетуді, маршруттауды кеңінен қолдануды қарастыру;

7.3. өңірде медициналық кадр саясатын жетілдірудің, оларды даярлаудың, өңірге тартудың және әлеуметтік қолдаудың, медициналық ұйымдарды заманауи зертханалық жабдықтармен жарақтандырудың және олардың қызметін цифрландырудың орта және ұзақ мерзімге жоспарлаудың тетіктерін қарастыру;

7.4. мамандарды даярлауға мемлекеттік тапсырысты қалыптастыруда медициналық кадрларға ағымдағы және перспективалық қажеттілікті ескеру, резидентура түлектерін бөлу кезінде медициналық бейіндегі білім беру ұйымдарымен өзара іс-қимыл жасау, сондай-ақ резидентурада мамандарды оқытуға нысаналы гранттар бөлу мәселесін қарастыру;

7.5. өңірдегі техникалық және кәсіптік, орта білімнен кейінгі медициналық білім беру ұйымдарының оқу ғимараттарын медициналық білім беру талаптарына сәйкес келетін үлгілік ғимараттармен, сондай-ақ

олардың материалдық-техникалық базасын жаңғырту бойынша шаралар қабылдауды қарастыруды ҰСЫНАДЫ.

V. Халықаралық қатынастар, қорғаныс және қауіпсіздік комитеті 2024 жылғы 5 қарашада **Аэроғарыш өнеркәсібіне қатысты мәселелер бойынша Комитеттің** Қызылорда облысындағы көшпелі отырысын (Байқоңыр қ.) өткізді, оның қорытындысы бойынша келесі ұсыныстар берілді:

Қазақстан Республикасының Үкіметіне:

Ғылымды қажетсінетін технологияларды игеруде жаңа тәсілдерді қалыптастыру, мемлекеттік ұйымдармен және жеке компаниялармен бірлескен ғылыми-технологиялық жобаларды іске асыру, инвестициялар тарту және т.б. үшін халықаралық тәжірибе үлгісі бойынша ұлттық ғарыш холдингін құру мәселесін қарастыруды.

2025-2028 жылдарға арналған «Бәйтерек» жобасын іске асырудың өзекті мерзімдерін ескере отырып жобаны қаржыландыруды және 2025 жылы «Бәйтерек» ҒЗК-ден «Союз-5» зымыран тасығышының алғаш рет ұшырылуын қамтамасыз етуді.

Қазақстан Республикасының ұлттық және коммерциялық мақсаттарында «Протон-М» ҒЗК-нің одан әрі пайдаланылуын пысықтау жөніндегі жұмысты жалғастыруды.

Байқоңыр ғарыш айлағында «Бәйтерек» ҒЗК объектілерін мемлекеттік күзетуді қамтамасыз ету мақсатында арнайы әскери бөлім құру үшін Қазақстан Республикасы ІІМ Ұлттық ұланының штат санын кеңейту, сондай-ақ әскери қалашық салу мәселесін пысықтауды.

Байқоңыр қаласының «Крайний» әуежайына/әуежайынан авиациялық қатынасты ұйымдастыру мәселелері жөніндегі келісімнің жобасына қол қою бойынша мемлекетішілік рәсімдердің жүргізілуін жеделдетуді және «Байқоңыр» кешені бойынша комиссияның 10-шы отырысына Қазақстан тарапының Ресей тарапымен келісім жасасуға әзірлігі туралы шешімін шығаруды.

Байқоңыр кешенінің Ресей тарапының қарамағындағы объектілеріне онлайн-платформа енгізуді жеделдетуді, сондай-ақ «Байқоңыр» кешенінде туризмді дамыту тұжырымдамасын қарастыру мен бекітуді.

«Байқоңыр» кешенінде Ресей тарапының Қазақстан Республикасының экологиялық және жер заңнамасын сақтауын бақылауды күшейтуді. Оның ішінде, Ресей Федерациясына жалға берілген «Байқоңыр» кешенінің жер учаскелерін пайдалану тәртібі туралы Қазақстан Республикасының Үкіметі мен Ресей Федерациясының Үкіметі арасындағы 1996 жылғы 19 сәуірдегі Келісімнің 4-бабына сәйкес жер учаскелерінің жай-күйіне бағалау жүргізілгеннен кейін жалға алудан шығарылатын жер учаскелерін қабылдап алу-беру рәсімдерін жүзеге асыруды.

Басым жобалар бойынша әскери-ғарыш бағдарламаларын іске асыру жөнінде шаралар қабылдауды ҰСЫНАДЫ.

VI. Қазақстан Республикасы Парламенті Сенатының Конституциялық заңнама, сот жүйесі және құқық қорғау органдары комитеті 2024 жылғы 8 қарашада Мемлекет басшысының «Әділетті Қазақстан: заң мен тәртіп, экономикалық өсім, қоғамдық оптимизм» атты Қазақстан халқына Жолдауын іске асыру шеңберінде **құқық бұзушылықтардың алдын алу және қоғамдық қауіпсіздікті қамтамасыз ету мәселелері бойынша** (Ақмола облысы полиция департаментінің базасында) көшпелі отырысын өткізді, оның қорытындысы бойынша мынадай ұсынымдар берілді:

1. Қазақстан Республикасы Ішкі істер министрлігіне:

1.1. жол қауіпсіздігін қамтамасыз ету үшін жергілікті атқарушы органдармен бірлесіп, борттық тіркеу жүйелерімен жарақтандырылған автопатрульдер санын ұлғайту, автожолдарда аспалы жылдамдықты бақылау камераларын, қоғамдық көлікте бұзушылықтарды тіркеу камераларын, жедел жәрдем кареталарын орнату сияқты цифрлық шешімдерді одан әрі кеңейту мәселелерін пысықтауды;

1.2. жол қозғалысы қауіпсіздігінің аудитін қоса алғанда, еліміздің жолдарындағы апаттылық деңгейін төмендетуге бағытталған шаралар кешенін әзірлеуді;

1.3. елді мекендердегі, адамдар көп жиналатын орындардағы, ойын-сауық мекемелері мен алкогольдік ішімдіктерді сататын аула сауда орындарының маңындағы «көрінбейтін» аймақтарды қамтуға баса назар аудара отырып, бейнебақылау камераларын енгізу жөніндегі жұмысты жалғастыруды;

1.4. мас күйде жасалатын құқық бұзушылық профилактикасы мақсатында, Бас прокуратурамен, мүдделі мемлекеттік органдармен және «Атамекен» ҰКП-мен ойын-сауық мекемелерінің жұмыс режимін қайта қарау, ондағы алкоголь өнімін сатудың уақытын шектеу, сондай-ақ алкогольге тәуелділіктен зардап шегетін, бірнеше бұзушылықтары мен соттылығы бар адамдарға алкогольді сатуды шектеу мәселелерін пысықтауды;

1.5. телефон алаяқтығымен және ұрланған ақшаны шығарумен күресу бойынша жұмысты күшейту мақсатында үшінші тұлғаларды, яғни «дропперлерді» банктік төлем карточкаларын пайдаланып ақша қаражатының заңсыз айналымын жүзеге асырғаны үшін қылмыстық жауапкершілікке тарту бөлігінде Қылмыстық кодекске түзетулер енгізу туралы мәселені пысықтауды;

1.6. Бас прокуратурамен және мүдделі мемлекеттік органдармен бірлесіп, сондай-ақ қоғамдық бірлестіктерді тарта отырып, кәмелетке толмағандарды есірткі мен алкогольді қолдануға міндетті тестілеуді енгізу туралы мәселені қарауды.

2. Қазақстан Республикасы Оқу-ағарту министрлігіне:

2.1 оқушыларға қауіпсіз орта құру және оларға оқу орындарында қолайлы жағдайды қамтамасыз ету мақсатында жергілікті атқарушы органдармен бірлесіп мектеп ғимаратына кірудің автоматтандырылған жүйесін енгізу бойынша шаралар қабылдау жөнінде мәселені қарастыруды (Көкшетау қаласы Әл-Фараби атындағы IT-мектеп-лицейдің алақан суретін пайдаланумен «Alaqan Mektep» аппараттық-цифрлық бағдарламасының тәжірибесі бойынша);

2.2. Кәмелетке толмағандар арасында тәуекел топтарын ерте анықтау мақсатында есірткі мен алкоголь ішімдіктерін тұтынуға, қаңғыбастықпен, қайыршылықпен айналысуға бейім жасөспірімдермен іс-шаралар ұйымдастыруды және оларды психологиялық әдістермен түзету бойынша жұмыстарды одан әрі жалғастыруды.

3. Қазақстан Республикасы Жоғарғы Сотына:

3.1. жазаның бұлтартпастығы қағидатын қамтамасыз ету бойынша іс-шараларды одан әрі жетілдіру мақсатында жол қозғалысы ережелерін бұзуға байланысты істерді қарау бөлігінде сот практикасын жинақтауды.

4. Қазақстан Республикасы Бас прокуратурасына мүдделі мемлекеттік органдармен бірлесіп:

4.1. Ішкі істер министрлігімен, Қаржы, Ұлттық экономика, Сауда және интеграция министрліктерімен бірлесіп және «Атамекен» ҰКП-ң қатысуымен, этил спиртінің көлемдік үлесіне қарамастан, сағат 21-ден келесі күнгі 12-ге дейін алкоголь өнімін сатуға тыйым салуды енгізу, сонымен қатар, бұрын әкімшілік жауапкершілікке тартылған адамға алкоголь өнімін сатуға лицензияны қайта беруді шектеу бойынша қолданыстағы заңнамаға түзетулер енгізу мәселесін пысықтауды.

ДӨҢГЕЛЕК ҮСТЕЛДЕР ЖӘНЕ КОМИТЕТТЕРДІҢ ТАҚЫРЫПТЫҚ ОТЫРЫСТАРЫ

Дөңгелек үстелдер

I. 2024 жылғы 30 қазанда ҚР Президенті Қ.К.Тоқаевтың Қазақстан халқына «Әділетті Қазақстан: заң мен тәртіп, экономикалық өсім, қоғамдық оптимизм» атты Жолдауын іске асыру аясында **«Аграрлық секторды тікелей субсидиялаудан қолжетімді несиелендіруге көшу»** тақырыбында дөңгелек үстел нәтижесі бойынша төмендегідей Ұсынымдар әзірленді:

1. Қазақстан Республикасының Үкіметіне:

1.1. Агроөнеркәсіптік кешендегі (АӨК) корпоративтік несиелендіруді ынталандыру үшін ауыл шаруашылығы кәсіпкерлері үшін тәуекелдерді төмендетуге бағытталған құралдарды одан әрі дамыту мүмкіндігін қарастыруды. Бұл бағаның ауытқуынан қорғау үшін кепілдік құралдары мен форвардтық келісім-шарттарды пайдалануды арттыруды,

сондай-ақ ауыл шаруашылығына тән тәуекелдерді азайту үшін сақтандыруды пайдалануға мүмкіндік береді.

1.2. Аграрлық секторға тікелей субсидиялаудан қолжетімді несиелеуді қамтамасыз етуге кезең-кезеңімен көшудің Жол картасын әзірлеуді және қабылдауды.

1.3. Барлық мемлекеттік қолдау шараларын, соның ішінде агроөнеркәсіп кешенін бір құқықтық құжатта жүйелеу мәселесін қарастыруды.

1.4. Субсидиялау қағидаларын әзірлеу және қабылдау құқығын жергілікті өкілді органдарға беруді қарастыруды.

1.5. Электрондық субсидиялау жүйесінің бағдарламалық жұмысын қамтамасыз ету бойынша шараларды күшейтуді.

1.6. Қарыз алушыларды тікелей қаржыландыру үшін бірінші кезекте қаржы институттары *(мысалы, Аграрлық несие корпорациясы, «ҚазАгроҚаржы» АҚ, «Бәйтерек» ҰБХ» АҚ және т.б.)* арқылы жүзеге асырылуы мүмкін бірыңғай оператор арқылы ауыл шаруашылығы субъектілеріне кредиттердің қолжетімділігін арттыру бойынша шараларды іске асыруды. Ірі жобалар үшін басымдық ретінде екінші деңгейлі банктермен бірге синдикатталған несиелендіруді ұсынуды.

1.7. Жылдың ортасында мемлекеттік қолдаудың тоқтатылуына жол бермеу үшін қаржы институттарының бюджеттік өтінімдерін толық қанағаттандыру мүмкіндігін қарастыру арқылы мемлекеттік қолдаудың үздіксіздігін қамтамасыз ету.

1.8. «Бәйтерек» ҰБХ» АҚ 2025 жылға келесі жобалар бойынша бюджеттік қаржыландыру бойынша қажетті шараларды:

- «ҚазАгроҚаржы» АҚ үшін кейіннен жылына 6 % мөлшерлемемен машиналар мен жабдықтарды лизингке беру үшін бюджеттік кредит түріндегі қосымша 100 миллиард теңге бюджет қаражатын тартуды;

- инвестициялық жобаларды қаржыландыру үшін «Аграрлық несие корпорациясы» АҚ-на бюджеттік кредит түріндегі 170 млрд теңге бюджет қаражатын тартуды;

- ірі инвестициялық жобаларды қаржыландыру үшін «Қазақстанның Даму Банкі» АҚ-на бюджеттік кредит түріндегі 100 млрд теңге бюджет қаражатын тартуды.

2. Қазақстан Республикасы Ауыл шаруашылығы министрлігі:

2.1. Ауыл шаруашылығы субъектілері арасында қолжетімді несиелендіру түріндегі мемлекеттік қолдаудың жаңа нысандарына көшудің рентабельділігі мен орындылығы туралы ауқымды ақпараттық-түсіндіру жұмыстарының жүргізілуін қамтамасыз етуді.

2.2. Ауыл шаруашылығы субъектілерін несиелендіру және лизингке беру бойынша сыйақы мөлшерлемелерін субсидиялаудың қолданыстағы тетігінен ауыл шаруашылығы субъектілерін инвестициялық мақсаттарға одан әрі кредиттеу/лизингке беру үшін қаржы институттарының пайыздық мөлшерлемелерін тікелей субсидиялауға кезең-кезеңімен көшу мәселесін қарастыруды.

2.3. Агроөнеркәсіптік кешенді субсидиялаудан АӨК субъектілерін ұзақ мерзімді жеңілдетілген несиелендіруге кезең-кезеңімен көшу, мұндай шаралардың көлемі мен шаруашылық жүргізу нысанына қарамастан барлық АӨК субъектілерінің қолжетімділігін қамтамасыз ету мәселесін қарастыру.

2.4. Жеңілдікті несиелендіруге көшкен кезде көптеген ауыл шаруашылығы тауар өндірушілері кепіл мәселесіне тап болуы мүмкін екенін ескере отырып, міндеттемелерді қамтамасыз етудің баламалы схемаларын әзірлеуді, бюджет қаражаты есебінен қамтамасыз ету қорын ұлғайтуды және т.б.

2.5. **Жергілікті атқарушы органдармен** бірлесе отырып, ауылдық жерлерде қаржылық қызмет көрсету инфрақұрылымының дамуын қамтамасыз ету, сондай-ақ ауыл шаруашылығы субъектілерінің қаржылық сауаттылық деңгейін арттыру бойынша қажетті шараларды қабылдауды.

2.6. Алынған субсидиялар мен жеңілдетілген несиелердің тиімділігін бағалау мүмкіндігін қамтамасыз ету мақсатында **ҚР Цифрлық даму, инновациялар және аэроғарыш өнеркәсібі министрлігімен** бірлесіп, өсімдік және мал шаруашылығы өнімдерін қадағалаудың ақпараттық жүйесін кеңінен қолданысқа енгізуді.

3. ҚР Цифрлық даму, инновациялар және аэроғарыш өнеркәсібі министрлігі:

3.1. Ауыл шаруашылығы саласын субсидиялау және кредиттеу кезінде сыбайлас жемқорлық тәуекелдерін және өзге де заңсыз әрекеттерді жою мақсатында **ҚР Ауыл шаруашылығы министрлігімен** бірлесіп ауыл шаруашылығы жануарларын бірдейлендірудің ақпараттық жүйесін мемлекеттік органдардың басқа да ақпараттық жүйелерімен интеграциялау мәселелерін үйлестіруді қамтамасыз етуді.

II. Қазақстан Республикасы Парламенті Сенатының Әлеуметтік-мәдени даму және ғылым комитеті 2024 жылғы 20 қарашада Қазақстан Республикасының Президенті Қасым-Жомарт Тоқаевтың «Әділетті Қазақстан: заң мен тәртіп, экономикалық өсім, қоғамдық оптимизм» атты Қазақстан халқына Жолдауын іске асыру шеңберінде **«Бұқаралық және параспорттың қазіргі жағдайы мен даму тенденциялары»** тақырыбында дөңгелек үстел өткізді, оның қорытындысы бойынша ұсыныстар берілді.

Қазақстан Республикасының Туризм және спорт министрлігіне:

1. Республика көлемінде халық санын, олардың жасын және т.б факторларды ескере отырып спорттық инфрақұрылымдарға қажеттіліктің картасын жасауды қарастыру;

2. Өңірлердің климаттық жағдайларын, материалдық-техникалық базасын және жаттықтырушылар, оқытушылар құрамын ескере отырып өңірлерде басым спорт түрлерін айқындау бойынша нормативтік-құқықтық базаны жетілдіруді қарастыру;

3. Өңірлердегі Спортты дамыту дирекцияларының қызметі мен құзыреттерін нормативтік-құқықтық актілермен айқындап, оны дене шынықтыру-спорт ұйымдарының тізбесіне қосу мәселесін қарастыру;

4. Халықаралық озық тәжірибе негізінде бұқаралық спортты және параспортты дамытудың жаңа тенденциялары мен бағыттарын зерделеуді, нәтижесімен бұқаралық спорт және параспорт саласының ғылыми-әдістемелер кешенін әзірлеу жұмыстарын қарастыру;

5. **ҚР Денсаулық сақтау, Ғылым және жоғары білім министрліктерімен бірлесіп,** спорттық медицинаны дамытудың және ғылыми-әдістемелерді әзірлеу бойынша салааралық бағдарлама жасауды қарастыру;

6. **ҚР Ұлттық экономика министрлігімен бірлесіп,** стратегиялық даму бағдарламаларында азаматтарды бұқаралық спортқа тарту бойынша нысаналы индикаторлар мен статистика қалыптастыру методикаларын қайта пысықтауды қарастыру;

7. **ҚР Ұлттық экономика, Қаржы министрліктерімен бірлесіп,** елді мекендерде спорт құрылыс нысандарын салуға кәсіпкерлерді ынталандыру пакетін қалыптастыруды, оның ішінде: салықтық жеңілдіктер мен субсидиялар беруді қарастыру;

8. **ҚР Қаржы, Еңбек және халықты әлеуметтік қорғау министрліктерімен бірлесіп,** спорт инструкторларының, жаттықтырушылардың айлық жалақысын көтеру бойынша жұмыстарды қарастыру;

9. **ҚР Өнеркәсіп және құрылыс министрлігімен, Облыстардың, республикалық маңызы бар қалалардың әкімдіктерімен бірлесіп,** жаңадан салынатын бизнес *(сауда, ойын-сауық, орталықтары)* нысандарында дене шынықтыру, жаттығу *(фитнес)* залдарын қарастыру бойынша бизнес өкілдерін ынталандырудың тетіктерін қарастыру;

10. **Облыстардың, республикалық маңызы бар қалалардың әкімдіктерімен бірлесіп,** Астана қаласындағы Паралимпиадалық жаттығу орталығының тәжірибесін және мүгедектігі бар адамдардың қажеттілігін ескере отырып, өңірлердегі қолданыстағы спорт кешендері мен залдарды оларға бейімдеу және бейінді спорт орталықтарын ашу мүмкіндктерін қарастыру **ҰСЫНЫЛАДЫ**.

III. 2024 жылғы 18 желтоқсанда Экономикалық саясат, инновациялық даму және кәсіпкерлік комитеті «**Қазақстандағы сыртқы сауда қызметін дамыту**» тақырыбында дөңгелек үстел өткізді, оның қорытындысы бойынша ұсыныстар әзірленетін болады. Сенат Регламентіне сәйкес ұсынымдар Үкімет пен мүдделі мемлекеттік органдарға 2025 жылдың қаңтарында жіберіледі.

IV. 2024 жылғы 25 желтоқсанда Қаржы және бюджет комитеті «Мемлекет басшысының «Әділетті Қазақстан: заң мен тәртіп, экономикалық өсім, қоғамдық оптимизм» атты Қазақстан халқына

Жолдауын іске асыру шеңберінде **«Салық саясатының және салықтық әкімшілендіруді жетілдірудің өзекті мәселелері»** тақырыбында дөңгелек үстел өткізді, оның қорытындысы бойынша ұсыныстар әзірленетін болады.

Комитеттердің кеңейтілген отырыстары

Халықаралық қатынастар, қорғаныс және қауіпсіздік комитеті 2024 жылғы 1 қазанда **Әскери қызметкерлерді әлеуметтік қамтамасыз етуді арттыру мәселелері туралы кездесу** өткізді, оның қорытындысы бойынша келесі ұсыныстар берілді:

Ұлттық экономика және қаржы министрліктеріне:

- 2025-2027 жылдардағы мемлекеттік бюджет шеңберінде далалық төлемдер, көлік шығыстары және тұрғын-үй коммуналдық қызметтер мәселелерін шешуге әскери қызметшілер үшін 32,9 млрд. теңге мөлшерінде қосымша қаржы іздестіру және бөлуді қолдау;

- Ұлттық қорғаныс университетінің магистранттары үшін жедел-тактикалық басқару деңгейінде – полк командирі деңгейінде; жедел-стратегиялық басқару деңгейлеріндегі магистранттар мен докоранттар үшін - бригада командирі деңгейінде еңбекақы мөлшерін белгілеу мәселесін зерделеу және қарастыру.

Қорғаныс министрлігіне:

- әскери қызметшілерді тамақтандыру нормативтерінің әдістемесіне спортшыларға арналған нормативтерге ұқсас тәулігіне бір адамға шаққандағы шығыс нормасын айлық есептік көрсеткішке байланыстыра отырып, өзгерістер енгізу мәселесін пысықтау;

- тиісті қаржылық қамтамасыз етумен әскери мамандықтар (IT-мамандар, радиоинженерлер, техниктер және т. б.) үшін қызығушылық тудыратын ұлттық бағдарламаны қабылдау мәселесін зерделеу және қарастыру;

- Қарулы Күштер қатарында әскери қызмет өткеру туралы келісім-шарт жасасу кезінде біржолғы төлемді қайтару мәселесіне ерекше назар аудару.

Қорғаныс министрлігіне, Төтенше жағдайлар министрлігіне, Ұлттық ұланға, Ұлттық қауіпсіздік комитетінің Шекара қызметіне, Мемлекеттік күзет қызметіне:

- ер әскери қызметшілерге үш жасқа дейінгі бала күтімі бойынша демалыс (декреттік демалыс) беруге заңнамалық деңгейде шектеу қою мәселесін қарау;

- өңірлер бойынша саралаусыз бірыңғай тұрғын үй төлемдерін белгілеу бойынша талдау және шаралар қабылдау;

- әскери қызметкерлерге бастапқы жарнасыз тұрғын үй алу үшін банктік несие беру мәселесін зерделеу және тұрғын үй заңнамасына тиісті өзгерістер енгізу;

- әскери оқу орындары курсанттарының шәкіртақысын арттыру және әскери бөлімдердің имиджін көтеру мәселелері бойынша жұмыс жасау;

- жалған ақпаратты жою және әскердің беделіне нұқсан келтіру мақсатында қарулы күштер қатарындағы оқиғалар туралы уақтылы ақпараттық жұмыс жүргізу бойынша шаралар қабылдау.

Комитеттердің тақырыптық отырыстары

Халықаралық қатынастар, қорғаныс және қауіпсіздік комитеті 2024 жылғы 26 қарашада **әскери білім және ғылым: түлектерге сұраныс, оларды жұмысқа орналастыру, ғылыми кадрлар, жоғары оқу орнынан кейінгі және әскери оқу орындарында қосымша даярлау мәселелері бойынша Комитеттің тақырыптық отырысы** өткізді, оның қорытындысы бойынша келесі ұсыныстар берілді:

1. Ғылыми салада зерттеудің басым бағыттарына мынандай мәселелерді айқындау:

- әскери қақтығыстардың табиғатын зерттеу (жауынгер);
- халықаралық әскери ынтымақтастық;
- көп деңгейлі барлау-талдау жүйесі;
-ақпараттық (кибернетикалық), әуе-ғарыш, теңіз салаларындағы қарама-қарсы тараптардың ықпалынан мемлекеттің кешенді қорғаныс жүйесі;
- дағдарыс және соғыс уақытында мемлекетті, оның әскери ұйымын басқару.

2. Күштік құрылымдардың жоғары оқу орындарында қашықтықтан оқытуға сараланған көзқарас мәселесін зерделеу.

3. Ұлттық қорғаныс университетінде әскери-теңіз күштері мен теңіз жаяу әскерлерінің мамандарын даярлау, сондай-ақ Әскери-теңіз күштерінің даму проблемаларына байланысты ғылыми қызметпен айналысу мүмкіндігін қарастыру.

4. Ғылым жөніндегі жыл сайынғы Ұлттық баяндамаға енгізу үшін қорытындылар мен ұсыныстармен ақпарат жинау, оны өңдеу және нәтижелерді әзірлеу тетігін қалыптастыру.

5. Зертханалық базасы, оның ішінде сатып алынатын (жеткізілетін) қару-жарақ пен әскери техниканы сынау үшін, әзірлеушілер кешендері және эксперименттік полигонға арналған аумақтары бар Әскери салада тәуелсіз құзырет орталығын құру.

6. Озық елдердің тәжірибесі бойынша ғылыми зерттеулердің нәтижелерін сынақтан өткізу үшін ғылыми-зерттеу әскери бөлімдерін құру.

7. Шетелдік азаматтық жоғары оқу орындарында оқитын қазақстандық азаматтарға оқу орны бойынша әскери кафедралардан өту мүмкіндігін пысықтау.

МЕМЛЕКЕТТІК ОРГАНДАРДЫҢ ЖӘНЕ БАСҚА ДА ҰЙЫМДАРДЫҢ БАСШЫЛЫҒЫМЕН КЕЗДЕСУЛЕР

I. 2024 жылғы 17 қазанда Аграрлық мәселелер, табиғатты пайдалану және ауылдық аумақтарды дамыту комитетімен **шаруа қожалықтарын жанар-жағармай және минералды тыңайтқыштармен қамтамасыз ету мәселелері бойынша мүдделі мемлекеттік органдардың басшылығымен кездесу** нәтижесі бойынша төмендегідей Ұсынымдар даярланды:

1. Қазақстан Республикасының Үкіметіне:

1.1 Егіс және егін жинау жұмыстарын жүргізу үшін, оның ішінде дәнді және майлы дақылдарды кептіруге жыл сайын **кемінде 800 мың тонна** жеңілдікті дизель отынын бөлуді қамтамасыз етуді.

1.2. Маусымдық агротехникалық жұмыстарды жүргізуге ауыл шаруашылығы тауарын өндірушілер үшін бөлінетін дизель отынының түпкілікті жеңілдікті құнын нарықтық бағадан **15%-дан төмен емес** деңгейде қамтамасыз етуді.

2. Қазақстан Республикасының Ауыл шаруашылығы министрлігі Қазақстан Республикасының Өнеркәсіп және құрылыс министрлігімен және облыстардың әкімдіктерімен бірлесіп:

2.1 Ауыл шаруашылығы тауар өндірушілерін минералды тыңайтқыштармен толық көлемде қамтамасыз ету жөнінде шаралар қабылдауды.

3. Қазақстан Республикасының Қаржы министрлігі Қазақстан Республикасының Ауыл шаруашылығы министрлігімен және облыстардың әкімдіктерімен бірлесіп:

3.1 Ағымдағы жылдың соңына дейін субсидияларға қажеттілікті толық қанағаттандыру үшін бюджет қаражатын қосымша бөлу мәселесін пысықтауды.

4. Қазақстан Республикасының Өнеркәсіп және құрылыс министрлігі Қазақстан Республикасының Ауыл шаруашылығы министрлігімен бірлесіп:

4.1 Шығарылатын өнім ассортиментін кеңейте отырып, минералды тыңайтқыштар өндірісінің көлемін ұлғайтуды.

4.2 Ауыл шаруашылығы тауар өндірушілеріне тыңайтқыштарды жеткізудің, оның ішінде **2025 жылғы маусымға** арналған қойма сыйымдылықтарын қалыптастыру жолымен нақты жүйесін жолға қоюды.

4.3. Отандық тыңайтқыш өндірушілерді қолдау мақсатында отандық минералды тыңайтқыш өндірушілерді ынталандыру жөніндегі шараларды қарастыру, бұл импортқа тәуелділікті азайтуға және ішкі нарықты тұрақтандыруға мүмкіндік беруді.

4.4. Фермерлер үшін қол жетімді өнімді құруға ықпал ету үшін тыңайтқыш өндірушілерге мемлекеттік гранттар мен жеңілдетілген несиелер бөлуді қарастыруды.

5. Қазақстан Республикасы Энергетика министрлігіне:

5.1 АШТӨ (немесе өңірлік операторлар) тарапынан дизель отынын жеткізгені үшін төлем мерзімін **20 жұмыс күніне дейін** ұлғайту мәселесін қарастыруды.

5.2 Астық және майлы дақылдарды жинау жұмыстарын жүргізуге және кептіруге **362,2 мың тонна** және **67,7 мың тонна** көлемінде дизель отынын ресурс ұстаушылар (жеткізушілер) тарапынан жеткізу шарттарының орындалуын бақылауды қамтамасыз етуді.

6. Қазақстан Республикасының Ауыл шаруашылығы министрлігі Қазақстан Республикасының Энергетика министрлігімен және облыстардың әкімдіктерімен бірлесіп:

6.1 МӨЗ-ден жеңілдікті дизель отынын өңірлерге жөнелтуге мониторинг пен бақылауды қамтамасыз етуді.

6.2. Фермерлерге жанар-жағармай мен минералды тыңайтқыштарды тиімді пайдалану бойынша тұрақты семинарлар мен кеңестер ұйымдастыру бойынша шаралар қабылдау, бұл шығындарды азайтуға және оңтайлы шығындармен өнімділікті арттыруға мүмкіндік беруді.

II. 2024 жылғы 8 қарашада Аграрлық мәселелер, табиғатты пайдалану және ауылдық аумақтарды дамыту комитетімен **Қазақстанда тері және жүнді өңдеу мәселелері бойынша мүдделі мемлекеттік органдардың басшылығымен кездесу** нәтижесі бойынша келесі Ұсынымдар дайындалды:

1. ҚР Ауыл шаруашылығы министрлігіне:

1.1. Нақты мақсаттары, міндеттері, орындалу мерзімдері және жауапты мемлекеттік органдар мен ұйымдары қарастырылған жүн мен теріні қайта өңдеуді дамыту стратегиясы қамтылған арнайы бағдарлама әзірлеуді;

1.2. Фермерлер мен өңдеуші кәсіпорындарға жүн мен теріні өңдеудің заманауи технологияларын пайдалану, сондай-ақ қаржылық көмекті тиімді пайдалану, оның ішінде жүн мен тері сапасын жақсарту және өткізу нарығын кеңейту бойынша курстар мен семинарлар ұйымдастыруды;

1.3. Тері мен жүнді қайта өңдеуші кәсіпорындарды ынталандыру мақсатында арзан әрі ұзақ мерзімге несиелеу бағдарламаларын әзірлеуді;

1.4. Сапалы былғары шикізатын алу мақсатында мал сою жұмыстарын дұрыс ұйымдастырудың, қасапшылар мен тері сұрыптайтын мамандар даярлаудың жүйесін жетілдіруді;

1.5. Ауыл тұрғындарын мал сою цехтарына немесе ет комбинаттарына малдың механикаландырылған әдіспен өңделген терісі мен жүнін қайта өңдеуге тапсырғаны үшін субсидия төлеу арқылы ынталандыру шараларын қабылдауды;

1.6. Мемлекеттік және жергілікті атқарушы органдарды, сондай-ақ басқа да мүдделі тұлғаларды тарта отырып, тері мен жүнді қайта өңдеу мәселелері бойынша ведомствоаралық жұмыс тобын құруды.

2. ҚР Ғылым және жоғары білім министрлігіне:

2.1. Тері мен жүн салаларында кадр тапшылығын жою мақсатында тігінші, кескіш, сұрыптаушы, дайындаушы мен технолог сияқты мамандықтардың квотасын белгілеп, оның тартымдылығы мен беделін көтеру бойынша шаралар қабылдауды;

2.2. Жүн мен терінің сапасын жақсартуға, сондай-ақ жүн мен теріні қайта өңдеудің жаңа технологияларын жасауға бағытталған ғылыми-зерттеу жұмыстарын қолдау және аталған мақсаттар үшін қажетті қаржы қаражатын бөлуді қамтамасыз етуді.

3. ҚР Сауда және интеграция министрлігіне:

3.1. Қазақстандық жүн мен теріге арналған ұлттық брендтерді әзірлеуді, оларды халықаралық нарықтарда сапалы және экологиялық таза өнім ретінде ілгерілетуді қамтамасыз етуді;

4. ҚР Ұлттық экономика министрлігіне:

4.1. Инвесторларды тарту және саланы дамыту мақсатында Салық кодексіне жүн мен теріні қайта өңдеу кәсіпорындарына салық жеңілдіктерін көздеу бөлігінде өзгерістер мен толықтырулар енгізу мәселесін қарастыруды;

4.2. Мал шаруашылығының қайталама шикізатын қайта өңдеу бойынша қызметті жүзеге асыратын кәсіпорындар үшін жобаны инвестициялық деп тану шегін 1 млн. АЕК-тен 80 мың АЕК-ке дейін төмендетуді көздеуді.

5. ҚР Өнеркәсіп және құрылыс министрлігіне:

5.1. **ҚР Сыртқы істер министрлігімен** бірлесіп тері мен жүнді тереңдете өңдейтін ірі шетелдік инвесторларды тартуды және салаға деген қызығушылықты арттыру мақсатында жүн мен теріні қайта өңдеумен айналысатын шағын бизнесті қолдайтын арнайы қорлар құруды;

5.2. Шаруалардан ауыл шаруашылығы өнімдерін сатып алатын кәсіпорындарға мемлекет тарапынан қолдау көрсету мақсатында, тері мен жүнді тереңдетіп қайта өңдеу функциясын толық көлемде **ҚР Ауыл шаруашылығы министрлігіне** беру мүмкіндігін қарастыруды;

5.3. Мал шаруашылығы шикізатын қайта өңдеу кәсіпорындары, сондай-ақ аяқ киім және тігін өнеркәсібі үшін жабдықтарды лизингтеу бағдарламасын әзірлеу мәселесін пысықтауды.

6. ҚР Еңбек және халықты әлеуметтік қорғау министрлігіне жергілікті атқарушы органдармен бірлесіп:

6.1. Жеңілдік режимін немесе біржолғы квотаны ұсына отырып, былғары кәсіпорындарында, тігін және аяқ киім өнеркәсібінде еңбек мигранттарын жұмысқа орналастыруды регламенттеуді қарастыруды.

7. Жергілікті атқарушы органдарға:

Аудандарда ветеринариялық талаптарға сай келетін және заманауи қондырғылармен жабдықталған тері мен жүн қабылдайтын сервистік-дайындау орталықтарын құруды қарастыруды.

8. «Бәйтерек» Ұлттық басқарушы холдингі» акционерлік қоғамына:

8.1. Негізгі және айналым қаражатын толықтыру үшін ауыл шаруашылығы жануарларының жүні мен терісін қайта өңдеу кәсіпорындарына 5% түпкілікті сыйақы мөлшерлемесімен жеңілдікпен тікелей, ұзақмерзімді қаржыландыру беру мәселесін пысықтауды.

III. 2024 жылғы 20 қарашада Аграрлық мәселелер, табиғатты пайдалану және ауылдық аумақтарды дамыту комитетімен **Ауыл шаруашылығы тауарын өндірушілерді ауыл шаруашылығы техникасымен қамтамасыз ету мәселесі бойынша мүдделі мемлекеттік органдардың басшыларымен кездесудің қорытындысы** бойынша мынадай Ұсынымдар даярланды:

1. Қазақстан Республикасының Үкіметіне:

1.1. 2025 жылы ауыл шаруашылығы техникасының жеңілдетілген лизинг бағдарламасын іске асыру үшін 200 млрд. теңге көлемінде «ҚазАгроҚаржы» АҚ купондық сыйақысын субсидиялауға 2025 жылғы қаңтарда 31,5 млрд. теңге мөлшерінде қаражат бөлуді, кейіннен ауыл шаруашылығы техникасының лизингі мерзімі ішінде республикалық бюджеттен купонды субсидиялауға жыл сайын қаражат бөлуді қамтамасыз етуді;

1.2. 2025 жылға арналған республикалық бюджетті нақтылау шеңберінде отандық өндірістің ауыл шаруашылығы техникасын сатып алуды қаржыландыру үшін «ҚазАгроҚаржы» АҚ-ға 100 млрд. теңге мөлшерінде бюджетті несие бөлу көздеуді.

2. Қазақстан Республикасы Ауыл шаруашылығы министрлігіне:

2.1. Ауыл шаруашылығы техникасы паркін сапалы есепке алуды қамтамасыз ету мақсатында **ҚР Өнеркәсіп және құрылыс министрлігімен** бірлесіп өздігінен жүретін ауыл шаруашылығы техникасына электрондық паспорттарды енгізу мәселесін пысықтауды;

2.2. **ҚР Цифрлық даму, инновациялар және аэроғарыш өнеркәсібі министрлігімен** бірлесіп цифрлық техникалық паспорттарды енгізе отырып, Халыққа қызмет көрсету орталықтары (ХҚКО) арқылы өздігінен жүретін техниканы тіркеуді қамтамасыз ету мәселесін пысықтауды;

2.3. Ауыл шаруашылығы техникасын инвестициялық субсидиялау бағдарламасын қаржыландыру көлемін ұлғайту мәселесін пысықтауды.

3. Қазақстан Республикасы Өнеркәсіп және құрылыс министрлігіне:

3.1. **ҚР Ауыл шаруашылығы министрлігімен** бірлесіп аспалы және тіркеме агрегаттар мен құралдар өндірісін ұлғайту мәселесін пысықтауды;

3.2. Отандық ауыл шаруашылығы техникасын өндірушілерді терең локализацияланған толық өндірістік циклге көшуге міндеттеуді;

3.3. Импортталатын техника түрлеріне салықтық және әкімшілік кедергілерді төмендетуді, оның ішінде кедендік баждардың көлемін азайтуды, тіркеу және лицензиялау рәсімдерін оңайлатуды қарастыруды;

3.4. Ескі ауыл шаруашылық техникасын жаңасына айырбастау бағдарламасын жасауды (Trade-in). Бұл бағдарлама жеңіл автомобильдер үшін кеңінен қолданылады.

3.5. **Жергілікті атқарушы органдармен** бірлесіп комбайндар мен тракторлар және ауыл шаруашылығы жұмыстарына арналған барлық аспалы және тіркемелі құралдар мен жабдықтардың ассортиментін сату жөніндегі дилерлік орталықтардың ашылуын ынталандыруды;

3.6. **Жергілікті атқарушы органдармен** бірлесіп отандық және импорттық ауыл шаруашылығы машиналары үшін техникалық, сервистік қызмет көрсету орталықтарын ашуды ынталандыру және онда жұмыс істейтін білікті мамандарды даярлауды.

4. Қазақстан Республикасы Экология және табиғи ресурстар министрлігіне:

4.1. Ауыл шаруашылығы техникасының қымбаттығын ескере отырып, шет мемлекеттерден импортталатын функционалдық техникалар үшін алынатын утиль алым мөлшерлемесін қайта қарауды;

4.2. Фермерлерді экономикалық ынталандыру мақсатында ауыл шаруашылығы техникасын кәдеге жарату үшін сертификаттарды алу және одан әрі қолдану тетігін жетілдіру мәселесін қарастыруды.

5. Қазақстан Республикасының Қаржы министрлігіне:

5.1. Дауыс беретін акцияларының жүз пайызы жанама түрде Ұлттық басқарушы холдингке тиесілі банктік қарыз операциялары түріндегі агроөнеркәсіптік кешен субъектілерін несиелейтін ұйымдарды қоса алғанда, қаржы агенттігін айқындауды кеңейту үшін ҚР Бюджет Кодексінің 3-бабы 1-тармағының 37) тармақшасына өзгерістер енгізу жөніндегі мәселені қарастыруды. **ҚР Ұлттық экономика министрлігімен** бірлесіп «ҚР кейбір заңнамалық актілеріне салық салу мәселелері бойынша өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы» ҚР Заңының жобасын әзірлеу бойынша жұмыс тобына осы ұсыныстарды енгізуді.

6. Қазақстан Республикасының Бәсекелестікті қорғау және дамыту агенттігіне:

6.1. **ҚР Өнеркәсіп және құрылыс министрлігімен** бірлесіп ауыл шаруашылығы техникасы мен оның қосалқы бөлшектеріне бағалардың қалыптасуы мен негізділігіне талдау жүргізу. Көрсетілген тауарлардың құнын негізсіз көтеру фактілері анықталған жағдайда, қолданыстағы заңнамаға сәйкес шаралар қабылдануды.

7. «Аграрлық несие корпорациясы» АҚ:

7.1. Отандық машина жасау кәсіпорындарына жеңілдетілген несиелер немесе лизингтер көлемін ұлғайта отырып, фермерлерге лизингке берілетін барлық комбайндар мен тракторларға міндетті бастапқы жарнаны алып тастауды.

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНЫҢ ОРНЫҚТЫ ДАМУ САЛАСЫНДАҒЫ ҰЛТТЫҚ МАҚСАТТАР МЕН МІНДЕТТЕРДІҢ ІСКЕ АСЫРЫЛУЫН МОНИТОРИНГІЛЕУ ЖӨНІНДЕГІ ПАРЛАМЕНТТІК КОМИССИЯНЫҢ ҰСЫНЫМДАРЫ

I. 2024 жылғы 14 қазанда **«Орнықты даму жолында әйелдердің құқықтары мен мүмкіндіктерін қамтамасыз ету»** (ОДМ 5) тақырыбында Парламенттік комиссияның жетінші отырысының қорытындысы бойынша мынадай ұсыныстар берілді:

1. Қазақстан Республикасының Үкіметі:

1.1. Мониторингті жақсарту және гендерлік теңдік қағидаттарын қолдануды ынталандыру мақсатында орталық және жергілікті деңгейде гендерлік аудитті енгізуді қарастыру.

1.2. Гендерлік аудитті сәтті аяқтаған мемлекеттік органдарға ұлттық наградалар тағайындау мүмкіндігін қарастыру.

1.3. Энергетика, цифрлық даму және климаттың өзгеруі сияқты жоғары мамандандырылған салаларда гендерлік теңдік бойынша ведомствоаралық жұмыс топтарының желісін құруды зерделеу.

2. Қазақстан Республикасы Еңбек және халықты әлеуметтік қорғау министрлігі:

2.1. Әлеуметтік әріптестік туралы үшжақты келісімдерде (жалпы, салалық, өңірлік) және ұжымдық шарттарда жұмыс істейтін әйелдерді әлеуметтік қорғауды күшейтуге бағытталған қосымша ережелерді белгілеу мәселесін қарастыру.

2.2. Халықаралық нормалар мен стандарттарға сәйкес «жұмыс орнындағы жыныстық қудалау» түсінігін заңнамалық тұрғыдан бекіту бойынша шаралар қабылдау, тиімді шағым беру рәсімдерін, қорғау құралдарын және санкцияларды қарастыру.

2.3. Еңбек ұжымдарында ерлер мен әйелдердің құқықтары мен мүмкіндіктері, қудалау, сталкинг, сексизм және жынысына байланысты кемсітушіліктің басқа да нысандары үшін жауапкершілік саласындағы ақпараттық-түсіндіру жұмыстарын жандандыру.

3. Қазақстан Республикасы Ұлттық экономика министрлігі:

3.1. Қазақстан Республикасының Бюджет кодексінде және басқа да тиісті нормативтік құқықтық актілерде оның нормаларын қоса алғанда, бюджетті жоспарлау, атқару және мониторингі жүйесіне гендерлік бағдарланған бюджеттеуді енгізу.

3.2. Қазақстан Республикасы Еңбек және халықты әлеуметтік қорғау министрлігімен, «Атамекен» ҰКП-мен бірлесіп, әйелдер кәсіпкерлігін дамыту, әйелдерді жұмыспен қамту бойынша іске асырылып жатқан бағдарламаларға талдау жүргізу.

3.3. Тұрақты экономика үшін қолайлы жағдай жасау мақсатында әйелдер кәсіпкерлігін дамыту бойынша жұмысты жалғастыру.

4. Қазақстан Республикасы Мәдениет және ақпарат министрлігі:

4.1. Мемлекеттік гендерлік саясаттың мониторингі мен әсерін бағалауға азаматтық қоғамды тартуды арттыру мақсатында гендерлік аудит және гендерлік талдау жүргізу бойынша үкіметтік емес ұйымдардың құзыреттерін арттыру мүмкіндігін қарастыру.

4.2. Үкіметтік емес ұйымдар үшін гендерлік теңдік және гендерлік аудит саласындағы жобаларды қолдауға мемлекеттік гранттар бөлу мүмкіндігін қарастыру.

4.3. Гендерлік теңдік саласындағы зерттеулер мен сараптамалар жүргізуге құзыреті бар сарапшылардың деректер қорын құру.

5. Қазақстан Республикасы Ғылым және жоғары білім министрлігі:

5.1. Университеттерге STEM салаларында көбірек қыздар мен әйелдерді ынталандыру үшін шаралар кешенін қабылдау.

5.2. Құқық, мемлекеттік және жергілікті басқару, экономика және халықаралық құқықтың білім беру бағдарламаларына «Гендер және құқық» немесе «Қазіргі заманғы құқықтағы гендерлік теңдік тұжырымдамалары» міндетті және (немесе) элективті курстарын; мемлекеттік және жергілікті басқарудың білім беру бағдарламаларына – «Мемлекеттік және жергілікті өзін-өзі басқарудың гендерлік аспектілері» немесе «Қазіргі қоғамдағы гендерлік теңдік тұжырымдамалары» курстарын енгізу.

5.3. Жетекші әлемдік тәжірибе негізінде гендерлік теңдік, гендерлік экономика және құқық мәселелерін зерделеу үшін жоғары оқу орындарында жұмыс істеп тұрған және жаңа қолданбалы ғылыми орталықтарды ашу қызметін қолдауды кеңейтуді қарастыру.

5.4. Жоғары оқу орындарына гендерлік зерттеулер және гендерлік сараптама бағдарламалары бар білім беру ұйымдарында заң, мемлекеттік және жергілікті басқару, экономика, халықаралық құқық және халықаралық қатынастар факультеттерінің профессорлық-оқытушылық құрамының біліктілігін арттыруды академиялық ұтқырлық арқылы немесе мамандандырылған курстарды әзірлеу арқылы қамтамасыз етуді ұсыну.

5.5. Мүдделі мемлекеттік органдармен бірлесе отырып, орталық және жергілікті мемлекеттік органдардың сұраныстары мен қажеттіліктері негізінде гендерлік теңдік саласындағы ғылыми зерттеулерді гранттар және бағдарламалық-нысаналы қаржыландыру арқылы тұрақты қаржыландыруды қамтамасыз ету.

6. Қазақстан Республикасы Өнеркәсіп және құрылыс министрлігі:

6.1. Қазақстан Республикасының Қаржы нарығын реттеу және дамыту агенттігімен, Қазақстан Республикасының Ұлттық экономика министрлігімен бірлесіп, Екінші деңгейдегі банктердің әйелдерге

алғашқы жарнасыз және тұрақты табысы расталған кезде кепілмен қамтамасыз етусіз бірінші тұрғын үйді сатып алуға жеңілдікті кредиттер беруін ынталандыратын арнайы бағдарламалар әзірлеу және енгізу.

7. Қазақстан Республикасы Оқу-ағарту министрлігі:

7.1. Гендерлік теңдікті есепке алу үшін қосымша білім беру бағдарламаларына талдау жүргізу.

7.2. ТжКБ ұйымдарына STEM кәсіптеріндегі қыздар мен әйелдердің санын көбейтуді ынталандыру үшін мүмкіндіктер жасау бойынша шаралар кешенін қабылдау.

8. Қазақстан Республикасы Қаржы министрлігі:

8.1. Бюджеттік өтінімдерді қарау кезінде гендерлік талдау нәтижелерін міндетті есепке алу жөніндегі нормалар тиісті нормативтік құқықтық актілерге енгізу.

9. Қазақстан Республикасы Цифрлық даму, инновациялар және аэроғарыш өнеркәсібі министрлігі:

9.1. Бас прокуратурамен, Ішкі істер министрлігімен, Қазақстан Республикасының Жоғарғы Сотымен (келісім бойынша) Smart Data Ukimet ақпараттық-талдау жүйесіне гендерлік сезімтал көрсеткіштерді енгізуді қамтамасыз ету.

10. Қазақстан Республикасы Әділет министрлігі:

10.1. Қазақстан Республикасының Ұлттық экономика министрлігімен бірлесіп, оларды әзірлеу кезеңінде заңдар жобаларына, мемлекеттік жоспарлау жүйесінің құжаттарына, мемлекеттік органдардың нормативтік құқықтық актілеріне, квазимемлекеттік сектор субъектілерінің ішкі құжаттарына гендерлік сараптаманың міндетті рәсімін енгізу.

11. Қазақстан Республикасы Стратегиялық жоспарлау және реформалар агенттігі Ұлттық статистика бюросы:

11.1. Ұлттық гендерлік статистиканы жинаудың, өңдеудің және мониторингінің толықтығын, сондай-ақ оларды ОДМ көрсеткіштерімен синхрондауды қамтамасыз ету.

12. Қазақстан Республикасының Мемлекеттік қызмет істері агенттігі:

12.1. Орталық және жергілікті мемлекеттік органдардың бірінші басшылары орынбасарларының бірінің міндеттеріне олардың функцияларын, міндеттері мен есептілігін нақты айқындай отырып, гендерлік теңдікті қамтамасыз ету мәселелерін енгізу мүмкіндігін қарастыру.

12.2. Әйелдерді мемлекеттік органдардағы жұмыс орнындағы кемсітушілік пен жыныстық қудалаудан қорғау ісіндегі Әдеп жөніндегі уәкілдердің рөлі мен өкілеттіктерін күшейту.

12.3. Гендерлік сараптаманы жүргізу мақсатында гендерлік теңдікке маманданған кадрларды құқықтың нақты саласымен және экономика секторымен ұштастыра отырып уақтылы даярлауды қамтамасыз ету.

12.4. Қазақстан Республикасы Президентінің жанындағы Мемлекеттік басқару академиясының өңірлік филиалдарының базасында «Гендерлік теңдік» тақырыбында жергілікті атқарушы органдардың мемлекеттік қызметшілерінің біліктілігін арттырудың тұрақты курстарын әзірлеуді және ұйымдастыруды қамтамасыз ету.

12.5. Қазақстан Республикасы Президентінің жанындағы Мемлекеттік басқару академиясының, жоғары оқу орындарының «Мемлекеттік және жергілікті басқару», «Кадрларды басқару», «Мемлекеттік саясат және өңірлік даму» магистратура бағдарламаларына «Гендерлік теңдік» компоненті бойынша модульдерді енгізу.

13. Қазақстан Республикасы Орталық сайлау комиссиясы:

13.1. Гендерлік тепе-теңдікке қол жеткізу мақсатында өкілді билік органдарына сайлауда саяси партиялардың партиялық тізімдерінде әйелдер үшін ең төменгі шегі 30% болатын жекелеген квоталарды енгізу мүмкіндігін қарастыру.

II. 2024 жылғы 13 желтоқсанда өткен **парламенттік комиссияның кеңейтілген отырысының** қорытындысы бойынша әзірленген ұсынымдар 2025 жылғы қаңтарда ҚР Үкіметіне жіберілетін болады.

VIII. СЕНАТТЫҢ ХАЛЫҚАРАЛЫҚ ЫНТЫМАҚТАСТЫҒЫ

Қазақстан Республикасы Парламенті Сенатының халықаралық қызметі парламентаралық ынтымақтастықты нығайтуға, парламенттік дипломатия құралдарын дамытуға және Қазақстанның халықаралық бастамаларын ілгерілетуге бағытталған.

2024 жылдың 2 қыркүйегі мен 31 желтоқсаны аралығында келесі іс-шаралар өткізілді:

ресми сапарлар, келіссөздер, кездесулер:

6 қыркүйек – Сенаттың әлеуметтік-мәдени даму және ғылым комитетінің төрағасы Н. Жүсіптің АҚШ-тың Қазақстандағы Төтенше және Өкілетті Елшісі Д. Розенблюммен кездесуі (Н. Жүсіп);

11-12 қыркүйек – Орта Азия мемлекеттері арасындағы Парламентаралық форумға қатысу үшін Өзбекстанға сапар (Хиуа қаласы, Өзбекстан) (М. Әшімбаев, Ж. Асанов, А. Бектаев, Д. Қыдырали, А. Сатвалдиев, А. Қапбарова);

10 қыркүйек – ҰҚШҰ Парламенттік Ассамблеясы Кеңесі жанындағы парламенттердің қорғаныс және қауіпсіздік комитеттері төрағаларының үйлестіру кеңесі отырысы (Бішкек) (А. Лукин);

11 қыркүйек – Конституциялық заңнама, сот жүйесі және құқық қорғау органдары комитетінің хатшысы Е. Больгерттің ведомствоаралық жұмыс тобымен кездесуі (Е. Больгерт);

18-20 қыркүйек – Еуразиялық әйелдер форумы (Санкт-Петербург қаласы) (О. Булавкина);

7-12 қазан – «Қазақстанда жаңартылатын энергия көздерін пайдалану аясын кеңейту» атты оқу-танымдық сапар (Германия) (Е. Больгерт);

9 қазан – Қазақстан Республикасы Парламенті Сенатының Төрағасы М. С. Әшімбаевтың Корея Республикасының Халық Ассамблеясының Төрағасы У Вон Шикпен кездесуі (Астана қаласы) (Ж. Асанов, А. Бақаев, С. Алдашев, А. Рахметова, А. Сарым);

10-11 қазан – Қазақстан Республикасы Парламенті Сенатының Төрағасы М. С. Әшімбаевтың Тәжікстан Республикасына жұмыс сапары (М. Әшімбаев, Ж. Асанов, Н. Бекназаров, С. Алдашев, Г. Шиповских, А. Рахметова);

13-16 қазан – Неміс азшылықтары қауымдастығының 33-ші жыл сайынғы конференциясы (Берлин, Германия) (Е. Больгерт);

5-6 қараша – Діни көшбасшылардың жаһандық саммитіне қатысу (Баку) (Н. Жүсіп);

19 қараша – Жапонияның Елшісі Дж. Ямадамен кездесу (М. Әшімбаев);

19 қараша – Германияның Орталық Азия бойынша Уәкілі К. Штрауссенбургпен кездесу (Е. Больгерт);

19 қараша – Польша Республикасының Қазақстандағы Төтенше және Өкілетті Елшісі М. Лабендамен кездесу (Б. Жексенбай);

19 қараша – Қазақстан Республикасы Парламенті Сенатының экономикалық саясат, инновациялық даму және кәсіпкерлік комитетінің төрағасы С. Т. Алдашевтің Малайзия Сенаты төрағасының орынбасары Датук Нур Джазлан бин Тан Сри Мохамедпен онлайн кездесуі;

20 қараша – ЕҚЫҰ/ДИАҚБ делегациясымен кездесу (Н. Бекназаров, Е. Больгерт, Ж. Асанова);

21-22 қараша – ТМД ПА Кеңесінің және Пленарлық отырысының жұмысына қатысу (Санкт-Петербург қаласы, Ресей Федерациясы) (М. Әшімбаев, А. Лукин, О. Булавкина, Н. Бекенов, Ш. Бүкітұғұтов, Г. Шиповских);

22 қараша – Мәскеу және Бүкіл Русь Патриархы Кириллмен кездесу (Мәскеу қаласы, Ресей Федерациясы) (М. Әшімбаев, А. Лукин, О. Булавкина);

25-27 қараша – Қазақстан Республикасы Парламенті Сенатының Төрағасы М. С. Әшімбаевтың Португалияға жұмыс сапары (М. Әшімбаев, Н. Жүсіп, С. Макежанов, Ж. Асанова, З. Құзиев).

парламентаралық ынтымақтастық:

10 қазан – ТМД ПА-ның мемлекеттік құрылыс және жергілікті өзін-өзі басқару тәжірибесін зерттеу жөніндегі тұрақты комиссиясының Санкт-Петербург Заң шығару жиналысының заң комитетімен бірлескен отырысы (онлайн) (С. Макежанов);

10 қазан – ТМД ПА-ның әлеуметтік саясат және адам құқықтары жөніндегі тұрақты комиссиясының отырысы (онлайн) (А. Қапбарова);

10 қазан – ТМД ПА жанындағы қауіпсіздік және жаңа қауіптер мен қатерлерге қарсы тұру саласындағы заңнаманы үйлестіру жөніндегі бірлескен комиссияның отырысы (онлайн) (Г. Сарыбаев);

10 қазан – ТМД ПА-ның қорғаныс және қауіпсіздік мәселелері жөніндегі тұрақты комиссиясының отырысы (онлайн) (Г. Сарыбаев);

10 қазан – ТМД ПА-ның мемлекеттік құрылыс және жергілікті өзін-өзі басқару тәжірибесін зерттеу жөніндегі тұрақты комиссиясының Санкт-Петербург Заң шығару жиналысының заң комитетімен бірлескен отырысы (онлайн) (С.Мәкежанов);

17 қазан – ТМД ПА-ның аграрлық саясат, табиғи ресурстар және экология жөніндегі тұрақты комиссиясының отырысы (О. Булавкина);

17 қазан – ТМД ПА-ның бақылау-бюджет комиссиясының отырысы (онлайн) (С. Карплюк);

18 қазан – ТМД ПА-ның мәдениет, ақпарат, туризм және спорт жөніндегі тұрақты комиссиясының отырысы (Тәжікстан, Душанбе қаласы) (онлайн) (Н. Жүсіп);

18 қазан – ТМД ПА-ның ғылым және білім жөніндегі тұрақты комиссиясының отырысы (онлайн) (А. Нұхұлы);

24 қазан – ҰҚШҰ ПА-ның саяси мәселелер және халықаралық ынтымақтастық жөніндегі тұрақты комиссиясының отырысы (онлайн) (А. Лукин және А. Сатвалдиев);

24 қазан – ҰҚШҰ-ның қорғаныс және қауіпсіздік мәселелері жөніндегі тұрақты комиссиясы (онлайн) (С. Ершов, Г. Шиповских);

24 қазан – ҰҚШҰ ПА-ның әлеуметтік-экономикалық және құқықтық мәселелер жөніндегі тұрақты комиссиясының отырысы (онлайн) (Р. Рүстемов);

6 қараша – Қазақстан Республикасы Парламенті Сенаты мен Беларусь Республикасы Ұлттық Жиналысы Кеңесінің ынтымақтастық жөніндегі комиссиясының 1-ші онлайн отырысы (Н. Бекназаров, Н. Ниязова, Т. Жұнұсов, Б. Қаниев, С. Арубаев);

21 қараша – ТМД ПА-ның экономика және қаржы жөніндегі тұрақты комиссиясының отырысы (онлайн) (Л. Рысбекова);

21 қараша – ТМД ПА-ның саяси мәселелер және халықаралық ынтымақтастық жөніндегі тұрақты комиссиясының отырысы (онлайн) (Ж. Асанова);

21 қараша – ТМД ПА-ның құқықтық мәселелер жөніндегі тұрақты комиссиясының отырысы (онлайн) (Н. Бекназаров);

9 желтоқсан - ҰҚШҰ Парламенттік Ассамблеясының сессиясына қатысу (Мәскеу) (А. Нұғманов);

12 желтоқсан - ҚР Парламенті Сенатының Төрағасы М.С. Әшімбаевтың РФ Федералдық Жиналысы Федерациясы Кеңесінің төрағасы В. И. Матвиенкомен кездесуі (Астана) (М. Әшімбаев, А. Лукин, С. Алдашев, Н. Жүсіп, О. Булавкина, Ж. Асанова, Н. Ниязова);

18 желтоқсан - «Қазақстан-Швейцария» достық тобының онлайн кездесуіне қатысу (А. Бектаев, А. Қапбарова, С. Өтешов).

сайлауларды бақылау:

29 тамыз – 2 қыркүйек – Әзербайжан Республикасы Милли Мәжілісінің сайлауына қатысу (Баку) (Н. Жүсіп, Г. Сарыбаев);

17-22 қазан – ЕҚЫҰ ПА байқаушылар құрамында Молдова сайлауына қатысу (Кишинев) (С. Лұқпанов);

23-28 қазан – ЕҚЫҰ ПА байқаушылар құрамында Грузия сайлауына қатысу (Тбилиси) (К. Тастекеев);

28 қазан – Өзбекстан Республикасындағы Олий Мәжілістің парламенттік сайлауына қатысу (Ж. Асанов, А. Наутиев);

1-8 қараша – АҚШ-тағы сайлауларға ЕҚЫҰ ПА байқаушылары құрамында қатысу (Вашингтон) (Л. Рысбекова).

IX. АҚПАРАТТЫҚ СҮЙЕМЕЛДЕУ

ҚР Парламенті Сенаты депутаттарының **VIII** шақырылымдағы **III** сессия барысындағы **2024 жылғы 2 қыркүйек пен 10 желтоқсан** аралығындағы жұмысы туралы халықты хабардар ету және жариялау жөніндегі сапалы жұмыс жүргізуде бұқаралық ақпарат құралдарының өкілдеріне жәрдемдесу Палата қызметіндегі негізгі бағыттардың бірі болды.

Бүгінгі таңда Сенатта **60** БАҚ-тан **554** журналист тіркелді. Палата Төрағасының бастамасы бойынша Сенат отырысында қаралатын мәселелер бойынша негізгі баяндама жасаған сенаторлар мен мемлекеттік органдар өкілдерінің БАҚ-қа арналған апта сайынғы брифингіне міндетті түрде қатысуы туралы ереже енгізілді. Осылайша, журналистер Сенат қабырғасында өздерін қызықтырған сұрақтарын қоюға және билік өкілдерінен бірінші кезекте жауап алуға мүмкіндік алды. Сессия басталғаннан бері жүргізілген жұмыстардың нәтижесінде БАҚ-қа арналған осындай **20**-дан астам брифинг ұйымдастырылды, оған сенаторлар мен мемлекеттік органдардың басшылары қатысты.

Палатаның барлық негізгі шаралары бұқаралық ақпарат құралдарының назарында болды. Сенаттың жалпы отырыстары, Сенат комитеттерінің көшпелі және кеңейтілген отырыстары, дөңгелек үстелдер, парламенттік тыңдаулар мен мемлекеттік органдардың, министрліктердің басшыларымен және басқа да кездесулері БАҚ пен әлеуметтік желілерде белсенді түрде жарияланып, талқыға салынды.

Сенат Төрағасының Оңтүстік Корея Ұлттық Ассамблеясының Спикері У Вон Шикпен және Жапония Елшісі Дж.Ямадамен кездесулері мен келіссөздері бұқаралық ақпарат құралдарында жарияланды.

Мәулен Әшімбаевтың Өзбекстан Республикасына сапары республикалық және шетелдік бұқаралық ақпарат құралдарында кеңінен жарияланды. Оның барысында «Өңірдің әлеуметтік-экономикалық дамуындағы Орталық Азия Парламенті мен өкілді билік органдарының рөлі» тақырыбына арналды Орталық Азия мемлекеттерінің II Парламентаралық форумына қатысты. Форум аясында Өзбекстан Республикасы Олий Мәжілісі Сенатының Төрағасы Т.Нарбаевамен, Қырғыз Республикасы Жогорку Кенешінің Төрағасы Н.Шакиевпен кездесулер өтті. Сондай-ақ, Сенат басшысыныңТәжікстан Республикасына жұмыс сапары кеңінен жарияланды. Ол сапар барысында ел Конституциясының 30 жылдығына арналған халықаралық парламенттік конференцияға қатысты. Сондай-ақ республика Президенті Эмомали Рахмонмен кездесті және ТМД елдерінің парламентшілерімен, атап айтқанда Ресей Федералдық Жиналысы Федерациясы Кеңесінің Төрағасы Валентина Матвиенкомен, Республика Оли Мәжілісі Милли Мәжілісінің Төрағасы Рустами Эмомалимен, Әзербайжан Милли

Мәжілісінің Төрағасы Сахиба Гафаровамен бірқатар екіжақты кездесулер өткізді.

М.Әшімбаев ТМД Парламентаралық Ассамблеясының Кеңесіне және Достастыққа қатысушы елдердің Парламенттер Палаталары төрағаларының қатысуымен ТМД Парламентаралық Ассамблеясының 57-ші жалпы отырысына қатысты (Санкт-Петербург қаласы, РФ). Шаралар аясында Санкт-Петербургте ұйымға қатысушы елдердің Парламенттер Палаталарының басшыларымен, оның ішінде Тәжікстан Республикасы Оли Мәжілісі Милли Мәжілісінің Төрағасы Рустами Эмомалимен, Өзбекстан Республикасы Олий Мәжілісінің Төрағасы Танзила Нарбаевамен, Ресей Федералдық Жиналысы Федерациясы Кеңесінің Төрағасы Валентина Матвиенкомен кездесулер болды. Ресей Федерациясына сапары барысында Мәскеу және Бүкіл Ресей Патриархы Кириллмен де (Мәскеу қаласы, РФ) кездесу өтті.

М.Әшімбаев бастаған Қазақстан Парламенті Сенатының делегациясы Португалияға жұмыс сапары барысында Қашқайшы қаласында өткен БҰҰ Өркениеттер Альянсының 10-шы жаһандық форумына қатысты. Форум аясында республика Ассамблеясының Төрағасы Жозе Педро Агиар-Бранкумен, БҰҰ Бас хатшысы Антонио Гутерришпен және БҰҰ Өркениеттер Альянсының Жоғары өкілі Мигель Анхель Моратиноспен, Мұсылман ақсақалдар кеңесінің Бас хатшысы Мохамед Адбельсаламмен және ТҮРКСОЙ Бас хатшысы Сұлтан Раевпен кездесулер болды.

ҚР Парламенті Сенатының Төрағасы-Съезд Хатшылығының Басшысы Мәулен Әшімбаев Әлемдік және дәстүрлі діндер лидерлері Съезі Хатшылығының XXII отырысы мен Жас діни лидерлер форумына қатысты. Сондай-ақ Әлемдік және дәстүрлі діндер лидерлері Съезі Хатшылығының XXII отырысына қатысу үшін Қазақстанға келген рухани лидерлермен бірқатар екіжақты кездесулер өткізді. Олардың арасында Мұсылман ақсақалдар кеңесінің Бас хатшысы Мұхаммед Абделсалам, Қытай буддашылары қауымдастығының Вице-президенті Чжэн Цэ, Дінаралық диалог жөніндегі дикастерия Ислам бюросының басшысы Монсеньор Халед Акаше және Дүниежүзілік ислам лигасының арнайы өкілі Абдул Азиз бен Ахмад Сархан болды. Тараптар дінаралық және конфессияаралық диалогты одан әрі ілгерілету мәселелерін талқылады.

Сонымен қатар ЮНИСЕФ халықаралық конференциясына және Қожа Ахмет Яссауи рухани мұрасына арналған конференцияға, Еуразиялық әлеуметтік кәсіпкерліктің құрылтайына, «Ұлттық мүдде» диалог алаңының отырысына, ОДМ отырысына, Сарапшылар клубы, Инклюзия жөніндегі Кеңестің отырысына, Конституциялық бақылау жөніндегі дөңгелек үстелге, республикалық референдумға, Б.Соқпақбаевтың құрметіне ескерткіштің салтанатты ашылуына қатысты. International Collegiate Programming Contest 48-ші әлем чемпионатының финалының ашылу салтанатында, экологиялық шарада, Астана епархиясы

мекемесінің 25 жылдығын мерекелеу шарасында, сондай-ақ алғашқы Astana – 2024 Think Tank Forumға, Жас зерттеушілер (YRA) форумында, Алматыда дарынды балаларға арналған мектеп ашуға арналған кездесуде, боччадан республикалық чемпионаттың ашылу салтанатында сөз сөйледі. Сондай-ақ, Мәулен Әшімбаев ҚСЗИ сарапшыларымен, Ұлттық статистика бюросының АСПИР ұжымымен, Nazarbayev University Президентімен кездесу өткізді.

Сенат Төрағасы еліміздің өңірлеріне жұмыс сапары барысында мәслихат депутаттарымен және Алматы, Жетісу, Қостанай, Павлодар облыстарының, Алматы және Талдықорған қалаларының жұртшылығымен кездесті.

Сессия барысында республикалық телеарналардың эфирінде Сенаттың қызметі туралы айтылған **1 558** сюжет болды. Ақпараттық агенттіктер мен басылымдық БАҚ сайттарында **15 521** мақала жарияланды. Жаңалықтар хабарынан басқа, БАҚ-та тұрақты негізде апта сайынғы қорытынды жаңалықтарда, шолу және талдау материалдары, сенаторлардың сұхбаттары мен авторлық мақалалары, сондай-ақ депутаттық корпустың қатысуымен тақырыптық телебағдарламалар тұрақты түрде шығып келеді.

Сессия барысында «Хабар 24» телеарнасының эфирінде ҚР Парламенті Сенатының қызметі туралы мемлекеттік және орыс тілдерінде жариялауға маманданған «Сенат сөзі» және «Время Сената» бағдарламалары апта сайын шықты. Есепті кезеңде бағдарламаның **34** шығарылымы эфирден көрсетілді, сенаторлардың қатысқан саны – **66**.

Сенаттың VIII шақырылымдағы III сессия барысындағы ең маңызды іс- шаралары Палатаның ресми интернет-сайтында және Youtube-арнасында онлайн түрінде көрсетілді. Сессия басталғаннан бері осындай **18** онлайн- трансляция болды. Олардың барлығы да сақталып тұр және Палатаның интернет-сайты мен Youtube-арнасынан көруге болады.

Еліміздің Президенті Қасым-Жомарт Тоқаевтың VIII шақырылымның I сессиясының ашылуында айтқан тапсырмасы бойынша Сенат отырыстары республикалық «Хабар 24» телеарнасының тікелей эфирінде көрсетіліп келеді. Есепті кезеңде осындай **16** трансляция болды. Тікелей эфир барысында сенаторлар көтерген тақырыптарды арна студиясына келген сарапшылар белсенді талқылады. Арна бағдарламаларына Сарапшылар клубының мүшелері Ғалымжан Айтқазин, Жанерке Қайратқызы, ҚР Парламенті Сенаты Төрағасының кеңесшісі Жұлдызай Ысқақова, Парламент Сенаты жанындағы «Талдау мектебі» жобасының түлегі Арслан Оразов, адвокат, заң ғылымдарының магистрі Саида Сүлейманова, Қазақстан заңгерлер одағының атқарушы директоры Серік Беркамалов, саясаттанушы Айгүл Ешмағамбетова және басқалар қатысты. Мұндай ашықтық сол нақты уақыттағы заң жобаларының қаралу барысын қалың жұртшылық өкілдеріне көруге мүмкіндік береді.

Палатаның қызметі туралы ресми ақпараттың маңызды көзі **www.senate.parlam.kz** ресми сайты болып қала береді. Сенат депутаттарының қатысуымен өтетін негізгі шаралар туралы ақпарат сайтта фото және бейне материалдармен қоса жедел жарияланады. Осылайша, III сессия барысында мемлекеттік, орыс және ағылшын тілдерінде **739** жаңалық жарияланды.

Сенаттың қызметі туралы материалдар Facebook, Twitter, Instagram, YouTube және TikTok әлеуметтік желілеріндегі Сенаттың ресми парақтарына да орналастырылды. Ел назары ауған өзекті мәселелерді белсенді талқылаған және әлеуметтік желілердегі парақтарында көтеретін бірқатар сенаторлар да осы алаңдарды белсенді пайдаланып келеді. Қазіргі уақытта ҚР Парламенті Сенатының ресми парақтарында Instagram (**58 300** жазылушы), Twitter (**27 139** жазылушы), Facebook (**11 000** жазылушы), Телеграмм (**3 491** жазылушы), YouTube (**9 280** адам) және TikTok (**33 200** жазылушы) желілерінде жазылушы бар.

Шығарушы:

Қазақстан Республикасы
Парламенті Сенатының Аппараты

***

Материалдарды ұсынған:

Қазақстан Республикасы Парламенті Сенаты
Аппаратының құрылымдық бөлімшелері